

Nuori tasa-arvo

Toimittanut Marjut Pietiläinen

KORJAUSSIVU

Kuvioiden 14.2 ja 14.3 korjatut otsikot (sivuilla 164 ja 165):

Kuvio 14.2

Internetin käyttö oman tai tutun kodin, opiskelu- tai työpaikan ulkopuolella, iän mukaan 2009 ja 2010 (%-osuus väestöstä)

Kuvio 14.3

Internetin käyttö kannettavan tietokoneen (käytön tapahtuessa muualla kuin kotona tai työpaikalla) ja 3G-matkapuhelimen kautta, iän mukaan 2009 (%-osuus väestöstä)

Alkusanat

Nuori tasa-arvo -julkaisu kuvaa nuorten, pääosin 15–29-vuotiaiden, naisten ja miesten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Julkaisu sisältää asiantuntijoiden kirjoittamia artikkeleita nuorista väestön osana, nuorten perheistä, asumisesta, koulutuksesta, työelämästä ja työasenteista, opiskelun ja työelämän ulkopuolelle jäämisestä, palkoista, tuloista ja veloista, terveydestä, elintavoista, kuolemansyistä, lastensuojelusta, kulttuuriharrastuksista, internetin käytöstä, väkivallan teki-
jöistä ja uhreista sekä osallistumisesta. Julkaisun tiedot perustuvat Tilastokes-
kuksen tietojen ohella useisiin muihin lähteisiin.

Julkaisussa kuvataan myös monia viimeisimpien hallitusten ohjelmissaan esiin nostamia asioita, kuten tasa-arvo, monikulttuurisuus, syrjäytymisen eh-
käiseminen ja työllisyys. Mukana on osin myös kansainvälistä vertailua.

Julkaisun on toimittanut suunnittelija Marjut Pietiläinen. Ulkoisesta yhtenäisyydestä sekä kuvioiden ja taulukoiden muokkaamisesta ovat yhdessä julkaisun toimittajan kanssa vastanneet aktuaari Tarja Palmu sekä korkeakouluharjoittelija Eevi Lappalainen. Tasa-arvotilastojen asiantuntijaryhmän jäsenet ideoivat julkai-
sua sen suunnitteluvaiheessa. Työhön on osallistunut myös joukko kommentoi-
jia, jotka ovat lukeneet tekstejä ja antaneet kehittämissuhteita. Julkaisun ovat
taittaneet Eeva-Liisa Repo ja Marita Potila.

Tilastokeskuksessa elokuussa 2011

Jari Tarkoma
Tilastojohtaja

Kirjoittajat

Anu Gretschel, tutkija
Nuorisotutkimusverkosto

Riitta Hanifi, tutkija
Elinolot-yksikkö, Tilastokeskus

Tarja Heino, erikoistutkija
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Marja-Liisa Helminen, yliaktuaari
Henkilötilastot-yksikkö, Tilastokeskus

Päivi Honkatukia, vanhempi tutkija
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Juha Honkkila, tilastopäällikkö
Elinolot-yksikkö, Tilastokeskus

Pirjo Junntila-Vitikka,
nuoriso- ja kasvatustieteen kouluttaja

Sakari Karvonen, erikoistutkija
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Ritva Kaukonen, yliaktuaari
Henkilötilastot-yksikkö, Tilastokeskus

Päivi Keinänen, kehittämisspäälikkö
Elinolot-yksikkö, Tilastokeskus

Laura Kestilä, erikoistutkija
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tomi Kiilakoski, tutkija
Nuorisotutkimusverkosto

Seppo Kouvonen, kehittämisspäälikkö
Hinnat ja palkat -yksikkö,
Tilastokeskus

Eevi Lappalainen,
korkeakouluharjoittelija
Henkilötilastot-yksikkö, Tilastokeskus

Anna-Maija Lehto, tutkimuspäällikkö
Elinolot-yksikkö, Tilastokeskus

Frida Mannerström,
tietopalvelusuunnittelija
Henkilötilastot-yksikkö, Tilastokeskus

Perttu Melkas, yliaktuaari
Elinolot-yksikkö, Tilastokeskus

Pekka Myrskylä, kehittämisspäälikkö
Henkilötilastot-yksikkö, Tilastokeskus

Tomi Mäkinen, erikoistutkija
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Elina Nivala, yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto

Marjut Pietiläinen, suunnittelija
Henkilötilastot-yksikkö, Tilastokeskus

Marie Reijo, erikoistutkija
Elinolot-yksikkö, Tilastokeskus

Salla Säkkinen, ryhmäpäällikkö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Pia Tasanko, ylitarkastaja
Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Sisällys

Alkusanat.	3
Kirjoittajat.	5
1 Nuoret väestössä ja nuorten perheet.	9
2 Nuorten asuminen.	33
3 Koulutuksesta ammattiin.	49
4 Nuorten työllistyminen: pettymyksiä ja onnistumista.	61
5 Nuoret opiskelun ja työmarkkinoiden ulkopuolella.	67
6 Nuorten naisten ja miesten työasenteista.	81
7 Työura alkaa suhteessa matalammin ansioin mutta entistä pienemmin sukupuolten palkkaeroin.	91
8 Nuorten kotitalouksien tulot.	97
9 Nuorten terveys.	103
10 Nuorten elintavat.	113
11 Nuorten kuolemansyyt.	129
12 Sukupuoli lastensuojelussa.	135
13 Nuorisorikollisuus ja nuoret väkivallan uhreina.	149
14 Nuorten internetin käyttö, toteutuuko tasa-arvo?	161
15 Nuoret kulttuurin harrastajina.	169
16 Tilastollinen katsaus nuorten naisten ja miesten vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa.	181
17 Nuoret naiset ja miehet eduskuntavaaleissa 2011.	193

1 Nuoret väestössä ja nuorten perheet

Nuorten määrä väestössä

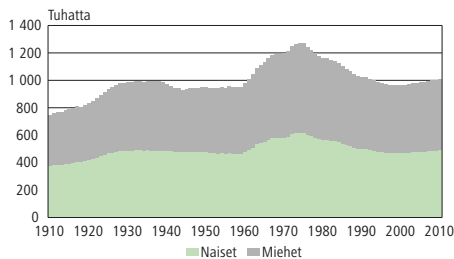
Vuoden 2010 lopussa 15–29-vuotiaita oli yhteensä 1 005 927 eli 19 prosenttia väestöstä. Vajaa puolet (49 %) heistä oli naisia. Parikymmentä vuotta sitten vuonna 1990 vastaavanikäisiä nuoria oli vielä 1 023 812. Suurimmillaan nuorten määrä oli vuonna 1974, jolloin se oli 1 274 814. Vaikka nuorten määrä onkin vähentynyt huippuvuodesta, se on kymmenen vuoden takaiseen määrään verrattuna kasvanut. Vuonna 2000 nuoria oli 965 000. Sukupuolijakaumassa muutosta ei ole tapahtunut. Alhaisimmillaan nuorten määrä tulee väestöennusteen mukaan olemaan vuonna 2025, jolloin sen ennustetaan olevan 941 000.

Viimeisen sadan vuoden aikana nuorten osuus Suomen väestöstä on jatkuvasti vähentynyt, mihin on vaikuttanut muun muassa kuolleisuuden ja syntyvyyden aleneminen. Vuonna 1910 15–29-vuotiaita oli neljännes väestöstä. Parikymmentä vuotta sitten, vuonna 1990, tämä osuus oli vähentynyt 21 prosenttiin. Vuoden 2010 lopussa tämänikäisten nuorten osuus oli jo alle viidennes väestöstä. Ennusteen mukaan vuonna 2025 nuorten osuus väestöstä tulee olemaan hieman yli 16 prosenttia.

Vuonna 2010 maailmassa oli arviolta vajaat 1,8 miljardia 15–29-vuotiaista. YK:n arvion mukaan 15–29-vuotiaiden osuus maailman väestöstä oli noin 26 prosenttia vuonna 2010, eli suhteellinen osuus oli selvästi suurempi kuin Suomessa. Naisten osuus maailman 15–29-vuotiaista oli noin 49 prosenttia. Maailman nuorista 86 prosenttia asui kehittyvissä maissa, kun koko väestöstä kehittyvien maiden asukkaita oli 82 prosenttia. (United Nations 2011.)

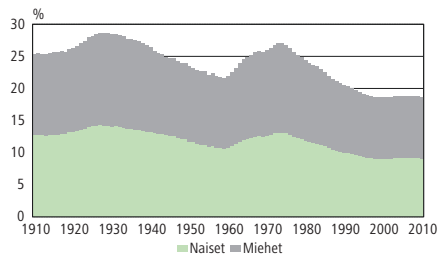
Kuvio 1.1a

15–29-vuotiaiden määrä 1910–2010

Kuvio 1.1b

15–29-vuotiaiden osuus väestöstä 1910–2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Tulevaisuudessa 15–29-vuotiaiden osuus tulee todennäköisesti vähenemään myös koko maailman väestöstä. YK:n väestöennusteen mukaan osuus pienenee tämänhetkisestä 26 prosentista noin 20 prosenttiin vuoteen 2050 mennessä. (Emt.)

Ulkomaalaistaustaiset nuoret

Ulkomaalaistaustaisuutta voidaan tarkastella esimerkiksi kielen, syntymämaan ja kansalaisuuden avulla sekä vanhempien vastaavilla tiedoilla tai näiden yhdistelmillä. Kieltä on pidetty melko hyvänä muuttujana ulkomaalaistaustaisuuden tarkastelussa, sillä monet maahanmuuttajat säilyttävät kielensä kansalaisuuden saatuaankin. Ruotsin kieli on tosin tässä suhteessa hieman ongelmallinen, koska pelkän ruotsinkielisyyden perusteella ei voi päätellä, onko kyseessä ruotsinkielinen suomalainen vai ruotsalainen maahanmuuttaja. Seuraavassa tarkastellaan nuorten suurimpia kieliryhmiä, ulkomaiden kansalaisuutta ja Suomen kansalaisuuden saamisia.

Venäjänkieliset ovat suurin vieraskielisten nuorten ryhmä

Suomenkielisiä 15–29-vuotiaita nuoria oli Suomessa vuonna 2010 yhteensä 894 389, ruotsinkielisiä 51 002 ja saamenkielisiä 315. Kotimaisia kieliä puhuvia oli 94 prosenttia 15–29-vuotiaista. Suomenkielisten nuorten osuus nuorista oli 89 prosenttia ja ruotsinkielisten viisi prosenttia. Naisten osuus suomenkielisistä nuorista oli 49 prosenttia, ruotsinkielisistä 48 prosenttia ja saamenkielisistä 47 prosenttia.

Nuoria vieraskielisiä oli vuonna 2010 yhteensä 60 221. Vieraiksi kieliksi katsotaan tässä muut kielet kuin suomi, ruotsi ja saame. Vieraskielisten osuus nuorista oli kuusi prosenttia. Vajaa puolet (48 %) vieraskielisistä nuorista oli naisia. Vuonna 1990 vieraskielisiä nuoria oli yhteensä 6 804 ja vuonna 2000 yhteensä 24 811. Vieraskielisten nuorten määrä on siis lähes yhdeksänkertaistunut kahdessakymmenessä vuodessa.

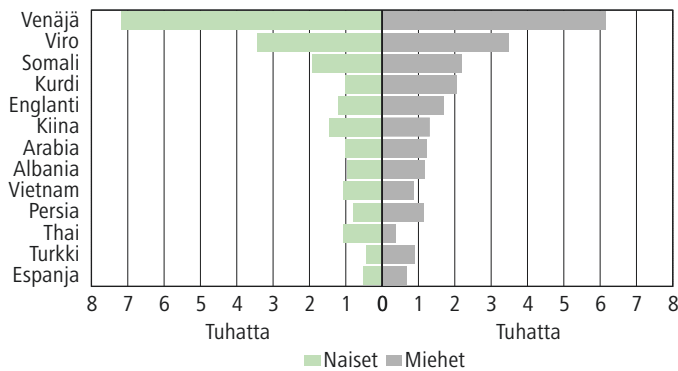
Kotimaankielisten (suomi, ruotsi, saame) jälkeen nuorissa on eniten venäjänkielisiä, joita vieraskielisistä nuorista oli 22 prosenttia. Venäjänkielisistä nuorista naisia on hieman yli puolet (54 %), noin tuhat enemmän kuin venäjänkielisiä nuoria miehiä. Seuraavaksi yleisin kieli niin nuorilla naisilla kuin miehilläkin on viro. Vironkielisten määrässä ei ole eroa sukupuolten välillä.

Nuorista 15–29-vuotiaista vieraskielisistä naisista 37 prosenttia on venäjän- tai vironkielisiä. Venäjän- ja vironkielisten (11 000) jälkeen eniten on somalinkielisiä nuoria naisia, joita oli vuoden 2010 lopussa 1 900. Valtaosa somalinkielisistä nuorista on syntynyt Somaliassa, Suomessa syntyneitä on 13 prosenttia. Naisten osuus somalinkielisistä nuorista on lähes puolet (47 %). Somalinkielisten jälkeen seuraavaksi eniten on kiinankielisiä naisia, joita oli lähes 1 500. Naisia kiinankielisistä nuorista on hieman yli puolet (53 %). Thainkielisiä nuoria naisia oli vuoden 2010 lopussa Suomessa lähes 1 000 ja heidän osuutensa thainkielisistä nuorista oli peräti 75 prosenttia.

Suurin vieraskielisten nuorten miesten ryhmä ovat venäjänkieliset, joita on lähes 6 200. Seuraavaksi eniten on vironkielisiä nuoria miehiä, joita on vajaat

Kuvio 1.2

Vieraskielisten 15–29-vuotiaiden nuorten suurimmat kieliryhmät 2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

3 500. Tämän jälkeen eniten on somalinkielisiä (2 200), kurdinkielisiä (2 000), englanninkielisiä (1 700) ja kiinankielisiä (1 300) nuoria miehiä. Nepalinkielisistä nuorista 82 prosenttia on miehiä ja bengalinkielisistäkin 71 prosenttia. Myös kurdin- ja turkinkielisistä nuorista enemmistö (67 %) on miehiä. Yli puolet on miehiä myös englannin- ja vietnaminkielisistä (58 %) sekä espanjankielisistä (56 %) nuorista.

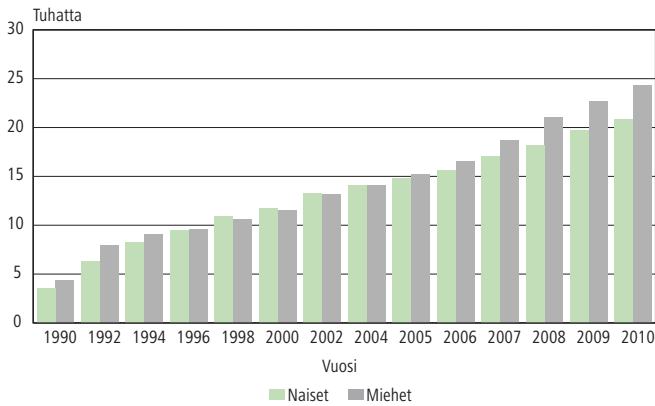
Vuoden 2005 jälkeen naisten osuus nuorista ulkomaan kansalaisista on pienentynyt

Nuorten ulkomaan kansalaisten määrä on lähes kuusinkertaistunut parin viime vuosikymmenen aikana. Nuorten ulkomaan kansalaisten määrä oli vielä vuonna 1990 alle kymmenen tuhatta, mutta vuoden 2010 lopussa määrä oli jo yli 45 100. Naisten osuus nuorista ulkomaan kansalaisista oli 1990-luvun alkupuolella jonkin verran pienempi kuin miesten, mutta vuosikymmenen lopussa naisten osuus kipusi yli puoleen (51 % vuonna 1998). Naisten osuus pysytteli 50 prosentissa 2000-luvun alkuvuosina, mutta vuoden 2005 jälkeen naisten osuus nuorista ulkomaan kansalaisista jälleen pienentyi, mihin osaltaan vaikutti vuonna 2003 voimaan tullut kansalaisuuslain muutos (katso s. 5). Ulkomaalaisten nuorten määrän kehitys vuodesta 1980 vuoteen 2010 on ollut hyvin samankaltaista kuin vieraskielisten nuorten määräkin.

Vuoden 2010 lopussa naisten osuus nuorista, 15–29-vuotiaista, ulkomaan kansalaisista oli alle puolet (46 %). 15–19-vuotiaita ulkomaan nais- ja mieskansalaisia oli lähes saman verran. Sen sijaan 20–24-vuotiaista ulkomaiden naiskansalaisia oli hieman miehiä vähemmän (47 %). Suurin ero sukupuolten osuuksissa oli 25–29-vuotiailla, heistä naisia oli 45 prosenttia.

Kuvio 1.3

15–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten määrä 1990–2010

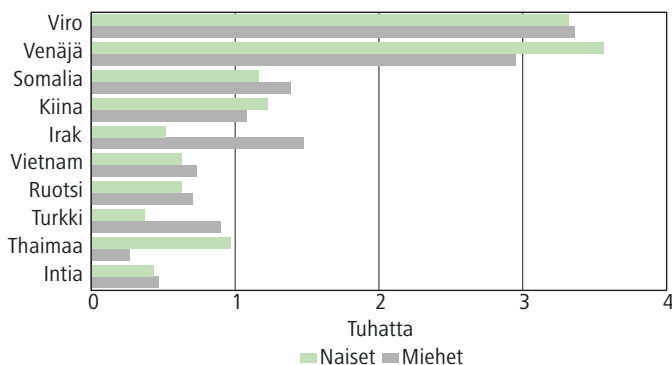
Nuorista venäläisistä enemmistö on naisia

Minkä maiden kansalaisia Suomen väestössä olevat muiden maiden kansalaiset nuoret sitten ovat? Selvästi eniten nuorissa on Venäjän¹ ja Viron kansalaisia, joita on yhteensä 13 200.

Nuorissa, 15–29-vuotiaissa, ulkomaan kansalaisissa on eniten nuoria virolaisia ja venäläisiä. Virolaisissa nuorissa on lähes yhtä paljon naisia kuin miehiäkin. Sen sijaan nuoria venäläisnaisia on selvästi samanikäisiä venäläismiehiä enemmän. Jyrkkimmät erot nuorten naisten ja miesten määrissä ovat Irakin, Turkin ja Thaimaan kansalaisten määrissä. Irakilaisia ja turkkilaisia nuoria miehiä on selvästi enemmän kuin näiden maiden nuoria naiskansalaisia. Nuoria thainaisia on

Kuvio 1.4

Suurimmat 15–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten kansalaisuusryhmät 2010

¹ Sisältää entisen Neuvostoliiton kansalaiset, joita 15–29-vuotiaissa nuorissa on yhteensä 13.

huomattavasti enemmän kuin nuoria thaimiehiä. Myös afgaaninaisia on miehiä enemmän (kokonaismäärä ei kuitenkaan ole kovin suuri). Somalinuorissa miehiä on taas enemmän kuin naisia, samoin vietnamilaisissa. Intialaisissa naisia ja miehiä on lähes yhtä paljon.

Ulkomaan kansalaisuutta tarkasteltaessa on myös hyvä muistaa, että osa taustaltaan esimerkiksi venäläisiä on voinut saada Suomen kansalaisuuden, eivätkä he tällöin tule kansalaisuustarkastelussa enää venäläisiksi. Tilastossa ei ole huomioitu kaksoiskansalaisuuksia.

Nuorilla naisilla on ollut Suomen kansalaisuuden saamisia 2000-luvulla enemmän kuin nuorilla miehillä

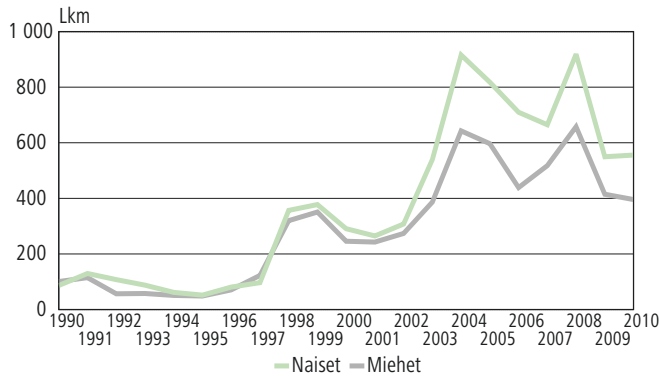
Viime vuosina kansalaisuuden saaneiden määrän muutoksiin on vaikuttanut kansalaisuuslain muutos, joka tuli voimaan vuonna 2003 (Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359). Lakia, joka hyväksyy monikansalaisuuden, oli ilmeisesti ennakoitu 2000-luvun alkuvuosina, mikä näkyi pidättäytymisenä Suomen kansalaisuuden hakemisista. Lain voimaantulon jälkeen hakemisia oli tavallista enemmän, mutta muutaman seuraavan vuoden aikana hakijoiden määrä väheni. Ilmoitusmenettelyllä kansalaisuuden saaneiden määrä on lisääntynyt vuodesta 2003 lähtien. Uusi laki lisäsi mahdollisuuksia määräaikaaisesti Suomen kansalaisuuden saamiseen ilmoitusmenettelyn kautta, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että entisellä Suomen kansalaisella on mahdollisuus saada kansalaisuus takaisin ilmoitusmenettelyllä, jos hän on sen menettänyt saadessaan toisen maan kansalaisuuden. Ilmoitusmenettelyllä voi kansalaisuuden saada myös entisen tai nykyisen Suomen kansalaisen lapsi ja eräät muut henkilöryhmät. Lakiin sisältyi viiden vuoden voimaantulosäntö, jonka mukaan ilmoitus oli tehtävä viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Lain voimaantulon vaikutus näkyy myös tarkasteltaessa Suomen kansalaisuuden saaneita nuoria naisia ja miehiä. Viiden vuoden voimaantulosäntö näkyy kuviossa 1.5 piikkinä vuonna 2008. Tuolloin tuli täyteen viisi vuotta lain voimaantulosta.

Suomen kansalaisuuden saaneiden nuorten määrä alkoi kasvaa 1990-luvun loppupuolella. Vuosina 1998 ja 1999 Suomen kansalaisuuden vuosittain saaneiden määrä kasvoi lähelle neljäsataa, mutta väheni sitten jonkin verran, kunnes alkoi jälleen kasvaa vuonna 2002. Tuohon asti naisten ja miesten kansalaisuuden saamisissa ei juuri ollut eroa sukupuolten välillä. Vuoden 2002 jälkeen naisten kansalaisuuden saamisten määrä kasvoi melko jyrkästi vuoteen 2004, jolloin kansalaisuuden saaneita naisia oli 916. Vuoteen 2007 määrä väheni kahdella ja puolella sadalla. Toinen huippuvuosi oli 2008, jolloin kansalaisuuden saaneita naisia oli jälleen hieman yli 900. Tämän jälkeen kansalaisuuden saaneiden naisten vuosittainen määrä on jälleen vähentynyt. Vuonna 2010 kansalaisuuden saaneita 15–29-vuotiaita naisia oli yhteensä 556.

Kansalaisuuden saaneiden nuorten miesten määrän kehitys on ollut samanlainen kuin nuorilla naisillakin, mikä johtunee edellä mainituista lakimuutoksista, mutta kansalaisuuden saaneiden nuorten miesten määrä on ollut kuitenkin kansalaisuuden saaneiden nuorten naisten määrää selvästi pienempi. Kuten naisillakin, myös nuorilla miehillä oli kansalaisuuden saamisten piikki vuonna 2008, jolloin kansalaisuuden sai yhteensä 658 nuorta miestä. Kun Suomen kansalaisuuden vuosittain saaneiden nuorten naisten määrä on muutamana viime vuon-

Kuvio 1.5

Suomen kansalaisuuden saaneet 15–29-vuotiaat 1990–2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

na pysytellyt samalla tasolla tai jopa hieman kasvanut, on nuorten miesten määrä puolestaan vähentynyt. Vuonna 2010 kansalaisuuden saaneita nuoria miehiä oli yhteensä 396, mikä on 19 vähemmän kuin edellisenä vuonna.

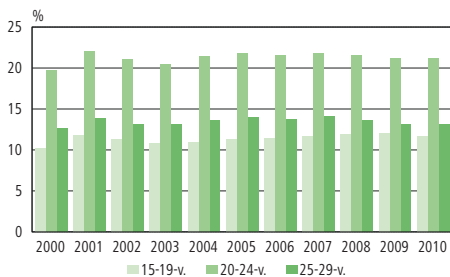
Nuorten muutot

Nuoret naiset ja miehet muuttavat muita ikäryhmiä enemmän

Nuorten liikkuvuus on suurinta 20–24-vuotiaana – nuoret tosin muuttavat yleisestikin muita ikäryhmiä enemmän. Niin 20–24-vuotiaat naiset kuin miehetkin muuttavat muita ikäryhmiä vilkkaammin. Tuossa iässä itsenäistytään ja muuteen opiskelujen ja töiden perässä. Naiset muuttavat 15–19-vuotiaina lähes yhtä paljon kuin 25–29-vuotiaana, kun taas 15–19-vuotiaat miehet muuttavat selvästi vähemmän kuin 25–29-vuotiaat miehet. Nuorten naisten varhaiset muutot

Kuvio 1.6a

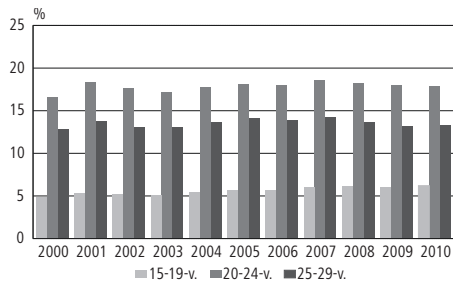
15–29-vuotiaiden naisten kuntien välinen muutto 2000–2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

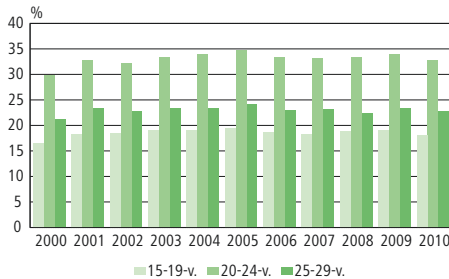
Kuvio 1.6b

15–29-vuotiaiden miesten kuntien välinen muutto 2000–2010

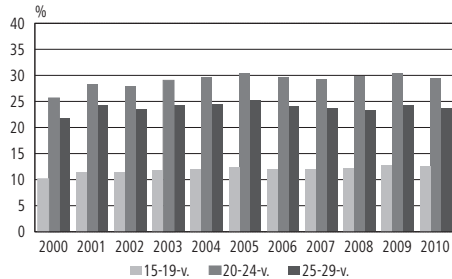

Kuvio 1.7a

15–29-vuotiaiden naisten kunnan sisäinen muutto
2000–2010

Kuvio 1.7b

15–29-vuotiaiden miesten kunnan sisäinen muutto
2000–2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

liittyvät miehiä varhaisempaan itsenäistymiseen ja muuttoon pois vanhempien kodista. Sukupuolieroa alle 20-vuotiaiden muutoissa selittävät osittain myös naisten varhaisempi perheenperustaminen sekä miesten varusmiespalvelus (Pitkänen & Jalovaara 2007).

Maassamuutto jaetaan kuntien välillä tapahtuvaan muuttoon ja kunnan sisällä tapahtuvaan muuttoon. 25–29-vuotiaat naiset ja miehet muuttavat suunnilleen yhtä paljon, mutta 20–24-vuotiailla on eroja sukupuolten välillä. 2000-luvulla 20–24-vuotiaiden naisten muuttaneisuus kuntien välillä on pysynyt yli 20 prosentissa, kun taas miesten vastaavan ikäryhmän muuttaneisuus on ollut noin 18 prosenttia. Nuorimmassa 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä naiset muuttavat selvästi miehiä enemmän.

Vuonna 2010 kunnan sisällä² muutti 18 prosenttia 15–19-vuotiaista naisista. Muuttovilkkaus oli suurinta 20–24-vuotiailla naisilla, joista kolmannes muutti kunnan sisällä kyseisen vuoden aikana. Muuttaneiden osuudessa ei juuri ole tapahtunut muutosta 2000-luvulla.

Nuorilla miehillä muuttovilkkaus ei ole yhtä suurta kuin nuorilla naisilla. 15–19-vuotiaista miehistä oli kunnassa muuttanut vain 13 prosenttia vuonna 2010 ja 20–24-vuotiaista 29 prosenttia. 25–29-vuotiaista miehistä oli vuoden 2010 aikana muuttanut hieman alle neljännes eli hieman useampi kuin vastaavanikäisistä naisista.

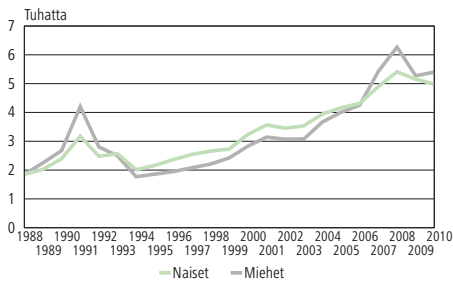
Maahanmuutossa ei ole suurta eroa sukupuolten välillä

Ulkomailta muutti Suomeen vuoden 2010 aikana 25 650 henkeä. Suomeen muuttaneista 10 384 oli iältään 15–29-vuotiaita ja vajaa puolet (48 %) heistä oli naisia. Valtaosa nuorista maahanmuuttajista oli ulkomaan kansalaisia (79 %) kuten kaikista maahanmuuttajistakin (71 %).

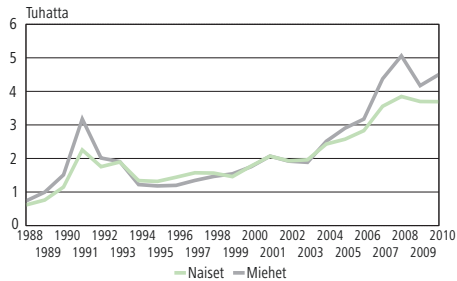
2 Kunnassamuutoiksi luetaan muutot yksityisasunnosta toiseen kunnan sisällä sekä muutot laitosasunnosta yksityisasuntoon tai päinvastoin. Kunnssamuutoiksi lasketaan myös muutot tilanteesta "ei vakinaista asuntoa" yksityisasuntoon tai päinvastoin

Kuvio 1.8a

15–29-vuotiaiden nuorten maahanmuutto
1988–2010

Kuvio 1.8b

15–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten maahan-
muutto 1988–2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Maahanmuutto Suomeen kasvoi viime vuosikymmenen lopulla EU:n laajen-
tumisen myötä, jolloin ihmisten liikkuvuutta helpotettiin.

Koko maahanmuuton, mutta myös nuorten maahanmuuton, ennätysvuosi
oli 1991, jolloin Suomeen muutti paljon inkeriläisiä (poliittinen päätös mahdol-
lisuudesta muuttaa Suomeen) ja pakolaisia Somaliasta. Tämän jälkeen maahan-
muutto laimeni vähitellen lähes 10 vuoden ajaksi sille tasolle, jolla se on lähes
koko itsenäisyyden ajan ollut (Rapo 2011).

Vuonna 1991 maahan muuttaneista nuorista ulkomaan kansalaisista miehiä
oli naisia enemmän. Sittemmin nuorten naisten ja miesten maahanmuutto on
ollut melko tasaista vuoteen 2006 asti, jonka jälkeen maahan muutti jälleen
enemmän nuoria miehiä kuin naisia. Vuonna 2009 sukupuolten välinen ero jäl-
leen pieneni tilapäisesti, kun nuorten miesten maahanmuutto väheni jyrkästi.

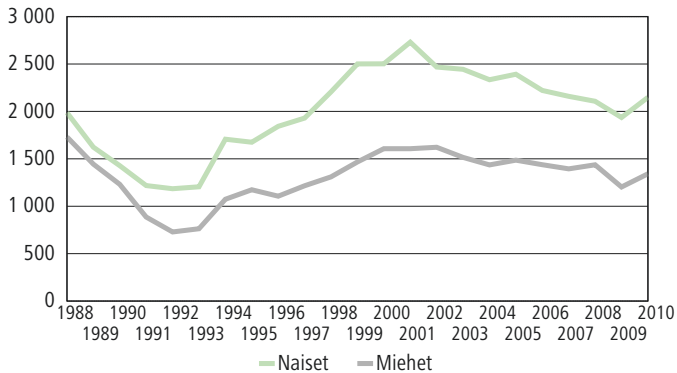
Maahanmuutossa on aina syytä muistaa myös paluumuuttajat, joita 2000-lu-
vun ensimmäisellä kymmenluvulla oli joka kolmas Suomeen muuttaneista.
Vuosittaisessa tarkastelussa Suomen kansalaiset ovat ylivoimaisesti suurin maa-
hanmuuttajaryhmä. Vuodesta 1994 aina vuoteen 2006 asti nuoria naisia palasi
Suomeen enemmän kuin nuoria miehiä. Vuonna 2010 Suomeen palasi yhteensä
7 424 muuttajaa, joista naisia oli hieman yli puolet. Kaikista paluumuuttajista
29 prosenttia (2 189) oli iältään 15–29-vuotiaita. Naisten osuus nuorista paluu-
muuttajista oli 59 prosenttia.

Ulkomaat kutsuvat nuoria naisia

1990-luvulle tultaessa suomalaisnuorten – niin naisten kuin miestenkin – maas-
tamuutto väheni melko jyrkästi ollen alhaisimmillaan vuonna 1992. Nuorten
Suomen kansalaisten maastamuutto oli vilkkaimmillaan 2000-luvun alussa.
Vuonna 2001 nuorten, 15–29-vuotiaiden, suomalaisnaisten maastamuutto oli
jälleen huipussaan, tuolloin maasta muutti yhteensä 2 730 nuorta naista. Nuor-
ten suomalaismiesten maastamuutto on ollut naisia vaisumpaa. 2000-luvun alun
maastamuuttovuosien jälkeen trendi on ollut niin nuorilla naisilla kuin miehillä-
kin laskeva. Vuonna 2010 maasta muuttaneista 15–29-vuotiaista 58 prosenttia
oli naisia.

Kuvio 1.9

Maastamuuttaneet 15–29-vuotiaat Suomen kansalaiset 1988–2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Menneinä aikoina siirtolaisille oli tyypillistä vähäinen koulutus ja ammattitaito. Siirtolaisiksi lähdettiin hakemaan parempaa elantoa, yleensä taloudellisten syiden vuoksi ja lähtöä pidettiin lopullisena. Nykyisin muuttajat ovat pääasiassa koulutettua väestöä, jotka lähtevät ulkomaille ainakin aluksi vain määräajaksi. Pelkkään toimeentuloon liittyvien muuttomotiivien rinnalle muuttosyiksi ovat tulleet mm. opiskelu, kielitaidon parantaminen, urakehitys, elämäkokemusten hankkiminen ja ihmissuhteet. Mukana on myös kausisiirtolaisia, jotka muuttavat ulkomaille vain osaksi vuotta. Tällä vuosituhannella muuttaja on tyypillisesti ulkomaille avioituva tai tavoitetietoinen määräaikaismuuttaja. Nykysiirtolaisuutta Suomesta onkin sanottu määräaikais- tai tavoitesiirtolaisuudeksi. (Korkiasaari & Söderling, 2007.)

Suomesta vuonna 2010 pois muuttaneista 15–29-vuotiaista Suomen kansalaisista puolella oli keskiasteen³ tutkinto⁴. Osuus on selvästi suurempi kuin kaikilla Suomesta pois muuttaneilla; kaikista muuttaneista keskiasteen suorittaneita oli noin kolmannes (naisista 34 %, miehistä 30 %). Muuttaneista 15–29-vuotiaista suomalaisnaisista puolella ja miehistä lähes puolella (49 %) oli keskiasteen tutkinto. Tähän joukkoon kuuluvat todennäköisesti ulkomaille opiskelemaan tai esimerkiksi au pairiksi lähtevät nuoret ylioppilaat. Vuonna 2009 kaikista 15–29-vuotiaista keskiasteen koulutuksen oli suorittanut 47 prosenttia (Väestön koulutus rakenne 2009, Tilastokeskus).

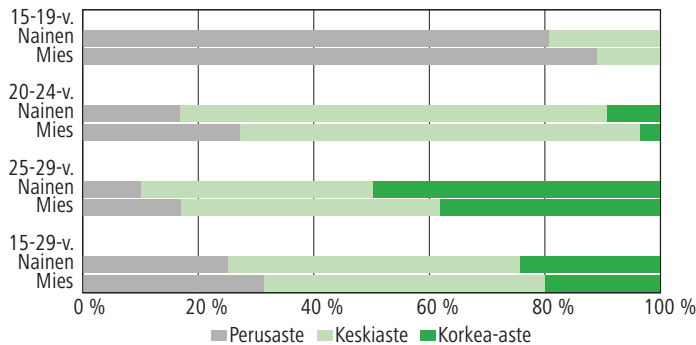
Vuonna 2010 maasta muuttaneista 15–29-vuotiaista suomalaisista 23 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto. Puolella 25–29-vuotiaista naislähtijöistä oli korkea-asteen tutkinto, kun vastaavanikäisistä mieslähtijöistä 38 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto. Noin viidenneksellä Suomesta muuttaneista 25–29-vuo-

3 Keskiasteen koulutuksiksi luetaan mm. ylioppilastutkinnot, 1-3-vuotiset ammatilliset tutkinnot, ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot (esim. lähihoitaja, sähköasentaja).

4 Vuoden 2009 koulutusaste

Kuvio 1.10

Vuonna 2010 maastamuuttaneiden 15–29-vuotiaiden Suomen kansalaisten koulutusaste

*= Koulutusaste 2009

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

tiaista suomalaisnaisista ja -miehistä oli vähintään ylempi korkeakoulututkinto. Tutkijakoulutusasteen suorittaneista maasta muuttaneista suomalaisnuorista naisia oli neljännes. Tosin on muistettava, että tutkijakoulutusasteen suorittaneiden määrät ovat kovin pieniä ja osuus voi vaihdella vuosittain hyvinkin paljon. Vuonna 2009 kaikista 15–29-vuotiaista 12 prosentilla ja 25–29-vuotiaista 31 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto. Ylempi korkea-asteen tutkinto oli kymmenellä prosentilla kaikista 25–29-vuotiaista (Väestön koulutusrakenne 2009, Tilastokeskus). Nuoret maastamuuttajat ovat siis keskimääräistä korkeammin koulutettuja.

Suomesta muuttaneista 15–29-vuotiaista 28 prosenttia oli koulutusasteeltaan perusasteen suorittaneita. Osuus on pienempi kuin peruskoulutuksen varassa lähteneiden osuus kaikenikäisistä lähteneistä (35 %) ja pienempi kuin koko 15–29-vuotiaasta väestöstä (41 % vuonna 2009). Perusasteen suorittaneista lähteneistä 15–29-vuotiaista naisia oli yli puolet (56 %). Perusasteella tarkoitetaan peruskoulun, keskikoulun tai kansakoulun käyneitä eli nuorten tapauksessa peruskoulun käyneitä. 15–19-vuotiaiden ikäluokan maasta muuttaneista peräti 84 prosenttia oli perusasteen suorittaneita, mikä ainakin osaksi selittynee lapsen asemassa olevilla lähtijöillä. Tämänikäisistä naislähtijöistä 81 prosentilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta tai se oli tuntematon. Samanikäisistä mieslähtijöistä 89 prosenttia oli perusasteen koulutuksen suorittaneita. Miehillä perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus lähtijöistä oli suurempi myös 20–24-vuotiaiden ja 25–29-vuotiaiden ikäryhmissä kuin vastaavanikäisten naislähtijöiden joukossa.

Lapsen asemassa olevat nuoret

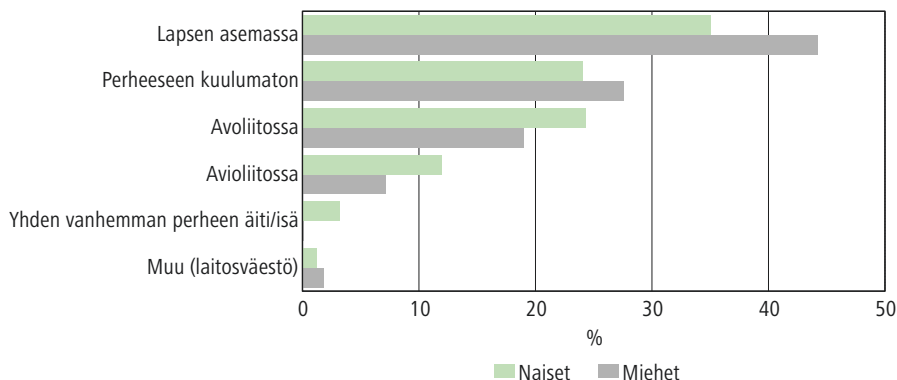
Lapsen asemassa olevien nuorten perhetyyppi on yleisimmin avioparin perhe

Vanhempiensa luona asuviksi katsotaan tilastossa sellaiset henkilöt, jotka ovat perheasemaltaan lapsen asemassa⁵. Nuorten perheasema kertoo, kuinka moni heistä asuu vielä lapsuuden kodissaan ja kuinka moni on jo perustanut oman perheen tai asuu yksin. Vuoden 2010 perhetilastossa vanhin lapsen asemassa asuva henkilö oli 78-vuotias. 15–29-vuotiaista naisista 35 prosenttia ja miehistä 44 prosenttia oli perheessään lapsen asemassa. Tässä tarkastelussa keskitytään 15–29-vuotiaisiin nuoriin ja siihen, millaisissa perhetyypeissä he asuvat joko vanhempiensa perheissä tai omissa, itse perustamissaan perheissä. Nuorten itenäistymistä ja asumista tarkastellaan lähemmin tämän julkaisun luvussa 2.

Perheessään lapsen asemassa olevista 15–29-vuotiaista nuorista 66 prosenttia asui aviopari ja lapsia⁶ -perhetyypin perheessä vuoden 2010 lopussa. Eroa sukupuolten välillä ei juuri ole. Avopariperheessä asui 10 prosenttia lapsen asemassa olevista nuorista eikä tässäkään ollut eroa sukupuolten välillä. Vajaa neljännes (24 %) lapsen asemassa olevista nuorista asui yhden vanhemman perheessä. Äidin kanssa asui noin 19 prosenttia ja isän kanssa viisi prosenttia lapsen asemassa olevista nuorista. Nuoret naiset asuvat hieman useammin äidin kanssa kuin nuoret miehet ja vastaavasti nuoret miehet asuvat hieman useammin isän kanssa. Erot eivät kuitenkaan ole suuria. Uusperheissä⁷ lapsen asemassa asui vuoden 2010 perhetilaston mukaan yhteensä 23 619 iältään 15–17-vuotiaista nuorta, joista tyttöjä oli 48 prosenttia.

Kuvio 1.11

15–29-vuotiaiden naisten ja miesten perheasema, 31.12.2010

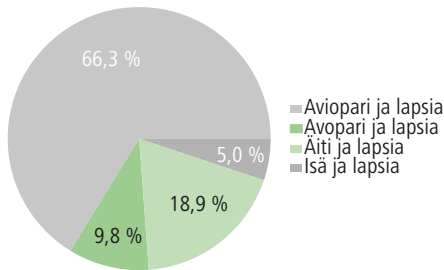

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

- 5 Lapsiksi katsotaan perhetilastossa iästä riippumatta vanhempiensa kanssa asuvat omat lapset tai puolison biologiset lapset tai ottolapset, mutta ei kasvattilapsia tai huollettavia lapsia.
- 6 Sisältää rekisteröidyn parin muodostamassa perheessä asuvat lapsen asemassa olevat 15–29-vuotiaat, joita oli yhteensä 49.
- 7 Uusperheessä on alle 18-vuotias vain toisen puolison lapsi. Perheen kaikki lapset eivät ole puolisoitten yhteisiä.

Kuvio 1.12

Lapsen asemassa olevien 15–29-vuotiaiden perhetyyppi 2010, 31.12.2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Nuorten perheellistyminen

Naiset avioituvat keskimäärin kolmekymmenvuotiaina, miehet pari vuotta myöhemmin

Vuonna 2010 ensimmäisen avioliiton solmineiden naisten keski-ikä oli 30,3 vuotta ja miesten 32,6 vuotta. Vielä 30 vuotta sitten ensimmäisen avioliiton solmineiden naisten keski-ikä oli 24 ja miesten 26 vuotta.

Vuonna 2010 ensimmäisen avioliiton solmineita 15–19-vuotiaita naisia oli yhteensä 704. Seuraavassa ikäryhmässä eli 20–24-vuotiaissa ensimmäistä kertaa avioituneita naisia oli jo 4 252 ja 25–29-vuotiaissa 8 515. Alle kolmekymmen-vuotiaita ensiavioituneita naisia oli vuonna 2010 yhteensä 13 471. Ensimmäisen avioliiton solmineita alle 30-vuotiaita miehiä oli puolestaan yhteensä 10 309. Alle kaksikymmenvuotiaita avioituneita miehiä oli 258, 20–24-vuotiaita 2 577 ja 25–29-vuotiaita 7 474.

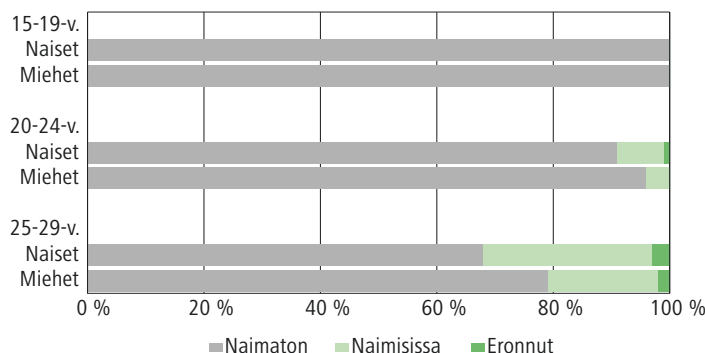
Valtaosa (86 %) alle 30-vuotiaista naisista on naimattomia, naimisissa⁸ oli 13 prosenttia. Lähes kaikki 15–19-vuotiaat naiset olivat naimattomia (99,5 %) vuonna 2010. Myös 20–24-vuotiaat naiset olivat pääosin naimattomia (91 %). 25–29-vuotiaista naisista naimattomia oli 68 prosenttia. Naimisissa oli 29 prosenttia 25–29-vuotiaista naisista. Tätä nuoremmista naisista naimisissa oli harva: 20–24-vuotiaista vain kahdeksan prosenttia ja 15–19-vuotiaista vain noin puoli prosenttia.

Myös valtaosa (92 %) alle 30-vuotiaista miehistä oli naimattomia vuoden 2010 lopussa. Lähes kaikki 15–19-vuotiaat miehet olivat naisten tapaan siviilisäädyltään naimattomia. Myös 20–24-vuotiaat olivat pääosin naimattomia, miehistä hieman useampi (96 %) kuin naisista (91 %), 20–24-vuotiaista naisista (8 %) hieman suurempi osa oli naimisissa kuin miehistä (4 %). 25–29-vuotiaista miehistä naimattomia oli vielä 80 prosenttia, kun naisilla osuus oli enää 68 pro-

⁸ Sisältää rekisteröidyssä parisuhteessa olevat.

Kuvio 1.13

Naisten ja miesten siviilisäätö iän mukaan, 31.12.2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

senttia. Naimisissa 25–29-vuotiaista miehistä oli hieman alle viidennes (19 %), naisista jo selvästi suurempi osuus.

Rekisteröidyssä parisuhteessa oli yhteensä 332 alle 30-vuotiasta naista ja 115 vastaavanikäistä miestä.

Siviilisäädyltään eronneita oli alle kolmekymmenvuotiaissa vuonna 2010 vähän, 8 976 ja heistä 64 prosenttia oli naisia. Alle kolmekymmenvuotiaista miehistä eronneita oli 0,6 prosenttia ja samanikäisistä naisista 1,2 prosenttia.

Nuoret naiset kohtaavat vanhemmuuden nuoria miehiä aiemmin

Väestöliiton perhebarometriin 2008 vastanneet 25–45-vuotiaat naiset pitivät ihanteellisenä lapsilukuna keskimäärin 2,5 ja miehet vastaavasti 2,6 lasta. (Lammi-Taskula ym. 2009). Ihanteellisimpana perhekokona nähtiin kaksi lasta, mutta lähes kolmannes vastanneista piti ihanteena myös kolmea lasta. Harva sen sijaan toivoo lapsettomuutta tai korkeintaan yhtä lasta. Perhebarometriin vastanneiden naisten mukaan ihanteellinen ikä tulla äidiksi olisi 25,8 vuotta ja miesten mukaan isäksitulolikä olisi ihanteellisimmillaan 27,0 vuotta. (Miettinen & Rotkirch 2008.) Äidiksi ja isäksi tullaan kuitenkin ihanteellisenä pidettyä ikää myöhemmin.

Perhebarometrin mukaan alle 35-vuotiaista lapsettomista lähes joka seitsemäs ei aikonut hankkia lapsia. Vapaaehtoisen lapsettomuuden⁹ valintoja oli perhebarometrin mukaan kaikissa ikäryhmissä ja yhtä paljon niin naisissa kuin miehissäkin (25–44-vuotiaat lapsettomat vastanneet).

Vuonna 2010 ensisynnyttäjien keski-ikä oli 28,3 vuotta, mikä on yhden kymmenyksen suurempi kuin edellisvuonna. Ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut

9 Vapaaehtoinen lapsettomuus määritellään siten, että se on vastaajan ihanne eikä vastaaja ole yrittänyt tulla raskaaksi tai saattaa kumppaniaan raskaaksi. Näin määriteltynä 9 % lapsettomista oli valinnut elämänpituisen lapsettomuuden itselleen sopivimpana vaihtoehtona.

Taulukko 1.1

Naiset iän, synnyttäneiden määrän ja osuuden mukaan 31.12.2010

Ikä	Naisia yhteensä	Synnyttäneitä naisia yhteensä	Synnyttäneiden osuus ikäluokasta
15–19	162 860	1 443	0,9
20–24	159 963	20 439	12,8
25–29	168 353	61 418	36,5
15–29	491 176	83 300	17,0

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Taulukko 1.2

Miehet iän, isien määrän ja osuuden mukaan 31.12.2010

Ikä	Miehiä yhteensä	Miehiä, joilla lapsia yhteensä	Lapsia saaneiden osuus ikäluokasta
15–19	169 224	412	0,2
20–24	167 817	9 651	5,8
25–29	177 710	41 721	23,5
15–29	514 751	51 784	10,1

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

0,7 vuodella 2000-luvulla. Kaikkien synnyttäjien keski-ikä oli vuonna 2010 edellisen vuoden tapaan 30,1 vuotta. Isäksi tullaan ensimmäisen kerran keskimäärin 30-vuotiaana (v. 2009).

Vuonna 2010 kokonaishedelmällisyysluku oli Suomessa 1,87. Kokonaishedelmällisyysluku kertoo laskenta-ajanjakson hedelmällisyyden tason eli kuinka monta lasta nainen synnyttäisi keskimäärin hedelmällisen kautensa aikana. Luku lasketaan yleensä yhden kalenterivuoden elävänä syntyneiden lasten määrän perusteella, minkä vuoksi se ei kuvaa minkään todellisen naisikäluokan lapsikertymää.

Muihin Euroopan maihin verrattuna Suomen hedelmällisyysluku on edelleenkin korkea. Suomen syntyvyys on viidenneksi korkein Euroopan unionin maista. Vuonna 2009 kokonaishedelmällisyysluku oli korkein Irlannissa (2,07) ja alhaisin Latviassa (1,31) ja Portugalissa (1,32). (Eurostat 2011.)

Vuonna 2010 nuorista, 15–29-vuotiaista, naisista synnyttäneitä oli 17 prosenttia. Hieman yli puolet 29-vuotiaista ei ollut synnyttänyt yhtään lasta.

Vain hyvin harva 15–19-vuotias nainen oli synnyttänyt. Sen sijaan 20–24-vuotiailla naisilla oli jo useammin lapsia ja synnyttäneiden osuus ikäluokasta olikin 13 prosenttia. Synnyttäneiden osuus 25–29-vuotiaiden naisten ikäluokasta oli jo 37 prosenttia. Vuonna 2008 Suomessa synnyttäneistä alle 19-vuotiaista viidesosalla oli takanaan aiempi raskaus (Miila Halonen, Kättilölehti 3/2010).

Isiä koskeva tieto ei ole yhtä luotettava kuin äitejä koskeva tieto. Niiden 15–29-vuotiaiden miesten määrästä, jotka eivät tunnusta isyyttään, kieltävät sen tai eivät edes tiedä koko asiasta, tilastoissa ei ole tietoa. Isiksi tulevat tilastoissa vain ne, jotka ovat virallisesti lapsen isä.

Kun 15–19-vuotiaista naisista synnyttäneitä oli 1 453, oli vastaavanikäisistä nuorista miehistä tilaston mukaan isä 376. Isien osuus tässä ikäryhmässä oli vain 0,2. Seuraavasta ikäluokasta eli 20–24-vuotiaista miehistä isä oli 5,8 prosent-

tia, mikä on myös selvästi pienempi kuin synnyttäneiden naisten osuus vastaavanikäisistä naisista. Vajaa neljännes 25–29-vuotiaista miehistä oli isiä.

Sosiaaliset syyt raskauden keskeyttämisten taustalla

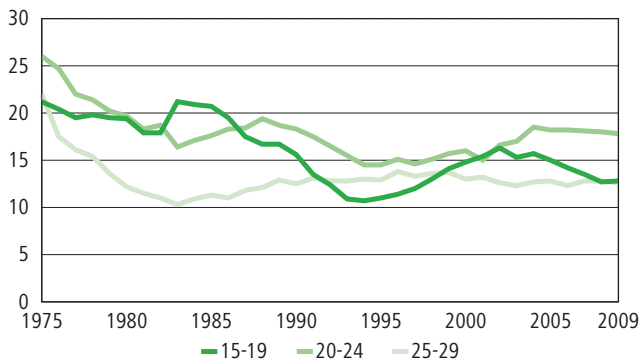
Kaikista vuonna 2009 tehdyistä laillisista raskauden keskeyttämisistä 67 prosenttia (7 023) oli alle 30-vuotiaille naisille tehtyjä. Alle 30-vuotiaista naisista, joille raskaudenkeskeytys oli tehty, 88 prosenttia oli siviilisäädyltään naimattomia, yhdeksän prosenttia naimisissa ja kolme prosenttia eronneita.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tietojen mukaan raskaudenkeskeytysten määrä kasvoi alle 20-vuotiaiden ikäryhmässä (THL), mutta määrä on kuitenkin lukumääräisesti pieni. Vaikka 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä tehdään keskeytyksiä eniten, keskeytysten määrä laski vuonna 2009. Keskeytysten syistä yleisimpiä ovat viime vuosina olleet sosiaaliset syyt¹⁰, jotka olivat syynä yli 90 prosentissa keskeytyksistä.

Seksuaaliterveysvalistuksen ja ehkäisy- ja kunnallisen terveystyön tuloksena raskaudenkeskeytysten lukumäärät vähenivät vuoteen 1995 asti, jolloin niiden määrä oli puolittunut. Laman ja terveyspalvelujen karsimisen seurauksena nuorten seksuaaliterveys heikkeni yhdeksänkymmentäluvulla, mikä näkyi niin synnytysten kuin keskeytystenkin määrään kasvuna, joka pysähtyi vasta 2000-luvun alussa. Vuonna 2002 tuli apteekkeihin vapaaseen myyntiin myös niin sanottu jälkiehkäisytabletti 15 vuotta täyttäneille. (Väestöliitto 2011; Raskaudenkeskeytykset 2009, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Kuvio 1.14

Lailliset raskauden keskeyttämiset ikäryhmittäin tuhatta vastaavanikäistä naista kohti 1975–2009

Vuosina 1969–1985 ikä = raskaudenkeskeytysvuosi miinus syntymävuosi, vuodesta 1986 ikä toimenpidepäivänä

Alle 20-vuotiaiden raskaudenkeskeytykset tuhatta 15–19-vuotiasta naista kohden

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009

10 Raskaudenkeskeytyksistä vuonna 1970 säädetty laki mahdollisti keskeytykset sosiaalisista syistä.

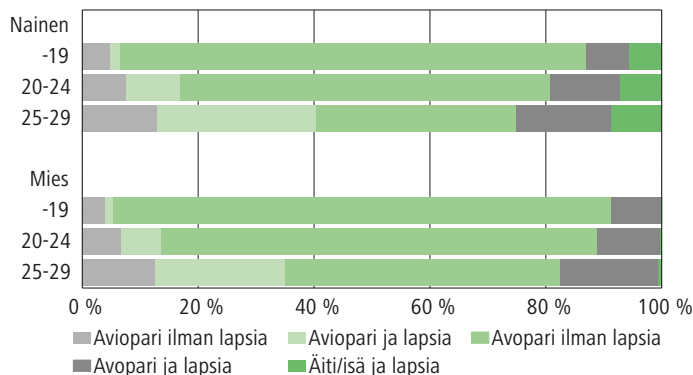
Nuorten perheellisten perhetyyppi yleisimmin lapseton aviopari

Alle 30-vuotiaiden jo perheellistyneiden (ei lapsen asemassa olevien) naisten ja miesten perheistä suurin osa on lapsettomien avoparien perheitä. Vuoden 2010 lopussa alle 30-vuotiaista perheellisistä naisista hieman alle puolella (47 %) ja miehistä yli puolella (57 %) perhetyyppi oli lapseton avopari. Kaikkiaan kolmannes alle 30-vuotiaista oli perheellistyneitä.

Jos tarkastellaan pelkästään 25–29-vuotiaita, tilanne näyttää hieman toiselta: hieman yli kolmanneksella (34 %) naisista ja vajaalla puolella (47 %) miehistä perhetyyppi oli lapseton avopari. Tämänikäisistä 25–29-vuotiaista naisista 27 prosenttia oli jo avioitunut ja perheessä oli jo lapsiakin, miehistä reilulla viidenneksellä (22 %) perhetyyppi oli aviopari ja lapsia.

Kuvio 1.15

Perheelliset 15–29-vuotiaat naiset ja miehet iän ja perhetyypin mukaan 31.12.2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Yhden vanhemman lapsiperheitä¹¹ oli Suomessa vuoden 2010 lopussa yhteensä 117 782. Näistä äidin ja lasten muodostamia perheitä oli 87 prosenttia. Sellaisia yhden vanhemman perheitä, joissa huoltajana oli 15–29-vuotias nainen tai mies oli 14 prosenttia (16 049) kaikista yhden vanhemman perheistä. Näistä perheistä lähes kaikki eli 96 prosenttia (15 473) oli äidin ja lapsen/lasten muodostamia perheitä. Äitien yhden vanhemman perheistä valtaosa (75 %) oli sellaisia, joissa äiti oli siviilisäädyltään naimaton. Nuorista yksinhuoltajaäideistä¹² 14 prosenttia oli eronneita.

11 Lapsiperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

12 Yksinhuoltajalla tarkoitetaan tässä sitä yhden vanhemman perhettä, jonka luona lapsi virallisesti asuu, sillä tilastossa ei ole tietoa yhteishuoltajuuksista.

15–19-vuotiaan äidin ja lasten perheitä oli vielä vähän (524) ja näiden perheiden äidit olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta siviilisäädyltään naimattomia. Seuraavassa viisivuotisikäryhmässä (20–24 v.) äitien ja lasten muodostamia perheitä oli jo 4 945 ja 25–29-vuotiaiden äitien ja lasten perheitä 10 004.

Lähes kaikissa (95 %) alle 20-vuotiaan äidin ja lasten muodostamisissa perheissä oli yksi alle 7-vuotias lapsi. Myös 20–24-vuotiaan äidin ja lasten perheissä oli yleisimmin yksi alle 7-vuotias lapsi; vajaassa viidenneksessä perheistä oli kaksi alle 7-vuotiaista lasta. 25–29-vuotiaiden äitien ja lasten muodostamista perheistä jo 26 prosentissa oli kaksi alle 7-vuotiaista lasta.

Nuoren isän ja lapsen/lasten muodostamia yhden vanhemman perheitä oli yhteensä 576. Näistä vain muutama oli alle 20-vuotiaan isän perhe, 98 perhettä oli 20–24-vuotiaan isän ja 475 perhettä oli 25–29-vuotiaan isän ja lasten muodostamia.

Suomalaisnuorten ulkomailla syntyneet puoliset

Vuoden 2010 väestötilastojen mukaan Suomessa syntyneiden 15–29-vuotiaiden naisten ja miesten puolisoista¹³ 94 prosenttia oli myös Suomessa syntyneitä. Nuorten naisten puolisoista 93 prosenttia ja miesten puolisoista 95 prosenttia oli Suomessa syntyneitä. Nuorilla miehillä aviopuoliso oli siis hieman naisia useammin Suomessa syntynyt. Ulkomailla syntyneitä puolisoja oli määrällisesti eniten Ruotsista (1 283), entisestä Neuvostoliitosta (373), Yhdysvalloista (201), Turkista (200), Thaimaasta (153), Virosta (115), Britanniaista (110), Nigeriasta (107) ja Saksasta (96). Nigeriassa ja Turkissa syntyneet puoliset olivat lähes yksinomaan suomalaisnaisten puolisoja ja Thaimaassa syntyneet suomalaismiesten puolisoja.

Vuonna 2010 avioliiton solmineista alle 30-vuotiaista naisista ja miehistä 10 prosentilla oli ulkomailla syntynyt puoliso. Osuus on hieman suurempi kuin kaikilla avioliiton vuonna 2010 solmineilla: Suomessa syntyneiden naisten sulhasista seitsemän prosenttia oli ulkomailla syntyneitä ja vastaavasti Suomessa syntyneiden miesten morsiamista kahdeksan prosenttia.

Hieman eri näkökulman asiaan saa tarkastelemalla nuorten perheitä, joissa toinen puoliso on ulkomailla syntynyt. Tähän tulevat mukaan niin avio-, avo- kuin rekisteröidyt paritkin. Vuoden 2010 lopussa Suomessa oli yhteensä 4 262 sellaista perhettä, jossa perheen mies oli Suomessa syntynyt 15–29-vuotias ja jonka puoliso oli ulkomailla syntynyt. Näistä perheistä 65 prosenttia oli avopariperheitä (2 763) ja loput 35 prosenttia (1 499) avioparien tai rekisteröityjen parien perheitä. Maat, joissa oli syntynyt eniten nuorten suomalaissyntyisten miesten puolisoita, olivat Ruotsi (1 351 perhettä), entinen Neuvostoliitto (704), Viro (299), Thaimaa (249) sekä Saksa (155).

Suomessa syntyneiden 15–29-vuotiaiden naisten ja ulkomailla syntyneiden puolisoitten muodostamia perheitä oli vuoden 2010 lopussa yhteensä 7 351, joista 61 prosenttia (4 450) oli avopariperheitä ja 39 prosenttia (2 901) avioparien tai rekisteröityjen parien perheitä. Nuorten suomalaissyntyisten naisten

¹³ Naimisissa ja puoliso on väestössä

ulkomaalaispuolisot olivat syntyneet useimmiten Ruotsissa (2 314 perhettä), entisessä Neuvostoliitossa (633), Virossa (306), Britanniassa (267) ja Turkissa (254).

Vuonna 2010 solmittiin yhteensä 435 sellaista avioliittoa, joissa toinen puolisoista oli alle 30-vuotias miespuolinen Suomen kansalainen ja toinen ulkomaan kansalainen (ei ikärajoitusta). Avioliittoja, joissa toinen puolisoista oli alle 30-vuotias naispuolinen Suomen kansalainen ja toinen ulkomaan kansalainen, solmittiin 907.

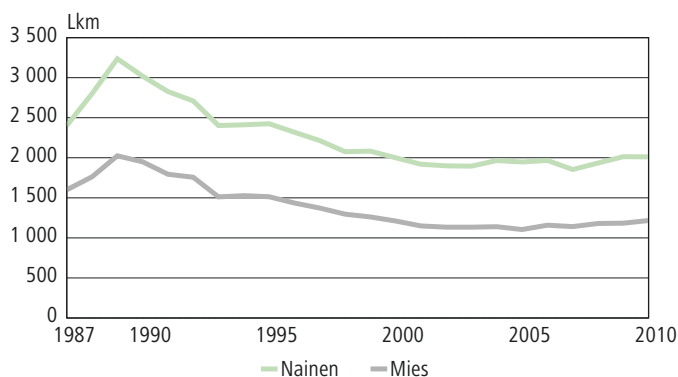
Eroaminen on yleisempää nuorilla naisilla kuin nuorilla miehillä

Alle 30-vuotiaiden avioerot ovat vähentyneet vuodesta 1995 vuoteen 2010, mutta erojen määrä on vaihdellut vuosien varrella. Vuonna 2010 avioeron saaneita alle 30-vuotiaita miehiä oli 1 217, mutta vastaavanikäisiä eron saaneita naisia oli selvästi enemmän, 2 012, mikä johtunee ainakin osittain naisten miehiä varhaisemmasta avioituvuudesta.

Eroamista voidaan tarkastella myös avioeronneisuuden mukaan. Avioeronneisuudella tarkoitetaan avioeron saaneita keskväkiluvun 1000 naimisissa olevaa kohti.

Kuvio 1.16

15–29-vuotiaiden nuorten avioerot 1987–2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Taulukko 1.3

Alle 30-vuotiaiden avioeronneisuus vuonna 2010

Avioeronneisuus*	Naiset	Miehet
– 19 vuotta	18,3	13,5
20–24 vuotta	36,4	29,9
25–29 vuotta	30,7	30,3
Kaikki ikäluokat	13,6	13,5

* = avioeron saaneet keskväkiluvun 1000 naimisissa olevaa kohti

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Nuorten naisten avioeronneisuus on nuorten miesten avioeronneisuutta yleisempää. Avioeronneisuudelle on ominaista, että mitä nuoremista naimisissa olevista naisista on kyse, sitä suurempi on avioeronneisuus. Vuonna 2010 avioeronneisuus oli 20–24-vuotiailla naisilla selvästi miehiä yleisempää, mutta 25–29-vuotiailla avioeronneisuudessa ei ollut enää paljonkaan eroa naisten ja miesten välillä.

Nuorten avioeronneisuus on yleistynyt kolmen viime vuosikymmenen aikana: vielä vuonna 1980 eronneisuus oli 20–24-vuotiailla naisilla 17,1, mutta vuonna 1990 jo 32,4. Tosin vuonna 2000 avioeronneisuus oli hieman alhaisempaa eli 31,9. Myös 25–29-vuotiailla naisilla avioeronneisuus on yleistynyt selvästi vuodesta 1980, jolloin se oli 15,2. Vuonna 1990 avioeronneisuus oli 25–29-vuotiailla naisilla 24,5 ja vuonna 2000 jo 29,3. Avioeronneisuuden jyrkkään kasvuun 1980-luvun lopussa vaikutti vuoden 1988 avioliittolain muutos. Lakimuutoksen seurauksena eroa pystyi hakemaan puolen vuoden harkinta-ajan jälkeen.

Kaikkien miesten ja naisten ikäluokkien avioeronneisuus on selvästi vähäisempää kuin nuorten: kaikkien miesten avioeronneisuus oli iästä riippumatta 13,5 ja naisten 13,6. Sukupuolten välillä ei siis ole eroa kaikkien ikäluokkien osalta.

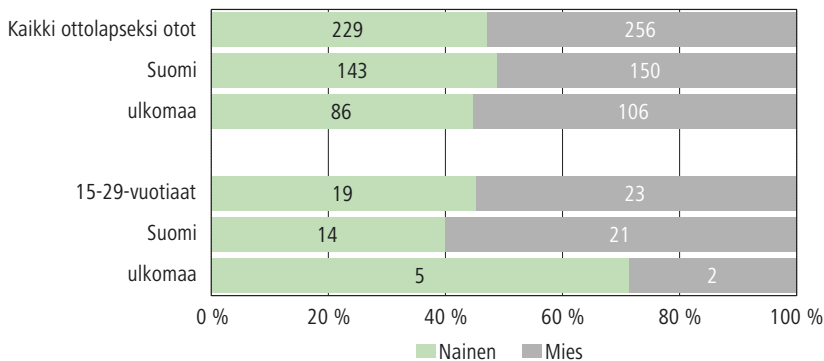
Nuorten adoptiot

Sukupuolten välillä ei eroa nuorten adoptioissa

Vuonna 2010 ottolapseksi ottoja oli Tilastokeskuksen väestötilastojen mukaan kaikkiaan 485. Näistä 42 eli 9 prosenttia oli 15–29-vuotiaiden nuorten ottolapseksi ottoja. Määrä on siis hyvin pieni eikä sitä ole järkevää tarkastella kovin tarkalla tasolla satunnaisvaihtelun takia. Nuorten ottolapsiksi ottoista suurin osa (83 %) oli Suomessa syntyneiden nuorten adoptioita. Sukupuolten välillä ei ole

Kuvio 1.17

Ottolapseksi otot iän ja syntymämaan mukaan 2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

eroa 15–29-vuotiaiden ottolapseksi oloissa; vuonna 2010 nuorten ottolapseksi oloista 45 prosenttia kohdistui 15–29-vuotiaisiin naisiin.

Ulkomailla syntyneiden 15–29-vuotiaiden adoptioista, joita oli yhteensä seitsemän, viisi oli nuorten naisten ottolapseksi ottoja. Nämä ovat yhtä tapausta lukuun ottamatta perheen sisäisiä adoptioita, jossa yhden vanhemman lapsi virallistetaan myös perheeseen ehkä myöhemmin tulleen toisen vanhemman lapsiksi. Toki mukana voi olla myös ulkomaalaistaustaisten uusperheiden sisäisiä adoptioita.

Tilastossa näkyvät vain todelliset adoptiot. Ottolapseksi otto huomioidaan tilastoon myös silloin, kun ottovanhempi tai ottovanhemmat asuvat vakituisesti Suomessa, mutta adoptoitava henkilö ulkomailla. Toukokuussa 2009 hyväksyttiin lain muutos lakiin rekisteröidystä parisuhteesta (9.11.2001/950). Syyskuun ensimmäisenä päivänä 2009 voimaan tulleen lain muutoksen (391/2009) mukaan parisuhteen osapuoli voi ottaa ottolapsekseen parisuhteen toisen osapuolen lapsen.

Yhteenvedo

Nuorten osuus Suomen väestöstä on vähentynyt vuosisadan takaisesta neljänneksestä nykyiseen alle viidennekseen ja osuus tulee edelleen laskemaan. Vuonna 2025 nuoria 15–29-vuotiaita on Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan enää 16 prosenttia väestöstä.

Nuorten ulkomaan kansalaisten määrä on lähes kuusinkertaistunut parin viime vuosikymmenen aikana. Nuorten naisten osuus ulkomaan kansalaisista on pienentynyt vuoden 2005 jälkeen. Vuonna 2010 naisia oli 15–29-vuotiaista ulkomaan kansalaisista 46 prosenttia. Nuoret naiset ovat saaneet Suomen kansalaisuuksia 2000-luvulla nuoria miehiä enemmän.

Nuorista vieraskielisiä on kuusi prosenttia. Eniten on venäjän- ja vironkielisiä nuoria. 15–29-vuotiaista vieraskielisistä naisista 37 prosenttia on venäjän- tai vironkielisiä.

Kaikkein innokkaimpia muuttajia ovat nuorista 20–24-vuotiaat naiset ja miehet. Tätä nuoremista, 15–19-vuotiaista, naiset ovat miehiä innokkaampia muuttajia, mikä johtunee ainakin osittain naisten miehiä varhaisemmasta itsestäytymisestä.

Nuoret naiset muuttavat Suomesta pois nuoria miehiä useammin. Vuonna 2010 maasta muutti yhteensä 3 490 iältään 15–29-vuotiaista, joista naisia oli 58 prosenttia.

Maahanmuutossa sukupuolten välillä ei ole suurta eroa. Vuonna 2010 Suomeen muuttaneista 40 prosenttia oli iältään 15–29-vuotiaita ja vajaa puolet heistä oli naisia. Maahanmuuttajista 79 prosenttia oli ulkomaan kansalaisia. Paluumuuttajista 29 prosenttia oli 15–29-vuotiaita ja heistä 59 prosenttia oli naisia. Nuoret miehet ovat perheessään nuoria naisia useammin lapsen asemassa. Valtaosa lapsen asemassa olevista 15–29-vuotiaista asuu perinteisessä perheessä, jossa isä ja äiti ovat naimisissa. Yhden vanhemman kanssa asuu vajaa neljännes nuorista. Oman perheen on perustanut jo kolmannes 15–29-vuotiaista.

Valtaosa alle 30-vuotiaista on siviilisäädyltään naimattomia. Naiset solmivat avioliiton ensimmäisen kerran 30,3-vuotiaana ja miehet 32,6-vuotiaana. Vuonna 2010 ensisynnyttäjien keski-ikä oli 28,3 vuotta. Isäksi tullaan ensimmäisen kerran keskimäärin 30-vuotiaana. Suomen kokonaishedelmällisyysluku oli 1,87, joka on eurooppalaisittain korkea.

Suurin osa alle 30-vuotiaiden perheellistyneiden nuorten perheistä on lapsettomien avoparien perheitä. Vajaa viidennes nuorten perheellisten perheistä oli aviopari ja lapsia -perhetyypin perheitä ja 15 prosenttia avoparin ja lasten perheitä. Nuoren äidin tai isän ja lasten muodostamia yhden vanhemman perheitä oli 13,6 prosenttia kaikista yhden vanhemman perheistä ja ne olivat lähes yksinomaan nuorten äitien perheitä.

Nuoria otettiin ottolapsiksi vuonna 2010 yhteensä hyvin vähän, 42, mikä on yhdeksän prosenttia kaikista kyseisen vuoden ottolapseksi ostoista Suomessa.

Lähteet

- Eurostat (2011) Total fertility rate. Population database. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/database> 28.6.2011
- Halonen, Miila (2010). Nuorten toipuminen raskaudenkeskeytyksestä. *Kätilö-lehti* 3/2010.
- Korkiasaari, Jouni & Söderling, Ismo (2007). Muuttoliike. Teoksessa Koskinen ym. (toim.) Suomen väestö. Gaudeamus, Helsinki, 239–270.
- Koskinen, Seppo, Martelin, Tuija, Notkola, Irma-Leena, Notkola, Veijo, Pitkänen, Kari, Jalovaara, Marika, Mäenpää, Elina, Ruokolainen, Anne, Ryyänänen, Markku & Söderling, Ismo (toim.) (2007). Suomen väestö. Gaudeamus, Helsinki.
- Ilmonen, M., Hirvonen, J. & Manninen, R. (2005). Nuorten asuminen 2005. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Lammi-Taskula, Johanna, Salmi, Minna & Parrukoski, Sanna (2009). Työ, perhe ja tasa-arvo. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:55. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Lastensuojelu 2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), tilastoraportti 29/2010.
- Miettinen & Rotkirch (2008). Milloin on lapsen aika? Lastenhankinnan toiveet ja esteet. Perhebarometri 2008, Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 34/2008, Väestöliitto.
- Pitkänen, Kari & Jalovaara, Marika (2007). Perheet ja perheenmuodostus. Teoksessa Koskinen ym. (toim.) Suomen väestö. Gaudeamus, Helsinki, 115–167.
- Rapo, Markus (2011) Kuka on maahanmuuttaja? Tieto ja Trendit 1/2011. Tilastokeskus.
- Raskaudenkeskeytykset 2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), tilastoraportti 27/2010.
- Suomalainen lapsi 2007. Väestö 2007. Helsinki: Tilastokeskus ja Stakes.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2011): World Population Prospects: The 2010 Revision, CD-ROM Edition.

Väestöliitto (2011). Synnytykset ja raskaudet [www-sivu]. http://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/seksuaaliterveys/tietoa_seksuaaliterveydesta/tilastot/synnytykset_ja_raskaudet/. 22.6.2011.

Väestön koulutusrakenne 2009, Tilastokeskus.

Väestötilastot, Tilastokeskus.

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1.1 Väestö ikäryhmän mukaan 31.12.2010

Liitetaulukko 1.2 15–29-vuotiaat kielen mukaan 31.12.2010

Liitetaulukko 1.3 15–29-vuotiaiden perheasema 31.12.2010

Liitetaulukko 1.1

Väestö ikäryhmän mukaan 31.12.2010

Ikä	Yhteensä	Naiset		Miehet	
		Lkm	%	Lkm	%
Yhteensä	5 375 276	2 736 860	50,9	2 638 416	49,1
0	61 126	29 759	48,7	31 367	51,3
1–4	240 495	117 619	48,9	122 876	51,1
5–9	289 347	141 523	48,9	147 824	51,1
10–14	296 709	145 131	48,9	151 578	51,1
15–19	332 084	162 860	49,0	169 224	51,0
20–24	327 780	159 963	48,8	167 817	51,2
25–29	346 063	168 353	48,6	177 710	51,4
30–34	339 277	165 057	48,6	174 220	51,4
35–39	313 917	152 802	48,7	161 115	51,3
40–44	349 683	172 117	49,2	177 566	50,8
45–49	377 077	186 481	49,5	190 596	50,5
50–54	374 857	187 229	49,9	187 628	50,1
55–59	384 108	193 971	50,5	190 137	49,5
60–64	401 712	204 664	50,9	197 048	49,1
65–69	281 997	147 454	52,3	134 543	47,7
70–74	223 495	122 711	54,9	100 784	45,1
75–79	179 637	104 459	58,2	75 178	41,8
80–84	141 752	90 688	64,0	51 064	36,0
85–89	79 857	57 050	71,4	22 807	28,6
90–94	27 559	21 394	77,6	6 165	22,4
95	6 744	5 575	82,7	1 169	17,3

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

15–29-vuotiaat kielen ja ään mukaan 31.12.2010

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

Liitetaulukko 1.3
15–29-vuotiaiden perheasema 2010

	Yhteensä	Perheen puoliso, avopuoliso tai vanhempi				Lapsi	Perheisiin kuulumaton		Laitosväestö ja tunteamaton
		Yhteensä	Aviopari ilman lapsia	Aviopari ja lapsia	Avopari ja lapsia	Äiti/isiä ja lapsia	Yhteensä	Asuu yksin	Ei asu yksin*
Yhteensä	1 005 927	329 985	35 199	61 177	169 363	48 197	260 339	186 586	73 753
15–19	332 084	12 879	597	214	10 540	1 001	527	285 970	16 383
20–24	327 780	113 449	8 327	9 550	77 276	13 253	5 043	85 967	123 094
25–29	346 063	203 657	26 275	51 413	81 547	33 943	10 479	28 133	108 169
Naiset	491 176	194 044	20 893	38 145	91 583	27 950	15 473	172 526	118 515
15–19	162 860	9 502	461	166	7 643	708	524	134 143	17 277
20–24	159 963	69 851	5 381	6 511	44 543	8 471	4 945	29 782	58 187
25–29	168 353	114 691	15 051	31 468	39 397	18 771	10 004	8 601	43 051
Miehet	514 751	135 941	14 306	23 032	77 780	20 247	576	227 544	141 824
15–19	169 224	3 377	136	48	2 897	293	3	151 827	11 799
20–24	167 817	43 598	2 946	3 039	32 733	4 782	98	56 185	64 907
25–29	177 710	88 966	11 224	19 945	42 150	15 172	475	19 532	65 118
%									
Yhteensä	100	32,8	3,5	6,1	16,8	4,8	25,9	18,5	7,3
15–19	100	3,9	0,2	0,1	3,2	0,3	0,2	86,1	4,9
20–24	100	34,6	2,5	2,9	23,6	4,0	1,5	26,2	25,8
25–29	100	58,8	7,6	14,9	23,6	9,8	3,0	8,1	31,3
Naiset	100	39,5	4,3	7,8	18,6	5,7	3,2	35,1	24,1
15–19	100	5,8	0,3	0,1	4,7	0,4	0,3	82,4	10,6
20–24	100	43,7	3,4	4,1	27,8	5,3	3,1	18,6	36,4
25–29	100	68,1	8,9	18,7	23,4	11,1	5,9	5,1	25,6
Miehet	100	26,4	2,8	4,5	15,1	3,9	0,1	44,2	27,6
15–19	100	2,0	0,1	0,0	1,7	0,2	0,0	89,7	7,0
20–24	100	26,0	1,8	1,8	19,5	2,8	0,1	33,5	38,7
25–29	100	50,1	6,3	11,2	23,7	8,5	0,3	11,0	36,6

*= esimerkiksi soluasunnoissa asuvat ja sisaruksen kanssa asuvat

Lähde: Väestötilastot, Tilastokeskus

2 Nuorten asuminen

Nuorten asumista luonnehtii lapsuuden kodista muutto ja asuntomarkkinoille tulo ensiasuntoa hankittaessa. Elämänvaiheeseen kuuluu useita elämäntapahtumia kuten tutkintoon tai ammattiin johtavan koulutuksen suorittaminen, työvoimaan siirtyminen ja perheellistyminen. Nämä vaikuttavat keskeisesti nuorten asumisratkaisuihin. Asuntomarkkinat laajemmin, mutta etenkin julkisesti tuettu asuntotarjonta toimivat reunaehtoina nuorten asumisvalinnoille. Elämänvaiheen suhteellisen heikko toimeentulon taso rajoittaa valintoja. Silti kalliit asumisratkaisut kuten vuokra-asuminen vapaarahoitteisissa asunnoissa ovat yleisiä. Kallista asumista saatetaan kompensoida heikommalla asumisen laadulla, esimerkiksi tinkimällä asumisväljyydestä.

Muuhun väestöön verrattuna muuttovilkkaus ja asuntojen vaihdot ovat nuorilla kaikkein yleisimpiä. Asuminen muotoutuu ja alkaa vakiintua usein työhön siirtymisen, säännöllisen toimeentulon ja oman perheen muodostamisen seurauksena. Vuokralla asuminen on itsenäistyneiden nuorten yleisin hallintaperuste ja omistusasuntoon muutetaan usein vuokra-asumisvaiheen jälkeen.

Sukupuolten väliset erot ilmenevät selkeimmin nuorten henkilökohtaisissa asumisratkaisuissa, esimerkiksi muutettaessa kotoa pois, vanhempiensa kanssa jäämään asuvien nuorten, yksinasuvien ja yhden huoltajan perheiden asuinoloissa. Samankaltaista nuorten naisten ja miesten asumisesta tekee asuminen pareina, koska asuinolot määrittyvät asunto- ja asuntokuntakohtaisesti.

Miehillä varusmiespalvelun tai vaihtoehtoisesti siviilipalvelun suorittaminen merkitsee aina tilapäistä kollektiivista asumista. Vaiheena se usein edeltää ja siten myöhentää lapsuuden kodista poismuuttoa.

Perheasema kuvaa myös asumista

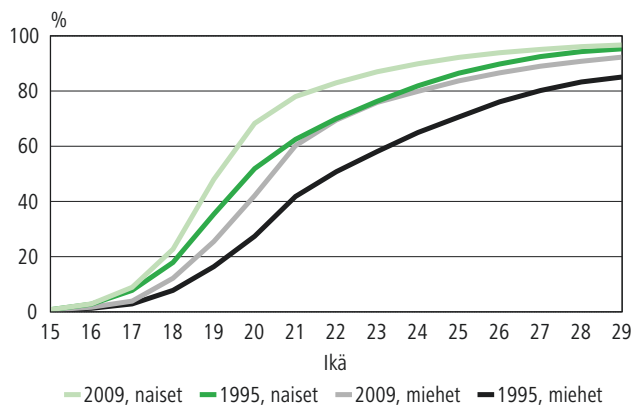
Nuoret naiset itsenäistyvät asumisessaan noin vuoden miehiä aikaisemmin.

Suomalaisten nuorten muutto lapsuuden kodistaan tapahtuu Pohjoismaiden nuorten tavoin varhain verrattuna muihin Euroopan maihin (Eurostat 2010), ja on viime vuosina yhä aikaistunut. Nuoret naiset itsenäistyvät asumisessaan noin vuoden miehiä aikaisemmin (Kuvio 2.1). Yli puolet 20-vuotiaista naisista ja 21-vuotiaista miehistä asui vakituisesti muussa kuin vanhempiensa asunnossa vuonna 2009. Merkittävin lapsuudenkodista poismuutto ajoittuu juuri näihin ikävuosiin, viisivuotisikäryhmittäin tarkasteltuna 20–24-vuotiaisiin. Seuraavan viisivuotisikäryhmän nuorimmista eli 25-vuotiaista miehistä 84 prosenttia ja vanhimista 29-vuotiaista miehistä 92 prosenttia asui omassa kodissaan. Vastaavasti 25-vuotiaista naisista useampi eli 92 prosenttia ja 29-vuotiaista naisista 97 prosenttia asui omassa kodissaan vuonna 2009.

Omassa kodissa asutaan aluksi useimmiten yksin (Kuvio 2.2). Kaikista 20–24-vuotiaista miehistä 39 prosenttia, ja naisista 36 prosenttia asui yksin vuonna 2009. Yksinasumisen huippu ajoittui miehillä 23 ikävuoteen (yksin

Kuvio 2.1

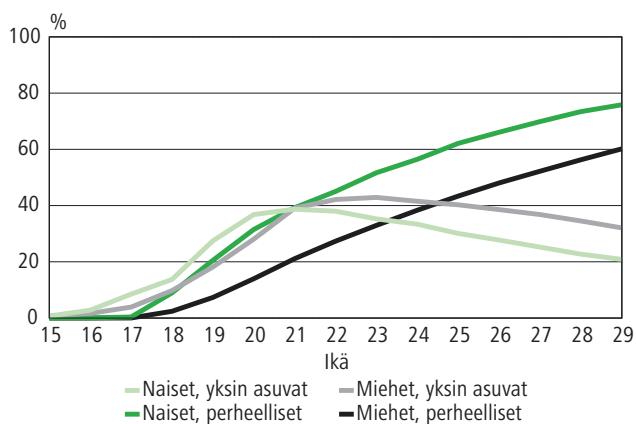
Vanhempiensa kotoa muuttaneet nuoret iän mukaan 1995 ja 2009, % asuntoväestöstä

Lähde: Asunto- ja asuinolot -tiedostot 1995 ja 2009, Tilastokeskus

Kuvio 2.2

Yksin ja omien perheidensä kanssa asuvat nuoret iän mukaan 2009, % asuntoväestöstä

Lähde: Asunto- ja asuinolot -tiedosto 2009, Tilastokeskus

asuvia 43 prosenttia vuosi-ikäryhmän miehistä) ja naisilla aikaisempaan eli 21 ikävuoteen (yksinasuvia 39 prosenttia vuosi-ikäryhmän naisista). Koska naiset itsenäistyvät miehiä aiemmin, on myös yksinasuminen naisilla aluksi yleisempää kuin samanikäisillä miehillä. Naisten aikaisemmasta perheellistymisestä taas seuraa, että miehet asuvat vanhempina naisia useammin yksin, jokaisessa vuosi-ikäryhmässä 21 ikävuodesta lähtien vuonna 2009.

Perheellisiä, joko lapsettomien parien tai lapsiperheiden, parien tai yhden huoltajan perheisiin kuuluvia, oli 20–24-vuotiaista miehistä 27 prosenttia ja naisista huomattavasti enemmän, 45 prosenttia vuonna 2009. Perheellistyminen on yleisempää seuraavassa 5-vuotiskäryryhmässä. 25–29-vuotiaista miehistä yli puolet (52 prosenttia) ja naisista kaksi kolmannesta (69 prosenttia) asui omien

perheiden kanssa. Ikäryhmän vanhimmistä, 29 vuotiaista miehistä 60 prosenttia ja naisista 76 prosenttia asui perheidensä kanssa vuonna 2009.

Vuokra-asunto on itsenäistyneiden nuorten yleisin asunnon hallintaperuste

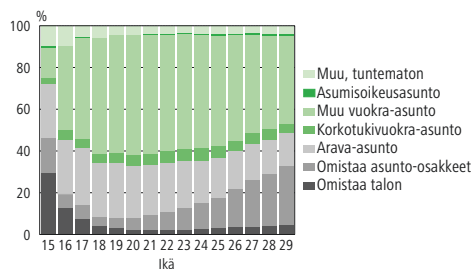
Yksin asuvilla naisilla vapaarahoitteinen vuokra-asuminen on yleisempää kuin miehillä.

Nuorista yli puolet (miehistä 55 %, naisista 52 %) asui omistusasunnossa vuonna 2009. Omistusasumiseen vaikuttaa se, asutaanko vanhempien kodissa vai onko asumisessa itsenäistytty. Noin neljän viidestä vanhempiensa kanssa asuvan nuoren asunnon hallintaperuste oli omistusasunto, kun itsenäisesti asuvista nuorista miehistä ja naisista vain noin kolmannes asui omistusasunnossa. (Liite-
taulukot 1–3).

Omaan kotiin muuttaneiden nuorten yleisin ensiasunto on vuokra-asunto. Vuokra-asunto on joustava asumismuoto muuttuvissa elinoloissa. Suurin osa itsenäistyvistä nuorista kuuluu pienituloisiin ja pienen rahoitusvarallisuuden kotitalouksiin (Kotitalouksien varallisuus 1988–2004; Tulonjakotilasto 2009). Nuorten vuokra-asumista tukee tulonsiirtoina ja asumispalveluina saadut asumistuet, jotka vuokra-asunnon omistajasektorista riippumatta kohdentuvat tarveharkintaisina pienituloisille henkilöille. Erityisesti opiskelijoille on tarjolla yleishyödyllisten yhteisöjen kuten opiskelija-asuntosäätiöiden omistamia aravavuokra- ja korkotukivuokra-asuntoja. Eniten vuokra-asujia on asuntomarkkinoille tulevassa lukumääräisesti suuressa eli 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä. Ikäryhmän miehistä 76 ja naisista lähes 74 prosenttia asui vuokra-asunnossa vuonna 2009. Kaikkiaan itsenäisesti asuvista 15–29-vuotiaista nuorista miehistä 63 ja naisista 61 prosenttia asui vuokra-asunnossa. Molemmilla sukupuolilla vapaarahoitteinen vuokra-asunto oli suosituampi hallintaperuste kuin arava-vuokra- tai korkotukivuokra-asunto. Itsenäisesti asuvista miehistä ja naisista lähes yhtä moni, eli noin 36 prosenttia asui vapaa-rahoitteisessa vuokra-asunnossa ja neljännes aravavuokra-

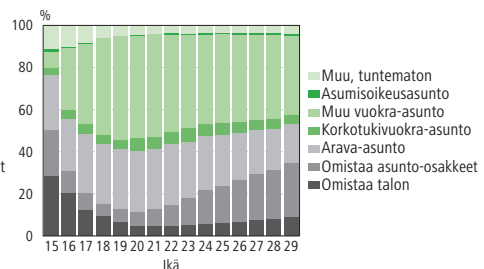
Kuvio 2.3a

Yksin asuvien nuorten hallintaperuste
iän mukaan vuonna 2009
Naiset

Kuvio 2.3b

Yksin asuvien nuorten hallintaperuste
iän mukaan vuonna 2009
Miehet

Lähde: Asunto- ja asuinolot -tiedosto 2009, Tilastokeskus

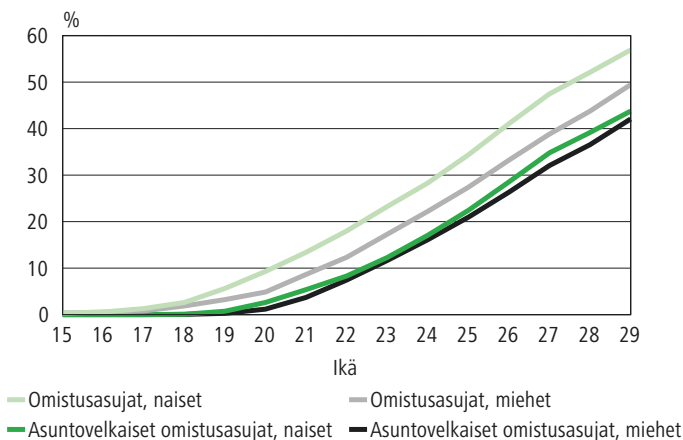
tai korkotukivuokra-asunnossa vuonna 2009. Sukupuolten väliset erot asunnon hallintaperusteessa tulevat selkeimmin esille yksin asuvilla nuorilla (Kuvio 2.3). Esimerkiksi vapaarahoitteisissa vuokra-asunnoissa asui yksin asuvista nuorista miehistä 43 ja naisista yli puolet eli 53 prosenttia vuonna 2009.

Omistusasuntojen hankinta yleistyy iän mukaan (Kuvio 2.4). Osa nuorista ostaa ensiasunnon säästöillään, nuorimmissa ikäryhmissä usein vanhempien ja sukulaisten avustuksella. Velkaantuminen tapahtuu myöhemmin. Työlliseen työvoimaan pysyvämmän siirtymisen seurauksena säännölliset ja riittävät tulot mahdollistavat asuntolainan käytön asunnon oston rahoitusmuotona, toisaalta myös verotuista saadun hyödyn. Yli puolella 22-vuotiaista ja vanhemmista miehistä oman omistusasunnon hankinnan rahoitusmuotona oli asuntovelka. Vastaavasti yli puolella vähintään 23-vuotiaista omistusasunnoissa asuvista naisista oli asuntovelkaa vuonna 2009. 20–24-vuotiaista miehistä 20 ja naisista lähes 23 prosenttia asui omistusasunnossa. Vanhemmista eli 25–29-vuotiaista miehistä 43 prosenttia ja naisista 49 prosenttia asui omistusasunnossa vuonna 2009. Asuntovelkaisia omistusasujia oli tämän ikäryhmän itsenäisesti asuvista miehistä ja naisista yhtäläisesti yli kolmannes (noin 35 prosenttia).

Vuosikymmenen alkuun verrattuna nuorten omistusasuminen on lisääntynyt. Vuonna 2009 itsenäisesti asuvista nuorista miehistä 33 prosenttia ja naisista 35 prosenttia asui vakituisesti omassa omistusasunnossaan. 25 prosentilla itsenäisesti asuvista miehistä ja 23 prosentilla naisista oli asuntovelkaa. Vuonna 2000 omissa omistusasunnoissa asuvia nuoria oli suhteellisesti hieman vähemmän, miehistä omistusasujia oli noin 28 prosenttia ja naisista yli 29 prosenttia. Vuonna 2002, jolta aikaisimmat vertailukelpoiset velkatiedot on saatavissa (Velkaantumistilasto), 23 prosentilla itsenäisesti asuvista nuorista miehistä ja 19 prosentilla naisista oli asuntovelkaa. Vaikka asuntojen hinnat ovat reaalisesti nousseet 1990-luvun puolivälin jälkeen ja 2000-luvulla suhteellisen nopeasti, ovat alhai-

Kuvio 2.4

Omissa omistusasunnoissa ja velkaisissa omistusasunnoissa asuvat,
% 15–29 vuotiaasta asuntoväestöstä 2009

Lähde: Asunto- ja asuinolot -tiedosto 2009, Tilastokeskus

nen korkotaso ja viitekorkojen marginaalien mataluus edesauttaneet velan käyttöä ensiasunnon hankinnan rahoitukseen. Rahoitusmarkkinoiden vapautuminen ja luotonsaannin helpottuminen kuten pienen ennakkosäästämisen vaatimukset, toisaalta velanmaksukykyä turvaavien keinojen lisääntyminen (mm. lainavakuutukset, luottojen uudelleenjärjestelyt) ovat osaltaan vaikuttaneet velkaantumiseen ja siten asuntomarkkinoille tulleiden asuntovelallisten nuorten lukumäärän ja velkamäärien kasvuun.

Asunnon omistaminen on yhteydessä perheellistymiseen ja perheasemaan (Liitetaulukko 4). Naisilla perheellistyminen ja lasten hankinta ajoittuvat varhemmaksi kuin miehillä (ks. s. 21–22). Nuorten parien perheissä, etenkin lapsiperheissä omistusasunto on yleisin asunnon hallintaperuste ja omakotitalon omistus yleisin omistusmuoto. 60 prosenttia lapsiperheiden nuorista miehistä ja 64 prosenttia naisista asui omistusasunnossa vuonna 2009. Lapsiperheiden miehistä 35 prosenttia ja 39 prosenttia naisista asui omakotitalossa.

Yksin asuvista miehistä 22 prosenttia ja naisista 16 prosenttia asui omistusasunnossa vuonna 2009. Lapsettomilla pareilla ja yhden huoltajan perheillä omistusasuminen oli yleisempää kuin yksin asuvilla nuorilla. Lapsettomien parien miehistä 36 prosenttia ja naisista 40 prosenttia, yksinhuoltajamiehistä 39 prosenttia ja -naisista 17 prosenttia asui omistamassaan asunnossa vuonna 2009. Omistusasuntona oli useimmiten osakehuoneisto. Esimerkiksi lapsettomien parien nuorista miehistä vain 12 ja naisista 14 prosenttia asui omakotitalossa.

Suurin osa 20 vuotta täyttäneistä nuorista asui kaupunkimaisissa kunnissa itsenäisesti (Liitetaulukko 5). Kaupunkimaisissa kunnissa asuvista 15–29-vuotiaista miehistä kaikkiaan 61 prosenttia ja naisista 69 prosenttia asui vakituisesti omillaan vuonna 2009. Taajamissa ja maaseutumaisissa kunnissa itsenäisesti asuminen on harvinaisempaa. Tietoihin vaikuttaa ainakin osittain asuinpaikkakuntaa opiskelun tai työn takia vaihtaneet nuoret, jotka lisäävät itsenäisesti asuvien lukumäärää muuttoliikkeen tuloalueella. Nuorten, alle 25-vuotiaiden naisten kuntien välinen muuttoliike on vilkkaampaa kuin samanikäisten miesten. Tätä vanhemmissa ikäryhmissä muutot vähenevät huomattavasti ja ovat naisilla hie- man vähäisempiä kuin miehillä. (Tilastokeskus 2010.)

Kaupunkimaisten kuntien tavoin taajamien ja maaseutumaisten kuntien nuorten asumiselle on ominaista se, että nuoret miehet asuvat naisia harvemmin itsenäisesti omillaan.

Kaupunkimaisissa kunnissa asumisessaan itsenäistyneiden nuorten asunnon hallintaperuste on selvästi useammin vuokra-asunto kuin taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa asuvilla nuorilla (Liitetaulukko 6). 15–29-vuotiaista miehistä 65 prosentilla ja naisista 64 prosentilla hallintaperusteena oli vuokra-asunto, 36 prosentilla molemmista sukupuolista asuntona oli vapaarahoitteinen vuokra-asunto vuonna 2009. Naisia asui silti vuokra-asunnoissa lukumääräisesti enemmän kuin miehiä. Kaupunkimaisissa kunnissa asuvista 15–29-vuotiaista miehistä 22 prosentilla ja naisista 24 prosentilla hallintaperusteena oli omistus-asunto.

Taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa vajaa puolet itsenäistyneistä nuorista asui vuokra-asunnossa, maaseutumaisten kuntien nuorista asui lähes yhtä moni omistusasunnoissa. Vanhimmassa 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä reilusti yli puolella asunnon hallintaperusteena oli omistusasunto, naisilla use-

ammin kuin miehillä, kun kaupunkimaisissa kunnissa 25–29-vuotiaista miehistä ainoastaan 30 prosenttia ja naisista 34 prosenttia asui omistusasunnossa vuonna 2009.

Nuoret lapsiperheet asuvat ahtaimmin, naiset hieman miehiä useammin

Asuntokuntaväestön asumisväljyys on keskimäärin lisääntynyt (Rakentamisen ja asumisen vuosikirja 2010). Koko asuntoväestössä asuinpinta-alaa oli henkilöä kohti 38,9 neliometriä ja ahtaasti asuvia¹ henkilöitä oli 9 prosenttia vuonna 2009. Väestöryhmien erot ovat suuria. Perheaseman ja iän mukaan lapsiperheiden ja nuorten asuntokunnissa asutaan keskimääräistä ahtaimmin kuin muissa väestöryhmissä. 15–29-vuotiailla nuorilla miehillä ja naisilla oli asuinpinta-alaa noin 28 neliometriä henkilöä kohti vuonna 2009. Nuorista noin 20 prosenttia asui ahtaasti. Vanhempiensa kanssa asuvien 15–29-vuotiaiden nuorten kodit ovat huoneistoalaltaan suurempia, mutta henkilöä kohti laskettua asuinpinta-alaa on vähemmän ja ahtaasti asuvia nuoria suhteellisesti enemmän kuin itsenäistyneiden nuorten kodeissa keskimäärin. Varhainen kotoa poismuutto valikoituu ahtaasti asuvien asuntokuntien nuoriin, toisaalta sisarusten poismuutot tuovat lisää tilaa. Vanhimmat eli 25–29-vuotiaat vanhempiensa kotiin jääneet nuoret asuvat jo väljemmin.

Omillaan asuvilla oli asuinpinta-alaa keskimäärin 29,7 neliometriä henkilöä kohti miehillä ja 28,9 neliometriä naisilla, omillaan asuvista nuorista miehistä asui ahtaasti lähes 15 prosenttia ja naisista 17 prosenttia vuonna 2009. Tilavasti asui 3 prosenttia miehistä ja 2 prosenttia naisista vuonna 2009. Omillaan asuvien nuorten asumisväljyys lisääntyy vain hieman iän mukaan. Vaikka kodit ovat suurempia, perheellistyminen ja perheisiin syntyvät lapset vievät oman osansa asuinpinta-alan kasvusta. Ikävaiheen loppupuolella eli 25–29-vuotiaina miehillä asuinpinta-alaa oli 30,1 neliometriä ja naisilla 29,1 neliometriä henkilöä kohti vuonna 2009.

Perheaseman mukaan nuoret lapsiperheet poikkeavat asumisväljyydeltään omillaan asuvissa nuorissa (Liitetaulukko 7). Parien muodostamilla lapsiperheillä oli vähiten asuintilaa, vain noin 24 neliometriä henkilöä kohti vuonna 2009. Miehistä 45 prosenttia ja naisista vajaa 44 prosenttia asui ahtaasti. Sitä vastoin yksin asuvat nuoret asuivat kaikkein väljimmin. Asuinpinta-alaa oli henkilöä kohti kummallakin sukupuolella noin 34 neliometriä, ahtaasti asuviksi määrittyi miehistä 7 prosenttia ja naisista 6 prosenttia vuonna 2009.

1 Ahtaasti asuvia ovat asuntokunnat, joissa on enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, keittiötä ei lueta huonelukuun. Normaalisti asuvilla asuntokunnilla huoneluku vastaa henkilömäärää tai se ylittää yhdestä kahteen huoneella henkilömäärän, ja tilavasti asuvilla asuntokunnilla vähintään kolmella huoneella henkilömäärän.

Yhteenveto

Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen asuntokunnat ja asuinolot -tilastoaineistoihin vuosilta 1995, 2000, 2005 ja 2009. Aineistot on rajattu sisältämään tiedot kyseisinä vuosina kaikista varsinaisissa asunnoissa vakinaisesti Suomessa (31.12.) asuvista 15–29-vuotiaista henkilöistä, heidän perheidensä ominaisuuksista ja asuinoloista. Aineistot eivät sisällä henkilöitä, jotka olivat laitoksissa vakinaisesti kirjoilla, asuntoloissa tai asuivat ulkomailla. Tietoihin 15–29-vuotiaiden henkilöiden asuntoveloista on käytetty lähteenä Tilastokeskuksen velkaantumistilastoa vuosilta 2003 ja 2009.

Sukupuolen mukaiset tiedot nuorten asumisesta tuovat esiin muun muassa seuraavaa:

- Nuoret naiset muuttavat vanhempiensa kodista vakituisesti omaan asuntoon varhemmin: naisista yli puolet 20-vuotiaissa (68 prosenttia) ja miehistä 21-vuotiaissa (60 prosenttia) asui itsenäisesti; kaikista 15–29-vuotiaista miehistä 54 prosenttia ja naisista 64 prosenttia asui itsenäisesti vuonna 2009
- Kaikista 15–29-vuotiaista miehistä prosenttia 27 prosenttia ja naisista 24 prosenttia asui yksin vuonna 2009
- Vuokra-asunto ja etenkin vapaa-rahoitteinen vuokra-asunto on yleisin ensiasunnon hallintaperuste: 20–24-vuotiaista itsenäisesti asuvista miehistä 76 prosenttia ja naisista 74 prosenttia asui vuokra-asunnossa, sekä miehistä että naisista 44 prosenttia asui vapaarahoitteisessa vuokra-asunnossa vuonna 2009
- Kaikista 15–29 vuotiaista miehet (55 prosenttia) asuvat yleisemmin omistus-asunnossa kuin naiset (52 prosenttia). Itsenäisesti asuvista nuorista miehistä 33 prosenttia ja naisista 35 prosenttia asui omistus-asunnossa vuonna 2009, naiset asuivat miehiä useammin velattomassa omistus-asunnossa. Miehistä 63 prosenttia ja naisista 61 prosenttia asui vuokra-asunnossa.
- Itsenäisesti asuvien nuorten miesten ja naisten asunnot ovat lähes yhtä ahtaita. Vähiten asuintilaa henkilöä kohti on nuorilla lapsiperheillä, yhden henkilön asuntokunnat asuvat väljimmin.

Lähteet

51 million young EU adults lived with their parent(s) in 2008. Statistics in Focus 50/2010. Eurostat.

Kotitalouksien varallisuus 1988–2004. Tulot ja kulutus 2007. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Helsinki 2007.

Rakentaminen ja asuminen. Vuosikirja 2010. Rakentaminen 2010. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Helsinki 2010.

Tulonjakotilasto 2009. Tulot ja kulutus 2011. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. <http://www.stat.fi/til/tjt/kat.html>.

Väestörakenne ja väestönmuutokset 2008. Väestö 2010. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Helsinki 2010.

Liitetaulukko 1

Nuorten asunnon hallintaperuste vuonna 2009, %

	Omistaa talon	Omistaa asunto-osakkeet	Arava-asunto	Korko-tukivuokra-asunto	Muu vuokra-asunto	Asumis-oikeus-asunto	Muu	Tuntematon	Yhteensä	Lkm
Naiset										
15	59,9	19,5	8,6	1,9	6,4	1,8	1,1	0,7	100,0	32 073
16	58,1	19,8	8,9	2,0	7,4	1,6	1,3	0,9	100,0	31 928
17	54,9	19,7	9,7	2,3	9,7	1,6	1,2	0,9	100,0	32 753
18	47,4	18,4	12,1	2,4	15,9	1,4	1,3	1,1	100,0	32 505
19	32,9	15,5	16,6	3,3	27,9	1,2	1,4	1,2	100,0	32 456
20	22,4	13,2	19,8	4,4	36,4	0,8	1,6	1,4	100,0	31 487
21	18,6	13,4	20,9	5,3	38,4	0,7	1,5	1,3	100,0	31 525
22	17,3	15,0	20,7	5,5	37,6	0,8	1,6	1,3	100,0	30 006
23	17,4	17,0	19,9	5,8	36,3	0,8	1,6	1,2	100,0	30 535
24	17,9	19,1	18,6	5,6	35,0	1,0	1,6	1,1	100,0	31 712
25	19,0	21,9	17,4	5,3	32,3	1,1	1,8	1,2	100,0	33 096
26	20,8	25,4	15,8	4,8	29,4	1,2	1,6	1,0	100,0	33 920
27	23,5	28,1	14,4	4,5	25,7	1,3	1,5	1,0	100,0	33 497
28	25,6	29,7	13,1	4,4	23,1	1,4	1,6	1,1	100,0	32 539
29	29,3	30,3	12,4	3,8	20,3	1,5	1,6	0,9	100,0	32 101
15–19	50,6	18,6	11,2	2,4	13,5	1,5	1,3	1,0	100,0	161 715
20–24	18,7	15,5	20,0	5,3	36,7	0,8	1,6	1,3	100,0	155 265
25–29	23,6	27,1	14,6	4,6	26,2	1,3	1,6	1,0	100,0	165 153
15–29	31,1	20,5	15,2	4,1	25,3	1,2	1,5	1,1	100,0	482 133
Miehet										
15	60,8	19,0	8,5	1,9	6,1	1,8	1,1	0,8	100,0	33 081
16	59,7	19,2	8,7	2,1	6,6	1,7	1,3	0,8	100,0	33 038
17	58,0	19,8	9,2	1,9	7,4	1,6	1,3	0,7	100,0	34 243
18	54,7	18,7	10,4	1,9	10,6	1,4	1,4	0,9	100,0	33 661
19	47,3	17,3	12,5	2,5	16,7	1,2	1,5	1,0	100,0	34 118
20	37,4	15,2	16,2	3,4	24,0	1,0	1,7	1,1	100,0	32 916
21	28,3	13,3	19,9	4,4	30,6	0,7	1,7	1,2	100,0	32 811
22	23,8	14,1	21,2	4,9	32,5	0,7	1,6	1,2	100,0	31 209
23	21,8	15,8	20,7	5,4	32,7	0,7	1,8	1,3	100,0	31 677
24	21,0	18,3	20,2	5,2	31,8	0,8	1,7	1,1	100,0	32 776
25	21,0	20,2	18,6	5,2	31,4	0,9	1,6	1,0	100,0	34 196
26	21,5	23,1	17,2	5,0	29,4	1,0	1,8	1,1	100,0	35 178
27	22,1	25,9	16,0	4,6	27,5	1,2	1,6	1,1	100,0	35 269
28	23,6	27,7	14,6	4,2	26,0	1,2	1,6	1,1	100,0	33 682
29	26,0	29,8	13,2	3,8	23,1	1,4	1,7	1,1	100,0	33 625
15–19	56,1	18,8	9,9	2,1	9,5	1,5	1,3	0,8	100,0	168 141
20–24	26,5	15,3	19,6	4,6	30,2	0,8	1,7	1,2	100,0	161 389
25–29	22,8	25,3	15,9	4,5	27,5	1,1	1,7	1,1	100,0	171 950
15–29	35,2	19,9	15,1	3,7	22,4	1,2	1,6	1,0	100,0	501 480

Lähde: Asuinolotilasto, Tilastokeskus

Liitetaulukko 2

Vanhempiensa kanssa asuvien nuorten asunnon hallintaperuste vuonna 2009, %

	Omistaa talon	Omistaa asunto-osakkeet	Arava-asunto	Korko-tukivuokra-asunto	Muu vuokra-asunto	Asumis-oikeus-asunto	Muu	Tuntematon	Yhteensä	Lkm
Naiset										
15	60,2	19,6	8,5	1,9	6,3	1,8	1,0	0,7	100,0	31 831
16	59,5	20,1	8,4	2,0	6,4	1,7	1,2	0,8	100,0	30 998
17	59,5	20,9	7,9	2,1	6,1	1,7	1,1	0,7	100,0	29 846
18	59,5	22,2	7,6	1,6	5,6	1,7	1,1	0,7	100,0	25 129
19	58,8	23,4	7,2	1,6	5,5	1,8	1,2	0,6	100,0	16 873
20	59,6	23,6	6,9	1,4	5,2	1,4	1,3	0,5	100,0	9 970
21	61,5	22,5	6,0	1,5	5,3	1,1	1,7	0,5	100,0	6 947
22	62,5	22,1	6,1	1,2	4,6	1,0	2,0	0,4	100,0	5 091
23	63,8	21,7	5,4	1,4	4,6	1,0	1,8	0,3	100,0	3 982
24	64,4	21,3	4,9	1,3	4,8	1,0	2,1	0,2	100,0	3 218
25	60,6	23,9	5,4	1,4	5,3	0,8	2,1	0,4	100,0	2 569
26	61,4	22,2	5,3	1,3	5,8	1,0	2,9	0,0	100,0	2 086
27	59,0	24,8	6,2	1,0	4,8	1,2	3,0	0,1	100,0	1 640
28	59,9	24,4	5,2	1,4	5,6	0,3	3,0	0,2	100,0	1 254
29	57,5	25,5	5,4	1,5	4,9	0,9	4,0	0,4	100,0	1 044
15–19	59,6	21,0	8,0	1,9	6,0	1,7	1,1	0,7	100,0	134 677
20–24	61,7	22,6	6,1	1,4	5,0	1,1	1,7	0,4	100,0	29 208
25–29	60,0	23,9	5,5	1,3	5,3	0,9	2,9	0,2	100,0	8 593
15–29	59,9	21,4	7,6	1,8	5,8	1,6	1,3	0,6	100,0	172 478
Miehet										
15	61,0	18,9	8,3	1,9	6,1	1,8	1,1	0,8	100,0	32 847
16	60,4	19,4	8,5	2,1	6,2	1,7	1,2	0,7	100,0	32 479
17	59,9	20,3	8,4	1,8	6,1	1,7	1,1	0,6	100,0	32 891
18	60,9	20,5	7,8	1,6	5,8	1,5	1,3	0,6	100,0	29 562
19	61,2	21,2	7,3	1,6	5,3	1,5	1,4	0,6	100,0	25 413
20	60,9	21,5	7,3	1,5	5,4	1,3	1,5	0,5	100,0	19 071
21	62,4	20,4	7,5	1,5	4,9	1,1	1,7	0,4	100,0	13 049
22	64,2	19,8	6,8	1,2	5,0	0,9	1,7	0,4	100,0	9 513
23	65,2	18,8	7,0	1,4	4,9	0,8	1,6	0,4	100,0	7 642
24	66,5	18,5	6,2	1,0	4,7	0,8	2,1	0,3	100,0	6 587
25	67,4	17,4	5,7	1,2	5,0	1,0	2,0	0,3	100,0	5 583
26	66,7	18,0	6,0	1,1	4,7	0,7	2,5	0,4	100,0	4 702
27	66,0	17,4	6,7	1,0	5,4	0,5	2,7	0,3	100,0	3 864
28	66,0	16,9	6,6	1,3	5,6	0,5	3,0	0,2	100,0	3 090
29	64,5	17,7	7,1	0,9	5,8	0,9	3,0	0,1	100,0	2 605
15–19	60,7	20,0	8,1	1,8	5,9	1,6	1,2	0,7	100,0	153 192
20–24	63,0	20,2	7,1	1,4	5,1	1,1	1,7	0,4	100,0	55 862
25–29	66,3	17,5	6,3	1,1	5,2	0,7	2,5	0,2	100,0	19 844
15–29	61,7	19,8	7,7	1,7	5,6	1,4	1,4	0,6	100,0	228 898

Lähde: Asuinolotilasto, Tilastokeskus

Liitetaulukko 3

Itsenäisesti asuvien nuorten asunnon hallintaperuste iän mukaan vuonna 2009, %

	Omistaa talon	Omistaa asunto-osakkeet	Arava-asunto	Korkotukivuokra-asunto	Muu vuokra-asunto	Asumisoikeus-asunto	Muu	Tuntematon	Yhteensä	Lkm
Naiset										
15	28,9	16,5	27,3	2,9	14,0	0,8	8,3	1,2	100,0	242
16	12,7	7,0	26,2	4,8	39,5	0,3	5,9	3,5	100,0	930
17	8,0	6,7	28,1	4,2	47,5	0,2	2,5	2,8	100,0	2 907
18	6,1	5,5	27,7	5,1	50,8	0,3	1,9	2,6	100,0	7 376
19	4,9	6,9	26,9	5,3	52,1	0,5	1,6	1,9	100,0	15 583
20	5,2	8,4	25,8	5,8	50,8	0,5	1,7	1,8	100,0	21 517
21	6,4	10,8	25,1	6,4	47,8	0,6	1,5	1,5	100,0	24 578
22	8,1	13,6	23,7	6,4	44,4	0,8	1,6	1,5	100,0	24 915
23	10,4	16,3	22,1	6,4	41,1	0,8	1,6	1,3	100,0	26 553
24	12,7	18,8	20,2	6,1	38,5	0,9	1,5	1,2	100,0	28 494
25	15,5	21,7	18,4	5,7	34,5	1,1	1,7	1,3	100,0	30 527
26	18,1	25,6	16,5	5,0	30,9	1,2	1,6	1,1	100,0	31 834
27	21,7	28,2	14,8	4,7	26,8	1,3	1,4	1,0	100,0	31 857
28	24,2	29,9	13,4	4,5	23,8	1,5	1,5	1,1	100,0	31 285
29	28,3	30,5	12,6	3,8	20,8	1,5	1,5	1,0	100,0	31 057
15–19	6,0	6,6	27,2	5,1	50,5	0,4	2,0	2,3	100,0	27 038
20–24	8,8	13,9	23,2	6,2	44,1	0,7	1,6	1,5	100,0	126 057
25–29	21,6	27,2	15,1	4,7	27,4	1,3	1,5	1,1	100,0	156 560
15–29	15,0	20,0	19,5	5,4	36,2	1,0	1,6	1,3	100,0	309 655
Miehet										
15	28,6	21,8	26,1	3,4	7,7	1,3	7,7	3,4	100,0	234
16	20,9	10,0	24,5	4,7	29,3	0,5	6,3	3,8	100,0	559
17	12,6	7,6	29,0	4,4	38,0	0,2	5,3	3,0	100,0	1 352
18	9,9	5,5	29,0	4,4	45,4	0,5	2,2	3,2	100,0	4 099
19	6,7	6,0	27,8	5,0	50,0	0,4	1,9	2,3	100,0	8 705
20	5,0	6,5	28,5	6,0	49,5	0,6	1,9	1,9	100,0	13 845
21	5,7	8,7	28,0	6,2	47,5	0,4	1,8	1,7	100,0	19 762
22	6,1	11,6	27,5	6,5	44,5	0,6	1,6	1,6	100,0	21 696
23	8,0	14,8	25,1	6,7	41,5	0,6	1,8	1,5	100,0	24 035
24	9,6	18,2	23,7	6,2	38,6	0,8	1,6	1,3	100,0	26 189
25	12,0	20,7	21,1	6,0	36,5	0,9	1,6	1,2	100,0	28 613
26	14,5	23,9	18,9	5,6	33,2	1,1	1,7	1,3	100,0	30 476
27	16,7	26,9	17,2	5,0	30,2	1,3	1,5	1,2	100,0	31 405
28	19,4	28,8	15,4	4,5	28,0	1,3	1,5	1,2	100,0	30 592
29	22,8	30,8	13,7	4,0	24,5	1,5	1,5	1,1	100,0	31 020
15–19	9,0	6,4	28,1	4,7	46,2	0,4	2,5	2,7	100,0	14 949
20–24	7,2	12,8	26,2	6,4	43,6	0,6	1,7	1,6	100,0	105 527
25–29	17,1	26,3	17,2	5,0	30,4	1,2	1,6	1,2	100,0	152 106
15–29	12,8	20,0	21,3	5,5	36,4	0,9	1,7	1,4	100,0	272 582

Lähde: Asuinolotilasto, Tilastokeskus

Liitetaulukko 4

Itsenäisesti asuvien nuorten asunnon hallintaperuste iän ja perheaseman mukaan vuonna 2009, %

	Omistaa talon	Omistaa asunto-osakkeet	Arava-asunto	Korko-tukivuokra-asunto	Muu vuokra-asunto	Asumis-oikeus-asunto	Muu	Tuntematon	Yhteensä	Lkm
Naiset										
Yksin asuvat										
15–19	4,9	5,4	26,3	4,5	53,4	0,3	2,4	2,7	100,0	17 299
20–24	2,5	8,6	23,1	5,7	55,9	0,5	1,9	1,8	100,0	56 558
25–29	3,8	21,0	17,4	5,1	47,9	1,0	2,1	1,6	100,0	41 923
15–29	3,3	12,6	21,5	5,3	52,7	0,7	2,0	1,9	100,0	115 780
Parit, ei lapsia										
15–19	7,3	9,0	26,6	5,8	48,0	0,7	1,1	1,4	100,0	8 334
20–24	10,5	19,3	20,6	7,0	39,4	0,9	1,3	1,0	100,0	49 221
25–29	18,2	35,5	11,1	5,1	26,5	1,4	1,5	0,8	100,0	55 086
15–29	14,0	26,5	16,4	6,0	33,7	1,1	1,4	0,9	100,0	112 641
Parit ja lapsia										
15–19	10,9	8,5	42,4	5,5	28,2	0,4	1,9	2,1	100,0	901
20–24	28,0	19,0	23,7	5,3	20,5	1,0	1,3	1,2	100,0	15 192
25–29	42,9	26,6	12,4	3,4	11,2	1,5	1,1	0,9	100,0	49 689
15–29	39,0	24,6	15,4	3,9	13,6	1,4	1,2	1,0	100,0	65 782
Yksi huoltaja										
15–19	13,1	3,6	42,5	9,5	28,0	0,6	1,2	1,6	100,0	504
20–24	5,9	5,1	47,3	8,2	29,1	0,8	1,6	2,0	100,0	5 086
25–29	9,0	10,5	41,4	8,2	26,1	1,3	1,7	1,9	100,0	9 862
15–29	8,1	8,5	43,4	8,3	27,1	1,1	1,7	1,9	100,0	15 452
Yhteensä										
15–19	6,0	6,6	27,2	5,1	50,5	0,4	2,0	2,3	100,0	27 038
20–24	8,8	13,9	23,2	6,2	44,1	0,7	1,6	1,5	100,0	126 057
25–29	21,6	27,2	15,1	4,7	27,4	1,3	1,5	1,1	100,0	156 560
15–29	15,0	20,0	19,5	5,4	36,2	1,0	1,6	1,3	100,0	309 655
Miehet										
Yksin asuvat										
15–19	9,5	6,5	28,2	4,5	45,1	0,3	3,0	2,9	100,0	11 615
20–24	5,1	11,2	27,7	5,8	45,9	0,5	2,0	1,9	100,0	62 440
25–29	7,4	21,5	21,4	4,9	40,3	0,9	2,0	1,7	100,0	62 742
15–29	6,5	15,5	24,9	5,3	43,3	0,6	2,1	1,9	100,0	136 797
Parit, ei lapsia										
15–19	7,1	6,1	26,0	5,4	52,1	0,8	0,9	1,8	100,0	3 004
20–24	7,6	14,5	23,1	7,4	44,1	0,8	1,3	1,1	100,0	35 019
25–29	14,9	31,7	14,0	5,9	30,1	1,3	1,4	0,8	100,0	53 971
15–29	11,9	24,3	17,8	6,5	36,1	1,1	1,3	0,9	100,0	91 994
Parit ja lapsia										
15–19	7,6	4,9	43,3	6,7	31,4	0,3	1,5	4,3	100,0	328
20–24	21,8	17,1	27,9	6,2	23,4	1,0	1,3	1,3	100,0	7 967
25–29	37,9	26,9	14,4	3,8	13,3	1,7	1,1	0,9	100,0	34 971
15–29	34,7	24,9	17,1	4,2	15,3	1,5	1,1	1,0	100,0	43 266
Yksi huoltaja										
15–19	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	2
20–24	15,8	11,9	34,7	10,9	20,8	0,0	2,0	4,0	100,0	101
25–29	28,2	13,3	30,3	4,7	19,4	0,0	2,4	1,7	100,0	422
15–29	25,7	13,0	31,4	5,9	19,6	0,0	2,3	2,1	100,0	525
Yhteensä										
15–19	9,0	6,4	28,1	4,7	46,2	0,4	2,5	2,7	100,0	27 038
20–24	7,2	12,8	26,2	6,4	43,6	0,6	1,7	1,6	100,0	126 057
25–29	17,1	26,3	17,2	5,0	30,4	1,2	1,6	1,2	100,0	156 560
15–29	12,8	20,0	21,3	5,5	36,4	0,9	1,7	1,4	100,0	309 655

Lähde: Asuinolotilasto, Tilastokeskus

Liitetaulukko 5

Nuorten asumismuoto iän ja tilastollisen kuntaryhmittelyn mukaan

	Miehet			Naiset		
	Vanhempi- ensa kanssa asuvat	Itsenäisesti	Yhteensä	Vanhempi- ensa kanssa asuvat	Itsenäisesti	Yhteensä
Kaupunkimaiset kunnat						
15–19	99 757	11 500	111 257	89 145	21 394	110 539
20–24	33 611	88 263	121 874	17 874	105 994	123 868
25–29	10 699	122 156	132 855	5 298	124 540	129 838
15–29	144 067	221 919	365 986	112 317	251 928	364 245
Taajaan asutut kunnat						
15–19	26 248	2 001	28 249	22 615	3 370	25 985
20–24	10 056	9 919	19 975	5 020	11 332	16 352
25–29	3 844	16 446	20 290	1 463	17 414	18 877
15–29	40 148	28 366	68 514	29 098	32 116	61 214
Maaseutumaiset kunnat						
15–19	27 187	1 448	28 635	22 917	2 274	25 191
20–24	12 195	7 345	19 540	6 314	8 731	15 045
25–29	5 301	13 504	18 805	1 832	14 606	16 438
15–29	44 683	22 297	66 980	31 063	25 611	56 674
Yhteensä	228 898	272 582	501 480	172 478	309 655	482 133

Lähde: Asuinolotilasto, Tilastokeskus

Liitetaulukko 6

Itsenäisesti asuvien nuorten asunnon hallintaperuste iän ja tilastollisen kuntaryhmittelyn mukaan vuonna 2009

	Omistaa talon	Omistaa osakkeen	Arava-asunto	Korko-tuki-vuokra-asunto	Muu tuki-vuokra-asunto	Asumis-oikeus-asunto	Muu	Tunte-maton	Yhteensä	Lkm
Naiset										
Kaupunkimaiset kunnat										
15–19	3,4	6,5	24,9	6,0	48,9	1,1	7,4	1,8	100,0	17 877
20–24	3,6	10,9	20,2	8,2	43,0	2,1	10,7	1,3	100,0	104 880
25–29	10,1	23,8	16,0	10,9	28,3	2,4	7,2	1,2	100,0	125 305
15–29	6,9	17,1	18,5	9,4	36,0	2,2	8,7	1,2	100,0	248 062
Taajaan asutut kunnat										
15–19	10,3	6,4	21,2	2,8	45,5	0,4	10,9	2,5	100,0	2 732
20–24	20,6	13,4	20,1	5,8	30,3	0,6	7,6	1,6	100,0	11 078
25–29	39,4	15,5	18,5	5,2	15,3	0,5	4,6	1,0	100,0	17 363
15–29	30,2	14,0	19,3	5,2	23,2	0,6	6,2	1,4	100,0	31 173
Maaseutumaiset kunnat										
15–19	18,1	3,5	27,1	2,0	38,9	0,3	7,8	2,3	100,0	1 892
20–24	31,0	7,8	23,0	3,0	25,8	0,3	7,1	2,0	100,0	8 451
25–29	49,3	7,4	21,2	2,7	13,8	0,2	4,3	1,1	100,0	14 516
15–29	40,7	7,3	22,3	2,7	19,8	0,3	5,5	1,5	100,0	24 859
Yhteensä										
15–19	6,0	6,6	27,2	5,1	50,5	0,4	2,0	2,3	100,0	27 038
20–24	8,8	13,9	23,2	6,2	44,1	0,7	1,6	1,5	100,0	126 057
25–29	21,6	27,2	15,1	4,7	27,4	1,3	1,5	1,1	100,0	156 560
15–19	15,0	20,0	19,5	5,4	36,2	1,0	1,6	1,3	100,0	309 655
Miehet										
Kaupunkimaiset kunnat										
15–19	4,9	6,8	26,3	6,0	46,7	1,1	6,3	1,9	100,0	9 372
20–24	3,1	9,8	22,5	7,9	42,3	2,1	11,0	1,2	100,0	86 550
25–29	7,6	22,2	17,0	10,8	30,8	2,4	8,0	1,2	100,0	123 059
15–29	5,7	16,6	19,6	9,4	36,0	2,2	9,1	1,2	100,0	218 981
Taajaan asutut kunnat										
15–19	14,8	4,8	25,2	2,9	41,7	0,3	7,3	2,9	100,0	1 609
20–24	16,7	12,4	20,0	5,6	33,7	0,6	9,1	1,9	100,0	9 575
25–29	33,2	18,1	17,6	6,1	18,0	0,5	5,4	1,2	100,0	16 425
15–29	26,4	15,3	18,8	5,7	24,8	0,6	6,8	1,6	100,0	27 609
Maaseutumaiset kunnat										
15–19	23,8	3,0	26,1	1,8	33,5	0,0	7,5	4,3	100,0	1 166
20–24	24,7	8,2	23,2	3,4	31,2	0,0	9,3	0,0	100,0	6 865
25–29	43,2	9,6	20,9	3,2	17,0	0,1	4,8	1,2	100,0	13 475
15–29	36,3	8,8	21,9	3,1	22,4	0,1	6,4	1,0	100,0	21 506
Yhteensä										
15–19	9,0	6,4	28,1	4,7	46,2	0,4	2,5	2,7	100,0	14 949
20–24	7,2	12,8	26,2	6,4	43,6	0,6	1,7	1,6	100,0	105 527
25–29	17,1	26,3	17,2	5,0	30,4	1,2	1,6	1,2	100,0	152 106
15–19	12,8	20,0	21,3	5,5	36,4	0,9	1,7	1,4	100,0	272 582

Lähde: Asuinolotilasto, Tilastokeskus

Liitetaulukko 7

Nuorten asuntojen pinta-ala asuntoa ja henkilöä ja huoneluku henkilöä kohti iän ja perheaseman mukaan vuonna 2009

	Pinta-ala/ asuin- kunta	Pinta-ala/ henkilö	Huone- luku/asuin- kunta- asunto	Huone- luku/ henkilö	Ahtaasti asuvat %	Tilavasti asuvat %	Lkm
Naiset							
Vanhempiensa luona asuvat							
15–19	112,8	27,3	4,1	1,0	28,4	4,3	134 677
20–24	113,0	30,1	4,2	1,1	21,7	6,8	29 208
25–29	110,4	33,3	4,0	1,2	16,4	9,9	8 593
15–29	112,7	28,0	4,1	1,0	26,7	5,0	172 478
Itsenäisesti asuvat							
Yksin asuvat							
15–19	51,4	30,4	2,0	1,2	8,9	1,8	17 299
20–24	47,4	32,9	1,8	1,3	5,8	1,3	56 558
25–29	48,6	36,9	1,8	1,4	5,0	2,0	41 923
15–29	48,4	33,8	1,8	1,3	6,0	1,6	115 780
Parit, ei lapsia							
15–19	56,6	25,8	2,1	1,0	19,7	0,8	8 334
20–24	60,7	28,6	2,3	1,1	13,1	2,2	49 221
25–29	69,9	33,4	2,6	1,2	9,9	5,4	55 086
15–29	64,9	30,7	2,4	1,1	12,0	3,6	112 641
Parit ja lapsia							
15–19	68,1	21,0	2,6	0,8	57,7	0,3	901
20–24	80,1	22,9	3,0	0,9	48,9	1,0	15 192
25–29	93,0	24,6	3,5	0,9	41,7	1,9	49 689
15–29	89,7	24,2	3,3	0,9	43,6	1,6	65 782
Yksi huoltaja							
15–19	70,3	23,9	2,6	0,9	26,2	0,4	504
20–24	65,9	26,8	2,5	1,0	14,3	0,5	5 086
25–29	70,6	26,5	2,7	1,0	17,7	1,1	9 862
15–29	69,0	26,5	2,7	1,0	16,9	0,9	15 452
Itsenäisesti asuvat, yhteensä							
15–19	53,9	28,1	2,1	1,1	14,2	1,4	27 038
20–24	57,3	28,7	2,2	1,1	14,2	1,6	126 057
25–29	71,6	29,1	2,7	1,1	19,2	3,1	156 560
15–29	64,2	28,9	2,4	1,1	16,7	2,3	309 655
Yhteensä							
15–19	102,9	27,4	3,8	1,0	26,0	3,8	161 715
20–24	67,8	29,1	2,5	1,1	15,6	2,6	155 265
25–29	73,6	29,4	2,8	1,1	19,0	3,4	165 153
15–29	81,6	28,5	3,0	1,1	20,3	3,3	482 133
Miehet							
Vanhempiensa luona asuvat							
15–19	112,4	27,4	4,2	1,0	28,6	4,5	153 192
20–24	110,8	29,9	4,1	1,1	22,2	6,8	55 862
25–29	108,3	32,9	3,9	1,2	16,9	9,1	19 844
15–29	111,6	28,4	4,2	1,1	26,0	5,5	228 898
Itsenäisesti asuvat							
Yksin asuvat							
15–19	56,8	30,0	2,1	1,1	11,5	3,2	11 615
20–24	50,1	32,9	1,9	1,3	6,8	2,2	62 440
25–29	51,0	37,0	1,9	1,4	6,2	3,6	62 742
15–29	51,1	34,3	1,9	1,3	6,9	2,9	136 797

Liitetaulukko 7 (jatk.)

Nuorten asuntojen pinta-ala asuntoa ja henkilöä ja huoneluku henkilöä kohti iän ja perheaseman mukaan vuonna 2009

	Pinta-ala/ asuin- kunta	Pinta-ala/ henkilö	Huone- luku/asuin- kunta- asunto	Huone- luku/ henkilö	Ahtaasti asuvat %	Tilavasti asuvat %	Lkm
Parit, ei lapsia							
15–19	57,1	24,9	2,2	0,9	22,5	0,9	3 004
20–24	58,3	27,4	2,2	1,0	14,5	1,4	35 019
25–29	66,4	31,6	2,5	1,2	10,9	4,0	53 971
15–29	63,0	29,8	2,4	1,1	12,7	2,9	91 994
Parit ja lapsia							
15–19	65,6	18,7	2,5	0,7	64,9	0,0	328
20–24	76,6	22,1	2,9	0,8	52,3	1,0	7 967
25–29	89,5	24,1	3,4	0,9	43,4	1,5	34 971
15–29	86,9	23,7	3,3	0,9	45,2	1,4	43 266
Yksi huoltaja							
15–19	61,0	30,5	2,0	1,0	0,0	0,0	2
20–24	69,6	27,7	2,6	1,0	18,8	1,0	101
25–29	78,4	30,7	3,0	1,2	12,3	3,1	422
15–29	76,6	30,1	2,9	1,1	13,5	2,7	525
Itsenäisesti asuvat, yhteensä							
15–19	57,0	28,4	2,2	1,1	14,9	2,7	14 949
20–24	54,8	29,3	2,1	1,1	12,8	1,9	105 527
25–29	65,4	30,1	2,5	1,1	16,4	3,3	152 106
15–29	60,9	29,7	2,3	1,1	14,9	2,7	272 582
Yhteensä							
15–19	107,5	27,4	4,0	1,0	27,3	4,4	161 715
20–24	74,2	29,6	2,8	1,1	16,1	3,6	155 265
25–29	70,4	30,5	2,6	1,1	16,5	3,9	165 153
15–29	84,0	28,9	3,1	1,1	20,0	4,0	501480

Lähde: Asuinolotilasto, Tilastokeskus

3 Koulutuksesta ammattiin

Tässä luvussa kuvataan nuorten naisten ja miesten sijoittumista ammatteihin kolmen vuoden kuluttua valmistumisesta. Tarkasteltavina ovat vuonna 2004 eri koulutussektoreilla tutkinnon suorittaneet, jotka olivat valmistuessaan alle 30-vuotiaita. Tutkittavina olivat peruskoulun yhdeksännen luokan päättötodistuksen saaneet, ylioppilaat, toisen asteen ammatillisen perustutkinnon suorittaneet, ammattikorkeakoulujen perustutkinnon suorittaneet ja yliopistokoulutuksesta ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet. Lisäksi tutkittavat eivät olleet suorittaneet muita tutkintoja eivätkä olleet opiskelemassa minään vuonna 2005–2007 tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Työhön ja ammatteihin sijoittumista tarkastellaan vuoden 2007 lopun tilanteessa.

Tarkasteluajaksi valittiin kolme vuotta, joka on sopiva aika valmistuneiden työhön sijoittumisen seurantaan. Vuosi on liian lyhyt ja viisi vuotta osoittautui liian pitkäksi, koska useat olivat ehtineet jo vaihtaa koulutusta.

Aluksi kuvataan sitä mitä nuoret olivat tehneet: kuinka moni oli suorittanut muita tutkintoja, kuinka moni oli opiskellut ja moniko oli muuttanut pois maasta.

Taulukko 3.1

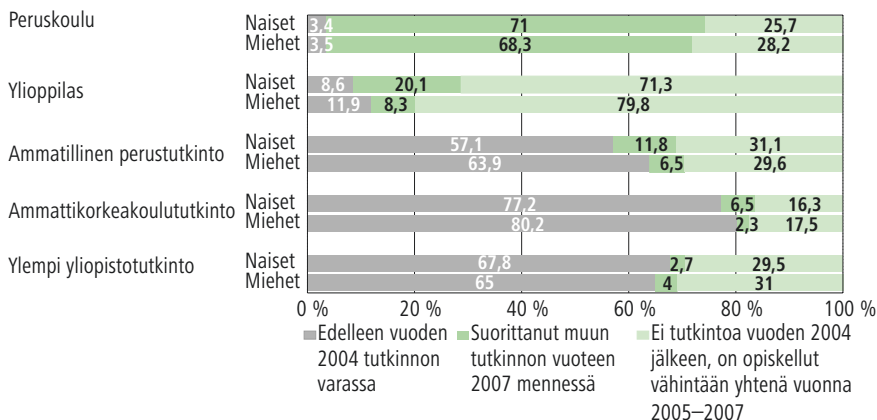
Vuonna 2004 alle 30-vuotiaana tutkinnon suorittaneiden jatko-opinnot vuoden 2007 lopussa

	Alle 30-vuotiaana tutkinnon vuonna 2004 suorittaneet		Edelleen vuoden 2004 tutkinnon varassa		Suorittanut muun tutkinnon vuoden 2004 jälkeen vuoteen 2007 mennessä		Ei tutkintoa vuoden 2004 jäkeen mutta on opiskellut vähintään yhtenä vuonna 2005–2007 tutkintoon johtavassa koulutuksessa	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Peruskoulun 9. luokka	63 503	100,0	1 997	3,1	44 186	69,6	17 320	27,3
Naiset	31 191	100,0	913	2,9	22 131	71,0	8 147	26,1
Miehet	32 312	100,0	1 084	3,4	22 055	68,3	9 173	28,4
Ylioppilas	34 306	100,0	3 420	10,0	5 219	15,2	25 667	74,8
Naiset	20 068	100,0	1 727	8,6	4 031	20,1	14 310	71,3
Miehet	14 238	100,0	1 693	11,9	1 188	8,3	11 357	79,8
Ammatillinen perustutkinto	32 296	100,0	19 606	60,7	2 898	9,0	9 792	30,3
Naiset	15 078	100,0	8 607	57,1	1 778	11,8	4 693	31,1
Miehet	17 218	100,0	10 999	63,9	1 120	6,5	5 099	29,6
Ammattikorkeakoulututkinto	15 549	100,0	12 185	78,4	759	4,9	2 605	16,8
Naiset	9 585	100,0	7 402	77,2	619	6,5	1 564	16,3
Miehet	5 964	100,0	4 783	80,2	140	2,3	1 041	17,5
Ylempi korkeakoulututkinto	8 965	100,0	5 978	66,7	288	3,2	2 699	30,1
Naiset	5 306	100,0	3 600	67,8	141	2,7	1 565	29,5
Miehet	3 659	100,0	2 378	65,0	147	4,0	1 134	31,0

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Kuvio 3.1

Vuonna 2004 alle 30-vuotiaana tutkinnon suorittaneiden jatko-opinnot vuoden 2007 lopussa

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Lopuksi tarkastellaan sijoittumista ammatteihin niiden osalta, jotka olivat vielä saman tutkinnon varassa ja jotka olivat työllisinä. Peruskoulun päättäneiden osalta valittiin viisi yleisintä ja muiden osalta kymmenen yleisintä ammattia koulutussektoria kohden. Ammattien yleisyyteen vaikuttavat toki eri alojen koulutettavien määrät, mutta harvemmin on tarkasteltu sitä mihin ammatteihin eri koulutusmuodot kouluttavat nuoria eniten.

Ammattiryhmistä tarkastellaan naisten ja miesten osuuksia: tasa-ammattiryhmiä ovat sellaiset, joissa sukupuolen osuus on 40–60 prosenttia. Nais- tai miesvaltaisia ovat ammattiryhmät, joissa sukupuolen osuus on 60–90 prosenttia ja toisen sukupuolen ammatteja ovat ne ammattiryhmät, joissa sukupuolen osuus on 90–100 prosenttia.

Tiedot peruskoulun yhdeksännen luokan päättäneistä perustuvat toisen asteen koulutuksen yhteishakurekisterin tietoihin ja tiedot muiden koulutussektoreiden tutkinnon suorittaneista tutkintorekisterin tietoihin. Tiedot opiskelusta on saatu vuosittaisista opiskelijatiedoista. Työssäkäynti- ja ammattitiedot perustuvat vuoden 2007 työssäkäyntitilaston tietoihin ja ammatti on luokitettu Ammattiluokitus 2001 mukaan.

Peruskoulun 9. luokan päättäneet

Lähes kaikki peruskoulun päättäneet tytöt ja pojat jatkoivat opintoja

Vuonna 2004 peruskoulun yhdeksännen luokan päättötodistuksen sai 63 500 alle 30-vuotiaasta nuorta. Heistä oli naisia 31 200 ja miehiä 32 300. Kolmen vuoden kuluttua 70 prosenttia oli suorittanut jonkun muun tutkinnon, naisista 71 prosenttia ja miehistä 68 prosenttia. Naisista ja miehistä puoli prosenttia oli muuttanut ulkomaille. Yhteensä 97 prosenttia sekä naisista että miehistä oli harjoittanut jatko-opintoja tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Peruskoulututkinnon varassa oli vain kolme prosenttia naisista ja miehistä. Kolmannes heistä oli töissä.

Peruskoulupohjalta mentiin töihin varastoon ja siivoojaksi

Yleisin ammattiryhmä oli 'rahdinkäsittelijät, varastotyöntekijät ym.'. Se oli naisten ammateista viidenneksi yleisin ja miesten ammateista yleisin. Toiseksi yleisin ammatti oli 'siivoojat', joka oli naisten ammateista yleisin ja miesten ammateista viidenneksi yleisin. Kolmantena oli 'myyjät ja tuote-esittelijät', joka oli naisten ammateista toiseksi yleisin ja miesten ammateista kuudenneksi yleisin. Neljäntenä oli 'rakennusalan avustavat työntekijät', joka oli miesten toiseksi yleisin ja täysin miesten ammattiryhmä. Viidentenä oli 'keittiöapulaiset', naisten kolmanneksi yleisin ja naisvaltainen ammattiryhmä.

Työssä olevien viiden yleisimmän ammatin joukossa oli kolme sellaista ammattia, jotka olivat naisvaltaisia, yksi ammattiryhmä oli miesvaltainen ja yksi miesten ammattiryhmä. Kaikki ammattiryhmät olivat jakaantuneet koko työlli- sessä työvoimassa sukupuolen mukaan samoin kuin tässä aineistossa.

Taulukko 3.2

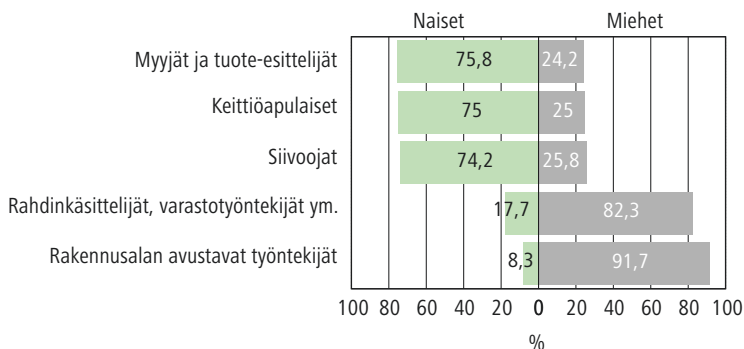
Peruskoulun 9. luokan vuonna 2004 päättäneet työlliset ja 5 yleisintä ammattia 2007

Ammatti	Työlliset	Naisten osuus %
Rahdinkäsittelijät, varastotyöntekijät ym.	79	17,7
Siivoojat	66	74,2
Myyjät ja tuote-esittelijät	62	75,8
Rakennusalan avustavat työntekijät	36	8,3
Keittiöapulaiset	24	75,0
Työlliset yhteensä	692	40,6

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Kuvio 3.2

Peruskoulun 9. luokan vuonna 2004 päättäneet työlliset ja 5 yleisintä ammattia 2007

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Ylioppilaat

Lähes kaikki ylioppilaat jatkoivat opintoja

Vuonna 2004 ylioppilastutkinnon suoritti 34 300 alle 30-vuotiaasta nuorta. Heistä oli naisia 20 100 ja miehiä 14 200. Kolmen vuoden kuluttua 15 prosenttia oli suorittanut jonkun muun tutkinnon, naisista 20 prosenttia ja miehistä kahdeksan prosenttia. Naisista prosentti ja miehistä puoli prosenttia oli muuttanut ulkomaille. Yhteensä 91 prosenttia naisista ja 88 prosenttia miehistä oli harjoittanut jatko-opintoja tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Ylioppilastutkinnon varassa oli enää joka kymmenes, naisista yhdeksän prosenttia ja miehistä 12 prosenttia. Heistä seitsemän kymmenestä oli töissä.

Ylioppilastytöt ja -pojat työskentelevät yleisimmin myyjänä, mutta vartijan työkin kiinnostaa

Yleisin ammattiryhmä oli 'myyjät ja tuote-esittelijät'. Se oli naisten ammateista yleisin ja miesten ammateista toiseksi yleisin. Toiseksi yleisin ammatti oli 'rahdinkäsittelijät, varastotyöntekijät ym.', joka oli naisten ammateista viidenneksi yleisin ja miesten ammateista yleisin. Seuraavaksi yleisin oli 'tarjoilutyöntekijät', joka oli naisten ammateista toiseksi yleisin ja miesten ammateista yhdeksänneksi yleisin. Neljäntenä oli 'Moottoriajoneuvojen kuljettajat', miesten kolmanneksi yleisin ja täysin miesten ammattiryhmä.

Viidentenä oli 'postinkantajat ja -lajittelijat', naisten neljäs ja miesten viidenneksi yleisin ammattiryhmä. Seuraavana oli 'siivoojat', naisten kolmas ja miesten 11. ammattiryhmä. Seitsemänneksi yleisin ammattiryhmä oli 'myyntineuvottelijat, -edustajat ja -sihteerit', joka oli naisten kuudes ja miesten seitsemäs. Kahdeksantena oli 'rakennustyöntekijät ym.', miesten neljäs ja täysin miesten ammattiryhmä. Yhdeksäs oli 'valvojat ja vartijat', miesten kuudes ja naisten 12. ammattiryhmä. Kymmenenneksi yleisin ammatti oli 'muut toimistotyöntekijät', joka oli naisten ammateista seitsemänneksi yleisin ja miesten sijalla 12.

Muut toimistotyöntekijät on ylioppilailla tasa-ammatti, muuten naisvaltainen ammatti

Työssä olevien kymmenen yleisimmän ammatin joukossa oli kolme naisvaltaista ammattiryhmää, kolme tasa-ammattiryhmää, kaksi oli miesvaltaista ja kaksi täysin miesten ammattiryhmää. Kaikki muut ammattiryhmät olivat jakaantuneet koko työllisessä työvoimassa sukupuolen mukaan samoin kuin tässä aineistossa paitsi 'muut toimistotyöntekijät', joka oli tässä aineistossa tasa-ammatti, mutta koko työllisessä työvoimassa naisvaltainen ammattiryhmä.

Taulukko 3.3

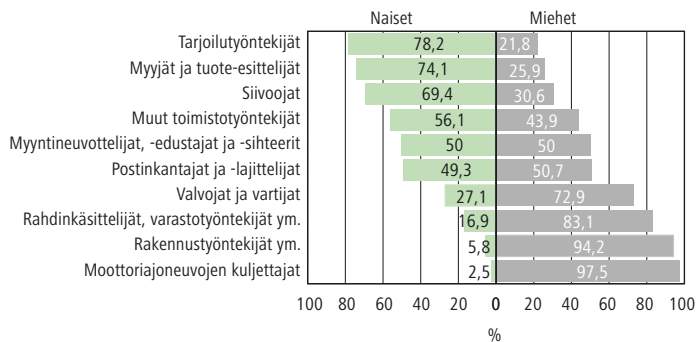
Ylioppilastutkinnon vuonna 2004 suorittaneet työlliset ja 10 yleisintä ammattia 2007

Ammatti	Työlliset	Naisten osuus %
Myyjät ja tuote-esittelijät	436	74,1
Rahdinkäsittelijät, varastotyöntekijät ym.	183	16,9
Tarjoilutyöntekijät	119	78,2
Moottoriajoneuvojen kuljettajat	79	2,5
Postinkantajat ja -lajittelijat	75	49,3
Siivoojat	62	69,4
Myyntineuvottelijat, -edustajat ja -sihteerit	54	50,0
Rakennustyöntekijät ym.	52	5,8
Valvojat ja vartijat	48	27,1
Muut toimistotyöntekijät	41	56,1
Työlliset yhteensä	2 267	45,9

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Kuvio 3.3

Ylioppilastutkinnon vuonna 2004 suorittaneet työlliset ja 10 yleisintä ammattia 2007

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Ammatillisen tutkinnon suorittaneet

Naiset jatkavat opintoja miehiä useammin myös ammatillisen tutkinnon jälkeen

Vuonna 2004 toisen asteen ammatillisen perustutkinnon suoritti 32300 alle 30-vuotiasta nuorta. Heistä oli naisia 15 100 ja miehiä 17 200. Kolmen vuoden kuluttua yhdeksän prosenttia oli suorittanut jonkun muun tutkinnon, naisista 12 prosenttia ja miehistä seitsemän prosenttia. Sekä naisista että miehistä vajaa prosentti oli muuttanut ulkomaille. Yhteensä 40 prosenttia naisista ja miehistä oli harjoittanut jatko-opintoja tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Toisen asteen ammatillisen tutkinnon varassa oli vuoden 2007 lopussa naisista 57 prosenttia ja miehistä 64 prosenttia. Ammatillisen tutkinnon varassa olevista naisista kahdeksan kymmenestä ja miehistä yhdeksän kymmenestä oli töissä.

**Kokin ammatti on muuttumassa tasa-ammatin suuntaan –
muuten ammatillisesta koulutuksesta sijoitutaan perinteisiin
naisten ja miesten ammatteihin**

Työssä olevien yleisin ammattiryhmä oli 'myyjät ja tuote-esittelijät'. Se oli naisten ammateista yleisin ja miesten ammateista kuudenneksi yleisin. Toiseksi yleisin ammatti oli 'perushoitajat ja lähihoitajat', joka oli naisten ammateista toiseksi yleisin, mutta miesten ammateissa ei yltänyt viidenkymmenen yleisimmän joukkoon. Seuraavaksi yleisimpiä olivat miesten ammatit 'rakennustyöntekijät ym.', 'koneasentajat ja -korjaajat' ja 'moottoriajoneuvojen kuljettajat', jotka olivat miesten kolme yleisintä ammattia. Naisten ammateissa ne olivat sijoilla 82, 54 ja 33.

Kuudenneksi yleisin ammatti oli 'kokit, keittäjät ja kylmäköt', joka oli naisten ammateista kuudenneksi yleisin ja miesten ammateista yhdenneksitoista yleisin. Kokkien ammatti näyttää muuttuvan sukupuolijaoltaan tasa-ammatin suuntaan.

Taulukko 3.4

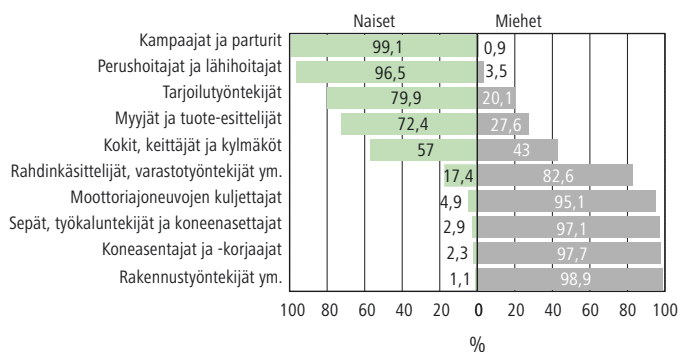
Ammatillisen perustutkinnon vuonna 2004 suorittaneet työlliset ja 10 yleisintä ammattia 2007

Ammatti	Työlliset	Naisten osuus %
Myyjät ja tuote-esittelijät	1 207	72,4
Perushoitajat ja lähihoitajat	891	96,5
Rakennustyöntekijät ym.	797	1,1
Koneasentajat ja -korjaajat	757	2,3
Moottoriajoneuvojen kuljettajat	615	4,9
Kokit, keittäjät ja kylmäköt	495	57,0
Tarjoilutyöntekijät	437	79,9
Rahdinkäsittelijät, varastotyöntekijät ym.	432	17,4
Sepät, työkaluntekijät ja koneenasettajat	407	2,9
Kampaajat ja parturit	321	99,1
Työlliset yhteensä	15 947	40,7

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Kuvio 3.4

Ammatillisen perustutkinnon vuonna 2004 suorittaneiden työllisten 10 yleisintä ammattia 2007

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Seuraavaksi yleisin ammatti oli 'tarjoilutyöntekijät', joka oli naisten ammateista kolmanneksi yleisin, mutta ei yltänyt miesten ammateissa kahdenkymmenen yleisimmän joukkoon. Seuraavat kaksi ammattia olivat 'rahdinkäsittelijät, varastotyöntekijät ym.' sekä 'sepät, työkaluntekijät ja koneenasettajat', jotka olivat miesten ammattien neljänneksi ja viidenneksi yleisimpiä. Naisten ammateissa ne olivat puolestaan sijoilla 19 ja 68.

Kymmenenneksi yleisin ammatti oli 'kampaajat ja parturit', joka oli naisten ammateista neljänneksi yleisin, mutta ei yltänyt miesten ammateissa sadanseitsemänkymmenen yleisimmän joukkoon.

Ammatillisesta koulutuksesta valmistutaan edelleen naisten ja miesten ammatteihin. Kymmenen yleisimmän ammatin joukossa oli kaksi naisten ja kaksi naisvaltaista ammattiryhmää, yksi miesvaltainen ja neljä miesten ammattiryhmää. Vain yksi ammattiryhmä oli tasa-ammatti, 'kokit, keittäjät ja kylmäköt', joka on koko työllisessä työvoimassa vielä naisvaltainen ammatti. Muut ammattiryhmät olivat jakaantuneet koko työllisessä työvoimassa sukupuolen mukaan samoin kuin tässä aineistossa.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet

Jatko-opinnoissa ei eroa ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden naisten ja miesten välillä

Vuonna 2004 ammattikorkeakoulututkinnon suoritti 15 500 alle 30-vuotiaasta nuorta. Heistä oli naisia 9 600 ja miehiä 5 900. Kolmen vuoden kuluttua viisi prosenttia oli suorittanut jonkun muun tutkinnon, naisista seitsemän prosenttia ja miehistä kaksi prosenttia. Sekä naisista että miehistä runsaat kaksi prosenttia oli muuttanut ulkomaille. Yhteensä 20 prosenttia naisista ja miehistä oli harjoittanut jatko-opintoja tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

77 prosentilla naisista ja 80 prosentilla miehistä oli ammattikorkeakoulututkinto korkeimpana tutkintona vielä vuoden 2007 lopussa. Heistä yhdeksän kymmenestä oli töissä.

Ammattikorkeakoulutuksesta sijoituttiin perinteisiin naisten ja miesten ammatteihin

Yleisin ammatti oli 'sairaanhoitaja', joka oli naisten ammateista yleisin ja miesten ammateista kymmenenneksi yleisin. Toiseksi yleisin ammatti oli 'myyntineuvottelijat, -edustajat ja -sihteerit', joka oli miesten ammateista toiseksi ja naisten ammateista kolmanneksi yleisin. Seuraavaksi oli 'tietotekniikan erityisasiantuntijat', joka oli miesten yleisin ammatti ja naisten yhdestoista. Neljänneksi yleisin ammatti oli 'myyjät ja tuote-esittelijät', joka oli naisten neljäs ja miesten yhdeksäs. 'Sosiaalialan ohjaajat ym.' oli seuraava, joka oli naisten toiseksi yleisin, mutta miesten ammateissa sijalla 18.

Kuudenneksi yleisimpänä ammattina oli 'sihteerit, tekstinkäsittelijät ym.', joka oli naisten viidenneksi yleisin mutta miesten ammateissa sijalla 41. Seitsemäs ammatti oli 'konetekniikan erityisasiantuntijat', miesten ammateista kolmanneksi yleisin ja naisten ammateissa sijalla 64. 'Fysioterapeutit ja toimintaterapeutit' oli kahdeksanneksi yleisin ammatti, naisten ammateissa kuudes ja

miesten ammateissa sijalla 15. Yhdeksäntenä oli 'konetekniikan asiantuntijat', miesten neljäs ja naisten 73. sija. Kymmenentenä ammattina oli 'rakennusalan ja yhdyskuntarakentamisen asiantuntijat', joka oli miesten ammateista kuudenneksi yleisin ja naisten ammateissa sijalla 28.

Ammattikorkeakoulustakin valmistuttiin pääsääntöisesti naisten ja miesten ammatteihin. Kymmenen yleisimmän ammatin joukossa oli yksi naisten ammattiryhmä. Naisvaltaisia ammatteja oli neljä. Sairaanhoidajien ammattiryhmä oli tässä aineistossa naisvaltainen ammattiryhmä, naisia oli hieman alle 90 prosenttia, mutta koko työllisessä väestössä täysin naisten ammatti. Yksi ammattiryhmä oli tasa-ammattiryhmä, kaksi oli miesvaltaista ja kaksi miesten ammattiryhmää. Sairaanhoidajia lukuun ottamatta kaikki ammattiryhmät olivat jakaantuneet koko työllisessä työvoimassa sukupuolen mukaan samoin kuin tässä aineistossa.

Taulukko 3.5

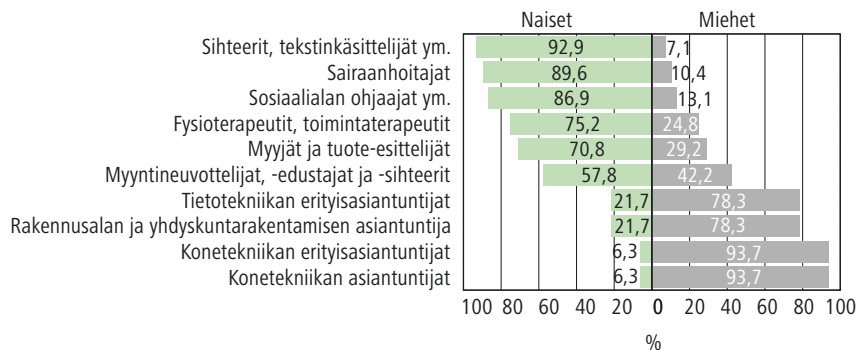
Ammattikorkeakoulututkinnon vuonna 2004 suorittaneet työlliset ja 10 yleisintä ammattia 2007

Ammatti	Työlliset	Naisten osuus %
Sairaanhoidajat	1 098	89,6
Myyntineuvottelijat, -edustajat ja -sihteerit	602	57,8
Tietotekniikan erityisasiantuntijat	515	21,7
Myyjät ja tuote-esittelijät	421	70,8
Sosiaalialan ohjaajat ym.	406	86,9
Sihteerit, tekstinkäsittelijät ym.	297	92,9
Konetekniikan erityisasiantuntijat	269	6,3
Fysioterapeutit, toimintaterapeutit	250	75,2
Konetekniikan asiantuntijat	236	6,3
Rakennusalan ja yhdyskuntarakentamisen asiantuntijat	226	21,7
Työlliset yhteensä	10 735	58,7

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Kuvio 3.5

Ammattikorkeakoulututkinnon vuonna 2004 suorittaneet työlliset ja 10 yleisintä ammattia 2007

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Yliopistotutkinnon suorittaneet

Yliopistotutkinnon suorittaneista miehet olivat harjoittaneet jatko-opintoja hieman naisia useammin

Vuonna 2004 yliopistoissa suoritti ylemmän korkeakoulututkinnon 9 000 alle 30-vuotiasta nuorta. Heistä oli naisia 5 300 ja miehiä 3 700. Kolmen vuoden kulluttua kolme prosenttia oli suorittanut jonkun muun tutkinnon, naisista kolme ja miehistä neljä prosenttia. Sekä naisista että miehistä noin neljä prosenttia oli muuttanut ulkomaille. Yhteensä 32 prosenttia naisista ja 35 prosenttia miehistä oli harjoittanut jatko-opintoja tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Kolme vuotta aiemmin suoritetun ylemmän korkeakoulututkinnon varassa oli vuoden 2007 lopussa naisista 68 prosenttia ja miehistä 65 prosenttia. Ylemmän korkeakoulututkinnon varassa olevista naisista yhdeksän kymmenestä ja miehistä lähes kaikki olivat töissä.

Yliopistotutkinnon jälkeen sijoituttiin yleisimmin sukupuolesta riippumatta töihin opetuslalle

Työssä olevien yleisin ammatti oli 'peruskoulun ja lukion lehtorit ja tuntiopettajat', joka oli naisten yleisin ja miesten toiseksi yleisin ammatti. Toiseksi yleisin ammatti oli 'luokanopettajat', joka oli naisten toiseksi ja miesten neljänneksi yleisin ammatti. Kolmantena oli 'tietotekniikan erityisasiantuntijat', joka oli miesten yleisin ja naisten sijalla 11. Seuraavana oli 'tilintarkastajat, kamreerit ym.', joka oli naisten neljänneksi ja miesten kahdeksanneksi yleisin ammatti. Viidentenä oli 'myyntineuvottelijat, -edustajat ja -sihteerit', joka oli naisten seitsemänneksi ja miesten yhdeksänneksi yleisin ammatti.

Kuudentena ammattina oli 'valtionhallinnon erityisasiantuntijat', joka oli naisten kolmanneksi yleisin ja miesten ammasteissa sijalla 13. Seitsemäs ammatti oli 'elektroniikan ja informaatiotekniikan asiantuntijat', miesten ammasteista kolmanneksi yleisin ja naisten ammasteissa sijalla 29. Ammattiryhmä 'Muut lääkärin', johon kuuluvat mm. terveyskeskuslääkäri, työterveyslääkäri, yleislääkäri ja apulaislääkäri, oli kahdeksanneksi yleisin ammatti. Se oli naisten ammasteissa kahdeksas ja miesten ammasteissa sijalla 15. Yhdeksäntenä oli 'psykologit', naisten viides ja miesten 59. sija. Kymmenentenä ammattina oli 'mainonnan ja markkinoinnin erityisasiantuntijat', joka oli miesten ammasteista kymmenenneksi yleisin ja naisten ammasteissa sijalla 19.

Psykologien, lääkärin ja valtionhallinnon erityisasiantuntijoiden ammattiryhmät ovat naisistumassa

Kymmenen yleisimmän ammatin joukossa oli yksi naisten ammattiryhmä, neljä naisvaltaista ammattiryhmää, kolme tasa-ammattiryhmää ja kaksi miesvaltaista ammattiryhmää. Psykologien ammattiryhmä on naisistumassa, koska tässä selvityksessä se oli naisten ammatti ja koko työllisessä työvoimassa naisvaltainen ammattiryhmä. Lääkärit ja valtionhallinnon erityisasiantuntijat ovat myös naisistumassa, koska olivat tässä aineistossa naisvaltaisia, mutta koko työllisessä työvoimassa tasa-ammattiryhmiä. Tilintarkastajien ja kamreerien ammatti on muuttumassa tasa-ammattien suuntaan, koska se oli tässä aineistossa tasa-ammatti, mutta koko työllisessä työvoimassa naisvaltainen ammattiryhmä. Muut

ammattiryhmät olivat jakaantuneet koko työllisessä työvoimassa sukupuolen mukaan samoin kuin tässä aineistossa.

Taulukko 3.6

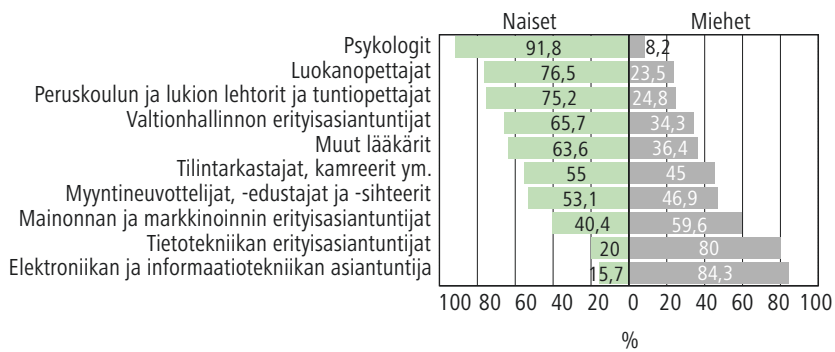
Yliopistokoulutuksesta 2004 valmistuneet työlliset ja 10 yleisintä ammattia 2007

Ammatti	Työlliset	Naisten osuus %
Peruskoulun ja lukion lehtorit ja tuntiopettajat	584	75,2
Luokanopettajat	417	76,5
Tietotekniikan erityisasiantuntijat	290	20,0
Tilintarkastajat, kamreerit ym.	169	55,0
Myyntineuvottelijat, -edustajat ja -sihteerit	145	53,1
Valtionhallinnon erityisasiantuntijat	143	65,7
Elektroniikan ja informaatiotekniikan asiantuntijat	134	15,7
Muut lääkärit	118	63,6
Psykologit	97	91,8
Mainonnan ja markkinoinnin erityisasiantuntijat	94	40,4
Työlliset yhteensä	5 145	58,3

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Kuvio 3.6

Yliopistokoulutuksesta 2004 valmistuneet työlliset ja 10 yleisintä ammattia 2007

Lähde: Oppilaitostilastot, Tilastokeskus

Lopuksi

Peruskoulun päättäneet olivat sijoittuneet hyvin tutkintoon johtaviin jatko-opintoihin. Ainoastaan kolme prosenttia peruskoulun 9. luokan päättäneistä oli vailla jatko-opintopaikkaa kolmen vuoden kuluttua peruskoulusta ja kolmannes heistä oli työssä. Työssä olevien ammatteina olivat samat ammatit kuin vuonna 1990, jolloin Tilastokeskus teki vastaavanlaisen selvityksen peruskoulun päättäneiden ja ylioppilaiden sijoittumisesta.

Lukiokoulutuksen ensisijaisena tavoitteena on ollut antaa tarvittavat valmiudet yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintoihin sekä työelämään. Suurin osa ylioppilaista olikin sijoittunut jatko-opintoihin kolmen vuoden kuluessa, vaikka niihin pääsy heti ylioppilasvuonna on ollut erittäin vaikeaa.

Ylioppilastutkinnolla työssä olevien ammasteista noin puolet oli samoja kuin vuonna 1990 ja puolet ammasteista oli muuttunut. Monet pankki- ja konttoriammatit olivat jääneet pois ja tilalle olivat tulleet muun muassa varastotyöntekijöiden, rakennustyöntekijöiden, siivoojien ja vartijoiden ammatit.

Ammattien jakaantuminen sukupuolen mukaan näyttää melko pysyvältä. Tässä luvussa tarkasteltiin alle 30-vuotiaiden nuorten sijoittumista ammatteihin ja tuloksena oli jako lähes entisiin sukupuolen mukaisiin ammattiryhmiin. Kokki-ammatti oli kuitenkin miehistynyt. Sairaanhoidajien ammatissa naisten osuus oli pienempi kuin koko työvoimassa. Psykologien, lääkäreiden ja valtionhallinnon erityisasiantuntijoiden ammateissa naisten osuus sen sijaan oli suurempi kuin koko työvoimassa. Tilintarkastajien ja kamreerien ammatti oli tässä selvityksessä tasa-ammatti, mutta koko työllisessä työvoimassa naisvaltainen ammattiryhmä.

Lähteet

Koulusta työelämään, Tutkinnon suorittaneiden jatko-opinnot ja työhön sijoittuminen 1990. SVT Koulutus 1993:12. Tilastokeskus. Helsinki 1994.

Oppilaitostilastot, Sijoittuminen koulutuksen jälkeen, Tilastokeskus.

Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus.

4 Nuorten työllistyminen: pettymyksiä ja onnistumista

Tärkeät koko elämään vaikuttavat päätökset ja valinnat tehdään nuorena. Joillekin tulevaisuus on selkeää ja ennustettavaa, mutta monille nuorille oman "jutun" hakeminen tuo paitsi onnistumisen myös pettymyksen kokemuksia. Työ liittyy unelmiin ja kuvitelmiin hyvästä elämästä. Siihen liittyy yhteisyyttä ja kuulumista johonkin. Lisäksi se on jotain välttämätöntä tulojen hankkimiseksi.

Myös yhteiskunta osaltaan puuttuu nuorten elämään: kun nuoren kannalta voi olla kyseessä pakkokoulutus, yhteiskunta taas näkee koulutusmotivaation puuttumista. Työnantajat taas odottavat nuorilta koulutuksen lisäksi usein myös aikaisempaa työkokemusta, joka voi aiheuttaa kilpailua tilapäisiakin työpaikkoja haettaessa.

Koulutus on tärkein työllistymismahdollisuuksiin ja tulevaan työuraan vaikuttava asia. Valintojen erilaisuus vaikuttaa siihen, missä iässä keskeiset elämän muutokset tapahtuvat ja miten nuoret löytävät oman, itselleen mieluisen suunnan tulevaisuuteen. Nuoret käyvät työssä joskus myös opiskelun ohessa, vuonna 2010 työllisistä miehistä opiskelijoita oli 10 prosenttia ja työllisistä naisista noin 14 prosenttia.

Nuoret ovat yksilöitä, joille tietyt asiat tarkoittavat hyvää tai pahaa. Vaikka elämäntilanne on monilla samanlainen, elämännäkymät ja suunnitelmat vaihtelevat.

Aikuistumiseen ja työelämään siirtymiseen liittyy 18-vuotiaana alkava rikosoikeudellinen vastuu ja lupa solmia avioliitto. Työnantajalle myös ajokortin olemassaolo voi olla etu tai edellytys työhön ottamiselle.

Entä mitä tasa-arvo tarkoittaa nuorille? Työelämässä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvon saavuttamista pyritään edistämään, ja lisäksi on olemassa syrjinnän kieltäviä säännöksiä. Segregaatio työmarkkinoilla voi olla horisontaalista tai vertikaalista: naisten ja miesten paikat ja hierakkiset asemat ovat erilaisia ja segregaatio koskee myös palkkausta. Joissakin tapauksissa voidaan puhua syrjinnästä, joka voi ilmetä monenlaisena ja voi koskea myös ikää.

Nuorten asema työssä muuttuu kuitenkin iän myötä luonnollisista syistä, eikä yleensä kyse ole syrjinnästä. Nuorilla sukupuolen mukainen tasa-arvoisuus työssä ilmenee hieman erilaisena kuin yleinen mielikuva antaisi ymmärtää. Artikkelissa nuorison (15–29-vuotiaiden) työllisyyttä ja työhön kiinnittymistä analysoidaan pääasiassa työvoimatutkimuksen aineistojen perusteella.

Sukupuoli ja työllisyyden kehitys

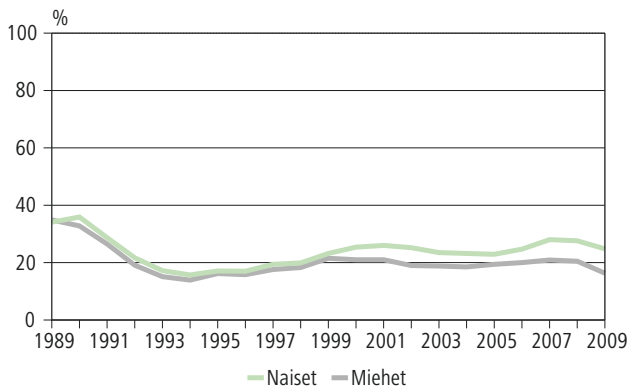
Nuorten 15–29-vuotiaiden ikäluokkaan kuuluvia on yksi miljoona eli neljäsosa työikäisistä. Heistä työssä oli viime vuonna 511 000 henkeä eli runsas puolet: miehiä 260 000 ja naisia 251 000.

län karttuessa työssäkäynti yleistyy nopeasti. Viime vuonna 15–19-vuotiaista joka viides kävi työssä (68 000 henkeä), 20–24-vuotiaista yli puolet (185 000 henkeä) ja 25–29-vuotiaista jo kolme neljästä (258 000 henkeä). Vuonna 2008 työllisyysasteet heikentyivät hieman sekä 15–19-vuotialla miehillä että naisilla ja 20–24-vuotiailla miehillä, mutta viime vuonna työllisyys heikentyi molemmilla sukupuolilla kaikissa ikäryhmissä, lisäksi miehillä enemmän kuin naisilla.

Nuorimmassa 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä nuorten naisten työllisyysaste on korkeampi kuin samanikäisten miesten. Selityksenä on nuorten miesten asepalvelu. Heidän työllisyysasteensa on alhainen myös eurooppalaisittain verrattu-

Kuvio 4.1.

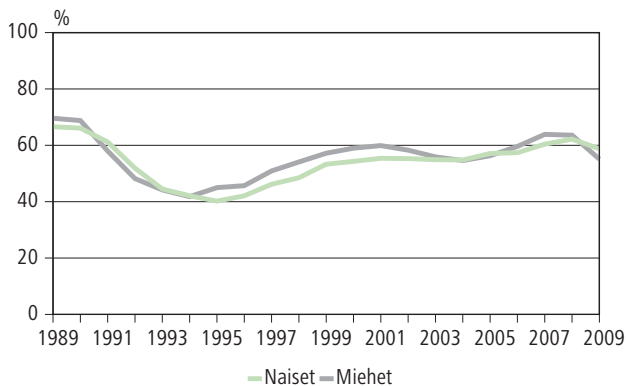
15–19-vuotiaiden työllisyysasteet sukupuolen mukaan 1989–2009

Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Kuvio 4.2

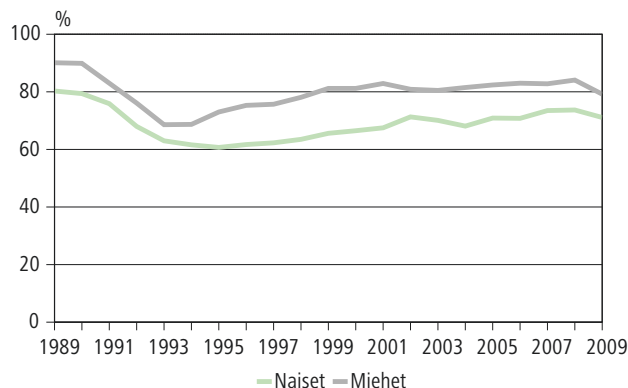
20–24-vuotiaiden työllisyysasteet sukupuolen mukaan 1989–2009

Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Kuvio 4.3

25–29-vuotiaiden työllisyysasteet sukupuolen mukaan 1989–2009

Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

na. Työllisyysasteiden välinen ero on kasvanut 2000-luvulla, ja erityisesti viime vuosina (kuvio 4.1). Viime vuonna tämän ikäisten miesten työllisyysaste oli lähes sama kuin 1990-luvun laman aikana. Sekä miesten että naisten työllisyys heikkeni laman seurauksena selvästi. Miesten työllisyysaste oli yli 4 prosenttiyksikköä ja naisten lähes 3 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2008. Viime vuonna tässä ikäryhmässä työllisiä miehiä oli 28 000 ja naisia 41 000.

Alle 20-vuotiaiden miesten työllisyyttä vähentää varusmiespalvelu, mutta 20–24-vuotiaina miesten työllisyysaste on lähes sama kuin samanikäisten naisten (kuvio 4.2). Lama on kuitenkin koskettanut hieman enemmän tämän ikäisiä miehiä kuin naisia.

20–24-vuotiaat osallistuvat työhön yhtä usein sukupuolesta riippumatta, työllisyysaste on noin 60 prosenttia (kuvio 4.2). Tämän ikäisten miesten työllisyysaste oli viime vuonna jopa 8,5 prosenttia alempi kuin edellisellä vuonna, kun naisten työllisyysaste oli vain 3,4 prosenttia alempi. Vuonna 2009 työllisiä oli tässä ikäryhmässä 185 000 henkeä. Opiskelun ja työn yhdistäminen on tämän ikäisillä tavallisempaa kuin nuoremmilla.

Miesten työllisyys on 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä jo selvästi yleisempää kuin samanikäisten naisten. Eroa voidaan selittää perheellistymisellä, sillä osa pienten lasten äideistä jää kotiin hoitamaan lapsia, eivätkä kotihoidon tukea¹ saavat vanhemmat yleensä kuulu työvoimaan. Vuonna 2009 tässä ikäryhmässä työllisiä miehiä oli 140 000 ja naisia 118 000, yhteensä 258 000 henkeä. Sekä miesten että naisten työhön osallistuminen on vähäisempää kuin 1990-luvun vaihteessa, mutta lamavuosien jälkeen työllisyys on parantunut 2000-luvulla, joskaan ei sitä edeltäneelle tasolle. (Kuvio 4.3)

¹ Kotihoidon tuki tuli voimaan vuonna 1990. Vuonna 1997 alle 6 kuukauden pituista tukea sai 36 prosenttia ja yli 9 kuukauden pituista tukea 58 prosenttia perheistä. Äideistä, joilla oli alle 3-vuotiaita lapsia työmarkkinoiden ulkopuolella oli 56 prosenttia oli vuonna 1996. (Salmi Minna s. 46, 48)

Vuoden 2010 tammi – lokakuussa alle 25-vuotiaiden työllisten määrät vähenivät edelleen ja etenkin naisten työllisyys heikkeni. Toisaalta 25–29-vuotiaiden työllisyys parani jonkin verran, miehillä enemmän kuin naisilla.

Nuorten alat ja ammatit

Teollisuus, kauppa ja rakentaminen ovat nuorten miesten yleisimmät alat

Nuoria miespalkansaajia oli vuonna 2009 yhteensä noin 250 000 henkeä. Eniten nuoria miehiä työllistävät teollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa sekä rakentaminen. Seuraavina – yli 10 000 nuorta miestä työllistävinä aloina tulevat ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, kuljetus- ja varastointi sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminta tässä järjestyksessä. Muita nuorten miesten aloja ovat informaatio ja viestintä, terveys- ja sosiaalipalvelut, majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä koulutus.

15–24-vuotiaat miehet toimivat rakennus-, korjaus- ja valmistus- tai muissa työntekijäammateissa, prosessi- ja kuljetustyöntekijöinä sekä palvelu-, myynti- ja hoitotyöntekijöinä.² Teollinen työ ja rakennustyö on suurin ammattiala, lisäksi tärkeitä ovat palvelutyön, metalli- ja konepajatyön sekä kaupallisen työn ammatit³. Muut lähteet kertovat, että tietotekniikka, media- ja taidealat kiinnostavat nuoria. Monet toimivat myös itsenäisinä ammatinharjoittajina ja perustavat yrityksiä, esimerkkeinä kotisivujen suunnittelu tai nuorten ideasta syntynyt tietokoneiden puhdistusta harjoittava yritys.⁴ Teknologiaosaamisen, kädentaitojen ja ICT -taitojen hyödyntämisen lisäksi kommunikaatio- ja sosiaaliset taidot, kieli- ja kulttuuritaidot sekä tiimityötaidot ovat hyödyksi.

Taulukko 4.1

15–24- vuotiaat työlliset toimialoittain 2009 (TOL 2008)

Toimiala	Naiset	Miehet
Maa- ja metsätalous, kaivostoiminta	3 000	8 000
Teollisuus, sähkö-, kaasu- vesi- ym. huolto	7 000	20 000
Rakentaminen	(1 000)	19 000
Tukku- ja vähittäiskauppa, ajoneuvojen korjaus	36 000	21 000
Kuljetus ja varastointi	4 000	12 000
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	17 000	5 000
Informaatio ja viestintä	3 000	3 000
Rahoitus- ja vakuutustoiminta, kiinteistöala	3 000	2 000
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	6 000	5 000
Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	9 000	8 000
Julkinen hallinto ja maanpuolustus, sosiaalivakuutus	(1000)	2 000
Koulutus	5 000	3 000
Terveys- ja sosiaalipalvelut	23 000	4 000
Taiteet, viihde ja virkistys	6 000	4 000
Muu palvelutoiminta	9 000	3 000
Yhteensä	240 000	250 000

Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

2 Vuoden 2008 ammattiluokitus.

3 Vuoden 1987 ammattiluokitus, ei käytössä vuodesta 2010 alkaen.

4 Monet näistä uusista ammateista ja aloista jäävät tilastoluokituksissa ”näkyvämmiksi”. <http://www.opiskelijaboksi.fi>

Nuoret naiset yleisimmin työssä kaupan alalla sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa

Nuoria naispalkansaajia oli noin 240 000 henkeä. Kaupan alat sekä terveys- ja sosiaalipalvelut työllistivät kumpikin 53 000 nuorta naista, majoitus- ja ravitsemistoiminta 25 000 naista. Nuoria naispalkansaajia on lisäksi runsas 10 000 sekä koulutuslalla, teollisuudessa, ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa että hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa. Nuoret 15–24-vuotiaat naiset ovat muun muassa palvelu-, myynti- ja hoitoammateissa sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöinä.

Sukupuolen mukainen työmarkkinoiden segregaatio on havaittavissa jo nuorilla. Teollisuuden alat ovat miesvaltaisia, samoin rakentaminen, kuljetus ja varastointi. Naisvaltaisia aloja ovat tukku- ja vähittäiskauppa (tosin myös nuoria miehiä on paljon alalla), majoitus- ja ravitsemistoiminta, terveys- ja sosiaalipalvelut sekä muu palvelutoiminta.

Työsuhteet ja työajat ovat usein epätyypillisiä

Kun monet nuoret yhdistävät opiskelun ja työssäkäynnin, se osaltaan selittää työsuhteiden ja työaikojen epätyypillisyyden. On tavallista, että työ on osa-aikaista ja/tai määräaikaista.

Nuorten työsuhteet vaihtelevat iän ja sukupuolen mukaan. Alle 20-vuotiailla normaali jatkuva kokoaikatyö on harvinaista, 15 prosentilla miehistä ja vain kuudella prosentilla naisista. Tämän ikäisillä miehillä tyypillisin työsuhde on määräaikainen kokoaikatyö, naisilla jatkuva osa-aikatyö.

Seuraavassa 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä jo 40 prosentilla miehistä on jatkuva kokoaikatyö, naisista vain 15 prosentilla. Naisilla yleisin työsuhde on määräaikainen kokoaikatyö.

Vielä 25–29-vuotiaista miehistä vain joka toisella on jatkuva kokoaikatyö. Toiseksi yleisin tämän ikäisillä miehillä on määräaikainen kokoaikatyö, joka on samanikäisten naisten tyypillisin työsuhde. Osa-aikatyö on harvinaista, olipa kyseessä jatkuva tai määräaikainen työ. Tämä koskee sekä nuoria miehiä että naisia.

Usein myös työaika voi olla epätyypillinen kuten vuorotyö, iltai- tai yötyö, lauantai- tai sunnuntai-työ. Alle 25 vuotiaista naisista 44 prosenttia tekee vuorotyötä ja yhtä monet lauantai- tai iltatyötä usein. Samanikäisistä miehistä vuorotyö, lauantai- tai iltatyötä tekee joka neljäs. Yötyötä tekee noin joka kymmenes alle 25-vuotias palkansaaja.

Uusista alle vuoden kestäneistä nuorten naisten työsuhteista 40 prosenttia oli vuonna 2009 määräaikaista kokoai-kaatöitä. Nuorten miesten työsuhteista jatkuva kokoaikatyö oli 38 prosentilla ja määräaikainen kokoaikatyö 36 prosentilla.

Nuorten työllistyminen on tärkeää myös yhteiskunnalle

Nuorten työmarkkinoilla kokemat ongelmat liittyvät usein ensimmäisen työpaikan saamiseen, lyhytaikaisiin työsuhteisiin ja joillekin puutteisiin koulutuksessa. Koulutuspaikan hakeminen voi viedä aikaa, eikä koulutuksesta työhön siirtyminen aina ole mutkatonta. Tavallista nuorten elämässä onkin työssäolo-, työnhaku- ja opiskelujaksojen päällekkäisyys ja limittyminen.

Työhön kiinnittymisen viivästyminen on myös yhteiskunnan ongelma: esimerkiksi hallitusohjelmassa tavoitteena on "saada nuoret nykyistä aikaisemmin työelämään". Väestön ikääntyessä nuoren työvoiman saatavuus on tärkeää. Yhteiskunnan kannalta perheen perustamisen siirtyminen opiskelun venymisen tai työpaikan epävarmuuden vuoksi ei myöskään ole toivottavaa.

Nuorten syrjäytymistä opiskelun ja työn ulkopuolelle pyritään ennaltaehkäisemään yhteiskunnan toimenpitein ja erilaisin ohjelmin⁵. Opiskelun ja työpaikan hankkimisen lisäksi myös perheen perustaminen kuuluu nuoruuteen. Nuorten elinolojen kuvaaminen on siksi haasteellista.⁶ Yksinkertaistavat luokittelut eivät kerro nuorten toiveista ja arvostuksista. Lisäksi nuorten tilanteet vaihtelevat kalenterivuoden aikanakin lukukausirytmien seurauksena. Tämä näkyy nuorisotyöttömyydessä ja kesätyön yleisyydessä⁷. Tilastoja myös tulkitaan yhteiskunnallisesti toivottavan tai tavoitellun tilanteen näkökulmasta.

Lähteet

Kolehmainen Sirpa (1999). Naisten ja miesten työt. Työmarkkinoiden segregoituminen Suomessa 1970–1990. Tilastokeskus, Tutkimuksia 227, Helsinki.

Salmi Minna (2000). Kotihoidontuki ja naisten asema: tutkimushaasteita ja tulkinta-ongelmia. Yhteiskuntapolitiikka 65 (2000):1, s. 46–56.

Työvoimatutkimus, Tilastokeskus.

Vaaka vaaterissa? Sukupuolten tasa-arvo Suomessa 2006 (2007). Sukupuolten tasa-arvo. Tilastokeskus, Helsinki.

Hyvinvointikatsaus 2/2010, Tilastokeskus.

5 Suomessa opetusministeriö vastaa nuorisoasioista. Myös Euroopan unionilla on lukuisia nuoriso-ohjelmia.

6 Työvoimatutkimuksissa sovelletaan ILO:n suositusta, jonka mukaan työssäkäynti ja työnhaku ovat ensisijaisia luokittelukriteereitä myös opiskeluun nähden.

7 Hyvinvointikatsaus 2/2010.

5 Nuoret opiskelun ja työmarkkinoiden ulkopuolella

Valtiovallan keskeisimpiä huolenaiheita on viime vuosina ollut uhkaava työvoimapula. Vuosittain työikäisestä väestöstä poistuu ns. suuria ikäluokkia, joiden koko on yli 80 000 henkeä. Samaan aikaan työikään tulee 1990-luvun noin 60 000 hengen ikäluokkia. Tulijoiden ja lähtijöiden välillä on 20 000 hengen ero. Suomi on saanut viime vuosina muuttovoittoa ulkomailta 15 000 henkeä vuodessa. Viimeisimmässä väestöennusteessa 15 000 hengen vuosivoiton odotetaan jatkuvan vuoteen 2040 saakka. Muuttovoitosta huolimatta työikäinen väestö vähenee 20 vuodessa viidellä prosentilla. Katoa tapahtuu nuorissa ikäluokissa, mutta 35–49-vuotiaiden ikäluokka kasvaa, koska siihen kumuloituu suuri osa siirtolaisuusvoitosta. 70 prosenttia maahanmuuttajista on iältään 20–44-vuotiaita. Uhkaava työvoimapula on kääntänyt katseet työurien pituuteen. Työelämässä aloittamisikä nousi 90-luvun lamassa jo 25–26 vuoteen ja on siitä pudonnut 20 ikävuoden tietämiin.

Ketkä ovat ulkopuolisia ja työttömiä?

Ulkopuolisten ja työttömien ryhmissä ovat ylliedustettuina lapsuusvaiheessaan kovia kokeneet nuoret. Syrjään jäämisen riskiä nostaa vanhempien heikko koulutustaso ja alempiin sosiaaliluokkiin kuuluminen. Kodin hajoaminen ja lasten huostaanotto, jossa taustalla voi olla vanhempien tai ainoan vanhemman päihderiippuvuus, nostaa syrjäytymisriskin moninkertaiseksi. Muita syrjäytymisriskiä lisääviä tekijöitä ovat huostassa olleilla asunnottomuus ja ylipäättään yksin eläminen ilman perheen tukea. Myös maahan muuttaneiden nuorten pääsy opiskeluun ja/tai työelämään on monin verroin vaikeampaa kuin suomalaisnuorten¹. Myös niillä nuorilla, jotka keskeyttävät perusasteen jälkeiset opintonsa, riski nousee selvästi. Ulkopuolisina ja työttöminä olleille nuorille on yhdistetty vanhempiensa ominaisuustietoja kuvaamaan kotitaustan vaikutusta.

Ulkopuoliset ja työttömät nuoret eivät ole ansiotyössä, opiskelijoina, armeijassa, hoitovapaalla tai eläkkeellä, eikä heillä ole mitään perusasteen jälkeistä koulutusta. Koulutusta vaille jääneitä työttömien asema on hieman muita ulkopuolisia parempi, koska työvoimaviranomaiset järjestävät heille koulutusta sekä harjoittelu- ja sijoitustöitä sekä avustavat työllistymisessä.

Toki työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolelle jääneillä voi olla muita hyödyllisiä tehtäviä, kuten omien lasten hoitoa, pääsykokeisiin valmentautumista, oman kodin rakentamista tai kolmannella sektorilla toimimista. Ulkopuolinen

¹ Suomalaisilla ja kotimaankielisillä tarkoitetaan tässä Suomen valtion virallisia kieliä (suomi, ruotsi, saame) puhuvia.

voi olla tilapäisesti sairas tai muuten kykenemätön työntekoon (esim. työnhakuun turhautunut, kärsii jostain riippuvuudesta, perheen hajoamisesta tai muusta vastoinikäymisestä). Yhteistä näille toiminnoille on se, ettei niitä kirjata mihinkään hallinnollisiin rekistereihin. Ulkopuoliset ovat kaatoryhmä ”Muut työvoiman ulkopuolella olevat”, josta ei siis saada tietoja. Tässä artikkelissa kouluttamattomia työttömiä käsitellään ulkopuolisten rinnalla erillisenä ryhmänä. Pääpaino on niissä, joilla on vain perusasteen tutkinto, vaikka ainakin lyhytaikaista ulkopuolisuutta on myös muissa koulutusryhmissä. Artikkelin tiedot perustuvat Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemaan selvitykseen Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella (Myrskylä 2011). Osa tiedoista on päivitetty uudemmilla tiedoilla.

Ulkopuolisuuden ja työttömyyden riskien² tutkimisen lisäksi artikkelissa tarkastellaan mitä poistumisreittejä ulkopuolisuudesta ja työttömyydestä on ja kuinka suuri osa jonkin poikkileikkaushetken nuorista pääsee ”kuiville”, eli aloittaa opiskelun tai työllistyy. Vuoden 2003 ulkopuolisia ja työttömiä seurattiin em. tutkimuksessa yksilötasolla vuoteen 2008, jotta saatiin kuva ulkopuolisten ja työttömien myöhemmistä vaiheista. Ulkopuolisina olleiden tulotaso on paljon muuta väestöä alempana.

Tarkasteltava joukko on rajattu koko väestöstä. Vuonna 2009 oli noin miljoona 15–29-vuotiaista, joista 409 000:lla oli vain perusasteen koulutus. Miljoonasta nuoresta 135 000 oli opiskelun ja työmarkkinoiden ulkopuolella. Ulkopuolella olleista 40 prosentilla (54 000) oli vain perusasteen koulutus. Ulkopuolisten osuus on kaikista nuorista 14 prosenttia ja kouluttamattomista nuorista 13 prosenttia. Vuosittain kaikista työikäisistä (tässä 18–64-vuotiaista) kuuluu luokkaan ”Muut työvoiman ulkopuolella olevat” noin 170 000 henkeä. Ryhmään kuuluviin joukko vaihtuu koko ajan, kun osa ulkopuolisista poistuu opiskeluun, työhön, perhevapaille tai muuttaa maasta. Ryhmään tulee peruskoulunsa päättäneitä, työnsä menettäneitä, jatko-opintonsa keskeyttäneitä sekä maahanmuuttajia. Myös työttömistä siirtyy nuoria ulkopuolisten ryhmään.

Ulkopuolisista ja työttömistä suuri on osa vieraskielisiä. Tässä maahanmuuttajataustaiset on määriteltä äidinkielen mukaan. Kouluttamattomista ulkopuolisista vieraskielisiä on 13 000 eli 23 prosenttia. Kotimaankielisten ulkopuolisten ja työttömien määrä väheni 2000-luvulla vuoteen 2009 saakka. Vieraskielisten työttömien määrä on 2000-luvulla kasvanut sykäyksittäin vuosina 2005, 2008 ja 2009. Ulkopuolisten määrä alkoi kasvaa 2007. Vieraskielisten työttömien ja ulkopuolisten määrä on nyt lähes kaksinkertainen vuosituhatteen alkuun verrattuna. Kotimaankielisten työttömien määrä oli vielä vuonna 2009 pienempi, kun vuosituhatteen alussa, mutta ulkopuolisten määrä oli kasvanut yli kymmenellä tuhatella eli runsaalla kolmanneksella. Osa maahan muuttaneista joutuu aiheettomasti kouluttamattomien luokkaan, kun heidän koulutustietojaan ei systemaattisesti kerätä tutkintorekisteriin.

Kouluttamattomia ulkopuolisia ja työttömiä oli vuonna 2009 noin 54 000. Heistä 41 000 puhui kotimaisia kieliä (suomi, ruotsi, saame) ja lähes neljännes (13 000) vieraita kieliä. Ulkopuolisista oli miehiä 30 000 ja naisia 24 000, mutta

2 Riski on tässä määriteltä yksinkertaisesti syrjässä tai työttömänä olevien osuudeksi kulloisestakin tarkasteluryhmästä iän mukaan.

Taulukko 5.1

Kouluttamattomien 15–29-vuotiaiden työttömyys- ja ulkopuolisuusriskit 1999–2009

	Kotimaankieliset, vain perusaste					Vieraskieliset, vain perusaste				
	Yht.	Työttömät	%	Ulkopuol.	%	Yht.	Työttömät	%	Ulkopuol.	%
1999	372 743	20 712	5,6	28 158	7,6	16 016	1 583	9,9	5 522	34,5
2000	369 820	18 427	5,0	28 099	7,6	17 407	1 551	8,9	5 516	31,7
2001	366 964	18 522	5,0	27 241	7,4	19 539	1 699	8,7	6 126	31,4
2002	364 158	17 703	4,9	27 324	7,5	20 964	1 602	7,6	6 388	30,5
2003	363 556	17 168	4,7	26 749	7,4	22 455	1 745	7,8	6 834	30,4
2004	362 623	16 382	4,5	26 942	7,4	23 892	1 890	7,9	6 956	29,1
2005	364 869	15 015	4,1	22 691	6,2	26 858	2 390	8,9	6 851	25,5
2006	367 968	13 071	3,6	22 898	6,2	28 154	1 986	7,1	6 990	24,8
2007	370 986	11 538	3,1	23 888	6,4	31 728	1 913	6,0	8 070	25,4
2008	372 085	13 544	3,6	23 798	6,4	35 313	2 307	6,5	8 604	24,4
2009	371 120	17 677	4,8	23 647	6,4	37 646	3 121	8,3	9 510	25,3
2009 Naisia	172 029	5 659	3,3	11 875	6,9	17 099	1 204	7,0	5 247	30,7
2009 Miehiä	199 091	12 018	6,0	11 772	5,9	20 547	1 917	9,3	4 263	20,7
Saa hoitotukea	5 764	773		4 991		1 869	173		1 686	

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

naisista vajaa 8 000 oli samaan aikaan hoitovapaalla eli he saivat hoitotukea ja heillä oli alle 7-vuotiaita lapsia.

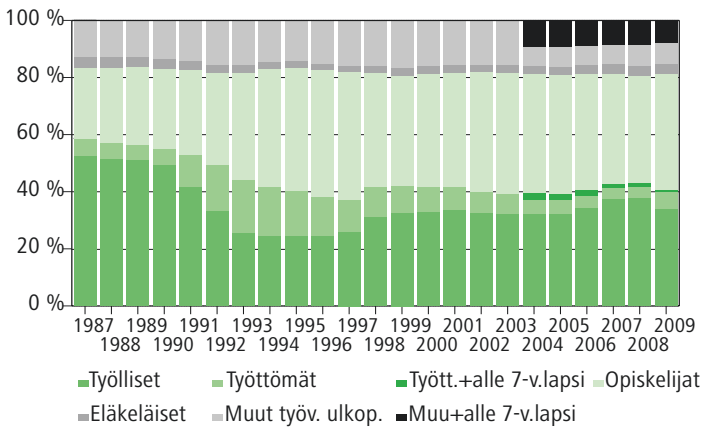
Vieraskielisten riski joutua ulkopuoliseksi on nelinkertainen kotimaankielisiin verrattuna ja työttömyysriskikin lähes kaksinkertainen. Kotimaankielisten ulkopuolisten osuus ikäryhmästä on pudonnut 7,6:sta 6,4 prosenttiin ja työttömyysriski 5,6:sta 4,8 prosenttiin. Vuonna 2009 naisten työttömyysriski on miltei puolet miesten riskistä ja ulkopuolisuusriski yhden prosenttiyksikön miehiä korkeampi. Miltei puolet ulkopuolisista naisista (42 %) on hoitovapaalla ja kun heidät poistaa ulkopuolisista niin naisten riski putoaa 4,1 prosenttiin eli 40 prosenttia miehiä alemmaksi. Perusasteen varassa olevien 15–29-vuotiaiden nuorten joukko on kasvanut tänä aikana 388 000:sta 407 000:een eli viidellä prosentilla. Koko kasvu aiheutuu maahanmuuttajista, kun kotimaisten työttömien ja ulkopuolisten määrä on vähentynyt. Vaikka maahan muuttaneiden ulkopuolisuusriski on alentunut, se on edelleen moninkertainen kotimaankielisiin verrattuna.

Kuvioissa 5.1 ja 5.2 on vain perusasteen koulutuksen suorittaneiden 18–29-vuotiaiden miesten ja naisten toimintarakenne kahden vuosikymmenen ajalta. Alaikäraja on 18 vuotta, koska sitä nuorempien työssäolosta ei enää vuoden 2005 jälkeen ole saatu tietoja. Selvin rakennemuutos on opiskelun yleistyminen ja työssä olon väheneminen. Vuonna 1987 18–29-vuotiaista miehistä opiskeli 18 prosenttia ja työssä oli 58 prosenttia. Vuonna 2009 opiskelijoita oli 35 prosenttia ja työllisiä 37 prosenttia. Vuoden 2009 taantuma oli nostanut työttömyyttä ja kasvattanut muuten työelämän ulkopuolella olevien osuutta.

Vuonna 1987 naisista neljännes opiskeli ja hieman yli puolet oli töissä. Kaksikymmentäkolme vuotta myöhemmin opiskelijoita oli 40 prosenttia ja työllisiä enää reilu kolmannes. Myös naisten työllisyys aleni taantumassa, mutta miehiä vähemmän. Miehillä työelämän ja opiskelun ulkopuolella olevien osuus on kaksinkertaistunut vuoden 1995 4,6 prosentista 10,7 prosenttiin vuonna 2009. Työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella oli vuonna 1999 naisista 16,6 prosenttia. Kymmentä vuotta myöhemmin, vuonna 2009, ulkopuolella olevien naisten

Kuvio 5.1

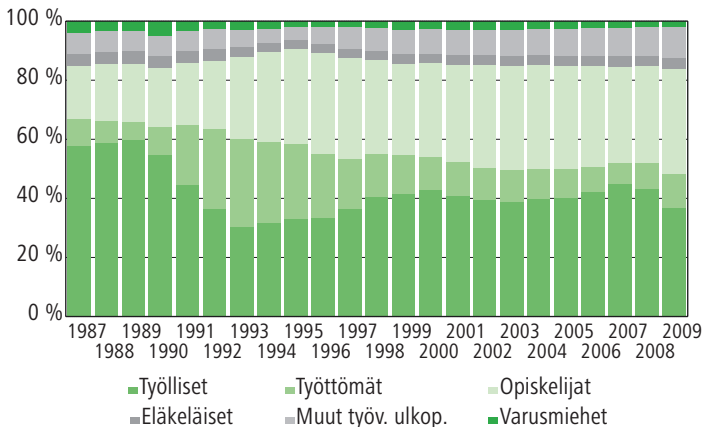
18–29-vuotiaat naiset toiminnan mukaan 1987–2009, vain perusasteen koulutus

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Kuvio 5.2

18–29-vuotiaat miehet toiminnan mukaan 1987–2009, vain perusasteen koulutus

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

osuus oli hieman pienempi, 15,3 prosenttia, ja yli puolet heistä oli hoitovapaalla. Sekä miehillä että naisilla ryhmässä "Muut" olevien osuus pysyy vakana, mutta työttömien osuus vaihtelee taloustilanteen mukaan. Vuoden 2009 taantuma ei näy naisten työttömyydessä, mutta miehillä osuus nousee seitsemästä kahteen-toista prosenttiin. Työllisten naisten osuus on seitsemän prosenttiyksikköä miehiä alempi ja opiskelijoiden osuus viisi prosenttiyksikköä miehiä korkeampi. Nuoret naiset siis opiskelevat miehiä enemmän ja tekevät töitä hieman vähemmän.

Ulkopuolisten osuus on molemmilla sukupuolilla ollut hyvin vakaa koko 2000-luvun. Kuitenkin ulkopuolisista naisista yli puolet on äitejä (vuonna 2009 kahdeksan prosenttia 18–29-vuotiaista). 1990-luvun lamassa työttömien

miesten osuus kasvoi 18:sta 34 prosenttiin ikäryhmästä. Naisilla työttömyys oli miehiä alhaisempaa, mutta heilläkin kasvu oli jyrkkää, 5,2:sta 18,9 prosenttiin. Taantumavaiheessa 2009 nuorista naisista oli työttömänä 6,4 ja miehistä 11,6 prosenttia eli miesten ja naisten työttömyyden taso on vieläkin vain noin kolmannes vuoden 1993 tasosta.

Työelämässä aloittaminen

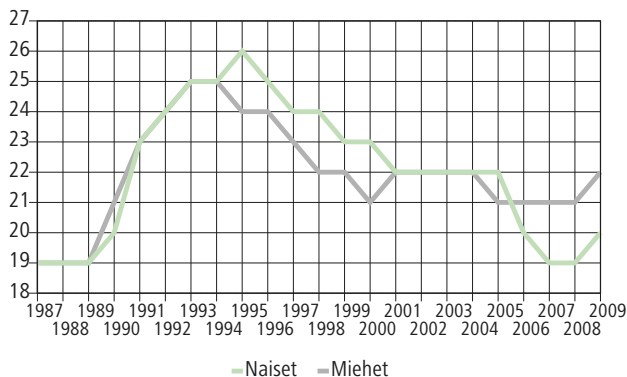
Kaikki työelämän ulkopuolella vietetty aika on pois yksilölle kertyvästä elinai-
kaisesta työvuosien summasta. Nuorten toivotaan aloittavan opiskelun ja työ-
elämän nykyistä aikaisemmin. Opintojaksojen väliin jäävät katkot siirtävät työn
aloittamisen myöhemmäksi. Opiskelujen ohella työssä oleminen liittyy harvoin
varsinaiseen työuraan ja se voi myöhentää valmistumista. Kohtalokkainta nuo-
relle on jääminen koulutuksen ulkopuolelle, sillä se voi viedä myös työelämän
ulkopuolelle.

Seuraava kuvio osoittaa kuinka voimakkaasti keskimääräinen aloittamisikä
vaihtelee suhdanteiden mukaan. Keskimääräinen aloittamisikä on tässä se ikä,
jossa puolet ikäluokasta on ansiotyössä. Ennen 90-luvun lamakautta sekä naisista
että miehistä oli puolet töissä jo 19-vuotiaina. Vaikeimpina lamavuosina naisten
aloittamisikä nousi 26 vuoteen ja miesten 25 vuoteen eli nousua oli 6–7 vuotta.
Viiden vuoden kasvukaudella aloittamisikä putosi miehillä 21 ja naisilla 22 vu-
oteen. 2000-luvun hitaan kasvun vuosina myös aloittamisikä pysyi tällä tasolla.
Vuodesta 2005 naisten aloittamisikä on pudonnut nopeasti kolmella vuodella eli
19 vuoteen 2007 ja 2008. Nuorille naisille on avautunut esim. kaupassa ilta- ja
viikonlopputöitä. Miesten aloittamisikä pysyi 21 vuodessa, kunnes 2009 taantu-
ma nosti sen 22 vuoteen. Myös naisten aloittamisikä nousi yhdellä vuodella.

Viime vuosikymmeninä nuorten toimintarakenteessa on tapahtunut suuri
muutos. Kotitöissä olevien naisten osuus on pienentynyt kolmasosasta muu-
tamaan prosenttiin, kun otetaan hoitovapaalla olevat naiset ”Muut”-ryhmästä

Kuvio 5.3

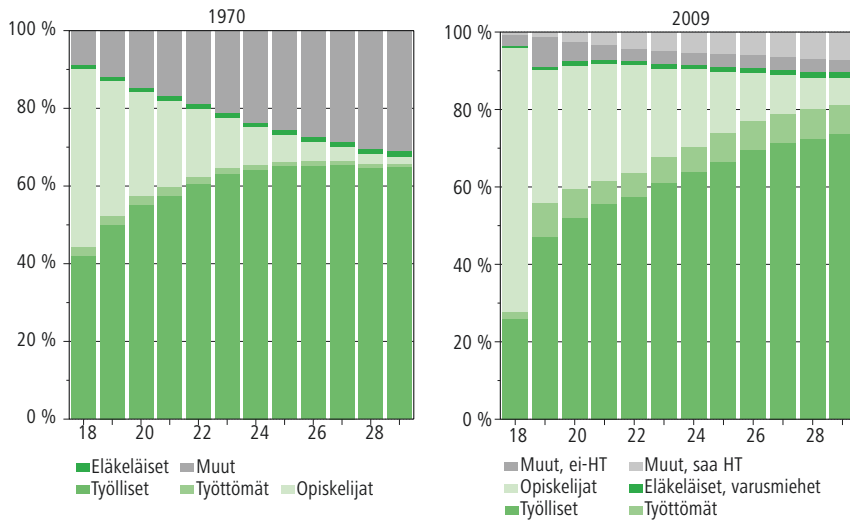
Naisten ja miesten keskimääräinen työelämän aloittamisikä 1987–2009

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Kuvio 5.4

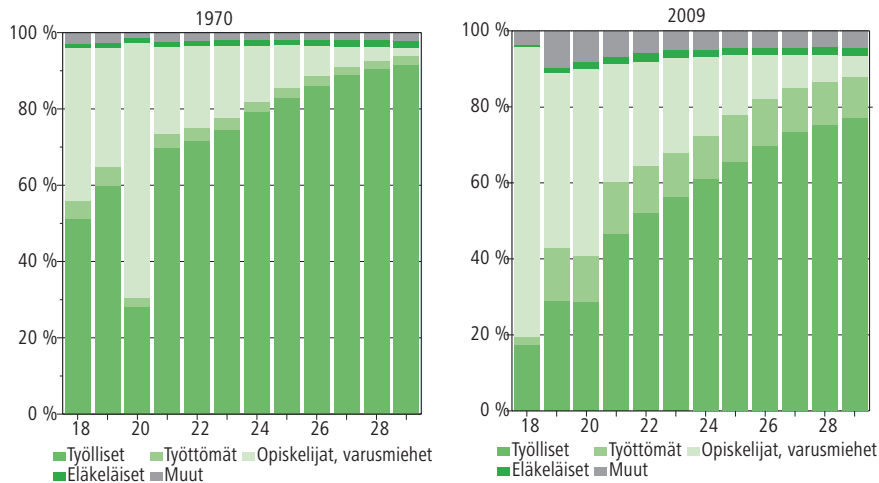
18–29-vuotiaiden naisten toiminta 1970 ja 2009

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Kuvio 5.5

18–29-vuotiaiden miesten toiminta 1970 ja 2009

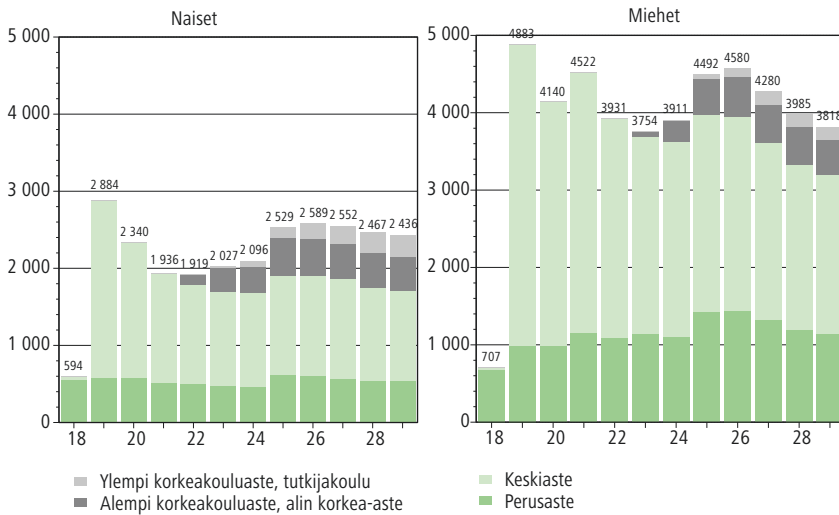

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

erilleen. Opiskelijoiden osuus on kasvanut selvästi kaikissa ikäryhmissä, eniten vanhimmissa. Opiskelu on siis yleistynyt ja opintoajat pidentyneet, vaikka kuvion tarkastelussa ne opiskelijat, joilla on työsuhde voimassa, menevät työllisten luokkaan. Nuorisotyöttömyydestä on tullut hyvin pysyvä ilmiö. Kaikista naisten ikäluokistakin kuudesta kahdeksaan prosenttia oli työttömänä vuonna 2009,

Kuvio 5.6

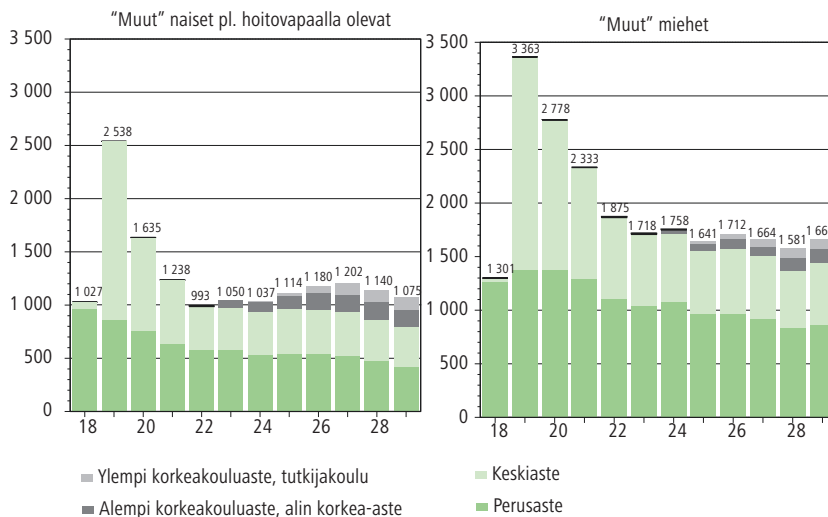
Työttömät 18–29-vuotiaat koulutuksen mukaan 2009

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Kuvio 5.7

”Muut” 18–29-vuotiaat koulutuksen mukaan 2009

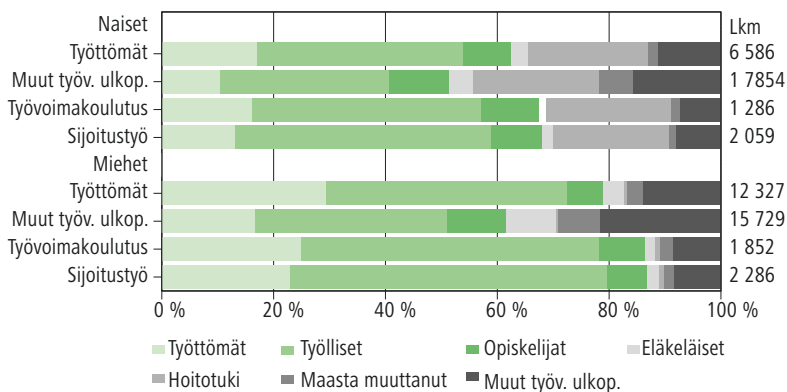
Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

miehistä vielä enemmän. Kun kotitoissa oleminen on lähes kadonnut, niin samalla myös työllisten naisten osuus on selvästi kasvanut.

Miesten ja naisten muutokset menevät osin eri suuntiin. Miesten työllisyys on alentunut ja kotitoissa oleminen eli ryhmä ”Muut” on kasvanut. Työttömien ja opiskelijoiden osuus on miehilläkin kasvanut. Miesten työttömyys on kuitenkin

Kuvio 5.8

Vuoden 2003 nuorten työttömien, ulkopuolisten sijoitustyössä ja työvoimakoulutuksessa olleiden toiminta 2008, 18–29-vuotiaat

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

kin kaksinkertaista naisten työttömyyteen verrattuna, mutta opiskelu hieman vähäisempää. Vaikka miesten työllisyysasteet ovat alentuneet, on nuorten miesten työllisyys kuitenkin vielä korkeammalla tasolla kuin naisten. Äitiyslomat ja lasten kotihoito pudottavat naisten työllisyyttä pitkälti yli 30 vuoden ikään.

Varsinkin nuoria työttömiä ajatellaan usein työvoimareservinä ja aika suuri reservi se onkin. Nuoria työttömiä miehiä on 47 000, joista 70 prosentilla (33 000) on ammatillinen koulutus. Nuoria työttömiä naisia on 26 000 ja heistä 73 prosentilla (19 000) on muuta koulutusta kuin perusaste. Työttömissä nuorissa miehissä on selvästi enemmän pelkän peruskoulun suorittaneita (noin 20–25 prosenttia kustakin ikäluokasta) kuin nuorissa naisissa ja tilanne on sama keskiasteen tutkinnon osalta. Korkean asteen suorittaneita on nuorissa nais- ja miesikäluokissa lähes saman verran. Yhteensä työttömiä nuoria on siis 73 000, joista 73 prosentilla (53 000) on perusastetta korkeampi koulutus. Pelkkä perusasteen koulutus on 14 000 työttömällä miehellä ja 7 000 työttömällä naisella.

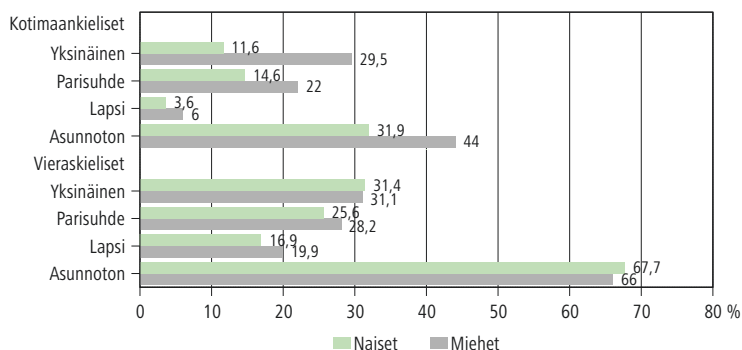
Ryhmässä "Muut" on nuoria naisia 15 000, joista vajaa puolet eli 7 000 on pelkän perusasteen varassa. Miehiä on ryhmässä "Muut" selvästi enemmän, kun poistetaan hoitovapaalla olevat naiset. Miehistä yli puolella, 13 000:lla, on vain perusasteen koulutus. Kaikista ryhmään "Muut" kuuluvista naisista hieman yli puolet (53 %) on hoitovapaalla. Ulkopuolisten ikäryhmissä on usein miehiä lähes kaksinkertainen määrä naisiin verrattuna ja alimmillaankin kolmannesta enemmän. Pelkän perusasteen varassa olevia on miehissä kaksinkertainen määrä naisiin verrattuna.

Lapsuusajan elinoloilla on suurin vaikutus nuoren elämään

Ulkopuolisuusriskit vaihtelevat erittäin paljon perheaseman mukaan niin kotimaankielisillä kuin maahanmuuttajataustaisillakin nuorilla. Riskien laskemisessa eivät olleet mukana vanhempainlomilla olevat ulkopuoliset naiset, mikä pudotti ulkopuolisten ja työttömien määrää 7 600:lla eli 46 300:een, joista 36 500 oli

Kuvio 5.9

Ulkopuolisuusriskit perheaseman ja kielen mukaan 2009, 18–29-vuotiaat

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

kotimaankielisiä ja 10 800 vieraskielisiä. Perusasteen suorittaneista kotimaankielisistä nuorista oli ulkopuolisena ja työttömänä yhteensä 9,9 prosenttia ja vieraita kieliä puhuvista 30,8 prosenttia eli kolminkertainen määrä.

Asunnottomien ulkopuolisuusriski on suomalaisilla (kieli suomi, ruotsi tai saame) naisilla 32 prosenttia ja miehillä 44 prosenttia. Vieraskielisillä asunnottomilla miehillä riski on 50 prosenttia korkeampi ja naisillakin kaksinkertainen. Suomalaisilla yksinelävillä miehillä riski on 30 ja naisilla 12 prosenttia, kun vieraskielisillä yksinasuvilla miehillä ja naisilla riski on 31 prosenttia. Suomalaisten yksineläjänäisten tilanne on siis paljon parempi kuin kaikkien miesten ja vieraskielisten naisten.

Vanhempien tuella on suuri merkitys nuorille. Kotimaankielisellä lapsen asemassa olevalla ulkopuolisuus- ja työttömyysriski on tytöillä vain 3,6 ja pojilla 6 prosenttia. Vieraskielisillä tytöillä riski on nelinkertainen (17 %) ja pojilla kolminkertainen (20 %). Parisuhteessa elävien suomalaisnaisten riskiä pienentää hoitovapaalla olevien poistaminen, jolloin riskiksi jää 15 naisilla ja miehillä riski on 22. Vieraskielisten vastaavat riskit ovat 26 ja 28 prosenttia. Osa äideistä hoitaa lapsiaan vielä hoitovapaan päätyttyäkin. Vieraskielisistä ulkopuolisista ja työttömistä on yksineläjiä 40 prosenttia ja kotimaankielisistä kolmannes.

Vieraskielisten riskit ovat kautta linjan kotimaankielisiä korkeampia. Maahan muuttaneiden lapsista ulkopuolisina on moninkertainen määrä suomalaislapsiin verrattuna. Asunnottoman on vaikeaa ponnistaa opiskeluun tai työmarkkinoille, vaikka hän on kotimaankielinen, mutta vieraskielisille vielä vaikeampaa. Nuorella molemmat tai yksikin vanhempi suojaa tehokkaasti ulkopuolisuudelta. Parisuhde taas alentaa miesten ulkopuolisuuden uhkaa.

Tutkimuksessa seurattiin myös vuoden 2003 opiskelijoita, jotka olivat vuoteen 2008 mennessä keskeyttäneet opintonsa suorittamatta loppututkintoa. Opintojen keskeyttäminen on yleisintä alle 20-vuotiaana. Iän myötä perusasteen jälkeisten opiskelijoiden samoin kuin keskeyttäjäien määräkin laskee jyrkästi. Kaikista vain peruskoulun käyneistä ja opintonsa keskeyttäneistä ikäluokista yli 50–

60 prosenttia oli töissä – naiset hieman hieman vähemmän, koska hoitovapaalla oleminen alentaa työllisyysastetta. Opintonsa keskeyttäneiden työllisyysaste on lähellä nuorten normaalitasoa, ja voikin ajatella, että töihin meneminen on yleinen keskeyttämissyy. Opintonsa keskeyttäneistä viidesosa pysyy työttömänä ja viidesosa muuten opiskelun ja työmarkkinoiden ulkopuolella 29 vuoden ikään saakka. Työmarkkinoilla ilman ammatillista koulutusta olevilla työmarkkinat ovat koko ajan varsin epävakait ja työttömyys on heille yleistä.

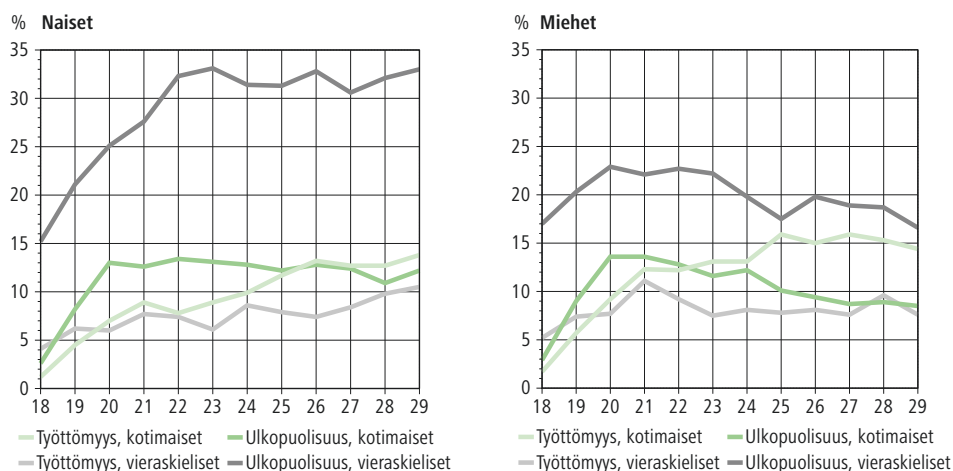
Vieraskielisten syrjäytymisriski

Muita kuin Suomen virallisia kieliä äidinkielenään puhuvien osuus nuorista oli 5,2 prosenttia vuonna 2008. Ulkopuolisista ja työttömistä heitä on 23 prosenttia, kun hoitovapailla olevat on poistettu. Ulkopuolisuusriski on nelinkertainen väestöosuuteen verrattuna. Vieraskielisten osuus kaikista ulkopuolisista kasvaa iän mukaan, 18-vuotiaista ulkopuolisista 15 prosenttia on vieraskielisiä ja 29-vuotiaista 34 prosenttia. Osa nuorimmista vieraskielisistä on syntynyt Suomessa, jolloin he ovat paremmin sopeutuneet yhteiskuntaan kuin vastamuuttaneet.

Maahanmuuttajanaisilla ulkopuolisuusriski on kolminkertainen työttömyysriskiin verrattuna. Miehilläkin ulkopuolisuusriski on kaksinkertainen työttömyyteen verrattuna. Suomalaisilla naisilla ulkopuolisuusriski on vain hieman työttömyysriskiä korkeampi. Miehillä työttömyysriski on 22. ikävuoden jälkeen selvästi ulkopuolisuusriskiä korkeampi. Maahanmuuttajia on vain vähän työvoimatoimistojen asiakkaina, koska koulutuksen puuttuessa heillä ei ole oikeutta työmarkkinatukeen. Vain perusasteen suorittaneiden vieraskielisten nuorten työttömyysriski on sekä miehillä että naisilla pienempi kuin kotimaisia kieliä

Kuvio 5.10

Työttömyys- ja ulkopuolisuusriski 2008 kotimaankielisillä ja vieraskielisillä

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

puhuvilla. Ulkopuolisuusriski on vieraskielisten molemmilla sukupuolilla noin kaksinkertainen kotimaankielisiin verrattuna.

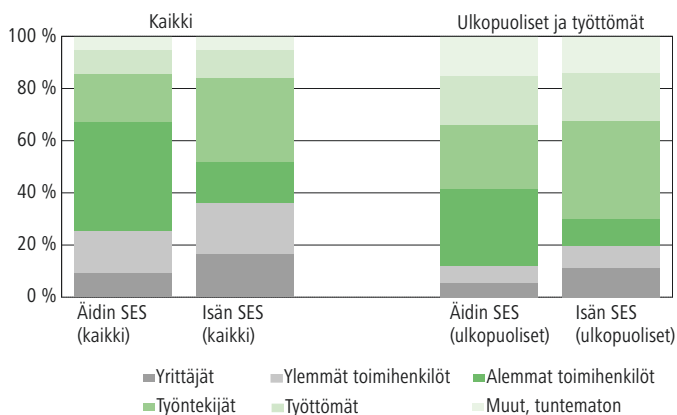
Heikko-osaisuus periytyy

Ulkopuolisuus ja työttömyys ovat osittain sukupolvelta seuraavalle siirtyviä ominaisuuksia. Tässä asiaa on todennettu yhdistämällä selvityksen kohdejouk-
kona oleville nuorille heidän vanhempiensa tietoja. Vuoden 2008 kohdejoukon
48 300 nuoresta saatiin isän tiedot 39 500:lle ja äidin tiedot 41 100:lle. Usein
linkkitieto äitiin tai isään puuttuu maahan muuttaneilta. Ulkopuolisia ja työttö-
miä on käsitelty yhtenä joukkona ja heitä verrattiin kaikkiin 15–29-vuotiaisiin
nuoriin.

Sosioekonominen asema riippuu koulutustasosta, joten heikko koulutustaso
merkitsee myös alemmaa sosioekonomista asemaa. Noin 15 prosentilla ulkopuo-
listen ja työttömien nuorten äideistä ja isistä sosioekonominen asema on tunte-
maton eli vanhemmatkin ovat olleet ulkopuolisia. Ulkopuolisten vanhemmista
noin viidennes on ollut työttömän ja työntekijäasemassa 37 prosenttia isistä ja
neljannes äideistä. Äideistä kolmannes on alempia toimihenkilöitä, ylempiä toi-
mihenkilöitä ja yrittäjiä on kymmenen prosenttia. Isistä vain kolmannes on alem-
pia ja ylempiä toimihenkilöitä sekä yrittäjiä. Kaikkien 15–29-vuotiaiden nuorten
vanhemmista vain viidellä prosentilla sosioekonominen asema on tuntematon
(ulkopuolisista 15 %,) ja työttömiä on 11 (20) prosenttia isistä ja 9 (19) prosen-
tia äideistä. Työntekijöitä on kaikkien nuorten isistä 32 ja äideistä 18 prosenttia
(ulkopuolisista 37 ja 25 %). Ulkopuolisten tai työttömän vanhemman lapsella on
yli kaksinkertainen todennäköisyys päätyä ulkopuoliseksi tai työttömäksi kuin
nuorilla keskimäärin.

Kuvio 5.11

Ulkopuoliset ja työttömät 15–29-vuotiaat vanhempien
sosioekonomisen aseman (SES) mukaan vuonna 2008

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Erityisryhmien riskit

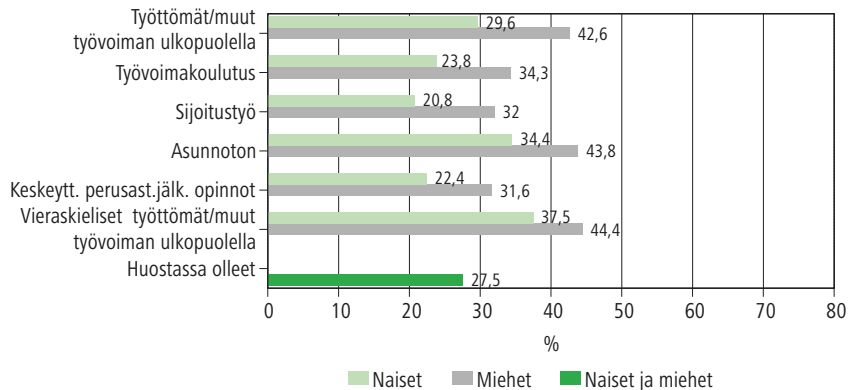
Tutkimusjoukossa mukana olleiden erityisryhmien menestystä on seurattu erikseen. Näitä ovat asunnottomat, yksineläjät, ulkomaalaistaustaiset, huostassa olleet, opintonsa keskeyttäneet sekä työvoimatoimenpiteissä olleet. Vuonna 2003 työttömiin tai ryhmään ”muut” kuuluneista kouluttamattomista miehistä 43 prosenttia ja naisista 30 prosenttia oli viiden vuoden jälkeen edelleen samassa luokassa. Työvoimakoulutuksessa olleista miehistä hieman yli kolmannes (34 %) ja naisista vajaa neljännes (24 %) oli samassa luokassa viiden vuoden kuluttuaakin. Sijoitustyössä olleista vajaa kolmannes (miehistä 32 % ja naisista 31 %) oli samassa luokassa. Selvä enemmistö toimenpiteissä olleista oli siirtynyt työhön tai opiskeluun, naiset myös hoitovapaalle.

Vuoden 2003 perusasteen jälkeisiä opintoja harjoittaneista 35 000 oli keskeyttänyt opintonsa suorittamatta tutkintoa. Vaille perusasteen jälkeistä tutkintoa jää 10–15 prosenttia nuorista. Keskeyttäneistä 3 000 oli muuttanut ulkomaille. Perusasteen jälkeiset keskeytykset tapahtuvat 16–18 vuoden iässä. Miehet keskeyttävät useammin kuin naiset, keskeyttäneistä 61 prosenttia on miehiä ja 39 prosenttia naisia. Opintonsa keskeyttäneiden myöhempi työmarkkinatilanne oli lähes sama kuin sijoitustyössä olleiden eli 32 prosenttia miehistä ja 22 prosenttia naisista oli samassa luokassa. Opintonsa keskeyttäneistä suurin osa oli töissä. Peruskoulun käyneet miehet saavuttavat lähes keskimääräisen työllisyysasteen eivätkä naisetkaan jää keskitason alapuolelle.

Vieraskielisten miesten tilanne ei ole juuri heikempi kuin kotimaankielisillä kouluttamattomilla miehilläkään. Työttömistä miehistä 44 prosenttia ja naisista 38 prosenttia ei työllistynyt tai aloittanut opiskelua. Vieraskielisten naisten tilanne on miehiä parempi, mutta kymmenisen prosenttiyksikköä heikempi kuin kotimaankielisillä naisilla; 38 prosenttia vieraskielisistä naisista oli viiden vuoden kuluttua vailla työ- tai opiskelupaikkaa. Ulkomaalaistaustaisista (vieraskielisistä)

Kuvio 5.12

Vuoden 2003 työttömistä ja ulkopuolisista edelleen työttöminä ja ulkopuolisina olevat, 2008, 15–29-vuotiaat

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

noin viidennes on poistunut maasta seuranta-aikana, mikä pienentää myös ulkopuolisina ja työttöminä olevien joukkoa.

Siirtymä peruskoulusta jatko-opintoihin on nuorten urakehityksen kannalta vaikea nivelkohta. Työttömäksi päätyvän nuoren siirtymistä työelämään voidaan tukea työvoimaviranomaisten järjestämällä kurssilla, sijoitustyöllä ja työharjoittelulla. Toiminnalla näyttää olevan selvä vaikutus. Koulutuksessa olleista miehistä reilu kolmannes ja sijoitustyössä olleista vajaa kolmannes oli viiden vuoden kuluttua työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työvoimakoulutuksessa olleiden miesten tilanne oli noin kahdeksan prosenttiyksikköä parempi kuin työttömillä miehillä keskimäärin. Toimenpiteissä olleiden naisten tilanne parani kaikkiiin naisiin verrattuna kuudesta yhdeksään prosenttiyksikköä. Koulutuksessa olleista naisista 24 prosenttia ja sijoituksessa olleista 21 prosenttia oli edelleen työmarkkinoiden ulkopuolella. Asunnottomina olleiden tilanne on heikompi, 44 prosenttia miehistä ja 34 prosenttia naisista oli samassa luokassa. Toimenpiteissä olleista 27 prosenttia suoritti tutkinnon, työttömistä keskimäärin 12 prosenttia suoritti tutkinnon ja ulkopuolisista 13 prosenttia eli vain puolet toimenpiteissä olleiden osuudesta. Opiskelu oli vielä kesken yhtä suurelta osalta toimenpiteissä olleista kuin työttömistä ja ulkopuolisista.

Ulkopuoliset ja työttömät köyhyysrajojen alapuolella

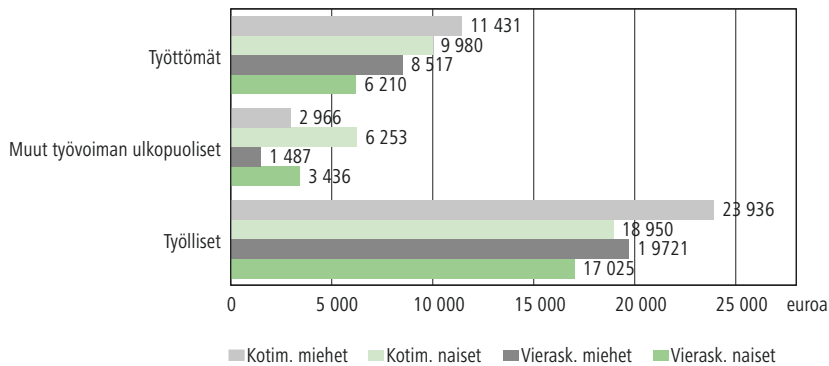
Kaikkien ryhmien – työllisten, työttömien ja ulkopuolisten – tulot ovat keskimääräistä pienempiä nuoruusvuosien aikana. Työttömien veronalaiset tulot ovat keskimäärin puolta pienemmät kuin työllisten ja ulkopuolella olevien tulot ainakin kolmanneksen työttömien tuloja pienemmät. Matalaa tulotasoa selittää se, että työttömyyskorvaukset, päivärahat ja eläkkeet ovat vain osa ansiotuloista. Toimeentulotuet ja lapsilisät eivät näy verotuksessa eivätkä siten myöskään tässä vertailussa, vaikka niillä voi olla suuri merkitys ulkopuolisten ryhmälle ja osin ehkä työttömienkin ryhmälle.

Lyhyet työsuhteet ja toistuvat työttömyysjaksot ovat tyypillisiä myös työssä olleilla kouluttamattomilla nuorilla. Vuoden 2008 lopulla työttömänä olleille kertyi koko vuoden aikana keskimäärin 5,1 työttömyyskuukautta, 3,2 työkuukautta ja muissa toiminnoissa he olivat keskimäärin 3,6 kuukautta. Työttömät käyttivät näin jopa suurimman osan vuotta muihin toimintoihin kuin työttömyyteen. Sitä vastoin ulkopuolisuus on työttömyyttä pysyvämpää. Vuoden 2008 lopulla ulkopuolisina olleet olivat vuoden aikana enimmäkseen vain ulkopuolisia: työkuukausia heillä oli keskimäärin vain puoli, työttömyyskuukausia 1,2 ja loput 10,3 kuukautta vuodesta he olivat muissa toiminnoissa. Ryhmien eroa selittävät osaltaan työvoimapolitiittiset tukitoimenpiteet, jotka lisäsivät työttömien työkuukausia verrattuna ulkopuolisiin, joihin ei näitä toimenpiteitä kohdisteta.

Naisten tulotaso on kaikissa työllisten ja työttömien ikäryhmissä 20–25 prosenttia alempi kuin miehillä. Ulkopuolisten ryhmä on poikkeus, koska siellä naisilla on jopa kaksinkertaisia tuloja miehiin verrattuna. Ulkopuolisina olevista naisista osa on äitiyslomalla tai hoitovapaalla, jolloin he saavat ansiotasoon sidottuja päivärahoja miehiä useammin. Työttömien miesten tulotaso on naisia korkeampi samassa suhteessa kuin ansiotasokin.

Kuvio 5.13

18–29-vuotiaiden keskimääräiset veron alaiset vuositulot 2009,
vain perusasteen koulutus

Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus

Vieraskielisten ryhmässä miesten ja naisten tuloerot ovat samankaltaisia kuin kotimaankielisillä nuorillakin. Työllisten vieraskielisten miesten keskimääräiset tulot ovat hieman korkeammat kuin kotimaankielisten naistentulotaso. Työttömien ja muuten ulkopuolisten ryhmässä kotimaankielisten naisten vuosiansiot ovat suurempia kuin ulkomaisten miesten ja naisten ansiot.

Lähteet

Myrskylä, Pekka (2011) Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011.

Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus.

Väestölaskennat, Tilastokeskus.

6 Nuorten naisten ja miesten työasenteista

Artikkelissa on tarkoitus vastata kysymykseen, ovatko nuoret vieraantuneet työelämästä ja onko jotain eroa nuorten naisten ja miesten työtä koskevissa asenteissa.

Lähtökohtana ovat julkisuudessa paljon esillä olleet väitteet nuorten työelämästä vieraantumisesta ja haluttomuudesta sitoutua ja ottaa vastuuta normaalin palkkatyön tekemisestä. Tällaisia näkemyksiä on esittänyt erityisesti Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA, joka vuonna 2010 julkaisi kaksikin eri raporttia aihealueelta.

Keskusteluissa ei ole ollut esillä sukupuolinäkökulma millään lailla. Onkin mielenkiintoista tutkia, missä määrin esitetyt väittämät pitävät yleisesti paikkansa ja missä määrin sukupuoli on vaikuttamassa työtä koskeviin asenteisiin.

Työn tärkeys elämänalueena

Viime aikoina julkisessa puheessa on usein väläytelty nuorten haluttomuutta sitoutua työelämään. Puhutaan nuorista kuluttajakansalaisina tai Y-sukupolven edustajina, jotka ovat hyvin koulutettuja, mutta jotka eivät tyydy useimpiin tarjottuihin työmahdollisuuksiin, vaan haluavat kokeilla eri paikkoja ja työnantajia (mm. Haavisto 2010, Halava & Panzar 2010, Ahonen et al. 2010). Vaikka näitä visioita ei olekaan tehty taloustaantumaa ajatellen vaan pidemmällä aikajänteellä, kokonaisten ikäluokkien kokemuksena tuskin tulee olemaan valinnanvaikeus työpaikan suhteen tai haluttomuus sitoutumiseen.

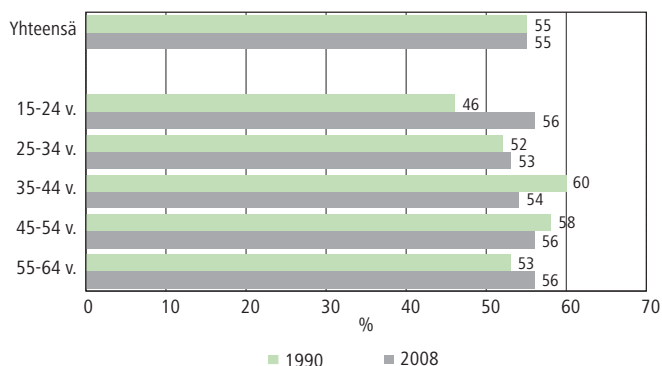
Kuviossa 6.1. on esitettyä Tilastokeskuksen työolotutkimuksen tulosten pohjalta, miten tärkeänä elämänalueena nuoret työssäkäyvät pitävät työtä. Kaikissa tässä artikkelissa esitetyissä kuvioissa ovat mukana vain sellaiset palkansaajat, jotka eivät samaan aikaan opiskele, jotta työorientaatio saataisiin selvemmin esiin. Tilastokeskuksen työolotutkimukset ovat laajoja haastattelututkimuksia, joita on tehty vuosina 1977, 1984, 1990, 1997, 2003 ja 2008 (Lehto & Sutela 2008).¹

Nuorten keskuudessa on erityisen mielenkiintoista se, että ansiotyötä erittäin tärkeänä elämänalueena pitävien osuudet ovat kasvaneet noin 20 vuodessa. Voi-

1 Työolotutkimus on Tilastokeskuksen laaja käyntihaastattelututkimus, jonka avulla seurataan työoloja ja niiden muutosta. Työolotutkimus on toteutettu vuosina 1977, 1984, 1990, 1997, 2003 ja 2008. Kunakin tutkimuskertana on haastateltu 3 000–5 700 palkansaajaa. Fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten työympäristökysymysten lisäksi aineistot sisältävät tietoja töiden sisällöstä, työmarkkina-asemista, työehdoista, työhön kohdistuvista arvoista ja arvostuksista sekä työorganisaatiotason tekijöistä. Viimeisin työolotutkimus vuodelta 2008 koostuu 4 392 palkansaajan yli tunnin kestäneistä haastatteluista. Otos työolotutkimukseen on saatu Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta.

Kuvio 6.1

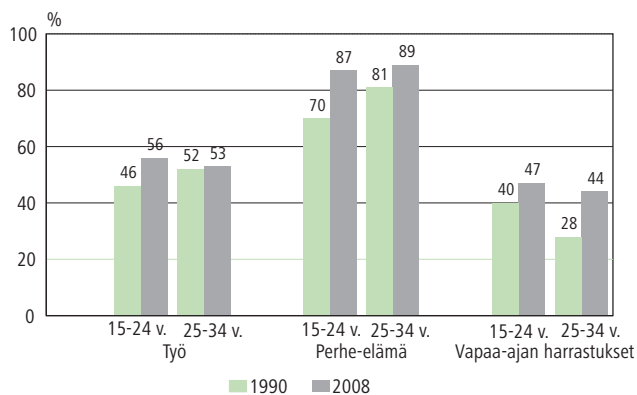
Ansiotyö erittäin tärkeä elämänavalue, 1990 ja 2008

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

Kuvio 6.2

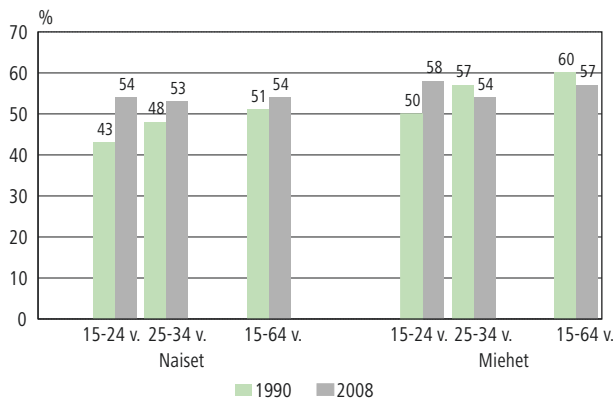
Eri elämänavalueiden tärkeys nuorten keskuudessa, 1990 ja 2008. Pitää erittäin tärkeänä

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

Kuvio 6.3

Työ erittäin tärkeä elämänavalue, iän mukaan 1990 ja 2008. Pitää erittäin tärkeänä

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

makkainta kasvu (10 prosenttiyksikköä) on tässä suhteessa ollut kaikkein nuorimmilla, 15–24-vuotiailla. Koko palkansaajaväestöstä 55 prosenttia piti ansiotyötä erittäin tärkeänä sekä vuonna 1990 että 2008. Nuorin ikäryhmä oli vuonna 2008 hienokseltaan jopa ohittanut tämän keskiarvon prosentin ollessa 56.

Tämä antaa nuorten työtä koskevista asenteista selvästi erilaisen kuvan kuin mitä EVA:n asennetutkimus vuodelta 2010 kertoo (Haavisto 2010). Sen mukaan nuoret eivät pidä työtä läheskään niin tärkeänä elämänsisältönä kuin vanhemmat ikäryhmät. Tutkimusten eroon on ainakin kaksi selvää syytä. EVA:n tutkimuksessa on kysytty suhtautumista väittämään, jonka mukaan ”Työ on tärkein osa ihmisen elämänsisältöä”. Tilastokeskuksen työolotutkimuksessa taas on kysytty erikseen ansiotyöstä, koti- ja perhe-elämästä ja vapaa-ajan harrastuksista niiden tärkeyttä elämänalueena. Nuorten kohdalla onkin merkittävää, että näiden kaikkien merkitys on kasvanut, vapaa-ajan harrastusten tärkeys selvästi eniten.

Toisaalta EVA:n tutkimuksessa on mukana koko 18–70-vuotiaasta väestöstä koskeva otos. Työn tärkeyttä arvioivat yhtä lailla opiskelijat, kotona olevat ja eläkeläiset kuin työssä olevat. Nuorissa opiskelijoiden osuus aivan varmasti vähentää työn merkitystä.

Kuviossa 6.2 on esitetty, miten eri elämänalueiden tärkeys on kehittynyt nuorilla vuodesta 1990 vuoteen 2008. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet vapaa-ajan harrastusten merkityksen kasvussa, erityisesti 25–34-vuotiaiden keskuudessa. Niiden osuus, jotka sanoivat vapaa-ajan harrastusten olevan erittäin tärkeä elämänalue, oli noussut 28 prosentista 44 prosenttiin.

Myös perhe-elämän tärkeys on kasvanut nuorilla. Merkittävää on kuitenkin, että työn keskeisyys on säilyttänyt asemansa, kaikkein nuorimmilla, 15–24-vuotiailla, jopa palkansaajien keskiarvon ylittäen. Tilannetta kuvaa ehkä parhaiten arvio, että monet elämänalueet, kuten työ, perhe-elämä ja vapaa-ajan harrastukset ovat kaikki entistä tärkeämpiä nuorten elämässä. Tämä eri elämänalueiden samanaikainen korostuminen voi toki aiheuttaa myös ongelmia, kuten jatkuvaa kiirettä tai riittämättömyyden tunteita. On kuitenkin harhaanjohtavaa väittää, että työ olisi muuttunut vähemmän tärkeäksi ja että siitä pitäisi erityisesti huolestua mahdollista työvoimapulaa ajatellen.

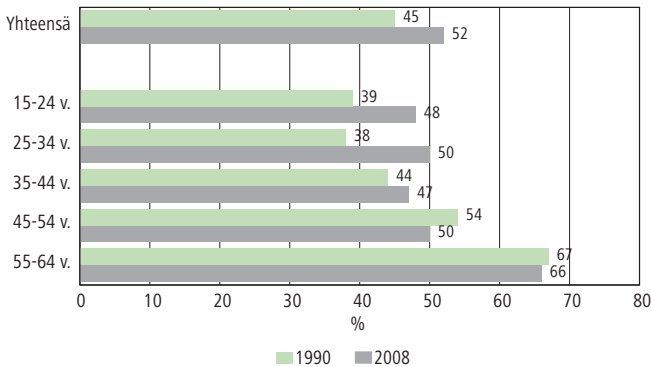
Sukupuolen mukaan katsottuna on varsin selvästi nähtävissä, että nuoret naiset ovat alkaneet pitää työtä yhä keskeisempänä elämänalueena. (Kuvio 6.3) Vielä parikymmentä vuotta sitten sekä 15–24-vuotiaat että 25–34-vuotiaat naiset olivat kaukana nuorista miehistä tässä suhteessa. Nyt vuoden 2008 työolotutkimuksessa naisilla ja miehillä ei ole juuri lainkaan eroa työn arvostuksessa. Varsinkin 25–34-vuotiaissa voidaan sanoa sukupuolten eron lähes hävinneen (53 vs. 54 %). Yli puolet tämän ikäisistä, sekä miehistä että naisista, pitää ansiotyötä erittäin tärkeänä elämänalueena.

Työhön sitoutuminen

Työhön ja työpaikkaan sitoutumisesta työolotutkimuksen tiedot antavat myös varsin erilaisen kuvan kuin mitä EVAn raportissa ”Kuluttajakansalaiset tulevat” annetaan ymmärtää. Raportin mukaan erityisesti nuoret kuluttajakansalaisina välttelevät sitoutumista sekä valitsevat ja vaihtavat työpaikkoja kevyemmin perustein kuin aikaisemmat työhön sitoutuneemmat sukupolvet (Halava & Pantzar 2010).

Kuvio 6.4

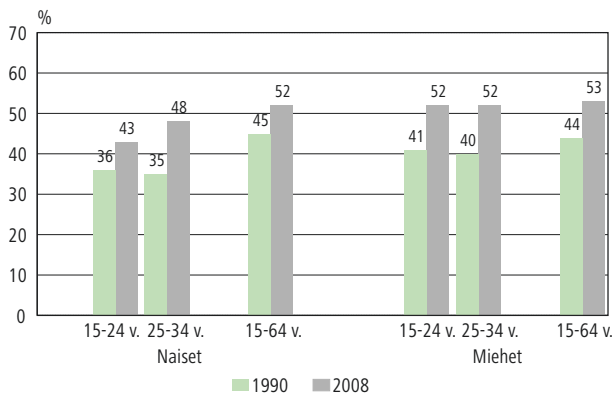
Ei halua vaihtaa toiseen työpaikkaan, 1990 ja 2008. Vähintään samalla palkalla

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

Kuvio 6.5

Ei halua vaihtaa toiseen työhön, iän mukaan 1990 ja 2008

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

Kuviossa 6.4 on esitetty, miten eri-ikäiset vastasivat työolotutkimuksen kysymykseen työpaikan vaihtohalukkuudesta vuosina 1990 ja 2008. Niiden osuus, jotka eivät halunneet vaihtaa toiseen työpaikkaan, oli kasvanut koko palkansaajaväestössä tänä aikana, mutta erityisen paljon sitoutuminen oli kasvanut nuorten keskuudessa. Tulos ei siis tue näkemystä, jonka mukaan nykyajan nuoret olisivat erityisen valikoivia työpaikkansa suhteen.

Merkittävää on, että tarkastellun 20 vuoden aikana nykyiseen työpaikkaan sitoutuminen on lisääntynyt selvästi nuorten keskuudessa. Sukupuolten erot ovat tässä muutoksessa melko pieniä. Toisin sanoen nuoret naiset ovat lisänneet sitoutumistaan nykyiseen työhön melko lailla samassa suhteessa kuin nuoret miehet. Kumpanakin tutkimusajankohtana nuoret miehet ovat kuitenkin olleet haluttomampia vaihtamaan työpaikkaa. (Kuvio 6.5)

Tulosten tarkastelussa on syytä huomata se, että mukana ovat vain sellaiset nuoret palkansaajat, jotka eivät samalla opiskele. He ovat toisin sanoen jo suuntautuneet pysyvämmiin työelämään ja sitoutuneet voimakkaammin ammattiinsa ja työpaikkaansa kuin opiskelun ohessa työskentelevät. Kun työvoimatilastojen avulla tiedetään, että esimerkiksi vuonna 2008, siis ennen viime talouskriisiä, yli 300 000 nuorta työskenteli opiskelun ohessa, on tuolla joukolla toki vaikutusta nuorista muodostettuihin käsityksiin heidän sitoutumishalukkuudestaan.

Keskustelua olisikin syytä täsmentää sen suhteen, puhutaanko jo pysyvästi työelämään siirtyneistä nuorista, vai työssäkäyvistä opiskelijoista. Työssäkäyvät opiskelijat eivät vielä välttämättä ole ollenkaan omaa koulutustaan vastaavissa töissä, vaan hankkivat vain lisätuloja opintojaan rahoittaakseen. Tällöin nuorten sitoutuminenkin nykyiseen työhön on toki vähäisempää kuin muilla nuorilla. (Saarenmaa et al. 2010, Kemppainen 2011, Aho et al. 2010.)

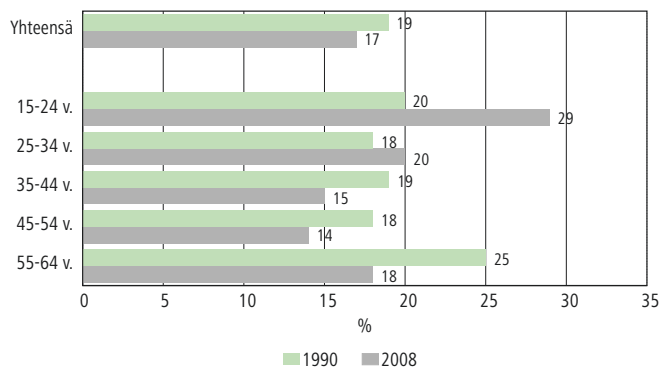
Jatkaisi työssä, vaikka lottovoittajana

Työnteolla on nuorille selvästikin arvoa sinänsä. Se näkyy hyvin lottokysymykseen vastaamisessa. Siinä palkansaajilta on kysytty, mitä he tekisivät, jos saisivat ”rahaa esimerkiksi lotossa tai perintönä niin paljon, että voisi elää mukavasti tekemättä työtä”. Vastausvaihtoehtoina olivat: ”lopettaisi työnteon kokonaan”, ”tekisi vain silloin tällöin jotain työtä”, ”pyrkisi lyhentämään työaika olennaisesti” ja ”jatkaisi nykyisellä tavalla työntekoa”. Kuviossa 6.6 on kuvattuna vastausosuudet viimeksi mainittuun vaihtoehtoon.

Kaikkien palkansaajien keskuudessa työnteon jatkaminen nykyisellä tavalla on hieman menettänyt kannatustaan (19 vs. 17 %). Kaikkein nuorin ikäryhmä, 15–24-vuotiaat, sen sijaan näyttää käyttäytyvän juuri päinvastoin. Heillä työnteon jatkaminen on tullut huomattavasti aiempaa suosituimmaksi vaihtoehdoksi. Tämän näkyy sekä nuorten naisten että miesten vastauksissa, nuorilla miehillä aivan erityisesti. Tämänkin tiedon perusteella on selvää, että työn merkitys on pikemminkin korostunut nuorten keskuudessa, kuin että sen merkitys olisi vähentynyt.

Kuvio 6.6

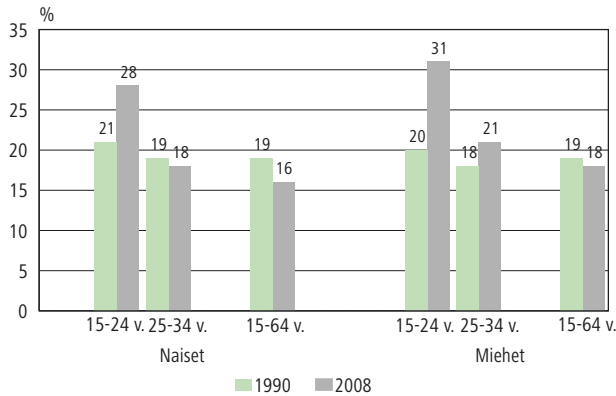
Jatkaisi nykyisellä tavalla työntekoa lottovoitosta riippumatta, 1990 ja 2008

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

Kuvio 6.7

Jatkaisi työntekoa, vaikka saisi rahaa lotossa riittävästi, 1990 ja 2008

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

Samaan tulokseen viittaa Teemu Turunen artikkelissaan nuorten palkansaajien työorientaatioista (Turunen 2009). Artikkelin pohjautuu työolotutkimuksen vuosien 1984 ja 2003 aineistoihin. Hänkin on käyttänyt tätä "lottokysymystä" työkeskeisyyden ja työhön sitoutumisen mittarina. Artikkelissa on todettu, että kysymys on erittäin hyvä mittari työkeskeisyydelle, sillä se korreloi voimakkaasti muun muassa työn vaihtohalukkuutta tai varhaista eläkehakuisuutta koskevien kysymysten kanssa.

Turunen tekemät ajalliset vertailut lottokysymyksen avulla osoittavat pysyvyyttä nuorten työasenteissa. Hänen mielestään ei ole mitään merkkejä nuorten työmotivaation hupertumisesta, jollaisia näkemyksiä julkisuudessa on kuitenkin usein esitetty.

Sukupuolten eroihin nuorten työasenteissa Turunen saa saman tuloksen kuin mitä tässä esitetyt, hieman eri ajankohtaan viittaavat tulokset kertovat: nuorilla miehillä työorientaatio ja halukkuus jatkaa työssä lottovoitosta huolimatta on lisääntynyt vielä voimakkaammin kuin nuorilla naisilla. Useissa muissa eurooppalaisissa tutkimuksissa on aiemmin todettu päinvastoin. Esimerkiksi Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa naisten on havaittu olleen sitoutuneempia ansiotyöhön kuin miesten (ks. Turunen 2009, 7).

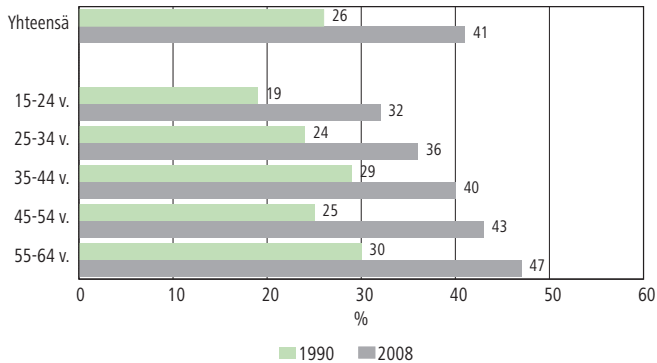
Oman työn arvostus

Työolotutkimuksessa on hyvin pitkään, vuoden 1984 tutkimuksesta lähtien, selvitetty oman työn arvostusta kysymällä "Kuinka tärkeänä ja merkittävänä pidätte itse nykyistä työtänne?". Kuvioissa 6.8 ja 6.9 on nähtävissä niiden osuudet, jotka sanovat pitävänsä työtään erittäin tärkeänä ja merkittävänä.

Tässä asiassa on nähtävissä erittäin suuri muutos vuosien 1990 ja 2008 vastauksissa. Oman työn arvostus on noussut merkittävästi, 26 prosentista 41 prosenttiin. Tässä suhteessa on aina ollut selvä ero sukupuolten välillä siten, että naiset pitävät omaa työtään erittäin tärkeänä useammin kuin miehet.

Kuvio 6.8

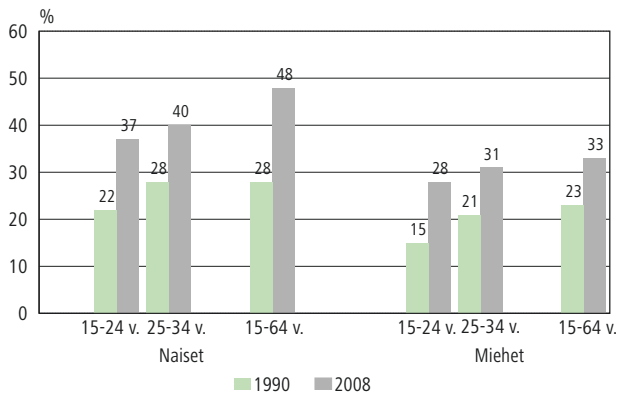
Pitää työtään erittäin tärkeänä ja merkittävänä, 1990 ja 2008

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

Kuvio 6.9

Pitää työtään erittäin tärkeänä ja merkittävänä, 1990 ja 2008

Lähde: Työolotutkimukset 1990 ja 2008

Kuvioista näkyy myös se, että oman työn arvostus on tullut yhä selkeämmin ikäriippuvaiseksi siten, että arvostus kasvaa systemaattisesti iän kasvaessa. On kuitenkin huomattava, että myös nuorissa ikäryhmissä, 15–24-vuotiaissa ja 25–34-vuotiaissa, omaa työtään tärkeänä pitävien osuudet ovat kasvaneet. Eri-tyisen suurta kasvu on ollut nuorten naisten keskuudessa, sillä 15–24-vuotiailla naisilla työtään erittäin tärkeänä pitävien osuus on kasvanut 22 prosentista 37 prosenttiin.

Työn tärkeänä pitämisen sukupuolieroja selittää ehkä osittain se, että oman työn arvostus keskittyy korkeasti koulutettuihin ja yleensä ihmissuhdeammatteihin, kuten opetukseen, terveydenhoitoon ja sosiaalialaan, kun taas teollista työtä eivät sen tekijät pidä yhtä tärkeänä ja merkittävänä.

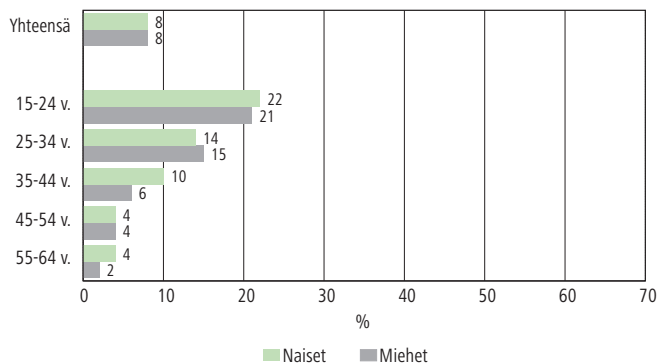
Uralla eteneminen vai työssä kehittyminen tärkeää?

Nuorten asenteita työhön voidaan tutkia myös sen suhteen, minkä asioiden he kokevat olevan työssä tärkeitä. Toisin sanoen voidaan selvittää sitä, mitä nuoret työltä ja työuraltaan odottavat. Työolotutkimuksessa on varsin pitkään kysytty, millaiset työssä kehittymisen mahdollisuudet tai työuralla etenemisen mahdollisuudet vastaajat kokevat itsellään olevan. Työssä kehittymisen mahdollisuudet ovat parantuneet selvästi koko tutkimuskauden aikana, vuodesta 1977 lähtien. Erityisen selvästi naiset ovat kokeneet kehittymismahdollisuuksien parantumisen, sillä kehittymismahdollisuuksiaan hyvinä pitävien osuus on noussut kolmessa vuosikymmenessä 23 prosentista 42 prosenttiin.

Toisaalta työolotutkimuksessa on kysytty myös etenemismahdollisuuksien kokemista. Etenemismahdollisuutensa hyväksi kokevien taso on kuitenkin aivan

Kuvio 6.10

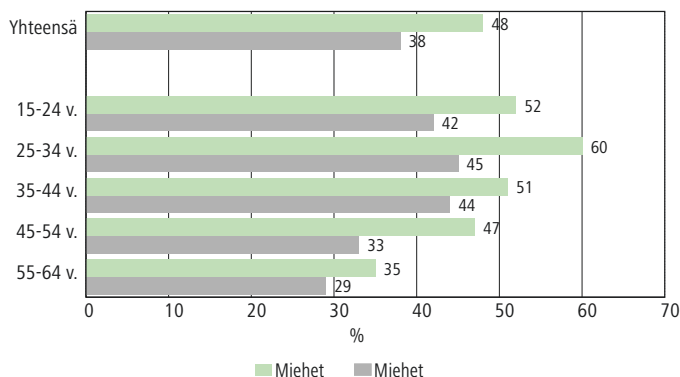
Uralla eteneminen erittäin tärkeää 2008

Lähde: Työolotutkimus 2008

Kuvio 6.11

Nykyisessä työssä kehittyminen erittäin tärkeää 2008

Lähde: Työolotutkimus 2008

erilainen kuin kehittymismahdollisuuksissa. Vain 13 prosenttia kaikista palkan-saajista, naisista 12 ja miehistä 14, piti vuonna 2008 etenemismahdollisuuksiaan hyvinä.

Näiden kokemusten tarkemmaksi tutkimiseksi on myöhempiin työolotutkimuksiin (2003 ja 2008) liitetty kysymykset siitä, miten tärkeää vastaajalle on, että hän voi edetä parempaan asemaan työpaikalla. Toisaalta kysyttiin myös kehittymismahdollisuuksien tärkeyttä itselle. Näiden kysymysten avulla on nähtävissä varsin suuri ero etenemismahdollisuuksien ja kehittymismahdollisuuksien tärkeydessä, kuten kuviot 6.10 ja 6.11. osoittavat.

Kuvioissa on tarkasteltu näiden kahden asian tärkeyttä ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan viimeisimmän, eli vuoden 2008 työolotutkimuksen mukaan. Nähdään, että kumpikin, sekä uralla eteneminen että työssä kehittyminen on nuorille ikäryhmille selvästi tärkeämpää kuin vanhemmille. Tämä on toki luonnollista, kun ajatellaan, että nuorilla työura on edessäpäin ja siltä vielä odotetaan monia asioita. Sukupuolten ero on täysin olematon parempaan asemaan etenemistä koskevissa käsityksissä. Edes nuorissa ei tässä suhteessa ole nähtävissä eroja, vaan korkeintaan joka viides 15–24-vuotiaista ja joka seitsemäs 25–34-vuotiaista pitää uralla etenemistä erittäin tärkeänä.

Nykyisessä työssä kehittämisessä sen sijaan on suuri ero naisten ja miesten välillä. Naisille kehittymismahdollisuudet ovat selvästi tärkeämpiä kuin miehille kaikissa ikäluokissa. (Kuvio 6.11.) Nuorista naisista, 25–34-vuotiaista, jopa 60 prosenttia on sitä mieltä, että nykyisessä työssä kehittyminen on erittäin tärkeää. On toki huomion arvoista myös se, että nuorista 25–34-vuotiaista miehistäkin lähes puolet (45 %) pitää työssä kehittymisen mahdollisuuksia erittäin tärkeinä. Samassa ikäluokassa vain 15 prosenttia miehistä piti uralla etenemistä erittäin tärkeänä.

Nämä tulokset antavat melko toisenlaisen kuvan nuorten työtä koskevista odotuksista kuin mitä keskusteluissa usein esitetään. Uralla etenemistä ja parempaan asemaan pääsemistä on pidetty lähes itsestään selvästi kaikkien palkan-saajien tavoitteena. Toki nuorilla sellaiset toiveet ovat hieman yleisempiä kuin vanhemmilla, mutta on tärkeää nähdä, miten nykyisessä työssä kehittymistä myös nuoret arvostavat huomattavasti enemmän kuin etenemistä. Toisin sanoen nuorten sitoutumiseen ja työelämän arvostukseen voidaan parhaiten vaikuttaa huolehtimalla työtehtävien kehittävytydestä. Ylöspäin suuntautuvilla urapoluilla ei ole niin suurta merkitystä.

Yhteenveto

Nuorten yhteiskuntaa koskevien asenteiden ja arvojen esille saamista on pidetty tärkeänä muun muassa siitä syystä, että nuorten koetaan ennustavan tulevaisuuden yhteiskuntaa (Inglehart 1977, 1997, 2008 ks. Turunen 2009). On kuitenkin hyvin vähän sellaista suomalaista tutkimusta, joka voisi selvittää nuorten työtä koskevia asenteita ja niissä tapahtuneita muutoksia. Vielä vähemmän on sellaista tutkimustietoa, joka selvittäisi sukupuolten eroja näissä asenteissa.

Viime vuosina julkisuudessa onkin esitetty lähinnä arveluja siitä, mitä nuoret työstä ajattelevat ja kuinka voimakkaasti he ovat valmiit sitoutumaan palkkatyön tekemiseen. Usein näissä arveluissa on esitetty, että nuoret eivät enää olisi yhtä

sitoutuneita kuin aiemmat sukupolvet. Tässä artikkelissa käytetyt Tilastokeskuksen työolotutkimuksen aineistot ovat lähes ainoita valtakunnallisesti edustavia aineistoja, joiden avulla on voitu tutkia myös työasenteissa tapahtuneita muutoksia.

Artikkelissa esitetyt tulokset kumoavat monia ennakkokäsityksiä. Toisin kuin on luultu, nuoret ovat varsin vahvasti työelämään orientoituneita. Sitä osoittaa jo sekin, että nuoret pyrkivät hankkimaan itselleen koulutusta enemmän kuin aikaisempien vuosikymmenten nuoret. Siten he toivovat saavansa hyvän jalansijan työelämässä. Erityisesti nuoret naiset ovat uskoneet koulutukseen. Heille työ on myös tullut entistä tärkeämmäksi: he pitävät sitä tärkeänä ja merkittävänä ja heille on erityisen tärkeää päästä edelleen kehittymään työelämässä.

Tulokset osoittavat myös nuorten miesten osalta varsin voimakasta työelämään suuntautumista. Hekin pitävät työtä tärkeänä elämänalueena ja toivovat voivansa kehittää itseään nykyisessä työssä. Mitään suurta huolta nuorten työmotivaatiossa ei siis tunnu olevan.

Lähteet

- Aho, S. & Hynninen, S-M & Ruoholinna, T. & Vanttaja, M. (2010) Osaavan työvoiman saatavuus ja osaamisen kehittämisen muodot tulevaisuudessa. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta: Osaaminen, työ ja hyvinvointi. 6–2010.
- Ahonen, G. & Hussi, T. & Pirinen, H. (2010) Y-sukupolvi haastaa johtamisen Suomen työelämässä. Työpoliittinen aikakauskirja. Työ- ja elinkeinoministeriö. 4/2010, 23–32.
- Haavisto, I. (2010) Työelämän kulttuurivallankumous. EVAn arvo- ja asennetutkimus 2010.
- Halava, I. – Pantzar, M. (2010) Kuluttajakansalaiset tulevat! Miksi työn johtaminen muuttuu? EVA.
- Kemppainen, T. (2011) Ristipaineessa. Tutkimus Helsingin yliopiston opiskelijoiden työssäkäynnistä, työkokemuksista ja ammatillisesta järjestäytymisestä. Opiskelijoiden tutkimussäätiö 2011.
- Lehto, A-M & Sutela, H. (2008) Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977–2008. Tilastokeskus.
- Saarenmaa, K., Saari, K. ja Virtanen, V. (2010) Opiskelijatutkimus 2010. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. OKM.
- Tuohinen, T. (2010) Nuorten ”työeetos” – protestanttisesta etiikasta työyhteisön henkeen? Työpoliittinen aikakauskirja. Työ- ja elinkeinoministeriö. 4/2010, 33–42.
- Turunen, T. (2009) Nuorten palkansaajien työorientaatiot Suomessa. Janus 17 (1) 2009, 4–19.
- Työolotutkimus, Tilastokeskus.

7 Työura alkaa suhteessa matalammin ansioin mutta entistä pienemmin sukupuolten palkkaeroin

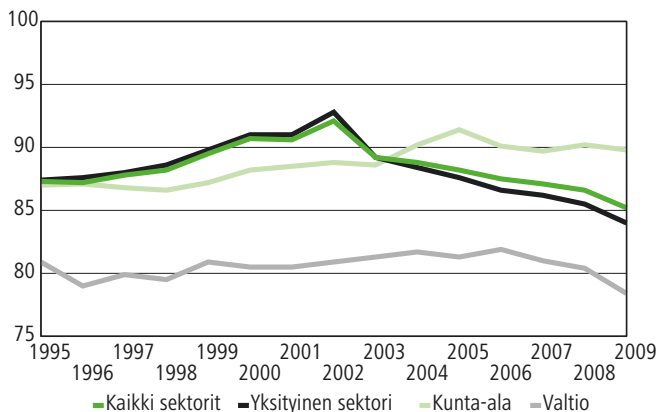
Lähes kaikki nuoret sijoittuvat työmarkkinoille 30 ikävuoteen mennessä. Siten 25–29-vuotiaiden ikäkohortti on ensimmäinen, missä työhön osallistumisaste ei vaikuta merkittävästi ansiovertailuun.

Kokoaikatyötä tekevä 25–29-vuotias nuori ansaitsi vuonna 2009 kuukaudessa keskimäärin 2540 euroa, kun kaikkien palkansaajien kuukausiansio oli keskimäärin 2980 euroa. Nuorten ansiot jäivät näin keskimäärin 15 prosenttia työmarkkinoiden keskitasoa matalammaksi.

Nuorten keskimääräiset ansiot ovat 2000 -luvulla kasvaneet yleistä ansiokehitystä hitaammin. Kuten kuviossa 7.1 on esitetty, nuori palkansaaja ansaitsi vielä 1990 -luvun lopussa noin 89,5 prosenttia keskimääräisestä ansiosta. Vuoden 2008 lopussa saman ikäryhmän keskiansio oli enää 86,6 prosenttia keskimääräisestä. Sitä seuranneen taloudellisen laskusuhdanteen aikana nuorten kuukausipalkan ero keskimääräiseen edelleen kasvoi tästä vielä lähes 1,5 prosenttiyksikköä. Nuorten hitaampi ansiokehitys liittyy erityisesti yksityiseen sektoriin. Kunta-alalla 25–29-vuotiaiden ikäkohortin suhteellinen ansiotaso nousi aina vuosituhatennen ensimmäisen vuosikymmenen puoliväliin asti eikä ole sen jälkeenkään merkittävästi laskenut.

Kuvio 7.1

Kokoaikatyötä tekevien 25–29-vuotiaiden keskimääräisen kuukausiansion suhde kaikkien kokoaikatyötä tekevien ansioon työmarkkinasektorin mukaan vuosina 1995–2009

Lähde: Palkkarakennetilasto, Tilastokeskus

Nuorilla sukupuolten palkkaero supistuu

Kokoaikatyötä tekevä 25–29-vuotias nainen ansaitsi kuukaudessa vuonna 2009 keskimäärin noin 89,3 prosenttia samaan ikäluokkaan kuuluvan nuoren miehen ansiosta. Kaikkien palkansaajien osalta vastaava sukupuolten keskipalkkojen suhde oli 80,9 prosenttia. Sukupuolten keskipalkan ero oli siis nuorten ikäluokassa yli kahdeksan prosenttiyksikköä pienempi kuin työmarkkinoilla keskimäärin.

25–29-vuotiaiden miesten ja naisten keskimääräisten kuukausiansioiden ero oli nyt yli viisi prosenttiyksikköä pienempi kuin kymmenen vuotta aikaisemmin – ero on supistunut keskimäärin puoli prosenttiyksikköä vuodessa. Kaikilla palkansaajilla keskimääräisten kuukausiansioiden ero on samana aikana supistunut vain 1,5 prosenttiyksikköä.

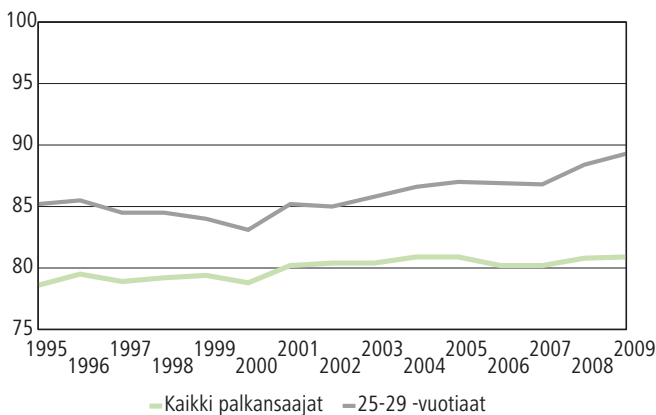
Noin 40 prosenttia ikäluokkaan kuuluvista kokoaikatyötä tekevästä naisista työskentelee julkisella sektorilla, missä nuorten ansiokehitys on vastannut alan yleistä ansiokehitystä. Nuorten naisten suhteellisen aseman paraneminen johtuu siten osin sektorikohtaisista eroista.

Suomalaisnuorten suhteellinen ansiotaso on EU-maiden keskitasoa korkeampi

Suomalaisten nuorten suhteellista ansiotasoa voidaan arvioida kansainvälisesti vuodelta 2006 laaditun ja koko Euroopan unionin kattavan palkkarakennetilaston avulla. Huolimatta nuorten suhteellisen ansiotason hienoisesta laskusta vuosikymmenen alkuvuosina, nuorten palkkaus oli kuitenkin maan yleiseen ansiotasoon verrattuna Euroopan unionin keskitasoa korkeampi.

Kuvio 7.2

Naisten ja miesten kuukausiansion suhde kaikilla palkansaajilla sekä 25–29-vuotiailla nuorilla vuosina 1995–2009

Lähde: Palkkarakennetilasto, Tilastokeskus

Alle 30-vuotiaiden saama ansio työtuntia kohti laskien oli Suomessa ja Ruotsissa vuonna 2006 noin 17 prosenttia matalampi kuin maassa keskimäärin. Euroopan unionin suurissa jäsenmaissa (esim. Ranska, Italia, Saksa) ero oli tätä selvästi suurempi. Saksassa ja Hollannissa alle 30-vuotiaiden keskipalkka oli peräti kolmanneksen pienempi kuin maassa keskimäärin.

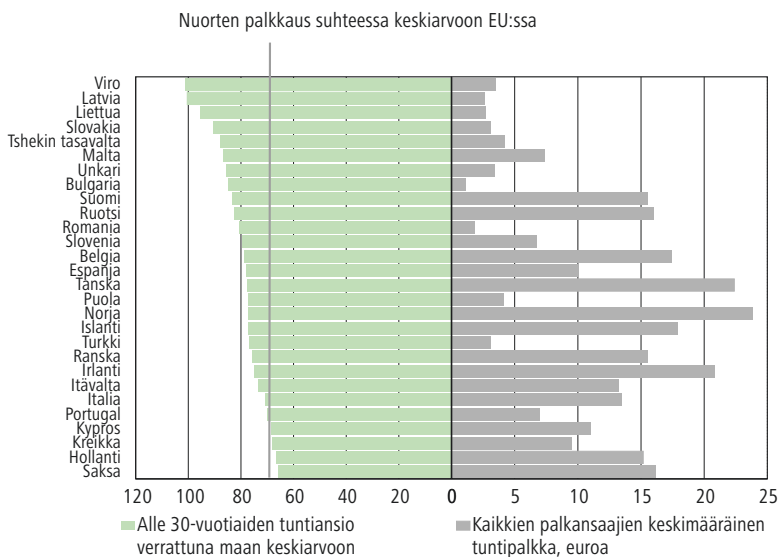
Toisaalta Baltian maissa nuorten keskimääräinen tuntiansio vastasi maiden keskimääräistä ansiotasoa. Slovakiassa ja Tšekin tasavallassa nuorten keskipalkka oli ainoastaan kymmenisen prosenttia maan keskipalkkaa matalampi. EU:n yhteisillä työmarkkinoilla työvoiman kysyntä näyttäisi jonkin verran nostavan koulutettujen nuorten palkkatasoa matalapalkkaisimmissa jäsenmaissa. Silti esimerkiksi virolainen akateemisen tason nuori erityisasiantuntija voisi kolminkertaistaa bruttoansionsa, mikäli onnistuisi sijoittumaan esimerkiksi Suomen työmarkkinoille.

Nuorten hyvä koulutustaso parantaa Suomessa ikäryhmän suhteellista palkkausta. Alle 30-vuotiaista palkansaajista jo runsaat 12 prosenttia toimii akateemisen tason osaamista edellyttävissä erityisasiantuntijatehtävissä (kaikilla palkansaajilla osuus oli 15 %). Ruotsissa osuus oli samaa luokkaa, mutta esimerkiksi Italiassa vain alle puolet tästä. Toiseksi korkeimmalle ammattitaitotasolle luokiteltavien asiantuntijoiden osuus oli kuitenkin kaikissa Pohjoismaissa pienempi kuin Euroopan unionissa keskimäärin.

Kuviossa 7.4 on verrattu alle 30-vuotiaiden erityisasiantuntijoiden ja asiantuntijoiden keskimääräistä tuntiansiota kussakin maassa kaikkien palkansaajien

Kuvio 7.3

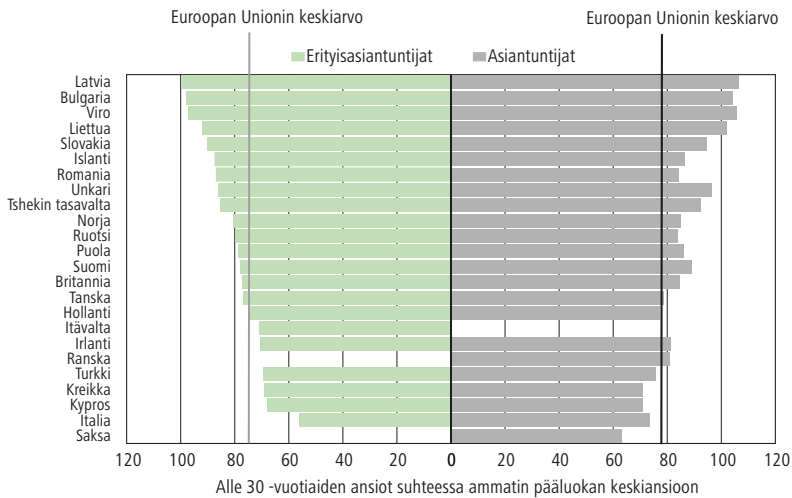
Alle 30-vuotiaiden keskimääräinen tuntiansio suhteessa maan keskiansioon sekä kaikkien palkansaajien keskimääräinen tuntipalkka vuonna 2006 – Euroopan unionin jäsenmaat, Norja, Islanti ja Turkki

Lähde: Structure of Earnings Statistics 2006, Eurostat

Kuvio 7.4

Alle 30-vuotiaiden erityisasiantuntijoiden ja asiantuntijoiden keskiansio suhteessa pääluokan keskiarvoon vuonna 2006 – Euroopan unionin jäsenmaat, Norja, Islanti ja Turkki

Lähde: Structure of Earnings Statistics 2006, Eurostat

vastaavaan keskiansioon. Suomi ja muut Pohjoismaat sijoittuvat vertailussa EU-maiden keskikastiin. Nuorten suhteellinen palkkaus on meillä selvästi matalampi kuin Baltian maissa sekä lähes kaikissa entisissä socialistisissa jäsenmaissa. Nuorten suhteellinen palkkataso näyttäisi kaikissa Pohjoismaissa olevan jonkin verran korkeampi kuin Keski-Euroopassa Euroopan unionin ydinalueilla.

Lopuksi

Nuorten suhteellinen alkupalkka suhteessa yleiseen ansiotasoon on 2000-luvulla laskenut, mikä johtuu lähinnä yrityssectorilla tapahtuneesta kehityksestä. On mahdollista, että työsuhteen lähtöpalkat eivät ole täysin seuranneet 2000-luvun alun nopeaa yleistä ansiokehitystä. Taustalla saattaa myös olla ammattirakenteen nopea muutos. Suorittavien tehtävien osuus vähentyy samalla kun kehittämis- ja asiantuntijatehtävien osuus kasvaa.

Nuorten suhteellisen palkkauksen heikentyminen liittyy palkkaeron yleiseen kasvutrendiin, jonka merkityksestä voidaan olla montaa mieltä. Eurooppalaisesta näkökulmasta katsoen suomalainen nuori, muiden pohjoismaisten nuorten tavoin, näyttää kuitenkin sijoittuvan työmarkkinoille kohtuullisiin lähtöansioin.

Työura alkaa nykyisin aiempaa selvästi pienemmin sukupuolten palkkaeroin. Työuraa aloittavien miesten ja naisten palkkaerot ovat supistuneet noin puolen prosenttiyksikön vuosivauhtia, mikä vastaa hyvin valtioneuvoston koko työmarkkinoille vahvistaman tasa-arvo-ohjelman tavoitteita.

Lähteet

Eurostat (2011), Structure of Earnings Survey 2006.

Palkkarakennetilasto, Tilastokeskus.

8 Nuorten kotitalouksien tulot

Nuorista 16–29-vuotiaista noin kolmasosa asui vuonna 2008 vanhempiensa luona ja kaksi kolmasosaa oli itsenäistyneitä. Nuorista miehistä 60 prosenttia oli itsenäistyneitä, kun vastaava osuus naisista oli 71 prosenttia. Nuorten kotitalouksien tulotarkastelu kohdistuu vanhempiensa luota pois muuttaneiden ryhmään. Kotitalouksien tuloja mitataan käytettävissä olevilla tuloilla kulutusyksikköä kohden¹.

Nuorten naisten kotitalouksissa tulot nuorten miesten kotitalouksien tuloja hieman suuremmat

Nuorten naisten kotitalouksien tulot ovat 2000-luvulla olleet hieman nuorten miesten tuloja suuremmat. Naisten miehiä paremmat tulot johtuvat pitkälti siitä, että nuorista itsenäistyneistä naisista miehiä suurempi osa kuuluu kotitalouksiin, jossa puoliso on vähintään 30-vuotias. Tällaisten kotitalouksien tulotaso on keskimäärin korkeampi kuin sellaisten kotitalouksien, joissa asuu pelkästään

Taulukko 8.1

16–29-vuotiaiden lukumäärät ja tulot elämänvaiheen mukaan

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nuorten lukumäärä										
Naiset	470 598	491 132	472 452	446 063	446 521	445 155	438 695	433 413	431 923	434 102
Miehet	464 931	474 782	467 393	474 046	473 659	460 228	454 489	450 109	454 042	450 858
Itsenäistyneiden osuus nuorista, %										
Naiset	71	74	71	68	67	68	68	70	71	70
Miehet	59	58	58	56	57	57	56	57	56	55
Tulojen keskiarvo, itsenäistyneet nuoret										
Naiset	16 903	16 474	15 411	14 365	14 587	14 544	14 487	15 036	15 612	16 175
Miehet	17 511	16 982	15 494	14 372	14 504	14 133	14 224	14 914	15 846	16 609

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nuorten lukumäärä									
Naiset	429 252	428 914	438 132	441 266	441 155	439 756	439 841	447 399	445 904
Miehet	456 323	453 350	457 399	456 783	458 644	462 802	460 310	463 131	463 859
Itsenäistyneiden osuus nuorista, %									
Naiset	69	70	70	71	70	72	70	69	71
Miehet	56	57	57	59	58	57	58	58	60
Tulojen keskiarvo, itsenäistyneet nuoret									
Naiset	16 959	16 838	17 958	17 617	19 539	20 057	19 395	20 263	19 667
Miehet	16 708	16 850	17 030	17 732	18 571	18 890	19 431	19 726	19 577

Lähde: Tulonjakotilasto, Tilastokeskus

1 Käytettävissä olevilla tuloilla tarkoitetaan tuloja saatujen ja maksettujen tulonsiirtojen jälkeen. Kulutusyksikköä kohti lasketuilla tuloilla voidaan verrata kooltaan ja rakenteeltaan erilaisia kotitalouksia toisiinsa. Kulutusyksiköiden laskennassa kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut yli 13-vuotiaat saavat painon 0,5 ja 0–13 -vuotiaat lapset painon 0,3.

Taulukko 8.2

Yksin asuvien 16–29-vuotiaiden lukumäärät ja tulot

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Yksin asuvat nuoret, lukumäärä										
Naiset	80 351	101 482	86 844	77 849	67 800	69 929	82 664	84 932	81 889	85 668
Miehet	64 365	73 819	82 660	88 942	84 142	84 476	92 375	91 428	82 146	76 483
Tulojen keskiarvo, yksin asuvat nuoret										
Naiset	12 985	12 620	11 888	10 977	10 687	10 961	11 098	11 050	10 690	12 128
Miehet	15 055	14 000	12 620	11 979	12 163	11 895	11 746	13 143	13 981	14 521
Tulojen keskiarvo, itsenäistyneet nuoret										
Naiset	16 903	16 474	15 411	14 365	14 587	14 544	14 487	15 036	15 612	16 175
Miehet	17 511	16 982	15 494	14 372	14 504	14 133	14 224	14 914	15 846	16 609

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Yksin asuvat nuoret, lukumäärä									
Naiset	81 671	81 763	83 997	77 281	83 568	90 247	85 126	76 015	81 577
Miehet	88 209	86 150	88 386	89 839	90 645	81 218	89 841	94 952	93 932
Tulojen keskiarvo, yksin asuvat nuoret									
Naiset	13 002	12 299	12 872	13 340	12 934	13 390	14 513	14 960	14 898
Miehet	14 010	13 994	14 506	14 626	14 670	15 034	16 281	16 308	16 659
Tulojen keskiarvo, itsenäistyneet nuoret									
Naiset	16 959	16 838	17 958	17 617	19 539	20 057	19 395	20 263	19 667
Miehet	16 708	16 850	17 030	17 732	18 571	18 890	19 431	19 726	19 577

Lähde: Tulonjakotilasto, Tilastokeskus

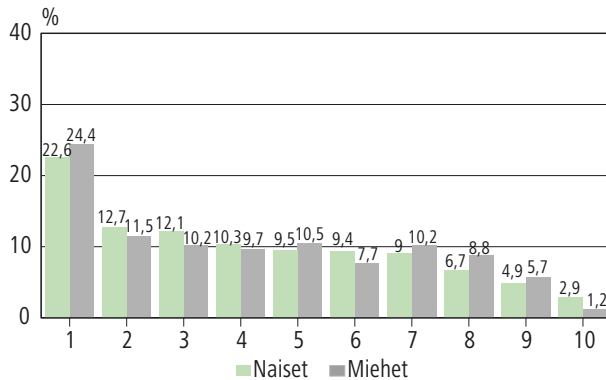
nuoria. Miehistä myös suurempi osuus kuuluu yhden hengen kotitalouksiin, jotka ovat usean hengen kotitalouksia pienituloisempi ryhmä. Yhden hengen talouksissa asuvat nuoret miehet ovat nuoria naisia parempituloisia. Yksin asuvien nuorten naisten tulotasoa on noin 90 prosenttia yksin asuvien nuorten miesten tulotasosta. Ero on hieman kasvanut 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Yksin asuvat nuoret naiset kuuluvat miehiä useammin pienituloisimpiin tulokymmenyksiin

Nuoret sijoittuvat tulotasoltaan pääasiassa pienituloisimpiin tulokymmenyksiin. Vanhempiensa luota pois muuttaneista nuorista miehistä 24 prosenttia ja naisista 23 prosenttia kuuluu alimpaan tulokymmenykseen vuonna 2008. Nuorista miehistä vain prosentti kuuluu ylimpään tulokymmenykseen, nuorista naisista noin kolme prosenttia. Nuoret yhden hengen taloudet ovat vielä korostetummin pienituloisimpien joukossa. Alimpaan tulokymmenykseen kuului vuonna 2008 lähes 40 prosenttia nuorista yhden hengen talouksista, sekä miehistä että naisista. Sukupuolten välillä on kuitenkin selkeä ero yksin asuvien sijoittumisessa tulojakauman eri osiin. Naisista 71 prosenttia ja miehistä 58 prosenttia kuului kolmeen pienituloisimpaan tulokymmenykseen. Yksin asuvista naisista vain kolme prosenttia kuului kolmeen suurituloisimpaan tulokymmenykseen, kun yksin asuvien miesten vastaava osuus oli 11 prosenttia.

Kuvio 8.1

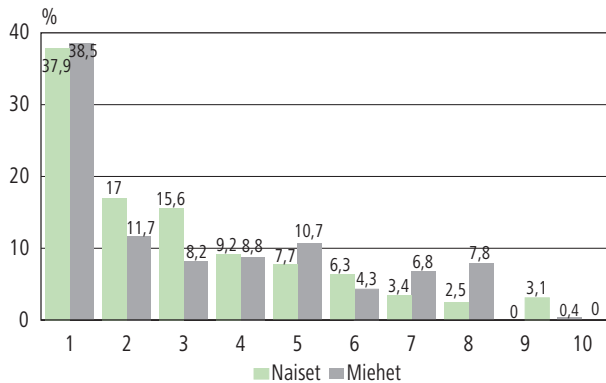
Itsenäistyneiden 16–29-vuotiaiden sijoittuminen tulokymmenyksiin

Lähde: Tulonjakotilasto, Tilastokeskus

Kuvio 8.2

Yksin asuvien 16–29-vuotiaiden sijoittuminen tulokymmenyksiin

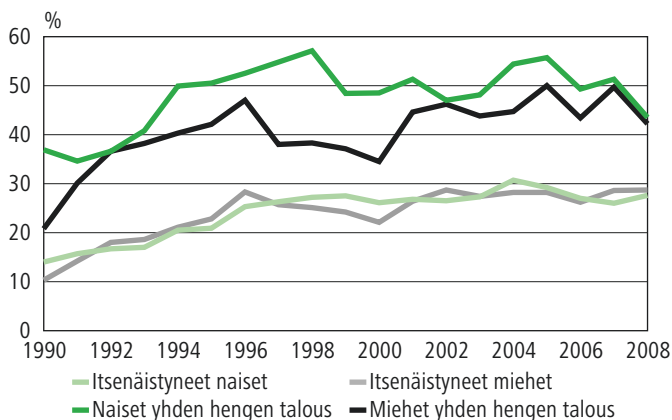
Lähde: Tulonjakotilasto, Tilastokeskus

Sukupuolten välinen ero yksin asuvien pienituloisuusasteessa on supistunut 2000-luvulla

Nuorten pienituloisuusasteet ovat selvästi korkeammat kuin kaikkien ikäryhmien yhteensä. Itsenäistyneiden nuorten pienituloisuusasteet ovat 2000-luvulla vaihdelleet 25 ja 30 prosentin välillä. Erot sukupuolten välillä ovat olleet pienet. Yhden hengen talouksissa asuvien nuorten miesten pienituloisuusaste vuonna 2008 oli 42 prosenttia ja yksin asuvien naisten 44 prosenttia. Sukupuolten välinen ero yksin asuvien pienituloisuusasteessa on 2000-luvulla supistunut. Vielä 1990-luvun lopussa yksin asuvien nuorten miesten pienituloisuusaste oli alle 40 prosenttia ja yksin asuvien nuorten naisten pienituloisuusaste yli 50 prosenttia.

Kuvio 8.3

16–29-vuotiaiden itsenäistyneiden ja yhden hengen talouksien
pienituloisuusasteet

Lähde: Tulonjakotilasto, Tilastokeskus

Nuorten henkilökohtaiset tulot

Nuoret miehet saivat vuonna 2008 valtioveronalaisia tuloja keskimäärin 16 133 euroa ja nuoret naiset 12 828 euroa. Nuoret miehet saivat keskimäärin 331 euroa pääomatuloja, nuoret naiset hieman alle kaksi kolmasosaa tästä, 208 euroa. Nuorilla sukupuolten välinen ero valtioveronalaisissa tuloissa oli kuitenkin pienempi kuin kaikissa ikäluokissa yhteensä. Pääomatulojen osuus nuorilla oli selvästi pienempi kuin muissa ikäryhmissä.

Taulukko 8.3

16–29-vuotiaiden valtionveronalaiset tulot vuonna 2008

	Nuoret naiset	Nuoret miehet	Kaikki naiset	Kaikki miehet
Tulonsaajien lukumäärä	433 833	447 424	2 305 489	2 167 772
Valtionveronalaiset tulot, keskiarvo	12 828	16 133	20 566	29 089
Pääomatulot, keskiarvo	208	331	945	2 308

Lähde: Veronalaiset tulot, Tilastokeskus

Velkaantuminen

Vaikka nuorten naisten velkojen kokonaismäärä on kasvanut, on nuorilla miehillä edelleen enemmän velkaa

Nuorista henkilöistä hieman alle puolella on velkaa. Ero sukupuolten välillä velallisten osuudessa on hyvin pieni. Velallisten osuus kaikista nuorista on pysynyt lähes samana vuosien 2002 ja 2009 välillä, mutta velan määrä velallista kohden on kasvanut miehillä 80 ja naisilla 90 prosenttia. Nuorten naisten velkojen ko-

konaismäärä on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2002. Nuorilla miehillä on silti edelleen 13 prosenttia enemmän velkaa kuin nuorilla naisilla. Nuorten miesten keskimääräinen velka velallista kohden oli noin 36 000 euroa ja nuorten naisten vastaava noin 32 000 euroa vuonna 2009

Sukupuolten välinen ero asuntovelan kokonaismäärässä ja asuntovelassa asuntovelallista kohden on supistunut 2000-luvulla

Asuntovelkojen kokonaismäärä on kasvanut vielä nopeammin kuin kaikkien velkojen yhteensä. Myös asuntovelallisten määrä on kuitenkin kasvanut. Asuntovelkojen määrä asuntovelallista kohden on kasvanut naisilla 73 ja miehillä 64 prosenttia. Nuorten naisten asuntovelallisten osuus on hieman suurempi kuin nuorten miesten vastaava. Miehillä on kuitenkin enemmän asuntovelkaa kuin naisilla. Sukupuolten välinen ero sekä nuorten asuntovelan kokonaismäärässä että asuntovelassa asuntovelallista kohden on 2000-luvulla supistunut. Nuorilla asuntovelallisilla miehillä oli vuonna 2009 keskimäärin 72 000 euroa asuntovelkaa ja nuorilla naisilla 68 000 euroa.

Nuorten naisten velkaantumisaste on kasvanut nopeammin kuin nuorten miesten

Velkaantumisaste, eli velkojen suhde vuositason käytettävissä oleviin tuloihin, on kasvanut nuorilla hyvin voimakkaasti 2000-luvulla. Nuorten naisten velkaantumisaste on kasvanut nopeammin kuin nuorten miesten. Vuonna 2002 nuorten miesten velkaantumisaste oli 88 prosenttia ja nuorten naisten 84 prosenttia. Vuonna 2009 nuorten naisten velkaantumisaste oli 148 prosenttia, eli yli kaksi prosenttiyksikköä korkeampi kuin nuorten miesten.

Taulukko 8.4

16–29-vuotiaiden velallisten osuudet, velat ja velkaantumisaste

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Velallisia %	Naiset	42	43	44	44	45	46	45	45
	Miehet	42	43	43	44	44	45	44	43
Velat yhteensä, mio €	Naiset	3 095	3 677	4 233	5 003	5 640	6 197	6 401	6 438
	Miehet	3 879	4 512	5 102	5 876	6 503	7 141	7 386	7 276
Velat/velallinen	Naiset	16 758	19 474	21 934	25 419	28 484	30 571	31 628	31 932
	Miehet	20 120	23 013	25 567	29 162	32 250	34 613	36 208	36 327
Asuntovelallisia, %	Naiset	13	15	16	17	18	18	18	17
	Miehet	13	14	15	16	17	17	17	16
Asuntovelat yhteensä, mio €	Naiset	2 269	2 796	3 307	4 030	4 608	5 076	5 237	5 297
	Miehet	2 618	3 132	3 633	4 302	4 836	5 340	5 541	5 523
Asuntovelat/asuntovelallinen	Naiset	39 287	43 408	47 852	53 096	58 282	62 809	65 978	67 930
	Miehet	44 008	48 027	52 433	57 570	62 597	67 302	70 449	72 199
Velkaantumisaste	Naiset	84	95	105	120	130	134	129	148
	Miehet	88	99	107	121	128	131	128	146

Lähde: Velkaantumistilasto, Tilastokeskus

Lähteet

Tulonjakotilasto, Tilastokeskus.

Velkaantumistilasto, Tilastokeskus.

Veronalaiset tulot, Tilastokeskus.

9 Nuorten terveys

Johdanto

Nuoret ovat muihin ikäryhmiin verrattuna varsin terve ikäryhmä. Tässä iässä kuolleisuus on vielä vähäistä, ja vakavat toimintakykyä haittaavat sairaudet harvinaisia. Poikkeus tähän sääntöön ovat kuitenkin mielenterveyshäiriöt, joiden ilmaantuvuus on suurimmillaan juuri nuoruudessa (Kestilä ym. 2007). Lisäksi nuoruudessa luodaan jo perustaa sille, miten terveys aikuisiällä kehittyy. Muun muassa monet terveyteen vaikuttavat elintavat omaksutaan tuolloin.

Kansainvälisesti vertaillen suomalaisten nuorten terveydentila on hyvällä tasolla. OECD:n vertailussa Suomi sijoittuu korkealle (OECD 2009). Lasten terveyden ja turvallisuuden indikaattoreiden osa-alueella Suomi sijoittuu teollisuusmaista kuudenneksi. Pohjoismaista edellä ovat Islanti, Ruotsi ja Tanska, joskin OECD:n indikaattoreista suurin osa kuvaa varhaislapsuutta. UNICEFin vastaavassa ”rikkaiden maiden” vertailussa Suomi on kolmas Ruotsin ja Alankomaiden jälkeen (UNICEF 2007).

Pohjoismaiden ministerineuvoston vuonna 2009 teettämän tutkimuksen mukaan hyväksi tai erittäin hyväksi terveytensä 16–19-vuotiaista nuorista arvioi 77 prosenttia, mikä oli toiseksi korkein osuus Tanskan jälkeen. Tosin ahvenanmaalaisnuoret pitivät terveyttään huonoimpana (68 prosenttia) koko Pohjolassa. Mielenterveytensä suomalaiset arvioivat tanskalaisiakin paremmaksi: hyvänä tai erittäin hyvänä mielenterveyttään tämänikäisistä piti 79 prosenttia suomalaisista ja 77 prosenttia tanskalaisista, toisaalta jälleen ahvenanmaalaisnuoret arvioivat tilanteensa muita huonommaksi (71 prosenttia). (Gudmundsdóttir ym. 2010.)

Vaikka nuorten terveys näyttää kokonaisuutena kehittyvän myönteiseen suuntaan, nuoruudessa alkavat kehittyä myös terveyserot, jotka vahvistuvat aikuisiässä. Esimerkiksi psyykinen oireilu on nuorilla yhteydessä siviilisäättyyn ja pääasialliseen toimintaan (Kestilä ym. 2007). Yksi nuoria tällä tavoin erottava taustatekijä on sukupuoli, sillä monella terveyden osa-alueella on myös sukupuoliulottuvuus. Tässä katsauksessa tarkastellaan tärkeimpien väestötason terveysmittareiden sukupuolen mukaisia eroja. Mittareina ovat kuolleisuuden, sairastavuuden ja koetun terveyden kaltaiset tiedot. Lopuksi pohditaan sitä, mitä havaitut erot kertovat sukupuolten terveyden tasa-arvosta nuoruudessa. Tarkastelu on rajattu ilmiöihin, jotka liittyvät välittömästi terveydentilaan tai sen kokemukseen, minkä vuoksi esimerkiksi lihavuutta tai ylipainoa ei tarkastella. Nehän kuvaavat enemmänkin terveyteen heikentävästi vaikuttavia piirteitä. Elintapojen eroja kuvataan omassa luvussaan tässä julkaisussa (Kestilä ja Mäkinen, luku 10).

Tärkeimmät nuorten terveyttä ja väestöryhmien välisiä terveyseroja koskevat tietolähteet ovat väestötutkimukset, terveydenhuollon rekisterit sekä kuo-

linsyyrekisteri. 15-vuotiaita ja sitä vanhempia koskevia terveystietoja kerätään tätä nykyä usean tietojärjestelmän voimin. Näistä kattavimmat ovat Tampereen yliopiston toteuttama Nuorten terveystapatutkimus (NTTT) sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämät Kouluterveyskysely (KTK) ja Aikuisväestön terveyskäyttätymistutkimus (AVTK). Nimestään huolimatta AVTK-aineisto kattaa myös nuoret, sillä vastaajista nuorimmat ovat 15–24-vuotiaita. Lisäksi tietoja kertyy erilaisista rekistereistä. Kuolleisuustietoja saadaan Tilastokeskuksen kuolinsyyrekisteristä, lääkkeiden käytön erot ilmenevät Kansaneläkelaitoksen erityiskorvattavia lääkkeitä kuvaavista tiedoista ja sairaalahoitoa koskevat tiedot Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen hallinnoimasta hoitoilmoitusrekisteristä.

Nuorten terveydentila ja mielenterveys

15–24-vuotiaat miehet kokevat olevansa kaikkein terveimpiä

Tuoreen tilastokatsauksen mukaan (Kuusisaari ym. 2010) 15-vuotiaista ja sitä vanhemmista ikäryhmistä terveimmäksi itsensä kokevat 15–24-vuotiaat miehet. Heistä yli 80 prosenttia koki terveydentilansa hyväksi tai melko hyväksi. Samanikäisistä naisista osuus oli hieman alle 80 prosenttia. Oman terveyden kokemus heikkenee iän myötä niin, että 55–64-vuotiaista enää hieman yli puolet pitää terveyttään hyvänä tai erittäin hyvänä.

Sen sijaan nuorilla, ainakin kouluikäisillä, koetun terveyden yhteys ikään on heikko. Selvemmin koettu terveys on yhteydessä sukupuoleen ja koulu-uraan niin, että lukiolaisten terveydentila näyttää paremmalta kuin samanikäisten ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien nuorten (taulukko 9.1). Sen sijaan lukio-
laisten ja peruskoulun yläasteikäisten välillä ei ole terveyseroja.

Sukupuolen mukaiset erot eri terveysosoittimissa ovat selviä (taulukko 9.1). Yläasteen pojista 14 prosenttia piti vuosina 2008–09 terveydentilaansa huonona tai keskinkertaisena, kun tytöistä vastaava osuus oli 20 prosenttia. Lukiolaisilla tyttöjen ja poikien eroa oli neljä prosenttiyksikköä ja ammatillisissa oppilaitoksissa seitsemän.

Taulukko 9.1

Koetun terveyden, oirehtimisen ja masennuksen yleisyys 2008/09, %

	Peruskoulun 8. ja 9.lk		Lukion 1. ja 2. vuosi		Ammatill. oppil. 1. ja 2.v opiskelijat	
	Tytöt	Pojat	Tytöt	Pojat	Tytöt	Pojat
Terveydentila keskinkertainen tai huono	20	14	19	15	25	18
Päivittäin vähintään kaksi oiretta	25	12	22	10	28	11
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	18	8	13	7	15	8

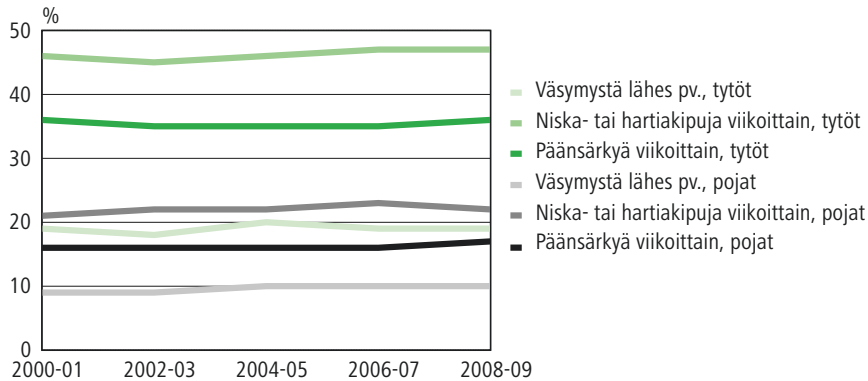
Lähde: Kouluterveyskysely 2008/09, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Luopa ym. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. THL 20/2010.

Tytöt kokevat poikia enemmän oireita

Koettu terveydentila on laaja-alainen terveyden mittari, joka kuvaa terveyttä kokonaisuutena kattaa terveyden eri ulottuvuuksia (Manderbacka 1998). Sen rinnalla käytetään väestökyselyissä usein muita osoittimia, joilla pyritään tavoittamaan terveyden kokemuksia täsmällisemmin. Usein kysytään erilaisten oireiden tai häiriöiden kokemusta. Oirehtiminen onkin nuorilla yleistä ja suku-

Kuvio 9.1

Väsymyksen, niska- tai hartiakipujen ja päänsäryn yleisyys 2000-luvulla, %

Lähde: Kouluterveyskysely 2008/09, Luopa ym. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. THL 20/2010.

puolten väliset erot selviä. 12 prosenttia yläasteiden pojista raportoi kokevansa vähintään kahta oiretta päivittäin, tytöistä peräti 25 prosenttia (taulukko 9.1). Myös lukiolaisilla oirehtimisen sukupuoliero oli samansuuruinen, ammatillisissa oppilaitoksissa jopa hieman suurempi, 17 prosenttiyksikköä.

Kuva ei olennaisesti muutu, kun tarkastellaan yksittäisten oireiden yleisyyttä. Tytöt raportoivat kokevansa erilaisia oireita selvästi poikia yleisemmin. Tyypillisiä oireita ovat väsymys, niska- tai hartiakivut ja päänsärky, jotka kaikki vai-vaavat tyttöjä noin kaksi kertaa yleisemmin kuin poikia, vaikka oireiden yleisyys sinänsä vaihtelee. Sukupuolierot ovat myös sangen pysyviä, sillä ainakaan 2000-luvulla ei olennaisia muutoksia eroissa ole tapahtunut (kuvio 9.1).

Masentuneisuus on yleisintä yläasteikäisillä tytöillä

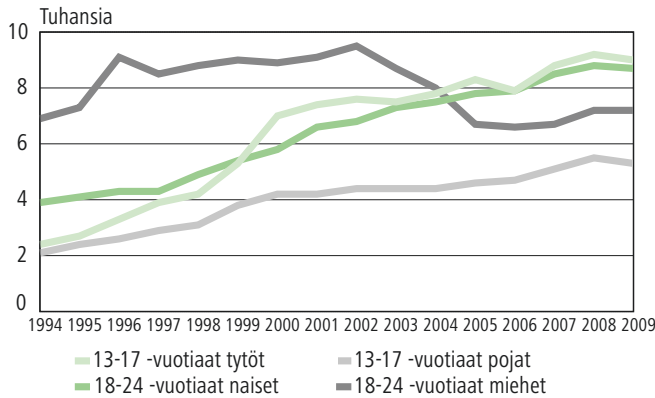
Oirehtiminen ei sinänsä toistuvanakaan välttämättä merkitse vakavaa uhkaa nuoren hyvinvoinnille. Sen sijaan masentuneisuus ilmentää jo astetta vaikeampaa mielenterveyden ongelmaa. Väestökyselyissä masentuneisuutta tutkitaan erilaisilla kysymyssarjoilla, joiden avulla voidaan kartoittaa mielenterveyden häiriön vakavuutta. Kouluterveyskyselyssä on tutkittu Beckin kysymyspatterin avulla keskivaikean tai vaikean masentuneisuuden yleisyyttä. Sen mukaan masentuneisuus on yleisintä yläasteikäisillä tytöillä, joista 18 prosenttia raportoi keskivaikean tai vaikean masentuneisuuden oireita (taulukko 9.1). Pojilla vastaava osuus oli 8 prosenttia. Lukiolaisilla ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla sukupuoliero oli pienempi, 6–7 prosenttiyksikköä, sillä masentuneiden tyttöjen osuus oli pienempi. Masentuneisuus ei 2000-luvulla ole koulukyselytietojen mukaan yleistynyt.

Nuorten naisten psykiatrisen sairaalahoidon määrä on kasvanut

Kun sen sijaan tarkastellaan mielenterveyshoitoa, etenkin nuorimpien potilaiden määrä on muuttunut selvästi niin, että vuodesta 1994 alkaen psykiatrisessa sairaalahoidossa olleiden nuorten, varsinkin naisten määrä on kasvanut. 2000-luvun alkupuolella kasvu pysähtyi muutamaksi vuodeksi, mutta sittemmin nuorten potilaiden määrä on jälleen yleistynyt. Nuoria naisia oli vuonna 1994 psykiatri-

Kuvio 9.2

Psykiatrisen laitoshoidon potilaat 1994–2009 ikäryhmän mukaan

Lähde: Sotkanet, THL:n hoitoilmoitusrekisteri

sessä laitoshoidossa 2,4 (13–17-vuotiaista) tuhatta vastaavanikäistä kohti, vuonna 2009 vastaava luku oli jo 9,0. Nuorilla, 13–17-vuotiailla miehillä vastaavat suhdeluvut olivat 2,1 ja 5,3. Trendi on ollut voimakas myös 18–24-vuotiailla naisilla, sen sijaan tämänikäisten miesten keskuudessa on kasvun jälkeen palattu 15 vuoden takaiselle tasolle. Näin ollen myös sukupuolten suhde on muuttunut niin, että viime vuosikymmenen lopulla psykiatrian laitoshoidon nuorista potilaista jo suurempi osuus oli naisia kuin miehiä, kun vielä 1990-luvun puolivälissä tilanne oli päinvastainen (Kuvio 9.2.)

Mielenterveyden kehityksestä saadaan välillistä tietoa myös Kelan maksamien masennuslääkekorvausten avulla. Tämäkin osuus on ollut voimakkaimmin kasvussa nuorilla, joskin masennuslääkkeistä korvauksia saavien osuus on kasvanut viime vuosina iästä riippumatta. Naiset käyttävät masennuslääkkeitä miehiä useammin, mutta selvin ero on teini-ikässä. (Kuusisaari ym. 2010.)

Myös aikuisväestön kyselytiedot (AVTK) viittaavat samaan suuntaan. Masentuneisuuden tai muun mielenterveysongelman oireita raportoi vuonna 2009 15–24-vuotiaista naisista 24 prosenttia ja miehistä 11 prosenttia. (Helakorpi ym. 2010).

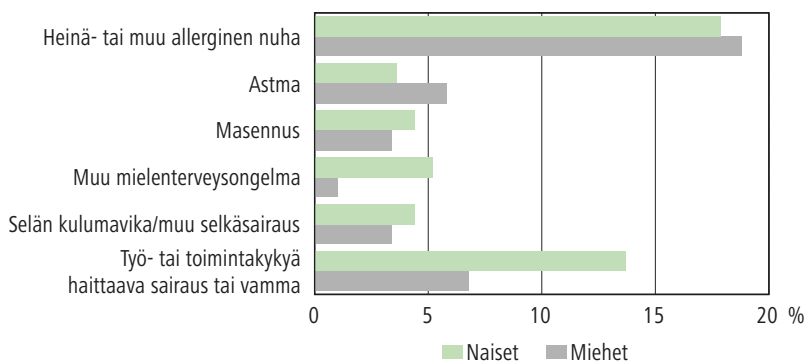
Sairastavuus

Pitkäaikaissairaudet ovat yleisempiä ammatillisten oppilaitosten tyttöopiskelijoilla

Omaan kokemukseen perustuvien tietojen ohella nuorten terveyden sukupuoli-eroja voidaan eritellä sairauksien yleisyyden avulla. Usein on kysytty lääkärin toteamien sairauksien tai päivittäistä toimintaa haittaavien sairauksien yleisyyttä. Kouluterveyskyselyssä on kysytty lääkärin toteamia pitkäaikaissairauksia, vikoja tai vammoja, jotka haittaavat päivittäistä toimintaa (Luopa ym. 2010). Niitä ilmoittaa sukupuolesta, ikä- tai kouluvaiheesta riippumatta noin joka kymmenes nuori. Osuus ei myöskään ole muuttunut ajan myötä. Tosin ammatillisten

Kuvio 9.3

Eräiden sairauksien yleisyys 15–24-vuotiailla, %

Lähde: Aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys (AVTK) -tutkimus 2009

oppilaitosten tyttöoppilaiden keskuudessa pitkäaikaiset sairaudet ovat yleisempiä kuin pojilla. Tytöistä 12 prosenttia ja pojista 10 prosenttia ilmoittaa jonkin sairauden.

Sairauksia nuorilla on vähemmän kuin vanhemmilla ikäryhmillä. 15–24-vuotiaista jonkin lääkärin toteaman sairauden ilmoittaa sukupuolesta riippumatta noin 30 prosenttia ja 35–44-vuotiaista jo yli 40 prosenttia (Helakorpi ym. 2010). AVTK-kyselyn lomakkeessa nimetään joukko erilaisia sairauksia, jotka kaikki eivät välttämättä haittaa toimintaa. Tämän vuoksi sairastavien osuudet ovat selvästi korkeampia kuin kouluterveyskyselyssä, mutta luvuissa näkyy myös sairastavuuden kasvu iän myötä. Samassa tutkimuksessa on myös kysytty työ- tai toimintakykyä haittaavien sairauksien tai vammojen yleisyyttä. Tällä tavoin tarkastellen nuoret naiset kokevat selvästi sairauksien haittaavan työ- tai toimintakykyä yleisemmin kuin nuoret miehet (kuvio 9.3).

Yksittäisistä sairauksista nuorilla yleisin on heinä- tai muu allerginen nuha, jota sairastaa noin 18 prosenttia 15–24-vuotiaista (kuvio 9.3). Yhteensä astmaa ja allergista nuhaa sairastavien osuus tämänikäisistä pojista on hieman suurempi kuin tytöistä (25 ja 22 %). Vastaava ero näkyy myös astman vuoksi erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen kohdalla, joskin osuudet ovat vain noin puolet astmaa raportoineiden osuuksista (Kuusisaari ym. 2010). Sen sijaan mielenterveysongelmia tai masennusta sairastavien tyttöjen osuus on suurempi (10 prosenttia) kuin poikien (4 prosenttia).

Tapaturmat ovat yleisimpiä yläkoulun ja ammatillisten oppilaitosten poikaopiskelijoilla

Kouluterveyskyselyssä on lisäksi selvitetty nuorten koulutapaturmien yleisyyttä. Koulutapaturmat viittaavat lukuvuoden aikana koulumatkalla, koulu- tai välitunnilla terveydenhuollon vastaanotolla käynnin vaatineisiin tapaturmiin. Kyse on siis sairastavuuden kaltaisesta objektiivisesta tiedosta, joskin tässäkin tapauksessa tieto on nuorten itsensä raportoima. Kuitenkin tällä tavoin mitattuna

yläkoulu vaikuttaa poikkeuksellisen tapaturma-alttiilta: vuosina 2008–09 pojista 24 prosenttia ja tytöistä 22 prosenttia kertoi olleensa koulussa tapaturman uhrina. Lukiolaisilla tapaturmat ovat selvästi harvinaisempia (8 prosenttia molemmilla sukupuolilla), samoin kuin ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla, joiden keskuudessa tapaturmat ovat niin ikään hieman yleisempiä pojilla (13 prosenttia) kuin tytöillä (10 prosenttia).

Sairaalahoitoa vaativien tapaturmien yleisyydestä saadaan tietoa hoitoilmoitusrekisteristä, jonka mukaan 16–24-vuotiaat miehet ovat varsin riskialtis ikäryhmä. Tässä iässä sairaalahoitoja tapaturmien vuoksi on miehillä yli kaksinkertainen osuus naisiin verrattuna (Kuusisaari ym. 2010).

Kuolleisuus

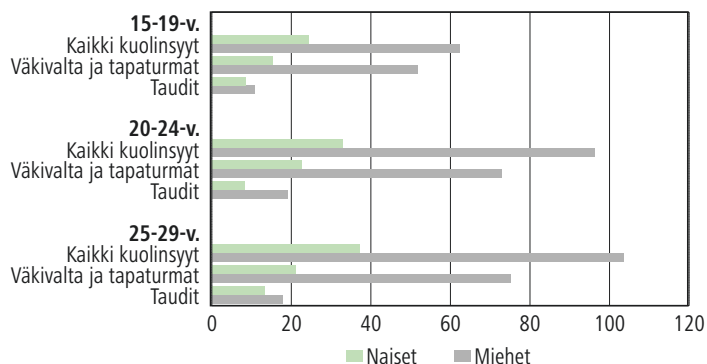
15–29-vuotiaiden poikien kuolleisuus 2,5-kertainen tyttöihin verrattuna

Kuolleisuuden eroja voi pitää äärimmäisenä mittarina sukupuolten terveyseroista. Tässä suhteessa erot ovat selviä, vaikka kuolleisuus nuorten keskuudessa onkin harvinaista ja lisäksi vähenemään päin. Koko elämänsä ajan mitassa kuolleisuus on pienimmillään 5–14-vuotiaiden lasten joukossa. Jo 15–19-vuotiaiden kuolleisuus on selvästi yleisempää, mikä johtuu ennen kaikkea tapaturmaisista ja väkivaltaisista kuolinsyistä.

Kaikkiaan 15–29-vuotiaiden poikien väestösuhteutettu kuolleisuus on noin 2,5-kertainen saman ikäryhmän tyttöihin verrattuna (kuvio 9.4). Kun tapaturmat ja väkivalta ovat tässä iässä selvästi yleisimmät kuolinsyyt, myös kuolleisuuden sukupuolierot johtuvat pääasiassa tapaturmaisesti ja väkivaltaisesti kuolleiden poikien suuresta osuudesta. Silti myös tautikuolleisuus on pojilla yleisempää: 15–19-vuotiaista poikien kuolleisuus tauteihin on 2,4-kertainen tyttöihin verrattuna. Ero kuitenkin tasaantuu iän myötä niin, että 25–29-vuotiailla vastaava suhde on 1,2.

Kuvio 9.4

Kuolleisuus iän mukaan 2008

Lähde: Kuolemansyylasto, Tilastokeskus

Pohdinta

Kuva terveyden sukupuolen mukaisista eroista vaihtelee voimakkaasti mittarin mukaan. Mikäli tarkastellaan väestökyselytietoja ja niissä yleisimmin käytettyjä kysymyksiä, syntyy kuva, jonka mukaan nuorten naisten terveydentila on heikompi kuin miesten. Nuoret naiset kokevat terveytensä huonommaksi, oirehtivat ja raportoivat masennusta useammin kuin miehet. Myös psykiatrinen laitoshoido on naisilla miehiä yleisempää.

Kun sen sijaan tarkastellaan muuta kuin mielenterveyssairauksia, nuoret miehet ovat enemmistössä. Vaikka kokonaisuutena lääkärin toteamat toimintaa haittaavat sairaudet ovat yhtä yleisiä molemmilla sukupuolilla, astman ja allergisen nuhan kaltaiset sairaudet ovat nuorilla miehillä yleisempiä, samoin tapaturmat. Edelleen kuolleisuus yleisimpiin kuolinsyihin on – kuolinsyystä riippumatta – nuorilla miehillä yleisempää kuin naisilla.

Mitä nuorten terveyden erot kertovat tasa-arvosta?

Mitä nuorten terveyden erot sitten kertovat terveyden tasa-arvosta? Konstruktivistisen näkemyksen mukaan sukupuolten välisiä eroja voidaan pitää eriarvoisuutena vain, jos niiden taustalla ei ole biologisia tekijöitä vaan ne ovat seurausta yhteiskunnassa ilmenevistä sukupuoleen sitoutuvista käytännöistä, sosiaali- tai terveyspalvelujen eriarvoistavista piirteistä tai muista vastaavista tekijöistä, joihin sukupuoli sosiaalisena luokkana on yhteydessä. Tässä suhteessa yksi johtopäätös on, että mitä ilmeisimmin erojen taustalla on monimutkaisia yhteiskunnallisia tekijöitä. Tätä osoittaa muun muassa se, vaikka sukupuolen mukaisia terveyseroja tavataan käytännössä kaikissa yhteiskunnissa, erojen suuruus – joskus jopa suuntakin – vaihtelee huomattavasti kulttuurista toiseen. Lisäksi erot ovat niin sanotusti muuntuneet myös historiallisesti, ja joissakin tapauksissa nopeastikin. Yhtenä esimerkkinä tästä on nuorten miesten tapaturmakuolleisuuden nopea väheneminen 1990-luvulla (Rimpelä 2009).

Oireilevat naiset ja katkeilevat miehet

Toinen piirre, joka liittyy nuorten terveyden sukupuolieroihin, kiteytyy englanniksi iskulauseeseen ”women are sicker, men die quicker”, jonka Anja Ahola (1992) muokkasi tasa-arvoasiain neuvottelukunnalle tuottamansa tutkimuksen nimeksi: ”Naiset oireilevat – miehet katkeavat”. Myös käsillä olevan kartoituksen tulokset sopivat yhteen tuon tiivistyksen kanssa: näyttää olevan niin, että selvitetessä terveydentilaa omaan kokemukseen ja itseraportointiin perustuvien tiedoin (koettu terveys, masentuneisuus), nuorten naisten terveys vaikuttaa heikommalta. Kun sen sijaan arvio perustetaan palvelu- ja etuusjärjestelmästä tavalla tai toisella kantautuviin tietoihin (lääkärin toteama sairaus, kuolleisuus), näyttää nuorten miesten terveys huonolta.

Vaikka nuoret (miehet) vielä varsin vähäisessä määrin katkeilevat, nuorten naisten miehiä yleisempi oirehtiminen ilmenee jo tässä iässä. Ahola tulkitsi eroja viime kädessä sukupuoleen soisaalistumisen kautta: taustalla vaikuttavat sukupuoli-identiteetti ja sukupuolirooleihin liittyvät mallit. Tämän katsantokannan mukaan naisille tyypillisempää on tunteiden ilmaiseminen ja miehille tunteiden ja tunneilmaisun tukahduttaminen. Ahola viittaa myös sukupuolirooleihin sisältyvien

mallien ja normatiivisten odotusten yhteiskunnallisen arvostuksen eroihin. Tämän mukaan ”miesten vähäisempi oireilu heijastaisi maskuliinisten ominaisuuksien parempaa yhteiskunnallista arvostusta”. Ahola liittää tulkintaan myös näkemyksen kulttuurisesti määräytyvistä tavoista reagoida tilanteissa, jotka altistavat terveyden häiriöille. Miehet ja naiset kehittäisivät erilaisen tyylin ilmaista esimerkiksi ahdistusta, mikä johtaisi toisaalta eroihin terveyden häiriöiden raportoinnissa, toisaalta myös suuntaisi käyttäytymään näissä tilanteissa eri tavalla. Karkeasti kyse olisi siitä, että miehet ”saattavat ilmaista oireitaan etäistämällä ongelman kokonaan”, tämä ilmenisi erilaisen häiriökäyttäytymisen ja riskinoton yleisyytenä. Naiset puolestaan sisäistäisivät ongelmat, mitä kautta selittyisi erityyppisen oirehtimisen ja psyykkisen sairastavuuden suurempi ilmaantuvuus naisilla.

Tällaista konstruktionistista selitysmallia voi kritisoida siitä, että se tulee toisaalta esineellistäneeksi ja kategorisoineeksi sukupuolten väliset erot, toisaalta siinä sukupuoli tavallaan ylikonstruoidaan. Leslie Doyal (2000) on huomauttanut, että miesten ja naisten välillä on kiistattomia biologisen potentiaalin ja seksuaaliterveyden alueelle paikantuvia eroja, joita ei voida palauttaa sukupuolen rakentumiseen sosiaalisena kategoriana. Nämä ilmenevät esimerkiksi siinä, että poikapuoliset sikiöt ovat keskenmenoissa yliedustettuina, ja vastaavasti synnytykseen liittyvät biologiset riskit koskettavat ymmärrettävästi vain naisia. Konstruktionistinen malli on myös esineellistävä siinä mielessä, että usein tulkinat sukupuolten rooliodotuksista perustuvat karkeisiin yleistyksiin sukupuolten eroista kategorisina heteroseksuaalisina (sosiaali)luokkina (”miehet ovat kyvyttömiä tunneilmaisuuksiin”), jolloin ollaan lähellä kehäpäätelmää.

Kategorisoiva tulkinta ei myöskään jätä tilaa sukupuoliryhmien sisäiselle diversiteetille tai muista sosiaalisista ominaisuuksista aiheutuville eroille. Kuitenkin juuri se, millaisista osajoukoista sukupuolten sisäiset ryhmät koostuvat, tuottaa tai summautuu sukupuolten välisiksi eroiksi. Vaikka suomalaisten etninen kirjavoituminen tuskin selittää nuorten terveyden sukupuolieroja, esimerkiksi nuorten raittiuden yleistymisen yhdeksi osatekijäksi on arveltu muslimitaustaisten nuorten tarjoamaa kulttuurista mallia (Lähteenmaa 2007).

Sukupuolierot psyykkisessä terveydessä

Joan Busfield (2002) pohtii terveyden sukupuolierojen ilmenemistä psykiatristen häiriöiden (psyciatric disorder) näkökulmasta. Hän erottaa kuusi eri mekanismia, jotka voivat tuottaa tai olla tuottamatta psyykkisen terveyden eroja sukupuolten välille. Ensiksikin miehet ja naiset voivat altistua eri häiriöille eri tavoin, jolloin niiden ilmeneminenkin vaihtelee. Toiseksi sukupuolet tai niiden osaryhmät voivat erota siinä millainen alttius niillä on vaikkapa jollekin terveystilalle. Kuten edellä todettiin, synnytykseen liittyvät riskit ovat tällainen systemaattinen ero miesten ja naisten välillä. Kolmanneksi, miehet ja naiset voivat ilmaista ja raportoida itseään koskevia terveyteen liittyviä ongelmia eri tavoin, jolloin kyse on normatiivisesta konstruktionistisesta tulkinnasta, mihin edellä viitattiin. Juuri psykosomaattisen oirehtimisen yleisyyttä nuorilla naisilla on selitetty muun muassa sillä, että he raportoisivat tuntemuksiaan nuoria miehiä herkemmin. Neljäs selitys on, että häiriöitä tunnistetaan ja nimetään sukupuolen mukaan systemaattisesti eri tavoin. Kyse olisi siis toisaalta terveydenhuoltoon liittyvästä tulkinnasta, toisaalta myös epäviralliseen hoivaan liittyvistä piirteistä. Tälle sukua on viides mekanismi,

joka viittaa siihen, että toisen sukupuolen kohdalla jokin terveyteen liittyvä häiriö voi määrittäytyä ongelmaksi herkemmin kuin toinen. Busfield arvelee, että joissakin tapauksissa miehen tietynlainen toiminta voidaan tulkita poikkeavaksi rikoskäyttäytymiseksi, kun naisen kohdalla todennäköisempi tulkinta on mielenterveyden häiriö. Edelleen sairauksien historiassa tunnetaan useita sukupuolittuneita terveyshäiriöitä, joissa on kyse kuudennesta ilmiöstä: itse ongelmaksi määrittäytyminen voi olla sukupuolisidonnaista. Tunnettu esimerkki on hermoheikkous, neurastenia (Uimonen 2003), joka oli vain naisilla tavattu mielenterveyden häiriö.

Tavoitteena terveyden tasa-arvo voimavaroissa?

Useimmat edellä esitetyt tulkinnat ovat reaktioita havaittuihin terveyden sukupuolen mukaisiin eroihin. Doyal (2000) kuitenkin huomauttaa, että jo miesten ja naisten biologisten potentiaalien eroista seuraa, että terveyden tasa-arvon tavoittelemiseksi hyödyllisempää olisi pyrkiä tarkastelemaan sitä, kohdentuvatko voimavarat oikeudenmukaisesti niin, että niiden voi odottaa tuottavan terveyden tasa-arvoa. Tavoitteena ei toisin sanoen olisikaan tasa-arvo terveyden ilmentymisessä vaan terveyteen liittyvissä – sukupuolen mukaan kohdentuvissa – voimavaroissa.

Doyal kehittelee ajatustaan ennen kaikkea globaalista näkökulmasta. Suomalaisten nuorten terveyseroihin sovellettuna voimavaralähtöinen tarkastelu kiinnittäisi huomiota ennen kaikkea hoitoon pääsyyn, kouluterveydenhuollon saatavuuteen ja terveysammattilaisten toimintaan mahdollisesti piileviin eriarvoistaviin piirteisiin. Tämän näkökulman ongelmana on kuitenkin, että huomio todellakin kiinnittyy tällöin palvelujärjestelmään, ainakin, jollei voimavaroina ymmärretä ennaltaehkäisyä ja muita terveyteen liittyviä tekijöitä. Ossi Rahkosen (1994, 70) tiivistystä hyödyntäen mahdollisia terveydentilan erojen syytekijöitä – biologisten erojen ja sosiaalisten roolien ohella – ovat ainakin sukupuolten erot terveystietoisuudessa, terveyspalvelujen käytössä ja terveyskäyttäytymisessä. Rahkosen tavoin on syytä ymmärtää terveyskäyttäytyminen laajasti terveyteen liittyvänä käyttäytymisenä, jolloin kyse on muustakin kuin vähäisestä liikunnasta, huonosta ravitsemuksesta, tupakoinnista ja alkoholin käytöstä, vaikka nämä ”neljä pahetta” usein terveyden yhteydessä mainitaankin. Terveyteen tavalla tai toisella liittyvää käyttäytymistä on kuitenkin muunkinlaista. Esimerkiksi erilaiset hyvinvointialan liikkeet hyödyntävät asiakkaiden pyrkimyksiä ylläpitää terveyttä lääkkeenomaisin tuottein.

Onko jompikumpi sukupuoli eriarvoisessa asemassa terveyden suhteen?

Yksi tapa jäsentää terveyden sukupuolieroja on eritellä niitä terveyden/sairauden eri tasoina, jolloin siis eri tasojen nähdään olevan toisiinsa yhteydessä, mutta silti niin, ettei niitä voi palauttaa toisiinsa. Tapani Purolan mallissa, johon Rahkonenkin viittaa, erotetaan sairaus (terveys) psykofyysisenä tilana, sosiaalisena tilana ja koettuna tilana. Tätä jaottelua seuraten nuorten miesten terveysongelmat korostuvat psykofyysisellä ulottuvuudella, kun taas nuorten naisten terveysongelmat ilmenisivät koettuina ja jossain määrin myös sosiaalisen (mielenterveyden häiriöt) tilan tasolla. Purolan mallin taustalla on 1970-luvun järjestelmäteoreettinen ajattelu, jota soveltaen nuorten terveyden tasa-arvo jäsentyy siis järjestelmän eri tasojen välisenä vaihteluna ja vuorovaikutuksena, ei niinkään kysymyksenä siitä, kumpi sukupuoli on terveyden suhteen eriarvoisemmassa asemassa.

Lähteet

- Ahola, A., 1992. Naiset oireilevat – miehet katkeavat. Sarja A: Tutkimuksia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvojulkaisuja.
- Busfield, J., 2002. The archeology of psychiatric disorder: gender and disorders of thought, emotion and behaviour. Kirjassa: G. Bendelow, M. Carpenter, C. Vautier ja S. Williams, toim., Gender, health and healing. The public / private debate. London and New York: Routledge, ss. 144–162.
- Doyal, L., 2000. Gender equity in health: debates and dilemmas. Social Science and Medicine, 51(6), 931–999.
- Helakorpi, S., Laitalainen, E. ja Uutela, A., 2010. Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2009. Raportti 7/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kestilä, L.K., Koskinen, S., Kestilä, L., Suvisaari, J., Aalto-Setälä, T. ja Aro, H., 2007. Nuorten aikuisten psyykinen oireilu: riskitekijät ja terveyspalvelujen käyttö. Suomen Lääkärilehti, 62(43), 3979–3986.
- Kuussaari, K., Pietikäinen, M. ja Puhakka, T., 2010. Nuoret ja aikuiset tilastojen ja kyselytutkimusten valossa. Kirjassa: A. Anttila, K. Kuussaari ja T. Puhakka, toim, Ohipuhuttu nuoruus? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, THL ja Nuora, ss. 16–61.
- Luopa, P., Lommi, A., Kinnunen, T. ja Jokela, J., 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000–2009. Raportti 20/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lähteenmaa, J., 2007. Jos alkoholinkäyttö olisikin "out". Kirjassa: C. Tigerstedt, toim, Nuoret ja alkoholi. Helsinki: Alkoholi- ja huumetutkijain seura & Nuorisotutkimusseura, ss. 89–102.
- OECD, 2009. Doing Better for Children. Paris: OECD.
- Rahkonen, O., 1994. Terveystila ja terveyskäyttäytyminen. Sukupuoli- ja sosiaaliluokkaerot nuorissa ikäryhmissä. Jyväskylä: Stakes.
- Rimpelä, A., 18.7.2005, 2005-last update, Nuorten terveys [Homepage of Duodecim], [Online]. Available: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=suo00046 [05/12, 2011].
- Uimonen, M., 2003. Perheenäiti ja heikkohermoinen nainen. Hermoterveystieto naiskansalaisuuden tuottajana 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Kirjassa: I. Helén ja M. Jauho, toim, Kansalaisuus ja kansanterveys. Helsinki: Gaudeamus, ss. 196–210.
- Unicef Innocenti Research Centre, 2007. Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries. Florence: The United Nations Children's Fund.

10 Nuorten elintavat

Johdanto

Terveyttä edistävät ja haittaavat elintavat eivät jakaudu väestössä tasaisesti, vaan vaihtelevat useiden sosiodemografisten tekijöiden kuten sukupuolen, koulutuksen ja asuinalueen mukaan (Helakorpi ym. 2010; Prättälä & Paalanen 2007; Luoto ym. 2003; Mackenbach 2002). Elintavat, eli terveyteen vaikuttavat arkiset käyttäytymismuodot, ovat keskeisessä asemassa terveyden edistämisessä ja kansantautien ehkäisyssä. Elintavat alkavat muotoutua jo lapsuudessa ja nuoruudessa: esimerkiksi lapsuuden elinolot ja perhetekijät ovat yhteydessä lasten elintapoihin (Lehto ym. 2009) ja ennustavat nuoren aikuisuuden tupakointia, alkoholinkäyttöä ja lihavuutta (Kestilä 2008). Lisäksi nuoren omaksuma terveyteen liittyvä käyttäytyminen, kuten päihteidenkäyttö sekä liikunta- ja ravintotottumukset määrittävät keskeisesti paitsi yksilön senhetkistä, myös myöhempää hyvinvointia ja terveyttä. Nuorena omaksuttujen terveystottumusten on todettu tutkimuksissa olevan melko pysyviä käyttäytymisen muotoja. Elintavat ovat myös keskeisiä väestöryhmien välisiä terveyseroja selittäviä tekijöitä (Droomers 2002), jo nuoressa aikuisväestössä (Kestilä 2009). Tarkasteltaessa elintapoja ja niissä tapahtuvia muutoksia otetaan huomioon niiden yhteys yksilöiden taustatekijöihin (esimerkiksi koulutus, ammattiasema, tulot, asuinpaikka, terveydentila, sukupuoli) sekä erilaiset taloudelliset, sosiaaliset, psykologiset ja kulttuuriset tekijät.

Syyt siihen, miksi yksilöt valitsevat tiettyjä elintapoja toisten sijaan, ovat monimuotoisia. Niihin kuuluvat muun muassa varhaisten elämäkokemusten vaikutukset, sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet, työ- tai opiskeluympäristö, vallitsevan ajan ja yhteiskunnan kulttuuriset piirteet sekä yksilöön liittyvät ominaisuudet. Elintavat muotoutuvatkin lukuisten eri tekijöiden seurauksena ja yhteisvaikutuksessa. Tutkimusten mukaan varsinaiset väestöryhmien väliset terveyserot ovat vielä kohtuullisen vähäisiä lapsuudessa ja nuoruudessa, mutta kärjistyvät nopeasti siirryttäessä nuoreen aikuisuuteen (Mäkinen 2010; Kestilä 2008; Koskinen ym. 2005). Elintavoissa sen sijaan voidaan nähdä eroja jo varhemmin lapsuudessa ja nuoruudessa: eroja on nähtävissä varhaisnuoruudessa kouluikäisillä esimerkiksi sukupuolen, vanhempien sosioekonomisen aseman ja nuoren oman koulumenestyksen mukaisesti. Siirryttäessä nuoreen aikuisuuteen erot eri väestöryhmien välillä kärjistyvät: elinolojen vakiintuessa erot sekä elintavoissa että terveydessä selvenevät ja syvenevät. Vaikka nuoret ja nuoret aikuiset ovat monessa suhteessa hyvin terveitä, epäterveelliset elämäntavat enteilevät tulevaisuudessa suuria terveyseroja eri väestöryhmien välille. Nuorten terveyttä ja sen sukupuolieroja on käsitelty tämän kirjan luvussa 9 (Sakari Karvonen).

Sukupuolten väliset erot elintavoissa ovat merkityksellisiä; erot elintavoissa ovat yksi keskeinen sukupuolten välisiä terveydentilan eroja selittävä tekijä. Suomalaisen elintapatutkimusten tulosten mukaan miesten elintavat ovat yleisesti naisten elintapoja epäterveellisempiä; esimerkiksi miehet tupakoivat ja käyttävät alkoholia useammin kuin naiset ja heidän ruokavaliossaan on enemmän rasvaa ja sokeria, mutta vähemmän kasviksia kuin naisten ruokavaliossa (Prättälä & Paalanen 2007; Luoto ym. 2003). Vapaa-ajan liikunnan harrastamisen sukupuolierot eivät sen sijaan aiempien tutkimusten mukaan ole olleet merkittäviä (Mäkinen 2010; Helakorpi ym. 2007; Borodulin ym. 2006). On esitetty, että perinteisesti poikien terveyskäyttäytyminen on ollut useammin terveyttä vahingoittavaa ja tyttöjen terveyttä palauttavaa tai vahvistavaa (Rahkonen 1994). On kuitenkin tuotu esiin, että tyttöjen elintavat ovat lähestyneet poikien vastaavia ja muuttuneet osin samankaltaisemmiksi.

Tässä artikkelissa ei ole tarkoitus käydä läpi kaikkia elintapoja kuvaavia mitareita vaan keskittyä muutamaa keskeisimpään. Artikkelissa elintavoista on valittu tarkastelun kohteeksi tupakointi, alkoholinkäyttö, liikunta ja ylipaino, mutta myös muissa, kuten ravintotottumuksissa ja unessa on havaittu väestöryhmien välisiä, myös sukupuolten välisiä, eroja. Toisin kuin terveyteen ja kuolleisuuteen liittyen, säännöllisesti kerättävällä rekisteritiedolla ei juuri tavoiteta tietoa nuorten elintavoista, ja tiedot perustuvatkin pääosin säännöllisesti toteutettaviin survey-pohjaisiin väestötasoisii tutkimuksiin. Keskeisimpiä tietolähteitä, joista on saatavilla tietoa nuorten elintavoista, ovat Tampereen yliopiston joka toinen vuosi toteuttama Nuorten terveystapatutkimus (NTTT) sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuosittain toteuttama Kouluterveyskysely (KTK). Lisäksi Aikuisväestön terveyskäyttäytymistutkimuksen (AVTK) osana kerätään vuosittain tietoa 15–24- ja 25–34 -vuotiaista nuorista ja nuorista aikuisista (ks. infolaatikko tiedonkeruista luvun lopussa).

Tupakointi

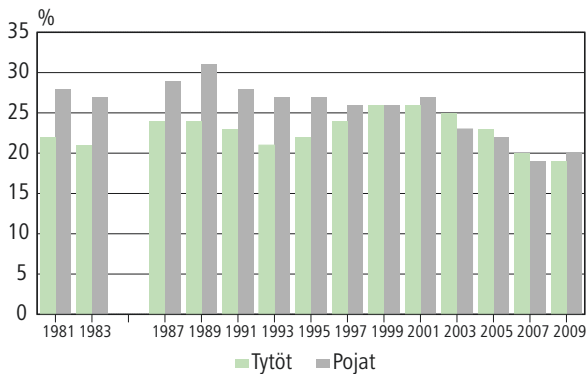
Viitteitä nuorten tupakoinnin myönteisen kehityksen pysähtymisestä

Nuorten elintapoja kartoittaneet tiedonkeruut ovat osoittaneet nuorten 12–18-vuotiaiden nuorten tupakoinnin kehityssuunnan olleen pääosin myönteinen 2000-luvulla (Luopa ym. 2010; Rimpelä ym. 2007). Tupakoinnin kehityksessä nähdään kuitenkin parin viime vuoden aikana viitteitä myönteisen kehityksen pysähtymisestä ja jopa kääntymisestä terveyden kannalta kielteisempään suuntaan (Rainio ym. 2009).

Nuorten terveystapatutkimuksen (NTTT) mukaan vuonna 2003 suomalaisista 14–18-vuotiaista nuorista käytti tupakkatuotteita päivittäin yhteensä 24 prosenttia (Kuvio 10.1). Osuus pysyi lähes samana 1980-luvulta lähtien, mutta kehitys oli erilainen sukupuolittain tarkasteltuna: poikien tupakointi väheni ja tyttöjen lisääntyi. Pojilla tupakkatuotteiden käyttö lähti lievään laskuun jo 90-luvun alussa, kun tyttöjen tupakkatuotteiden käyttö lisääntyi vähitellen 1980-luvun alusta lähtien vuoteen 2001 asti. Tämän jälkeen myös tyttöjen tupakkatuotteiden käytön nousu pysähtyi ja kääntyi laskuun. Vuonna 2007 näytti siltä, että vuosituhaten alusta alkanut 14-vuotiaiden tyttöjen päivittäinen tu-

Kuvio 10.1

Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) vuosina 1981–2009

Lähde: Nuorten terveystapatutkimus NTTT 2009 (Rainio ym. 2009), Tampereen yliopisto

pakkatuotteiden käyttö oli laskussa. Sekä 16- että 18-vuotiailla tytöillä lasku on hidastunut. Näyttää siltä, että laskutrendi on pysähtynyt vuosien 2007–2009 välillä ja vuonna 2009 kääntynyt jopa uudelleen hieman nousuun (Rainio ym. 2009).

Nuorten tupakointia on väestökyselyissä tarkasteltu erilaisten mittareiden avulla; on kysytty esimerkiksi tupakoinnin aloittamisikää, päivittäistä tupakkatuotteiden käyttöä, erilaisten tupakkatuotteiden käyttöä, päivittäistä savukkeiden käyttöä sekä nuuskan käyttöä. Tytöillä päivittäin savukkeita polttavien osuus on lähes sama kuin kuviossa 10.1 esitetty päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuus, sillä nuuskaa satunnaisesti tai päivittäin käyttävien tyttöjen osuus on hyvin pieni (vuonna 2009 14–18-vuotiaista vajaa 2 prosenttia, NTTT). Pojilla nuuskaaminen on kuitenkin sen verran yleistä (vuonna 2009 14–18-vuotiaista lähes joka kymmenes), että pelkästään savukkeiden päivittäistä käyttöä tarkastelemalla saadaan tupakan käytön yleisyydestä ja kehityksestä pojilla hieman myönteisempi kuva kuin tarkastelemalla tupakkatuotteiden kokonaiskäyttöä (Rainio ym. 2009). Iän mukaan tarkasteltuna vuonna 2009 14-vuotiaista pojista ja tytöistä 8 prosenttia raportoi savukkeiden päivittäistä käyttöä, 16-vuotiaista pojista 21 prosenttia ja tytöistä 22 prosenttia, 18-vuotiaista pojista 28 prosenttia ja tytöistä 26 prosenttia (Rainio ym. 2009).

Aikuisväestön terveyskäyttäytyminen -tutkimuksen (AVTK) tulosten valossa miesten päivittäistupakointi on tutkimusjakson alusta (v. 1978) vähentynyt melko tasaisesti; naisten päivittäistupakointi taas yleistyi 1980-luvun puoliväliin saakka. Naisten tupakointi pysyi sen jälkeen pitkään samalla tasolla, mutta on viime vuosien aikana kääntynyt laskuun. Tutkimuksen mukaan vuonna 2009 15–24-vuotiaista naisista tupakoi päivittäin 13,5 prosenttia ja satunnaisesti 9,2 prosenttia; 25–34-vuotiaissa osuudet olivat hieman suuremmat: 17 prosenttia ja 12,1 prosenttia (taulukko 10.1). Miehillä päivittäin tupakoivia oli 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä 14,5 prosenttia ja satunnaisesti tupakoivia 9,7 prosenttia, vanhemmassa ikäluokassa vastaavat osuudet olivat 21,2 prosenttia ja 16,6 pro-

Taulukko 10.1

Tupakoivien osuus väestöstä vuonna 2009 iän mukaan 15–34 -vuotiailla (%)
(tupakkaindeksi)

	Naiset		Miehet	
	15–24-v.	25–34-v.	15–24-v.	25–34-v.
Päivittäin tupakoivia	13,5	17	14,5	21,2
Satunnaisesti tupakoivia	9,2	12,1	9,7	16,6
Lopettaneita (1–12 kk sitten)	1,6	4,8	2,9	4,7
Lopettaneita (yli vuosi sitten)	1,2	12,1	0,5	8,8
Tupakoimattomia	74,5	53,6	71,5	48,2
Puutteelliset tiedot	0	0,3	1	0,5
Yhteensä	100	100	100	100
N	251	289	207	193

Lähde: Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys -tutkimus 2009 (Helakorpi ym. 2010),
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

senttia. (Helakorpi ym. 2010). Taulukosta 10.1 käy ilmi myös lopettaneiden osuudet näissä ikäryhmissä.

Oppilaitostyyppin ja koulutuksen mukaiset erot tupakoinnissa ovat merkittäviä sekä tytöillä että pojilla

Paitsi sukupuolittain, eroja tupakoinnissa tarkastellaan nuorilla usein oppilaitostyyppin mukaisesti. Perusasteen koulutuksen jälkeen tupakoinnin yleisyys vaihtelee huomattavasti toisen asteen oppilaitostyyppin mukaisesti, sekä tytöillä että pojilla (Taulukko 10.2). Kouluterveyskyselyn tulosten 2008/2009 mukaan peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista tupakoi päivittäin yhteensä 16 prosenttia – pojista 17 prosenttia ja tytöistä 14 prosenttia. Toisen asteen koulutukseen siirryttäessä erot ovat selvät lukiolaisten ja ammattioppilaitosten opiskelijoiden välillä: lukion ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoista päivittäin tupakoivien osuus on 10 prosenttia, kummallakin sukupuolella. Vastaava osuus on ammatillisten oppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoilla 40 prosenttia; pojista tupakoi päivittäin 39 prosenttia ja tytöistä 40 prosenttia (Rainio ym. 2009).

Myös nuoressa aikuisuudessa, 18–29-vuotiailla nuorilla aikuisilla on päivittäisessä tupakoinnissa selkeät koulutusryhmittäiset erot Terveys 2000 – tutki-

Taulukko 10.2

Päivittäisen tupakoinnin, viikottaisen humalajuomisen, ylipainon ja vapaa-ajan liikuntaharrastuksen yleisyys 8. ja 9-luokkalaisilla, lukion 1. ja 2. luokan oppilailla sekä ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2008/2009 (%)

	Naiset			Miehet		
	8.–9. luokka	lukio 1. ja 2.	ammatillinen	8.–9. luokka	lukio 1. ja 2.	ammatillinen
Päivittäinen tupakointi	14	10	40	17	10	39
Viikottainen humalajuominen	16	23	37	17	28	43
Ylipaino	11	9	17	19	17	26
Harrastaa liian vähän liikuntaa	54	55	71	49	49	66
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	5	9	17	7	12	17

Lähde: Kouluterveyskysely 2008/2009 (Luopa ym. 2010), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

muksen tulosten perusteella; vain perusasteen suorittaneilla nuorilla aikuisilla päivittäinen tupakointi on noin nelinkertaista verrattuna korkeakoulutuksen suorittaneiden tai sitä suorittamassa olevien nuorten aikuisten tupakointiin (Kestilä ym. 2006; Koskinen ym. 2005).

Alkoholinkäyttö

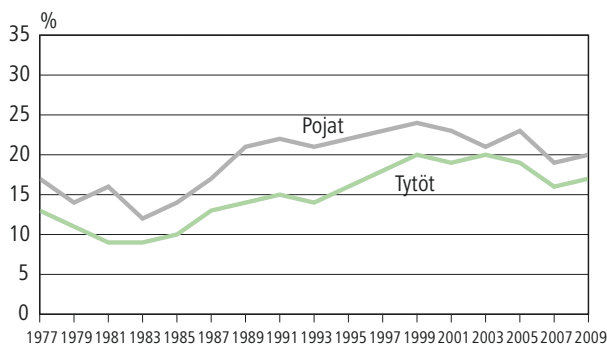
Raiuttiuden myönteinen kehitys on pysähtynyt sekä pojilla että tytöillä

Nuorten terveystapatutkimuksen (NTTT) mukaan 2000-luvulla raittiiden nuorten osuus oli kaikissa ikäryhmissä ja molemmilla sukupuolilla suurimmillaan vuonna 2007. Ajanjaksolla 2007–2009 raittiiden osuus kuitenkin on vähene- mään päin: kun 16-vuotiaiden ikäryhmässä raittiiden poikien ja tyttöjen osuu- det olivat vuonna 2007 29 prosenttia ja 25 prosenttia, osuudet olivat vuonna 2009 26 prosenttia ja 21 prosenttia. 18-vuotiailla pojilla vastaavat osuudet olivat vuonna 2007 14 prosenttia ja vuonna 2009 9 prosenttia ja tytöillä 11 prosenttia ja 8 prosenttia (Rainio ym. 2009). Vuoden 2009 tulosten mukaan 14–18-vuo- tiasta nuorista pojat ilmoittivat olevansa raittiita tyttöjä useammin, vaikka erot olivatkin vain muutamia prosenttiyksiköitä. Raittius väheni iän karttuessa siten, että 18-vuotiaista enää vain alle 10 prosenttia ilmoitti, että ei juo lainkaan al- koholijuomia. Raittiuden myönteinen kehitys pysähtyi kaikissa ikäryhmissä ja molemmilla sukupuolilla. (Rainio ym. 2009).

Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan vuonna 2009 kerran kuukaudessa tai useammin alkoholia käyttävien osuudet olivat 14-vuotialla pojilla 16 pro- senttia ja tytöillä 20 prosenttia, 16-vuotiailla pojilla 44 prosenttia ja tytöillä 49 prosenttia, ja 18-vuotialla pojilla 78 prosenttia ja tytöillä 76 prosenttia. Viikoit- taisen alkoholinkäytön trendi on ollut laskeva 90-luvun lopusta lähtien, mutta on vuoden 2007 jälkeen ollut jälleen nouseva: vuonna 2007 viikoittain juovien poikien osuus laski alle 20 prosenttia ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1987, mutta vuonna 2009 osuus on jälleen noussut 20 prosenttiin. Myös tytöillä las-

Kuvio 10.2

Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) vuosina 1977–2009

Lähde: Nuorten terveystapatutkimus NTTT (Rainio ym. 2009), Tampereen yliopisto

kusuunta on pysähtynyt ja ollut vuodesta 2007 noususuuntainen. Ikäryhmittäin tarkasteltuna vuodesta 2007 vuoteen 2009 viikoittainen alkoholinkäyttö on lisääntynyt eniten 16–18-vuotiailla. (Rainio ym. 2009.)

Niin pojat kuin työtökin ilmoittavat kuukausittaisesta humalasta

Tosihumalaan kuukausittain juovien osuus 14–18-vuotiaiden ikäryhmässä on kasvanut 80-luvun alusta 90-luvun loppuun sekä tytöillä että pojilla, vuoden 1995 notkahdusta lukuun ottamatta. Tutkimusjaksolla 2003–2005 14–18-vuotiaiden poikien kuukausittainen humalajuominen pysähtyi 22 prosentin tasolle. Vuoden 2007 laskusuunta kääntyi nousuun vuonna 2009 ja kuukausittaisen humalajuomisen taso on pojilla jälleen 22 prosenttia. Tytöillä tosihumalaan kuukausittain juovien osuudet laskivat tutkimusjaksolla 2005–2007 alle 20 prosenttiyksikön. Tämä suuntaus kääntyi lievään nousuun vuonna 2009, jolloin 21 prosenttia ilmoitti kuukausittaisesta humalasta. Tosihumalaan vähintään kerran kuussa juovien 14–18-vuotiaiden osuudet sukupuolittain ja iän mukaan vuosina 1981–2009 käyvät ilmi taulukoista 10.3a ja 10.3b.

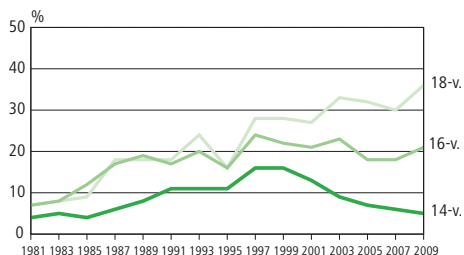
Kouluterveyskyselyn 2008/2009 tulosten mukaan kuukausittaisessa humalajuomisessa on merkittäviä eroja oppilaitostyyppin mukaisesti 14–18 -vuotiailla (Taulukko 10.2). Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista humalaan joi itsensä vähintään kerran kuussa 17 prosenttia pojista ja 16 prosenttia tytöistä. Lukiolaispojista osuus oli 28 prosenttia ja -tytöistä 23 prosenttia. Ero ammatillisen oppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoihin on merkittävä: ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista pojista 43 prosenttia ja tytöistä 37 prosenttia joi itsensä humalaan vähintään kerran kuussa (Luopa ym. 2010).

Nuorten aikuisten alkoholinkäytöstä kertovat Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen -tutkimuksen tulokset (AVTK). Vuonna 2009 15–24 vuotiaista miehistä 76 prosenttia ja naisista 84,3 prosenttia oli käyttänyt alkoholia viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. 25–34-vuotiaista miehistä vastaava osuus oli 95,2 prosenttia ja naisista 91,2 prosenttia (Helakorpi ym. 2010).

Kuusi annosta tai enemmän kerralla joi kerran viikossa tai useammin 15–24 -vuotiaista miehistä noin neljäsosa ja naisista noin joka kymmenes; 25–34-vuo-

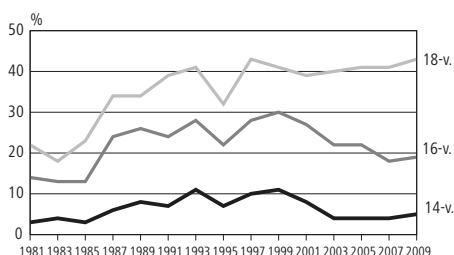
Kuvio 10.3a

Tosihumalaan vähintään kerran kuukaudessa juovat 14–18-vuotiaat tytöt (%) 1981–2009

Kuvio 10.3b

Tosihumalaan vähintään kerran kuukaudessa juovat 14–18-vuotiaat pojat (%) 1981–2009

Lähde: Nuorten terveystapatutkimus NNTT (Rainio ym. 2009), Tampereen yliopisto

Taulukko 10.3

Kuinka usein juo alkoholia kerralla kuusi annosta tai enemmän iän mukaan, %

	Naiset		Miehet	
	15–24-v.	25–34-v.	15–24-v.	25–34-v.
Ei koskaan	36,9	29,1	34	12,2
Harvemmin kuin kerran kuussa	34	46	21,8	35,6
Kerran kuussa	19,7	17,5	19,3	33
Kerran viikossa	9,4	7,4	23,9	17,6
Päivittäin tai lähes päivittäin	0	0	1	1,6
Yhteensä	100	100	100	100
N	244	285	197	188
puuttuvia (n)	4	4	10	5

Lähde: Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys -tutkimus (Helakorpi ym. 2010),
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

tiaista miehistä vajaa viidennes ja naisista hieman reilu 7 prosenttia (Taulukko 10.3). Runsas kertajuominen on siis yleisempää miehillä kuin naisilla ja nuoremassa ikäluokassa yleisempää kuin vanhemmassa.

Liikuntatottumukset ja ylipaino

Tytöt harrastavat poikia vähemmän vapaa-ajan liikuntaa

Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella voidaan tarkastella peruskouluikäisten, ammattiin opiskelevien ja lukion ensimmäisellä ja toisella vuosikurssilla opiskelevien tyttöjen ja poikien vapaa-ajan liikunta-aktiivisuutta vuosina 2008 ja 2009 (Luopa ym. 2010). Tulosten perusteella (Taulukko 10.2) näyttäisi siltä, että tytöt harrastavat poikia vähemmän vapaa-ajan liikuntaa. Peruskouluikäisistä 54 prosenttia, ammattiin opiskelevista 71 prosenttia ja lukion ensimmäisen ja toisen vuosikurssin tytöistä 55 prosenttia harrastaa riittämättömästi vapaa-ajan liikuntaa kun pojilla vastaavat luvut ovat 49 prosenttia, 49 prosenttia ja 66 prosenttia. Erityisen huomion ansaitsee ammattiin opiskelevia tyttöjen ja poikien riittämätön liikunta-aktiivisuus suhteessa muiden oppilaitostyyppien tyttöjen ja poikien liikunta-aktiivisuuteen. Liian vähän liikuntaa harrastavien nuorten osuus on Kouluterveyskyselyssä määritetty seuraavasti: nuori harrastaa vapaa-aikana harvemmin kuin neljä kertaa viikossa urheilua tai liikuntaa vähintään puoli tuntia kerrallaan, tai vähemmän kuin kaksi tuntia viikossa hengästyttävää tai hikoituttavaa liikuntaa. (Luopa ym. 2010.)

15–34 -vuotiaat naiset harrastavat miehiä aktiivisemmin kestävyysliikuntaa, mutteivät lihaskuntoharjoittelua

Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys -tutkimus vuodelta 2009 antaa monipuolisemman kuvan nuorten ja nuorten aikuisten terveysliikunnasta (Taulukko 10.4). Tulosten perusteella terveysliikuntasuosittelun täyttymisessä on erityisesti 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä suuret sukupuolierot. Lisäksi 15–24-vuotiaat että 25–34-vuotiaat naiset ovat miehiä aktiivisempia harrastamaan kestävyysliikuntaa (joko rauhallinen tai ripeämpi), mutta suositusten mukainen lihaskuntoharjoittelu jää vähemmälle.

Taulukko 10.4

Terveysliikunnan harrastaminen 15–24 ja 25–34-vuotiailla miehillä ja naisilla (%)

	Vain verkkaista ja rauhallista kestävyysliikuntaa		Ripeää ja reipasta kestävyysliikuntaa ja/tai lihaskuntoa, mutta ei riittävästi		Ainakin 2 pvä/vko lihaskuntaharjoittelua, ei tarpeeksi kestävyysliikuntaa		Suositusten mukaisesti kestävyysliikuntaa, ei tarpeeksi lihaskuntaharjoittelua		Suositusten mukaisesti kestävyysliikuntaa ja lihaskuntaharjoittelua ¹	
	15–24-v.	25–34-v.	15–24-v.	25–34-v.	15–24-v.	25–34-v.	15–24-v.	25–34-v.	15–24-v.	25–34-v.
Naiset	9	6	17	21	6	7	41	40	18	14
Miehet	3	10	13	16	8	12	30	32	32	15

1: UKK-instituutin terveystieteiden tutkimuskeskus (www.ukkinstituutti.fi)

15–24-vuotiaita miehiä n=206 ja naisia n=250, 25–34-vuotiaita miehiä n=192 ja naisia n=288

Lähde: Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys -tutkimus (Helakorpi ym. 2010), Terveystieteiden tutkimuskeskus

Ylipainoisuus on yleistynyt yläkoululaispojilla tyttöjä nopeammin, lukioikäisillä ero pysynyt ennallaan

Perinnöllisten tekijöiden ohella liikunta ja ravintotottumukset ovat yhteydessä ylipainoon. Ylipaino ei ole varsinainen elintapamittari, mutta toimii niiden hyvänä indikaattorina. Lasten ja nuorten lihavuus on viime vuosikymmeninä yleistynyt. Se on usein pysyvää ja siihen liittyy merkittävä terveysongelmien riski aikuisiällä. Jo lapsuus- ja nuoruusiässä lihavuus vaikuttaa ennen kaikkea elämänlaatuun; ylipainoisilla lapsilla esiintyy esimerkiksi masentuneisuutta, kiusatuksi tulemistä ja yksinäisyyttä.

Kouluterveyskyselyssä nuoret ilmoittavat itse painonsa ja pituutensa. Tulosten 2008/2009 mukaan näiden tietojen perusteella laskettuna ylipainoisia on pojista tyttöjä useampi (Taulukko 10.5). 2000-luvulla poikien ja tyttöjen ero ylipainossa on kasvanut yläkoululaisilla, mikä johtuu siitä, että pojille ylipainoisuus on yleistynyt tyttöjä nopeammin. Lukioikäisillä sukupuolten välinen ero on pysynyt ennallaan (Luopa 2010). Sukupuolieroja suurempia erot ovat lukiolaisten ja ammattioppilaitosten välillä sekä miehillä että naisilla: kun lukiolaisista ylipainoisia on miehistä 17 prosenttia ja naisista 9 prosenttia, ovat vastaavat luvut ammattioppilaitoksissa opiskelevilla 26 prosenttia ja 17 prosenttia (Taulukko 10.5).

Taulukko 10.5

Body mass -indeksi (kg/m²) iän mukaan (%).

	Naiset		Miehet	
	15–24-v.	25–34-v.	15–24-v.	25–34-v.
14,99–19,99	27,1	15,8	19,6	1,6
20–24,99	55,9	54,9	58,8	44,4
25–29,99	13,4	21,1	16,1	42,3
30–	3,6	8,1	5,5	11,6
Yhteensä	100	100	100	100
N	247	284	199	189
puuttavia (n)	4	5	8	4

Lähde: Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys -tutkimus (Helakorpi ym. 2010), Terveystieteiden tutkimuskeskus

Ylipainoisten ($\text{BMI} \geq 25 \text{ kg/m}^2$) osuus 15–24-vuotiaista miehistä on 21,6 prosenttia ja naisista 17 prosenttia, 25–34-vuotiaista miehistä 53,9 prosenttia ($\text{BMI} > 30 \text{ kg/m}^2$ 11,6 prosenttia) ja naisista 29,2 prosenttia ($\text{BMI} \geq 30 \text{ kg/m}^2$ 8,1 prosenttia) (Helakorpi ym. 2010). Tiedot perustuvat itseilmoitettuihin pituus- ja painotietoihin. Taulukosta 10.5 käy ilmi painoindeksin tarkempi jakauma.

Pohdinta

Sukupuolten välisestä terveys- ja elintapaeroista

Elintavat ovat keskeisiä terveyden määrittäjiä ja terveyden alueella sukupuolten välisten erojen tarkastelu onkin mielenkiintoista: naiset sairastavat ja oireilevat miehiä enemmän, mutta miehet kuolevat naisia nuorempina (Rahkonen 1994; Ahola 1992). Terveyden ja terveyskäyttämisen sukupuolten välisiä eroja on tutkittu paljon. Naiset ja miehet eivät ole terveystottumusten mukaisesti samalla viivalla ja yleinen käsitys on, että miesten terveystottumukset ovat naisten vastaavia epäterveellisempiä.

Sytä sukupuolten välisiin elintapaeroihin voi lähteä etsimään eri suunnilta. Biologisen sukupuolen lisäksi sosiaalisesti ja kulttuurisesti määrittyvä sukupuoli tulee merkitykselliseksi eroja selitettäessä. Sosiaalitieteellisessä terveystutkimuksessa sukupuoli viittaakin sosiaaliseen sukupuoleen, koska terveys ja terveyserot eivät palaudu täysin biologiaan (Rahkonen 1994). Terveyskäyttämisenä on erilaisia merkityksiä erilaisissa sosiaalisissa oloissa elävillä ihmisillä, samoin miehet ja naiset voivat antaa erilaisille terveyskäyttämisen muodoille erilaisia merkityksiä. Elintapoja säätelevät myös monet yhteiskunnalliset arvot ja normit: esimerkiksi rankempi päihteidenkäyttö saattaa olla miehille naisia hyväksyttävämpää.

Ossi Rahkonen (1994) on tiivistänyt terveyden ja elintapojen sukupuolieroja selittävän kirjallisuuden keskeisimpiä selitysmalleja. Sukupuolten väliset erot elintavoissa selittävät osin sukupuolten välisiä terveydentilan eroja. Kun poikien terveyskäyttämisenä on useammin terveyttä vahingoittavaa, on tyttöjen terveyttä palauttavaa tai vahvistavaa. Tämä ei kuitenkaan näy tyttöjen vähäisempänä sairastavuutena, vaikka selittääkin osin sitä, että miesten sairaudet ovat usein vakavampia. Sukupuolten välisiä terveydentilan eroja selittävät tekijät voidaan tiivistää viiteen ryhmään Cecil Helmanin (1989) mukaan: 1) biologiset erot (naiset ovat biologisesti miehiä kestävämpiä; raskauteen, synnytykseen ja kuukautisiin liittyvät erityiset piirteet ja vaikutukset); 2) sosiaaliset roolit (naisten sosiaalisten roolit ovat miehiä rasittavampia; palkka- ja kotityön kaksoistaakka, keinot rasittavuuden hoitoon yms.); 3) terveystietoisuuden erot (sairastaminen ja sen myöntäminen on naisille hyväksyttävämpää, koko perheen terveydestä huolehtiminen); 4) erot terveyspalvelujen käytössä (tytöt käyttävät poikia enemmän terveyspalveluja); 5) erot elintavoissa ja terveyskäyttämisenä (tyttöjen elintavat ovat poikia terveellisempiä). (Rahkonen 1994.) Näitä selitysmalleja soveltaen voi pohtia myös elintapojen erojen taustalla olevia tekijöitä.

Päihteidenkäyttö ja sukupuoli

Sytä siihen, miksi pojat ja miehet juovat ja tupakoivat naisia enemmän, on vaikea yksiselitteisesti listata, mutta tärkeimpien selitysmallien on katsottu liittyvän terveyskulttuuriin, aikuistumisriitteihin sekä tupakan ja alkoholin symbolisiin merkityksiin, jotka ovat erilaisia sukupuolittain. Alkoholi ja tupakka edustavat joillekin nuorille riippumattomuutta aikuisista sekä aikuismaista elämäntapaa. (Rahkonen 1994.) Päihteidenkäyttö onkin ollut miehille sosiaalisesti hyväksyttävämpää kuin naisille. Keinot, jolla elämän rasittavuutta pyritään kompensoimaan, eroavat myös tutkimusten mukaan sukupuolittain: oireilu on erilaista. Miehen turvautuvat naisia useammin päihteisiin kun naisten vaivat medikalisoidaan ja hoidetaan esimerkiksi lääkkeillä (Hart 1989). Viimeaikaisten tulosten mukaan 16 vuoden iässä tyttöjen ja poikien välillä ei ole eroja raittiiden osuuksissa, eikä juuri humalajuomisessa; 18-vuotiaana tosihumalaan itsensä juominen on pojilla huomattavasti yleisempää kuin tytöillä (Alhström & Karvonen 2010).

Pidemmällä ajanjaksolla katsottuna nuorten raittius on lisääntynyt ja humalajuominen vähentynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana (Alhström ja Karvonen 2010). Sukupuolten väliset erot nuorilla ovat päihteidenkäytössä olleet heikkenemässä, sillä tyttöjen tupakointi ja humalajuominen on lähestynyt poikien tasoa. Viimeaikaisissa koululaistutkimuksissa 15–18-vuotiaiden ikäryhmissä on jopa havaittu, että pojista raittiita on ollut suurempi osuus kuin tytöistä. Ero on ollut tosin vain muutamia prosenttiyksiköitä ja selittyy osin vastausaktiivisuuden eroilla (Metso ym. 2009; Rainio ym. 2009).

Suomessa on puhuttu miesten ja poikien humalakulttuurista, joskin tyttöjen humalajuominen on lähestynyt sittemmin poikien tasoa. Törrönen ja Maunu (2006) ovat kuvanneet juomisen sukupuolieroja suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa: naiset ja miehet juovat varsin samankaltaisin motiivein ja samankaltaisissa tilanteissa, mutta eroja on siinä, millä tavoin miehet ja naiset kokevat, pohtivat ja kuvaavat omaa juomistaan. Siinä missä miehet keskittyvät itse juomistoimintaan, naiset kiinnittävät enemmän huomiota myös puitteisiin, seuran dynamiikkaan ja toisten odotuksiin. He myös arvioivat toimintaansa jälkikäteen miehiä enemmän (Törrönen & Maunu 2006). Lisäksi on tuotu esiin, että vaikka tyttöjen humalajuomisen lisääntyminen on tosiasia, suoraviivaista tulkintaa ei voi tehdä siitä, että humalajuomisesta olisi tullut samankaltaista. Maunu ja Simonen (2010) ovat selittäneet tätä sillä, että juomisen määrällinen runsaus ei tarkoita aina yhdenmukaista humalakulttuuria; juomista motivoivat kummallakin sukupuolella monet eri tekijät eikä niitä kaikkia voida tulkita tavoitteiltaan ja seurauksiltaan yhdeksi yhtenäiseksi humalajuomiseksi. Maunun ja Simonen mukaan juominen tiivistää naisilla kokemusta sosiaalisista suhteista, tilanteista ja tunnelmista, joihin hakeudutaan juomisesta riippumatta. Miesten juomisessa korostuu arjesta irrottautuminen alkoholin avulla. Erot ovat kuitenkin aste-eroja. (Maunu ja Simonen 2010.)

Paitsi eroja päihteidenkäytön yleisyydessä ja luonteessa, on eroja havaittu myös sen määrittäjissä ja vaikutuksissa. Yhtäältä asiaa voidaan tarkastella fysiologiselta kannalta. Esimerkiksi päihteiden vaikutukset ovat osin sukupuolispesifejä: esimerkiksi tutkimusten mukaan naisten on todettu saavan alkoholista nopeammin elinvaurioita kuin miesten. Fysiologisesti naisten ja miesten ero näkyy myös reagoimisessa päihteisiin. Naisten päihteidenkäyttöön tuo ulottuvuuden

myös raskaus, jonka aikana pidetään turvallisimpana pidättäytyä juomasta alkoholia sen lukuisten sikiötä uhkaavien riskien takia. Myös raskaudenaikaisen tupakoinnin on todettu tutkimuksissa aiheuttavan lapselle mm. pienipainoisuutta ja terveysongelmia. Nämä fysiologiset erot vaikuttavat osin siihen, miten ja kuinka paljon päihteitä käytetään.

Tupakoinnin yleisyydessä on havaittu eroja sukupuolten välillä, joskin tyttöjen tupakointi on pitkällä aikavälillä tarkasteltuna lisääntynyt 80-luvulta alkaen siinä, missä poikien tupakointi on vähentynyt. Yleisyyden erojen lisäksi tutkimuksissa on havaittu eroja siinä, millaiset tekijät ennustavat tytöillä ja pojilla tupakoinnin aloittamista ja tupakoinnin pysyvyyttä. Joidenkin tutkimusten mukaan näyttää siltä, että tytöt olisivat alttiimpia lapsuuden epäsuotuisien elinolojen ja ongelmien itsenäisille vaikutuksille tupakointia ennustavina tekijöinä (Kestilä 2006; Jefferis ym. 2004). Lisäksi erityisillä lapsuuden tekijöillä on havaittu olevan sukupuolispesifejä vaikutuksia tupakointiin. Esimerkiksi monet tutkimukset ovat tuoneet esiin äidin tupakoinnin erityisesti tyttöjen tupakointia ennustavan vaikutuksen (Kandel ym. 1994; Kandel 1995; Kestilä 2006). On esitetty, että äidin elintavoilla voi olla isän elintapoja keskeisempi rooli lapsen ja nuorten elintapojen muotoutumisessa. Lapsuuden ympäristön ja elinolojen vaikutukset elintapojen muodostumisessa ovat osin sukupuolispesifejä; tutkimuksissa on havaittu niiden olevan osin samansuuntaisia ja samankaltaisia, mutta usein myös vaikutuksiltaan ja voimakkuuksiltaan erilaisia (Kestilä 2008).

Nuoret tupakoitsijat kehittävät usein riippuvuuden tupakkaan ennen nuoreen aikuisuuteen siirtymistä, mikä tekee lopettamisen haasteelliseksi ja altistaa erilaisille tupakan aiheuttamille terveysongelmille jo varhain. Lisäksi haitalliset elintavat kasautuvat väestössä usein samoille henkilöille (Laaksonen 2006). Esimerkiksi nuorilla tupakointi yhdistyy usein muihinkin terveyttä vahingoittaviin valintoihin: ruokavalio ei keskimäärin ole yhtä terveellinen kuin tupakoimattomien. Tupakoijat harrastavat myös vähemmän liikuntaa kuin tupakoimattomat (Rainio ym. 2009). Tutkimusten mukaan tupakoinnin aloittamisen ajankohdalla on suuri merkitys: mitä aikaisemmin tupakoinnin aloittaa, sitä todennäköisemmin siitä jää riippuvaiseksi. Pojat aloittavat tupakoinnin keskimäärin tyttöjä nuorempana.

Liikunta-aktiivisuuden ja ylipainon erot tytöillä ja pojilla

Koululaiskyselyjen tulosten perusteella sukupuolten välillä on nuoruudessa pieniä eroja liikunta-aktiivisuudessa. Pääsääntöisesti tämän näkyy siinä, että pojat ovat tyttöjä aktiivisempia liikkumaan vapaa-ajallaan. Muihin elintapoihin verrattuna sukupuolten välinen ero on siis erilainen: pojilla on terveellisemmät liikuntatottumuksien kuin tytöillä. Tämä ilmiö on havaittu myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Fogelholm ym. 2007). Yhtenä selityksenä tälle ilmiölle voi olla se, että vapaa-ajan liikunta sisältää enemmän pojille kuin tytöille ominaisia urheilu- ja liikuntamuotoja. Kun tarkastellaan tarkemmin UKK-instituutin mukaisia terveysliikuntasuosituksia (UKK-instituutti 2009), paljastuu erojen taustalla mahdollisesti oleva fyysisen aktiivisuuden ulottuvuus, josta tämä ero voi johtua: tytöt harrastat kyllä tutkimuksen mukaan riittävästi kestävyysliikuntaa, mutta terveysliikuntasuosituksen mukainen lihaskuntoharjoittelu jää vähälle.

Liikuntatottumusten taustalla voi olla useita erilaisia motiiveja, tarpeita, tavoitteita, identiteettiin liittyviä tekijöitä ja haluja, jotka voivat vaikuttaa mitä liikuntaa harrastetaan tai ei harrasteta (Abel ym. 2000). Osa tytöistä ei välttämättä koe kuntosaliharjoittelua mielekkääksi liikuntamuodoksi. Lisäksi osa tytöistä ei välttämättä koe, että heidän harrastamansa jumppa myös kehittää lihaskuntaa, joka tällöin kattaa terveysliikuntasuosituksien. Tyttöjä voi myös kiinnostaa enemmän kestävyysliikunta, joka mielletään helposti ns. ”rasvanpolttoliiikunnaksi”; sen ajatellaan olevan paras liikuntamuoto painonhallintaan. Täytyy kuitenkin muistaa, että kyselytutkimuksilla harvoin saadaan kiinni nuorten kaikki fyysinen aktiivisuus. Kyselyyn vastaajat jättävät usein ilmoittamatta sellaisia fyysisen aktiivisuuden muotoja, joita he eivät ensimmäisenä miellä liikunnan harrastamiseksi, esimerkiksi pyöräily kouluun ja koulusta kotiin.

Viime vuosina lihavuus ja ylipaino on laajasti esillä ollut aihe suomalaisessa julkisessa keskustelussa; lasten ja nuorten lihavuudesta on oltu huolissaan. Lihavuuskeskustelu on keskittynyt lähinnä lääketieteen ja terveyden näkökulmiin, mutta sen syyt ja vaikutukset eivät rajoitu vain tähän; lihavuutta voidaan käsitellä monisyisenä ilmiönä, johon liittyy kulttuurisia, sosiaalisia, psykologisia ja taloudellisia ulottuvuuksia (Harjunen 2009). Ylipainossa löytyy myös pieniä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Erot eivät kuitenkaan ole merkittäviä silloin, kun tarkastellaan aivan nuorimpia ikäryhmiä. Suurin ero sukupuolten välillä löytyy ylipainossa vanhemmissa ikäluokissa, jossa miehillä esiintyi useammin ylipainoa kuin naisilla. Vaikka pituus- ja painotiedot ovat näissä esitellyissä tutkimuksissa itseraportoituja ja siten alttiita sosiaalisesti suotavan tiedon ilmoittamiselle, on tästä huolimatta ylipainoisuus yhdenmukaisesti yleisempää ammattiin opiskelevilla kuin lukiolaisilla tytöillä ja pojilla. Tämä voi johtua osin siitä, että epäterveelliset elintavat kuten tupakointi, alkoholin suurkulutus ja epäterveelliset ravintotottumukset kasaantuvat juuri näille nuorille.

Lopuksi

Sukupuolten terveyden välisistä eroista puhuttaessa käytetään usein eriarvoisuus-käsitettä, vaikka kaikki sukupuolten väliset erot eivät olekaan eriarvoisuutta. Naisten ja miesten biologisiin eroavaisuuksiin liittyvät erot esimerkiksi sairastamisessa eivät ole eriarvoisuutta, mutta sosiaalisesti määräytyvät erot tätä ovat. Tällöin se sisältää ajatuksen, että eriarvoisuus on vältettävissä. (Rahkonen 1994.) Elintapaerojen kaventaminen edellyttää toimia, jotka ottavat huomioon sosiaalisista ja kulttuurisista tekijöistä johtuvat elintapamuutosten esteet. Sukupuolten välisten erojen kohdalla voidaan pyrkiä tunnistamaan niiden taustalla olevia sosiaalisia ja kulttuurisia syitä, ja pyrkiä vaikuttamaan näihin. Miesten ja vähän koulutettujen mahdollisuuksia omaksua ja myös ylläpitää terveyttä edistäviä elintapoja tulisi kehittää ja parantaa.

Tiedonkeruut nuorten elintavoista

Kouluterveyskyselyssä kootaan valtakunnallisesti yhtenäisellä menetelmällä tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista, terveysosaamisesta sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta vuosittain. Kouluterveyskysely tehdään samoissa kunnissa joka toinen vuosi maalis-huhtikuussa. Parillisina vuosina kyselyyn osallistuvat Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin kunnat ja parittomina vuosina Lounais-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueiden sekä Ahvenanmaan kunnat. Opettajan ohjaama luokkakysely tehdään kunnan kaikkien peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaille sekä lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Vuodesta 2008 alkaen kysely tehdään myös ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Lisätietoja: www.stakes.fi/kouluterveys.

Nuorten terveystapatutkimuksessa on seurattu valtakunnallisin postikyselyin 12–18-vuotiaiden nuorten terveyttä ja terveystottumuksia vertailukelpoisin menetelmin joka toinen vuosi vuodesta 1977 alkaen. Tutkimuksen toteutuksesta vastaa Tampereen yliopisto. Lisätietoja: www.uta.fi.

Aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys (AVTK) -tutkimus toteutetaan vuosittain Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toimesta. Suomalaisten terveyttä ja elintapoja on seurattu vuodesta 1978 alkaen postikyselytutkimuksien avulla. Tutkimukseen on poimittu vuosittain 5 000 Suomen kansalaisen satunnaisotos. Tutkimuksen tavoitteena on terveyskäyttäytymisen muutoksien seuraaminen väestötasolla ja eri väestöryhmissä. Tutkimuksessa on mukana myös 15–24- ja 25–34-vuotiaiden ikäryhmät. Lisätietoja: www.thl.fi/avtk.

Terveys 2000 -tutkimuksen tarkoituksena oli hankkia ajankohtaiset tiedot 18 vuotta täyttäneiden suomalaisten tärkeimmistä sairauksista, niiden syistä ja hoitotilanteesta sekä työ- ja toimintakyvystä. Lisäksi tutkimuksessa koottiin tietoa laajasti myös elintavoista. Vuonna 2011 toteutetaan vastaavanlainen koko väestöä edustava Terveys 2011-tutkimus.

Lähteet

- Abel, T, Cockerham W, & Niemann S (2000) A critical approach to lifestyle and health. In Watson j & Platt S (toim.) Researching health promotion. London, Routledge. 54–77.
- Ahlström, S & Karvonen S. Miten nuoret juovat? Teoksessa: Teoksessa: Mäkelä P, Mustonen H ja Tigerstedt C. (toim.). Suomi Juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Yliopistopaino 2010.
- Ahola A. (1992). Naiset oireilevat – miehet katkeavat. Sukupuoli, sosiaalinen asema ja psyykkinen oireilu. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvojulkaisuja, sarja A: tutkimuksia 1/1992. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Borodulin K, Laatikainen T, Salomaa V & Jousilahti P (2006). Associations of leisure time physical activity, self-rated physical fitness, and estimated aerobic fitness with serum C-reactive eprotein among 3803 adults. *Atherosclerosis* 2006;185(2):381–387.
- Fogelholm M, Paronen O & Miettinen M. (2007) Lasten ja nuorten terveystiliikunta. Liikunta – hyvinvointipoliittinen mahdollisuus. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:1: 26–40.
- Harjunen, H (2009). Women and Fat. Approaches to the Social Study of Fatness. Jyväskylä Studies of Education, Psychology and Social Research 379. Jyväskylä 2009.
- Hart, N (1989). Sex, gender and survival: inequalities in life changes between European men and women. Teoksessa Fox, AJ (toim.) Health Inequalities in European Countries. Gover, Aldershot 1989: 109–141.
- Helakorpi S, Laitalainen E & Uutela A (2010). Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2009. Raportti 7/2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki.
- Helman, C (1990). Culture, Health and Illness. Second edition. Wright, Lontoo 1990.
- Jefferis BJ, Power C, Graham H & Manor O. (2004). Effects of childhood socioeconomic circumstances on persistent smoking. *Am J Public Health*. 2004 Mar; 94(2):279–85.
- Kandel DB, Wu P & Davies M (1994). Maternal smoking during pregnancy and smoking by adolescent daughters. *Am J Public Health*. 1994 Sep; 84(9):1407–13
- Kandel D & Wu P (1995). The contributions of mother and father to the intergenerational transmission of cigarette smoking in adolescence. *Journal of Research on Adolescence* 1995; 5:225–52.
- Kestilä L (2008). Pathways to Health. Determinants of Health, Health Behaviour and Health Inequalities in Early Adulthood. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja A23/2008. Helsinki 2008.
- Kestilä L, Koskinen S, Martelin T, Rahkonen O, Pensola T, Pirkola S, Aro H & Aromaa A (2006). Influence of parental education, childhood adversities, and current living conditions on daily smoking in early adulthood. *Eur J Public Health*. 2006 Dec; 16(6):617–26.
- Kestilä L, Martelin T, Rahkonen O, Härkänen T & Koskinen S (2009). The contribution of childhood circumstances, current circumstances and health behaviour to educational health differences in early adulthood. *BMC Public Health*. 2009; 9: 164.

- Kestilä L, Martelin T, Rahkonen O, Joutsenniemi K, Pirkola S, Poikolainen K & Koskinen S (2008). Childhood and current determinants of heavy drinking in early adulthood. *Alcohol and Alcoholism* 2008 Jul–Aug; 43(4):460–9.
- Koskinen S, Kestilä L, Martelin T & Aromaa A (toim.) (2005). Nuorten aikuisten terveys. Terveys 2000 -tutkimuksen perustulokset 18–29-vuotiaiden terveydestä ja siihen liittyvistä tekijöistä. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B7/2005. Helsinki 2005.
- Lehto R, Corander C, Ray C & Roos E (2009). Perheen sosioekonomisen aseman ja perherakenteen yhteydet alakouluikäisten lasten terveellisiin elintapoihin. *Sosiaali-lääketieteellinen aikakauslehti* 2009:46, 259–271.
- Luopa P, Lommi A, Kinnunen T & Jokela J. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000–2009. Raportti 20/2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Yliopistopaino. Helsinki 2010.
- Mackenbach J (2002). Reducing Inequalities in Health. The European perspective. Lontoo: Routledge.
- Maunu A & Simonen J. (2010) Miksi juodaan? Nuoret, humala ja sosiaalisuus. Teoksessa: Mäkelä P, Mustonen H & Tigerstedt C. (toim.). Suomi Juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Yliopistopaino 2010.
- Metso L, Ahlström S, Huhtanen P, Leppänen M & Pietilä E (2009). Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2007. ESPAD-tutkimusten tulokset. Raportti 6. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Mäkinen T. (2010). Trends and Explanations for Socioeconomic Differences in Physical Activity. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksia 40. Yliopistopaino. Helsinki 2010.
- Luopa P, Räsänen M, Jokela J & Rimpelä M. (2005). Kouluterveyskyselyn valtakunnalliset tulokset vuosina 1999–2004. STAKES Aiheita 12/2005. Helsinki 2005.
- Luoto R, Viisainen K & Kulmala I (toim.) (2003). Sukupuoli ja terveys. Vastapaino. Tampere 2003.
- Prättälä R & Paalanen L (toim.) (2007). Elintavat ja niiden väestöryhmäerot Suomessa. Terveys 2000 -tutkimus. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B2/2007.
- Rahkonen O. (1994). Terveiden tila ja terveyskäyttäytyminen. Sukupuoli- ja luokkaerot nuorissa ikäryhmissä. Tutkimuksia 36. STAKES 1994.
- Rainio S, Pere L, Lindfors P, Lavikainen H, Saarni L & Rimpelä A (2009). Nuorten terveystapatutkimus 2009. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2009. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:47. Helsinki 2009.
- Rimpelä, A., Lintonen, T., Pere, L., Rainio, S. & Rimpelä, M (2003). Nuorten terveystapatutkimus 2003. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön muutokset 1977–2003. Stakes. Aiheita 13/2003.
- Rimpelä A, Rainio S, Huhtala H, Lavikainen H, Pere L & Rimpelä M. (2007). Nuorten terveystapatutkimus 2007. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2007. Selvityksiä 2007:63. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, 2007.
- Törrönen, Jukka & Maunu, Antti (2006). Pihvin pariin punaviini, raju ryyppäys risteilyllä. Juomistilanteiden lajityypit ja sukupuolisidonnainen säätely päiväkirjoissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(5), 499–514.
- UKK Instituutti 2009, Liikuntapiirakka, <http://www.ukkinstituutti.fi/liikuntapiirakka>
- UKK Instituutti 2009, Liikuntapiirakka, <http://www.ukkinstituutti.fi/liikuntapiirakka>

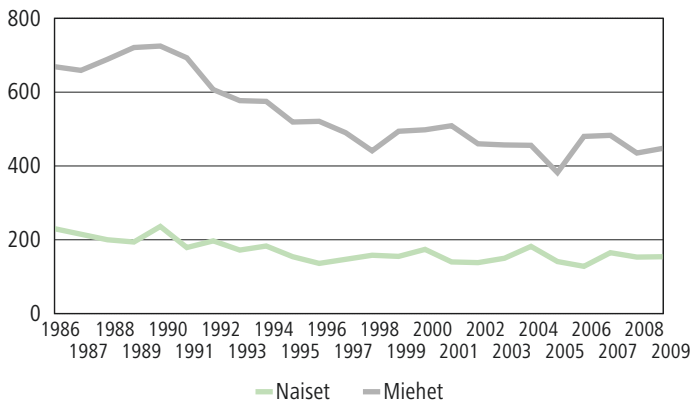
11 Nuorten kuolemansyyt

Nuorilla miehillä on kolminkertainen kuolleisuus nuoriin naisiin verrattuna

Vuonna 2009 kuoli yhteensä 602 iältään 15–29-vuotiaasta. Nuorista kuolleista selvä enemmistö oli nuoria miehiä; naisten osuus nuorista kuolleista oli 26 prosenttia.

Nuorten miesten kuolleisuus on noin kolminkertainen verrattuna nuoriin naisiin. 2000-luvulla (2000–2008) 15–29-vuotiaita miehiä on kuollut keskimäärin 460 vuodessa, naisia 150. Miehet ovat yleisimmin kuolleet tapaturmaisesti; keskimäärin noin 170 nuorta miestä vuodessa. Itsemurhan on tehnyt keskimäärin noin 150 miestä vuodessa. Erilaisiin sairauksiin on kuollut keskimäärin noin 100 ja alkoholiperäisiin sairauksiin ja alkoholimyrkytykseen viisitoista vuodessa. Nuorten naisten keskuudessa sairaudet ovat olleet yleisin kuolemansyy; keskimäärin noin 60 naista vuodessa on kuollut sairauden seurauksena. Itsemurhaan ja tapaturmaisesti kuolleita on ollut kumpaakin keskimäärin neljäkymmentä vuodessa.

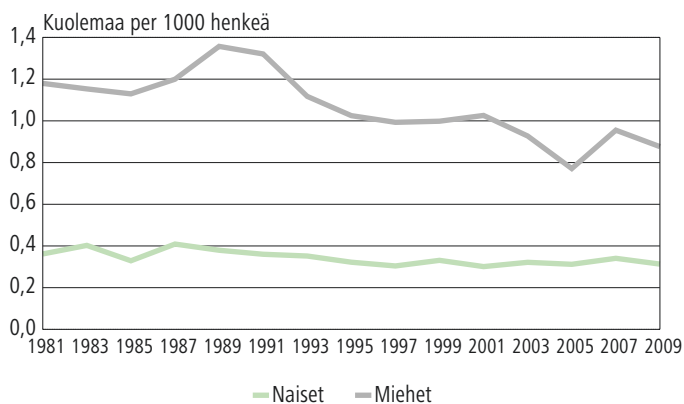
Kuvio 11.1
15–29-vuotiaat kuolleet 1986–2009

Lähde: Kuolemansyytilasto, Tilastokeskus

Kuvio 11.2

Nuorten kuolleisuus 1981–2009

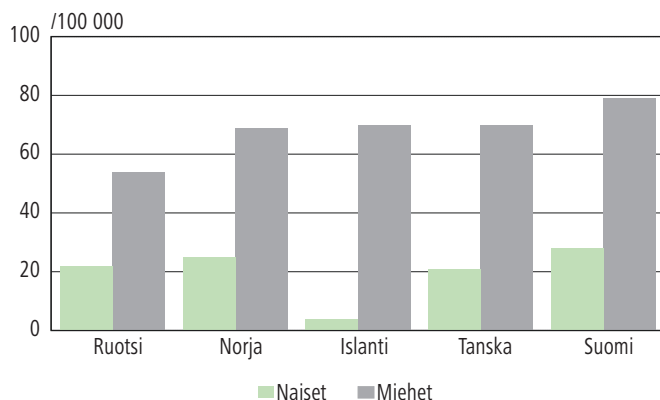
Lähde: Kuolemansyylasto, Tilastokeskus

Nuorten kuolleisuus oli Suomessa Pohjoismaiden korkein vuonna 2008

Vuonna 2008 nuorten kuolleisuus oli suurempaa Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa niin naisilla kuin miehilläkin. Nuorten miesten kuolleisuus oli Islannissa, Norjassa ja Tanskassa jonkin verran vähäisempää kuin Suomessa, mutta Ruotsissa selvästi vähäisempää. Islannissa nuorten naisten kuolleisuus oli monista vuosista poiketen melko vähäistä, kun taas Norjassa nuorten naisten kuolleisuus oli lähes Suomen tasoa ja Ruotsissa ja Tanskassakin vain vähän alhaisempaa.

Kuvio 11.3

15–24-vuotiaiden kuolleisuus Pohjoismaissa 2008

Lähde: Health Statistics in the Nordic Countries with data from 2008. Nordisk Medicinalstatistisk Komité 2010

Suomen korkeisiin lukuihin vaikuttanee se, että Suomessa 20–24-vuotiaiden miesten itsemurhakuolleisuus oli Pohjoismaiden korkeinta ja naisillakin toiseksi korkeinta Ruotsin jälkeen vuonna 2008. (kuvio 11.5b).

Tapaturmakuolemat ovat yleisempiä nuorilla miehillä kuin nuorilla naisilla

Koko väestöön verrattuna nuoret kuolevat selvästi useammin tapaturmiin ja itsemurhiin ja harvemmin sairauksiin. Nuorten miesten keskuudessa tapaturmaisesti kuolleita oli suhteessa muihin kuolemansyihin kuusi kertaa enemmän kuin kaikkien miesten keskuudessa. Sama pätee nuorten naisten keskuudessa. Vuonna 2009 itsemurhan tehneistä 19 prosenttia oli 15–29-vuotiaita.

Vuonna 2009 tapaturma oli 15–29-vuotiaiden suomalaisten yleisin kuolemansyy. Hieman yli kolmannes (34 prosenttia) kaikista nuorten kuolemista aiheutui tapaturmista, yleisimpinä syinä maaliikennetapaturmat ja myrkytykset (pl. alkoholimyrkytys). Nuoria miehiä kuoli melkein kolme kertaa enemmän kuin naisia, tapaturmaisesti lähes viisi kertaa enemmän. Ikäryhmän kaikki hukuneet olivat edellisen vuoden tapaan miehiä. Itsemurhat olivat nuorten toiseksi yleisin kuolemansyy. Nuoret miehet tekivät noin kolme kertaa useammin itsemurhan kuin nuoret naiset.

Taulukko 11.1

15–29-vuotiaiden yleisimmät kuolemansyyt 2009

Kuolemansyy	Yhteensä	Naiset	Miehet
Tapaturmat	205	36	169
Itsemurha	198	49	149
Syövät	41	12	29
Verenkiertoelinten sairaudet	28	12	16
Väkivalta	21	7	14
Alkoholiperäiset syyt	17	3	14

Lähde: Kuolemansytilasto, Tilastokeskus

Syöpä oli kolmanneksi yleisin kuolemansyy. Määrä on tosin melko pieni. Noin 40–50 nuorta kuolee vuosittain syöpään ja vuonna 2009 tämä kuolemansyy kattoi noin seitsemän prosenttia nuorten kuolemista.

71 prosenttia nuorten miesten kuolemista johtui tapaturmasta tai itsemurhasta, kun taas nuorten naisten kuolemat olivat hieman tasaisemmin jakautuneet eri syille, edellä mainittujen kuitenkin ollessa yleisimmät kuolemansyyt naisillakin.

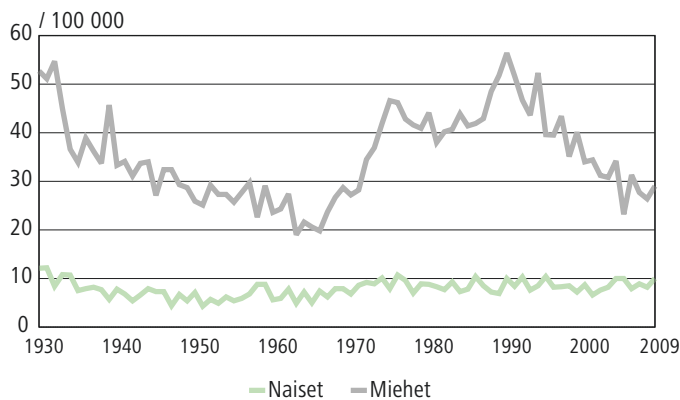
Nuorten miesten itsemurhakuolleisuus naisia suurempaa vaikka naisten osuus onkin kasvanut viime vuosikymmeninä

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen 15–29-vuotiaiden miesten itsemurhakuolleisuus on vaihdellut 20 ja 60 tapauksen välillä 100 000 ikäryhmän miestä kohden. 1920- ja 1930-luvun taitteen huippulukemista itsemurhat vähenivät 1960-luvulle saakka. Vuoden 1965 jälkeen itsemurhat ovat selvästi lisääntyneet, ja seuraavan kerran 1980-luvun lopulla saavuttaen huippunsa vuonna 1990. Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana nuorten miesten itsemurhakuolleisuus on laskenut jyrkästi.

15–29-vuotiaiden naisten itsemurhat ovat selvästi harvinaisempia kuin miesten ja ovat pysyneet samalla tasolla vuoden 1925 jälkeen lukuun ottamatta het-

Kuvio 11.4

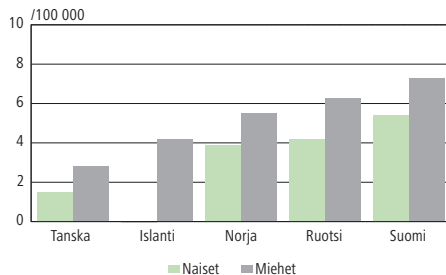
15–29-vuotiaiden nuorten itsemurhakuolleisuus 1930–2009

Lähde: Kuolemansytilasto, Tilastokeskus

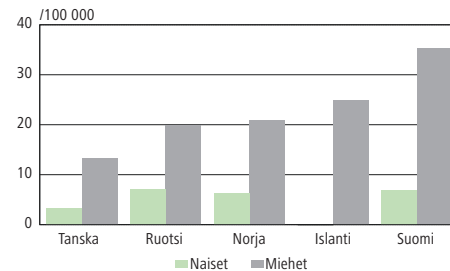
Kuvio 11.5a

10–19-vuotiaiden itsemurhakuolleisuus Pohjoismaissa 2008

Kuvio 11.5b

20–24-vuotiaiden itsemurhakuolleisuus Pohjoismaissa 2008

Lähde: Health Statistics in the Nordic Countries with data from 2008. Nordisk Medicinalstatistisk Komité 2010

kellisiä nousuja 1920- ja 1930-lukujen taitteessa ja 1990-luvulle tultaessa. Nais-
ten osuus kaikista itsemurhista on noussut hieman viimeisten kahdenkymmenen
vuoden aikana.

Alle 20-vuotiaiden niin tyttöjen kuin poikienkin itsemurhakuolleisuus oli
Suomessa vuonna 2008 Pohjoismaiden korkeinta. Ruotsissa oli alle 20-vuoti-
aiden itsemurhakuolleisuutta toiseksi eniten Suomen jälkeen. Ero Suomeen on
kuitenkin selvä. Tanskassa alle 20-vuotiaiden miesten itsemurhakuolleisuus oli
Pohjoismaiden vähäisintä vuonna 2008.

20–24-vuotiaiden miesten itsemurhakuolleisuus oli Suomessa selvästi kor-
keinta vuonna 2008. Tanskassa itsemurhakuolleisuus oli nuorilla miehillä Poh-
joismaiden vähäisintä. 20–24-vuotiaiden naisten itsemurhakuolleisuudessa ei
ollut juuri eroa Suomen, Ruotsin ja Norjan välillä.

Lähteet

Health Statistics in the Nordic Countries with data from 2008. Nordisk Medicinalstatis-
tisk Komité 2010.

Kuolemansyytilasto, Tilastokeskus.

12 Sukupuoli lastensuojelussa

Sukupuolella on väliä lastensuojelussa

Sukupuolen merkitystä voi tarkastella tilastojen avulla ainakin neljästä suunnasta. Ensiksikin sukupuoli tulee esiin työntekijäkunnan naisvaltaisuudessa. Sosiaalityöntekijät ovat pääosin naisia (90 prosenttia), ja perhetyöntekijöistäkin suuri osa naisia. Lastensuojelun on useissa tutkimuksissa todettu olevan enimmäkseen naisten työtä naisten kanssa (Rajavaara 1991; Kuronen 1993; Forsberg 1994; Kivinen 1994).

Toiseksi sukupuoli tulee esiin vanhempien rooleissa suhteessa lasten huolenpitoon ja sen myötä heidän osuuteensa lastensuojelun asiakkaissa. Yleisesti isien rooli yhteiskunnassa on muuttunut osallistuvammaksi lasten hoitoon ja arkeen nähden, vaikka juuri pienten lasten isät tekevätkin eniten ylitöitä (Lammi-Taskula & Salmi 2009). Lastensuojelussa tavataan paljon yksinhuoltajanaisia. Kaikista lastensuojelun asiakkaana vuonna 1987 olleista lapsista joka toinen oli yhden vanhemman perheestä ja kahden vanhemman perheestä tuli 44 prosenttia lapsista (Kivinen 1992). 1990-luvun alkupuolella tehdyn tutkimuksen mukaan lastensuojelun asiakkaista 62 prosenttia oli yksinhuoltajia ja 68 prosenttia oli naisia. Näistä yksinhuoltajista noin kolmannes oli hakeutunut lastensuojelun asiakkuuteen itse ja 36 prosenttia tullut sinne ohjattuna (Kivinen 1994).

2000-luvulla tehty tutkimus kertoo edelleen paitsi yksinhuoltajien suuresta osuudesta myös siitä, miten tämä riski kasvaa avohuollosta huostaanottoon. Melkein kolmannes avohuollon asiakkaaksi tulleista lapsista asui ydinperheessä, joka viides uusperheessä ja joka toinen yhden vanhemman perheessä (Heino 2007), mutta huostaan otettaessa jo 55 prosenttia asui yhden vanhemman perheessä (Hiitola 2008). Asiakkuuden taustalla oli usein perheristiriitoja. Vaikka miehet ja isät käyttäisivät päihteitä ja käyttäytyisivät uhkaavasti kotona tai katoaisivat kokonaan lasten arjesta, sosiaalityön arvioiva katse kiinnittyy lopulta siihen, miten nainen ja äiti kykenee huolehtimaan lapsesta (vrt. Pösö 1988; Hiitola 2011).

Eroja on havaittu myös siinä, miten esimerkiksi päivähoidossa ja koulussa suhtautuminen, ohjaaminen ja puuttuminen liittyvät sukupuoleen (Gordon 1990) mutta myös siinä, miten sukupuoli näkyy erityisluokkapäätöksissä, terapia-asiakkuudessa ja poliisin toimien kohdentumisessa ja lasten rikollisessa käyttäytymisessä. Lastensuojeluun tullaan usein asiakkaaksi näiden muiden toimialojen lähettämänä. Tyttöjen oireilu jää helposti näkymättömiin, eikä tilanteeseen puututa peruspalveluissa yhtä herkästi kuin poikien oireisiin. Tytöt reagoivat tunteella, huolehtivat ongelmista ja jopa perheen arjesta. Sen sijaan pojille tyypillisempi tapa reagoida perhetilanteeseen on lähteä ongelmallisesta tilanteesta ulos ja käyttäytyä häiriöhakuisesti. Siihen puututaan.

Kolmanneksi sukupuoli tulee esiin siinä, miten tytöt ja pojat valikoituvat lastensuojeluun asiakkaiksi. Lastensuojelun asiakaslapsista on perinteisesti yli puolet ollut poikia (Kivinen & Heinonen 1990). Paikallistutkimuksen mukaan

poikia tuli edelleen vuonna 2006 lastensuojelun avohuoltoon asiakkaaksi tyttöjä enemmän (53,8 prosenttia). Sen sijaan huostaan otetuista lapsista oli tuolloin tyttöjä jo yli puolet, 55 prosenttia (Hiitola 2008). Valtakunnallisen tilaston mukaan vuonna 1992 kaikista oman kodin ulkopuolelle lastensuojelulain nojalla sijoitettuna olleista lapsista ja nuorista poikia oli 52 prosenttia, ja vuonna 2009 poikien osuus oli 53 prosenttia.

Neljänneksi tilastojen kautta voidaan lähestyä varsinaista asiaa: millainen on sellaisen nuoren tilanne, joka huostaanotetaan; millaisen käyttäytymisen katsotaan erityisesti ja vakavasti vaarantavan nuoren terveyttä ja kehitystä – ja onko tämä sukupuolisidonnaista?

Tyttöjen morali ja poikien rikokset huolen aiheena

Elina Pekkarinen (2010) on väitöskirjassaan tutkinut huostaan otetun lapsen (pojan) position rakentumista eri vuosikymmenillä. Hänen mukaansa "1940-luvulla lapsi asemoituu psykopaatiksi ja rikollistyyppiksi. Suojelu suuntautuu yhteisöön, jota tulee varjella häiriintyneeltä lapselta, ja mukauttaminen yksilöön, joka tulee eristää. 1960-luvulta 1980-luvulle sosiaalityön käytännöissä muodostuu autettavan ja tuettavan lapsen positio, jolloin lapsesta tulee olosuhteiden uhri, oikeuksia omaava subjekti ja suojelun kohde. Vuosituhannen taitteessa normeja rikkova lapsi asemoituu vaaralliseksi yksilöksi, jolle tulee asettaa rajoja yhteisön turvallisuuden nimissä". Rikollinen käyttäytyminen tai pahantapaisuus ovatkin yksi keskeinen nuorten poikien huostaanoton taustatilanne, jota värittävät siihen kytkeytyvät kouluvaikeudet, -poissaolot sekä päihteiden väärinkäyttö.

1960-luvulla oltiin moraalisesti huolestuneita auto- ja laivatytöistä. Tarja Pösö (1993) kuvaa väitöskirjassaan lastensuojelun sukupuolistettuja käytäntöjä. Hän toteaa, että tyttöjen pahantapaisuuden määrittely tapahtuu monisisältöisemmin kuin poikien. Tyttöjen tulevaisuusmäärittelyssä korostuvat perhe ja kotielämä, mutta ristiriitaisina. Tyttöjen ruumiin terveyttä ja sairautta pohditaan ja käsitellään paljon; poikien kohdalla nämä eivät juuri nousseet puheenaiheiksi. Pösö (1993) viittaakin järjestelmien sukupuolittuneeseen vierastamiseen: rikosoikeusjärjestelmä vierastaa nuoria tyttöjä ja psykiatrinen järjestelmä poikia, ja lastensuojelujärjestelmä rakentaa erilaisia polkuja tytöille ja pojille (Hudson 1983 Pösön 1993 mukaan). Ei pelkästään se, millaisia polkuja pitkin tullaan huostaanottotilanteeseen tai koulukotiin (Kitinoja 2005), vaan myös se millaisiin kulkuihin elämä vie huostaanoton jälkeen näyttää sukupuolittuvalta. Pojista merkittävä osa löytyi rikosrekistereistä ja tytöistä terveydenhuollon piiristä (Vinnerljung & Sallnäs 2008). Lisäksi sosiaalisen perimän käsitettä on näissä yhteyksissä käytetty (Jonsson 1968 ja 1969).

Artikkelin aineistot ja niiden työstäminen

Seuraavassa tutkimme, miten sukupuolierot näkyvät siinä, missä iässä lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, millä perusteella sijoitus tehdään ja eroaako sijoituspaikka sukupuolen mukaan. Tarkastelemme erityisesti nuoriin 15–17-vuotiaisiin kohdistuvia interventioita. Käytämme THL:n Lastensuojelurekisterin tietoja vuosilta 1992–2009. Rekisteri sisältää tietoja ainoastaan kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista; avohuollon asiakkaista ei ole käytettävissä vastaavaa valtakunnallista rekisteritietoa. Lastensuojelurekisteri sisältää ainoastaan

sijoituksen lakipykälään viittaavat juridiset perusteet; se ei sisällä diagnooseja eikä substanssiperusteita toimenpiteiden syitä. Tutkimme sukupuolierojen näkyvyyttä myös muiden THL:n tilastojen avulla. Tarkastelemme, miten nuoret ovat saaneet toimeentulotukea ja psykiatrian laitospalveluja ja miten he ovat käyttäneet psykiatrian erikoisalan avopalveluja.

Artikkeli on yhteistyön tulos. Suunnittelija Tuula Kuoppala on ATK-suunnittelija Jouni Meriläisen avustuksella poiminut tiedot lastensuojelurekisteristä ja tehnyt kuvat. Erikoissuunnittelija Simo Pelanteri on toimittanut käyttöön pyydetty psykiatrian tilaston tiedot ja suunnittelija Sirkka Kiuru on erikoissuunnittelija Ari Virtasen avustuksella poiminut pyydetty tiedot toimeentulotukirekisteristä. Kehittämispäällikkö Salla Säkkinen on osallistunut hankkeen suunnitteluun ja tulosten pohdintaan. Erikoistutkija Tarja Heino on vastannut tekstin tuottamisesta ja vastaa siten artikkelin kirjoitusasusta.

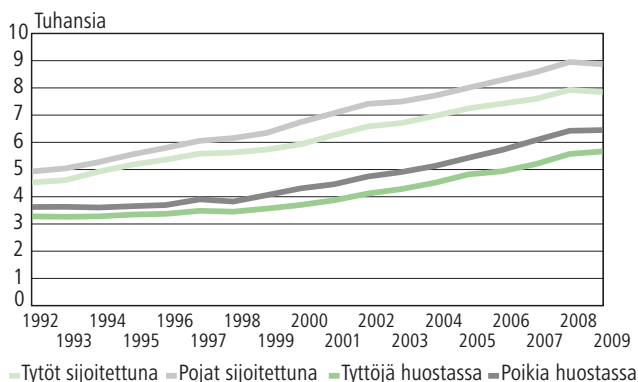
Nuorten tyttöjen huostaanotot lisääntyneet

Poikien osuus on ollut tyttöjä suurempi lastensuojelulain nojalla kodin ulkopuolelle sijoitettujen joukossa 1990-luvun alkupuolelta alkaen. Pojat ovat olleet enemmistönä sekä kaikkien (0–17-vuotiaiden) kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleiden lasten ja nuorten joukossa, mutta myös huostaan otettujen lasten joukossa. (Ks. kuva). Kaikista uusista vuonna 2009 kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista poikia on enemmän (51,8 prosenttia) kuin tyttöjä.

Kokonaisuutena tarkasteltuna (0–20-vuotiaat) kaikkien kodin ulkopuolelle sijoitettujen¹ lasten osalta erot sukupuolen mukaan ovat olleet pysyviä ja vähäisiä. Suuremmat eroavuudet tulevat näkyviin sijoituskäytäntöjen suhteen 15–17

Kuvio 12.1

Kodin ulkopuolelle sijoitetut ja niistä vuoden aikana huostassa (ml. kiireelliset) olleet 1992–2009

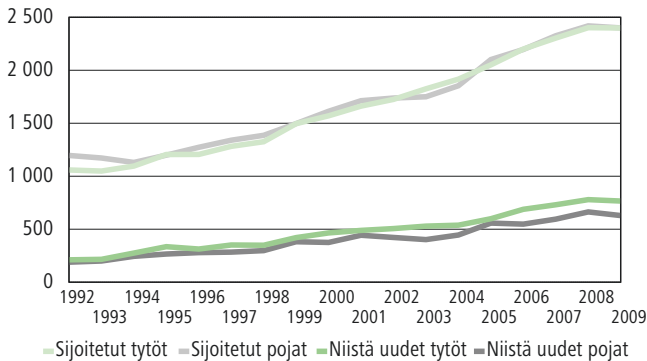

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

¹ Lapsi ja nuori voi olla sijoitettuna kodin ulkopuolelle myös ilman, että hänet olisi huostaan otettu, ns. avohuollon tukitoimena ja jälkihuoltona.

Kuvio 12.2

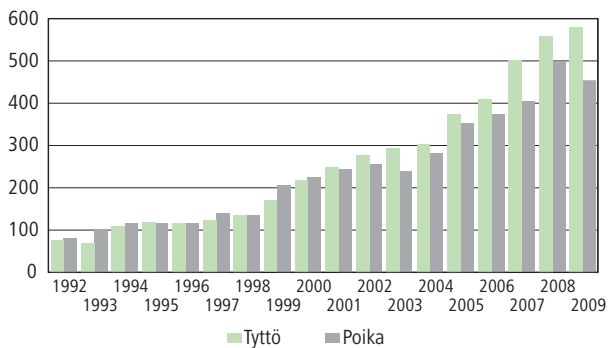
Sijoitetut ja niistä uudet sijoitetut 15–17-vuotiaat 1992–2009

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kuvio 12.3

15–17-vuotiaisiin kohdistuvien uusien huostaanottojen ja kiireellisten sijoitusten määrä 1992–2009

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

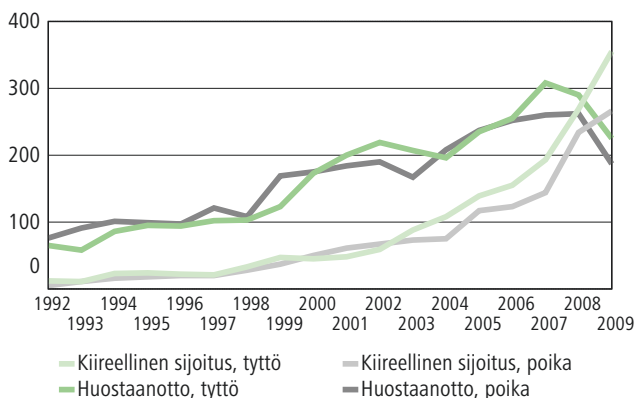
-vuotiaiden kohdalla. Tyttöjen osuus tilastovuoden uusista sijoituksista korostuu tässä ikäryhmässä, ja tyttöjä on vuosi vuodelta ollut uusien sijoitusten piirissä poikia enemmän.

Poikia on huostaan otettu enemmän kuin tyttöjä nuoremmissa ikäryhmissä 1990-luvun alkupuolelta alkaen. 2000-luvun alkupuolella on tapahtunut käänne 15–17-vuotiaiden ikäryhmässä. Vuonna 2001 tyttöjä otettiin absoluuttisesti hieman poikia enemmän huostaan, kun aikaisemmin pojat olivat enemmistönä myös tässä ikäryhmässä. Vuonna 2002 otettiin huostaan 278 15–17-vuotiasta tyttöä ja 257 poikaa, kun ero oli kasvanut vuoteen 2009 niin, että tuolloin otettiin huostaan jo 580 tuon ikäistä tyttöä ja 453 poikaa.

Kehityksen kulku 15–17-vuotiaiden kohdalla on hämmäntävä ja herättää monia kysymyksiä. Kun huostaan otettujen lasten määrä suhteutetaan väestön

Kuvio 12.4

15-17-vuotiaiden kiireellisten sijoitusten ja uusien huostaanottojen määrä 1992–2009

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus

samanikäisten määrään, käänne tulee selvästi esiin. Teini-ikäisten tyttöjen osuus vuosittain huostaan otetuissa ja kiireellisesti sijoitetuissa on suorastaan dramaattinen. Sen selvittäminen, mistä tämä kertoo, kaipaisi vakavaa tutkimusta.

Kehityskulkujen tarkastelu huostaan otettujen ja kiireellisesti sijoitettujen lasten iän ja sukupuolen mukaan toi näkyviin toisenkin käänteen. Se liittyy käytäntöihin ja palvelujärjestelmän toimintaan. Vuodesta 2007 alkaen kiireellisten toimien käyttö on lisääntynyt kaiken ikäisten lasten sijoituksissa, mutta lisäys näkyi jo muutamaan vuoteen aiemmin 15 vuotta täyttäneiden keskuudessa – ja erityisesti tyttöjen kohdalla. Kiireellisten sijoitusten lisääntyminen heijastuu vuosittain uusien huostaanottojen vähentymisenä. Kiireellisistä sijoituksista yleensä kaksi kolmesta jatkaa huostaanottona.

1990-luvun lopulla huostaanottojen määrä alkoi kasvaa. Vuonna 2007 tehtiin eniten uusia huostaanottoja kaikissa ikäryhmissä. Tämän jälkeen, kiireellisten sijoitusten kasvun myötä, varsinaisten huostaanottojen määrä alkoi vähetä.

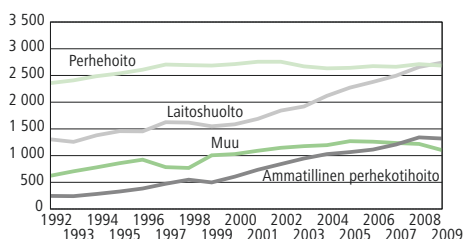
Sijoituspaikat tarpeen, ei sukupuolen mukaan

Halusimme vielä katsoa, valikoituvatko tytöt lastensuojelussa erilaisiin sijoituspaikkoihin kuin pojat, onko tyttöjä perhehoidossa poikia enemmän ja vastaavasti onko poikia sijoitettu tyttöjä enemmän laitoshuoltoon.

Tarkasteltaessa kaikkien sijoitettujen lasten sijoituspaikkoja havaitaan lähinnä se, että sijoitusten kasvu on kohdistunut nimenomaan laitospaikkojen kysyntään ja käyttöön. Sijaisperheissä on ollut molempia sukupuolia yhtä paljon, vuosittain 2 500–3 000 poikaa ja tyttöä parinkymmenen vuoden ajan. Sukupuolittuneet erot tulevat esiin siinä, että nimenomaan 0–20 -vuotiaita poikia on laitoshuollossa ja ammatillisissa perhekodeissa enemmän kuin tyttöjä. Sukupuoliero ei kuitenkaan tule esiin nuorisoiäisten joukossa silloin kun mukana ovat kaikki 15–17 -vuotiaat (osa lapsista on ollut sijoitettuna useita vuosia, jotkut vauvasta asti).

Kuvio 12.5a

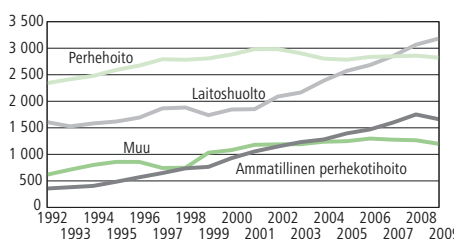
Kodin ulkopuolelle sijoitetut tytöt viimeisimmän sijoitustiedon mukaan 1992–2009

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

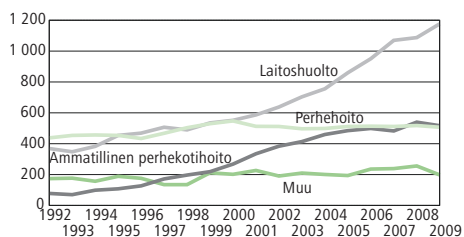
Kuvio 12.5b

Kodin ulkopuolelle sijoitetut pojat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan 1992–2009

Kuvio 12.6a

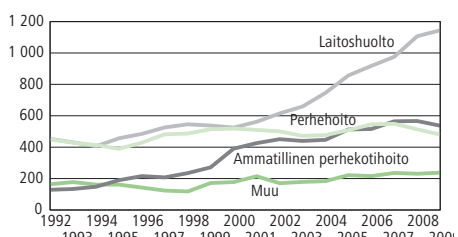
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 15–17-vuotiaat tytöt viimeisimmän sijoitustiedon mukaan 1992–2009

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

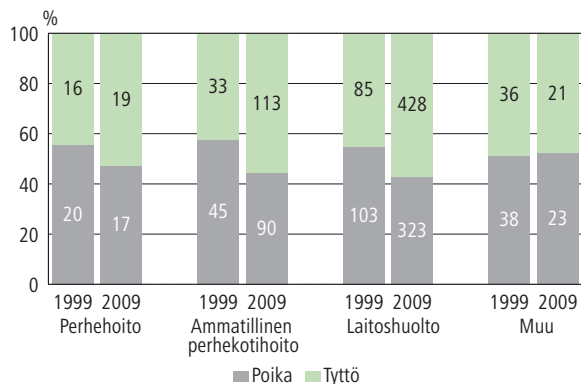
Kuvio 12.6b

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 15–17-vuotiaat pojat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan 1992–2009

Kuvio 12.7

15–17-vuotiaiden uudet huostaanotot ja kiireelliset sijoitukset sijoituspaikan ja sukupuolen mukaan 1999 ja 2009

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Hieman yllättäen uusien huostaanottojen ja kiireellisten sijoitusten osalta tulee ilmi vain se, että tyttöjen osuus on kasvanut ohi poikien tasaisesti kaikissa sijoituspaikoissa: perhehoidossa, ammatillisessa perhehoidossa ja laitoshuollossa. Vain "muussa" sijoituspaikassa tyttöjä ja poikia on ollut yhtä paljon.

Nuorten tyttöjen huostaanottojen lisääntyminen on johtanut kaikkien sijoitusmuotojen käyttöön; tyttöjen osuus kaikissa paikoissa on poikia suurempi, ja laitoshoidossa se on kaikkein suurin vuonna 2009. Sijoituspaikkojen käyttö ei siis näyttäisi määräytyvän sukupuolen mukaan. Lapsen sijoituspaikan valinnan pitäisi lain mukaan määräytyä nimenomaan lapsen tarpeen mukaan – siinä mielessä havainto ilmentäisi hyvää tulosta. Tarkoittaako tämä havainto sitten, että suomalaiset lastensuojelukäytännöt eivät (enää) toimitakaan rakentamalla eri polkuja tytöille ja pojille, kuten 1980-luvun koulukotitutkimus (Pösö 1993) ja brittitutkimus osoittivat (vrt. Hudson)? Siihen tämän aineiston perusteella ei kuitenkaan uskalla vastata.

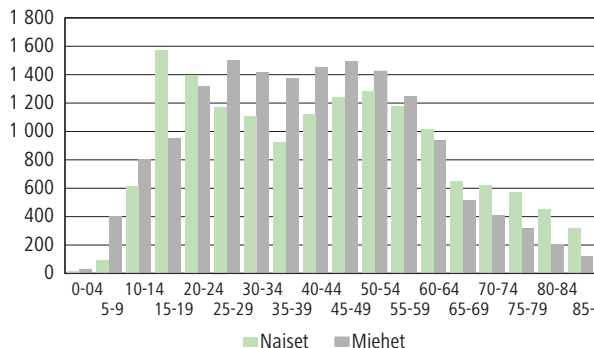
Nuoret tytöt enemmistönä psykiatrian laitoshoidossa

Psykiatrian laitoshoidossa oli kaikkiaan lähes yhtä paljon miehiä (51 prosenttia) kuin naisia (SVT Terveys 2011). Nuorten valikoitumiseen psykiatrian laitoshoidon on kuitenkin havaittavissa selkeää erilaisuutta sukupuolen ja iän mukaan. Erityisesti 15–19-vuotiaita naisia päätyi laitoshoidon vuonna 2009 huomattavasti enemmän (1 570; 62 prosenttia) kuin miehiä (962; 38 prosenttia). (Ks. myös Sakari Karvosen artikkeli tässä julkaisussa.)

Viimeisen kymmenen vuoden aikana psykiatrian laitoshoidossa olleiden nuorten määrä on kasvanut. 7–14-vuotiaita poikia on potilaiden joukossa eniten. Myös 20 vuotta täyttäneitä miehiä oli paljon vielä 2000-luvun puoliväliin asti, mutta sen jälkeen tämän ikäryhmän osuus pieneni. Kun kymmenen vuotta sitten

Kuvio 12.8

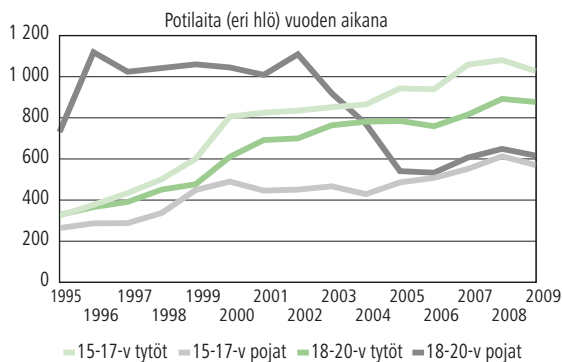
Psykiatrian laitoshoidossa vuonna 2009 olleet iän ja sukupuolen mukaan

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Kuvio 12.9

Psykiatrian laitoshoidossa olleet potilaat iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1995–2009

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

15–17-vuotiaita nuoria oli psykiatrian laitoshoidossa 1 050, heitä oli laitoshoidossa vuonna 2009 jo liki 1 600. Kymmenessä vuodessa tyttöjen osuus tässä ikäryhmässä on kasvanut 58 prosentista 64 prosenttiin. Toisin on 7–14-vuotiaiden poikien ikäryhmässä, jossa on poikia edelleen kaksi kolmesta, vaikka heidän osuutensa onkin kymmenessä vuodessa vähän pienentynyt (66 prosentista 62 prosenttiin).

Tahdosta riippumattomassa hoidossa olevien 15 vuotta täyttäneiden nuorten määrä on lisääntynyt kymmenessä vuodessa. Hoitoon tulon erot näkyvät eriytyvän sukupuolen ja iän mukaan, ja selkeä kehityssuuntakin hahmottuu. Kymmenen vuotta sitten tahdosta riippumatta tuli psykiatriseen laitoshoidoon yhtä usein 15–17-vuotias poika (49 prosenttia) kuin tyttökin, mutta vuonna 2009 tyttöjä oli jo selvästi enemmän (56 prosenttia). Miesten osuus oli naisia suurempi 18–20-vuotiaiden ikäryhmässä, vaikkakin kymmenessä vuodessa ero on pienentynyt (60 prosentista 54 prosenttiin). Näyttää siltä, että tyttöjen osuus tahdosta riippumattoman hoidon piirissä on käytännössä suurempi kuin mitä heitä tulee tällä lähetteellä sisään. Kun huomioidaan ne, joiden hoito muuttuu tahdosta riippumattomaksi hoidon aikana, tyttöjen osuus kasvaa tässä ikäryhmässä 59 prosenttiin.

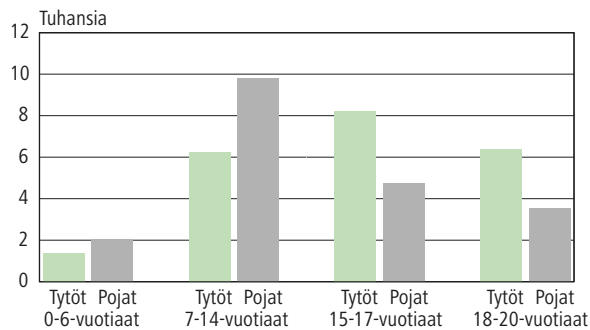
Myös psykiatrian avohuollon käynnit vaihtelevat sukupuolen ja iän mukaan. Siinä oli lisäksi joitain eroja verrattuna laitoshoidoon. Alle 15-vuotiaiden kohdalla sukupuolijakauma on samankaltainen kuin laitoshuollossa: potilaista on 2000-luvun loppuvuosina ollut tyttöjä noin 40 prosenttia. Eniten avokäyntien potilaina on 7–14-vuotiaita poikia.

Psykiatrian erikoisalan avohoidossa suurin alle 20-vuotiaiden potilasryhmä on ollut 7–14-vuotiaat pojat. 15 vuotta täyttäneiden erikoissairaanhoidon avokäyntipotilaiden joukossa tyttöjä oli jo kaksi kolmesta sekä alle 18-vuotiaiden että alle 20-vuotiaiden ryhmissä. Nuoret tytöt siis käyvät avohoidossakin poikia enemmän, ja tämä ero on suurempi kuin laitoshoidossa näkyvä ero.

Sairaalahoidossa olleiden 13–17-vuotiaiden tyttöjen päädiagnoosi on vuonna 2009 useimmiten ollut masennus. Myös ahdistuneisuus- ja syömishäiriöt ovat

Kuvio 12.10

Psykiatrian erikoisalan avohoidossa käyneet nuoret potilaat vuoden aikana sukupuolen ja iän mukaan vuosina 2006–2009

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

melko yleisiä. Sen sijaan samanikäisten poikien päädiagnoosi on toisenlainen, ja se liittyy useimmiten käytöshäiriöihin. (SVT Terveys 2011, 7.)

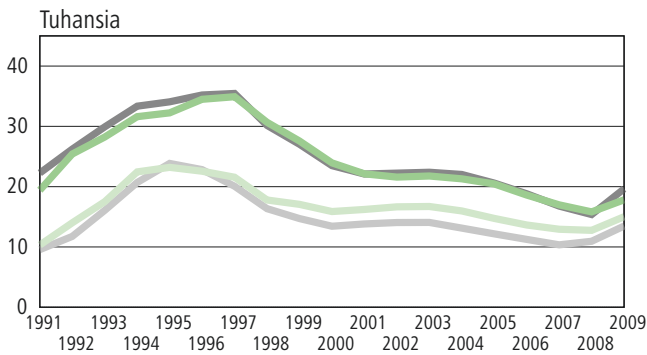
Martikainen ja Autti-Rämö (2010) kuvaavat tutkimuksessaan, miten masennus- ja psykoosilääkkeiden käyttö sekä lasten että teini-ikäisten hoidossa on lisääntynyt. Masennuslääkkeiden määrääminen ja käyttö lisääntyy iän myötä 15–26-vuotiailla, ja tytöillä käyttö on tavallisempaa kuin pojilla. Psykoosilääkkeitä määrätään vähemmän kuin masennuslääkkeitä, mutta myös siinä sukupuolierot tulevat näkyviin. Alle 15-vuotiaat pojat käyttävät tyttöjä enemmän psykoosilääkkeitä, ja 15–20-vuoden iässä tytöt ohittavat pojat näiden lääkkeiden käytössä, kunnes taas yli 24-vuotiaat pojat käyttävät psykoosilääkkeitä tyttöjä enemmän. ADHD-lääkkeitä käyttävät nimenomaan pojat, ja eniten kouluikäiset. Tutkijat tiivistävät: lääkkeitä määrätään rauhattomille pojille ja masentuneille tytöille.

Nuoret tytöt ja 20 vuotta täyttäneet miehet toimeentulotuen saajia

Nuorten toimeentulotuen saajien määrä on kääntynyt kasvuun vuonna 2009 monen vuoden jälkeen. Vuosi 1995 oli huippuvuosi alle 20-vuotiaiden toimeentulotuen saajien joukossa (45 746 saajaa) ja kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 1997, oli eniten 21–24-vuotiaita toimeentulotuen saajia (70 359). Näihin huippuvuosiin verrattuna nuorten toimeentulotuen saajien määrä on laskenut, lähes puolittunut: Vähiten toimeentulotuen saajia oli vuonna 2008: 18–20-vuotiaita oli 22 785 ja 21–24-vuotiaita 31 184. Tuon jälkeen saajien määrä kääntyi kasvuun: 18–20 -vuotiaiden määrä lisääntyi 5 000:lla, ja se oli 27 610, ja 21–24-vuotiaita oli yli 6 000 enemmän kuin edellisellä vuonna, 37 450. Vuoden 2009 nuorten toimeentulotuen saajien määrän kasvu näkyy myös suhteessa väestön vastaavaan ikäryhmään.

Kuvio 12.11

Varsinaista toimeentulotukea saaneet omassa kotitaloudessa elävät nuoret 1991–2009

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Toimeentulotuen saajissa ovat mukana viitehenkilöt, puoliset sekä omassa kotitaloudessa asuvat alle 18-v. lapset. Määritelmän mukaan 18 vuotta täyttänyt tuen saaja muodostaa oman yksinäiskotitalouden, vaikka asuisikin vanhempiansa luona ja toisaalta alle 18-vuotiaat katsotaan itsenäisiksi toimeentulotuen saajiksi, jos heillä on oma perhe tai he eivät asu vanhempiansa kanssa. Tilastoon eivät sisälly 15–17-vuotiaat, jotka ovat perheessä jonkun muun elatusvelvollisuuden alaisina (so. lapsi-statuksella).

Kun kuvan ulkopuolelta tarkastellaan parinkymmenen vuoden ajalta alle 18-vuotiaiden nuorten toimeentulotuen saajia, huomataan, että joukossa on ollut tyttöjä huomattavasti enemmän (70 prosenttia) kuin poikia. Alle 20-vuotiaidenkin joukossa tyttöjä on ollut hieman poikia enemmän. 20 vuotta täyttäneiden toimeentulotuen saajien joukossa erot tasoittuvat. Tämä ero nuorimmissa ikäryhmissä kertonee yhtäältä kotoaan muuttaneiden opiskelevien tyttöjen sekä toisaalta teiniäitien tilanteesta ja toimeentulotuen tarpeesta.

Sukupuolierot huostassa olleiden selviytymistä koskevassa seurantatutkimuksessa

Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa tehdyt seurantatutkimukset ovat osoittaneet, että terveyden ja hyvinvoinnin erot huostassa olleiden ja väestön vastaavan ikäryhmän välillä korostuvat; onpa kysymys koulutustasosta, työllisyydestä, toimeentulosta, sairastavuudesta, kuolleisuudesta, rikollisuudesta tai teiniraskauksista ja teinivanhemmuudesta.

Suomessa tehty seurantatutkimus (Heino & Johnson 2010) tuo esiin kiinnostavia eroja joskus huostassa olleiden lasten elämäntilanteesta nuorena aikuisena. Tutkimuksessa yhdistettiin Stakesin lastensuojelurekisterin ja Tilastokeskuksen

työssäkäyntitilaston tietoja. Tutkimus osoittaa selkeitä eroja lapsen sukupuolen, huostaanottoiän ja sijoituspaikan sekä sijoitushistorian mukaan siinä, miten hän on nuorena aikuisena selviytynyt ja kiinnittynyt yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten koulutukseen ja työelämään.

Tutkimustulosten mukaan (emt.) joka toinen huostassa ollut nuori on jatkanut opiskelua peruskoulun jälkeiseen tutkintoon, naiset useammin kuin miehet. Väestön kaikista 24-vuotiaista miehistä oli jäänyt perusasteen koulutustasolle 20 prosenttia. Sen sijaan kaikista huostassa olleista miehistä yli 60 prosenttia oli jättänyt opinnot perusasteelle, mutta näin oli käynyt yli 80 prosentille, mikäli hänet oli yli 12-vuotiaana sijoitettu laitokseen. Huostassa olleiden lasten koulutusura alkoi myöhemmin kuin vastaavan ikäisillä nuorilla. Se oli myös ammattikoulupainotteisempi. Ylioppilastutkinnon tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden huostassa olleiden työllistyminen näyttää hyvin samanlaiselta kun muiden samanikäisten. Erot tulevat esiin, jos perusasteen jälkeistä tutkintoa ei ole suoritettu tai jos koulutusaste jää keskiasteeseen. Huostassa olleiden tyttöjen koulutustaso oli selvästi korkeampi poikiin verrattuna.

Heikoiten kiinnittyneitä tutkimuksen (emt.) mukaan olivat yli 12-vuotiaina laitoksiin sijoitetut pojat, joista yksi neljästä oli 23–24-vuotiaana rekisterien ulkopuolella (luokassa "muut") ja yksi neljästä oli joko työttömänä tai eläkkeellä. Huostassa olleista pisimmälle opiskelivat ja parhaiten työllistyivät alle 13-vuotiaana perheisiin sijoitetut tytöt. Erot olivat hyvin selkeitä.

Yhteenveto ja pohdintaa

THL:n rekisterien kautta piiritty kuva määrällisesti kasvaneesta ja laadullisesti monenlaisesta nuorten hoidon, huollon ja tuen tarpeesta sekä siitä, miten viranomaiset vastaavat tähän tarpeeseen. Lastensuojelun kautta sijoitetaan kodin ulkopuolelle edelleen enemmän poikia kuin tyttöjä, mutta 15–17-vuotiaiden ikäryhmässä tytöt ovat selvästi yliedustettuina uusissa ja kiireellisissä sijoituksissa. Se mihin näitä 15–17-vuotiaita tyttöjä ja poikia sijoitetaan, laitoksiin tai perhehoitoon, ei näyttäisi vaihtelevan sukupuolen mukaan.

Psykiatrisessa hoidossa ja tutkimuksissa olleiden nuorten määrä on kasvanut. Kaksi kolmesta erikoissairaanhoidon avokäyntipotilaasta oli tyttöjä 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä. Myös psykiatrian laitoshoidossa oli vuonna 2009 tämänikäisiä tyttöjä selvästi poikia enemmän (62 prosenttia). Sairaalahoidossa olleiden 13–17-vuotiaiden tyttöjen päädiagnoosi oli useimmiten masennus, mutta ahdistuneisuus- ja syömishäiriöt ovat myös melko yleisiä. Sen sijaan samanikäisten poikien päädiagnoosi on toisenlainen, ja se liittyy useimmiten käytöshäiriöihin.

Myös nuorten toimeentulotuen saajien määrä on monen vuoden jälkeen kääntynyt kasvuun vuonna 2009. Tyttöjä on ollut huomattavasti poikia enemmän alle 18-vuotiaiden nuorten toimeentulotuen saajien joukossa (70 prosenttia), mutta myös alle 20-vuotiaiden joukossa heitä oli hieman poikia enemmän.

Joskus huostassa olleiden lasten seurantatutkimus kertoo karusta tilanteesta. Heikoiten kiinnittyneitä nuorena aikuisena olivat yli 12-vuotiaina laitoksiin sijoitetut pojat. Huostassa olleista pisimmälle opiskelivat ja parhaiten työllistyivät alle 13-vuotiaana perheisiin sijoitetut tytöt. Tuloksia ei voi suoraviivaisesti-

ti tulkita niin, että perhehoito olisi onnistunut ja laitoshuolto epäonnistunut: eri hoitomuodot vastaavat lasten ja nuorten erilaiseen tarpeeseen. Pienemmille lapsille löytyy sijasiperheitä, mutta nuorten tilanne on toinen. Vaihtoehtoisia ja riittävästi nuoren miehen ja naisen tilanteen mukaan joustavia ja pitkäjänteisiä hoitomuotoja ei yksinkertaisesti ole riittävästi tarjolla. Lisäksi riittämätön tai liian aikaisin lopetettu jälkihuollon tuki voi viedä mennessään hyvän huostaanoton saavutukset.

Osa lastensuojelun avohuollon asiakkaista tai huostassa olleista nuorista naisista ja miehistä tarvitsee pitkäjänteistä saattelua ja tukea, rinnalla kulkevaa aikuista, joka auttaa byrokratian viidakossa ja auttaa nuorta tunnustelemaan itselleen sopivia ja toimivia kiinnittymisen ja itsenäistymisen väyliä. Osa tarvitsee pääasiassa kannustusta ja taloudellista tukea kouluttautumiseen ja työllistymiseen. Nuorella iällä perheellistyneet ja teiniäidit tarvitsevat apua arkeen ja lasten hoitoon sekä toimeentuloon. Osa etsii itseään ja paikkaansa pitkäänkin, osa tarvitsee vahvasti terapian tukea eheytyäkseen. Sukupuolierot kolmiossa lastensuojelu, psykiatria ja toimeentulo näkyvät sektorikohtaisissa tilastoissa, mutta näiden sektorien leikkauspisteessä on samoja nuoria tyttöjä ja poikia liikkumassa toiminnosta toiseen ja takaisin.

Tehdystä tilastollisen tarkastelun fokuksesta jäävät taka-alalle monet asiat. Nuorten monitahoisen elämän ja sektorijärjestelmien hajanaisen toiminnan vangitseminen samaan kuvaan ja prosessiin ei tahdo onnistua pelkästään valtakunnallisten rekisteritietojen avulla. Tarvittaisiin tutkimusta monesta suunnasta: nuorten elämänpoluista ja näitä maailmoja kohtaavien ja jäsentävien auttamisjärjestelmien toimintatavasta; ja tarvittaisiin analyysia toimien kohdentumisesta. Tarkastelemalla erityisesti niiden nuorten tilannetta, jotka ovat rinnakkain, peräkkäin tai päällekkäin monen eri tahon palvelujen piirissä voitaisiin tutkia, miten hyvinvointijärjestelmämme pelaa yhteen, kun se pyrkii yhtäältä kokonaisvaltaisesti selvittämään näiden nuorten tyttöjen ja poikien tarpeita ja toisaalta spesifisti vastaamaan näihin tarpeisiin.

Tarkastelun fokus ei viimekädessä voi olla vaikeuksiin joutuneissa yksilöissä, vaan sen rinnalla tarvitaan talous- ja yhteiskuntapoliittisten sekä arvojen ja kulttuuristen muutosten tarkastelua – ja yhteiskuntapoliittisia toimia. Lastensuojelun, psykiatrian ja toimeentuloturvan järjestelmät ovat viimesijaisia, niiden palvelujen kysyntää säätelevät myös yhteisölliset tekijät: onko työtä ja toimeentuloa, ovatko läheissuhteet kunnossa, miten löytyvät kannattelevat yhteisöt ja ihmissuhteet sekä miten lapselle muodostuu merkityksellisyyden kokemus elämässä ja löytyy arvostettu paikka eri ikäkausien instituutioissa ja lähiyhteisöissä.

Lähteet

- Bardy, Marjatta (1989): Uhrit, uhkat ja arjen sankarit. Lastensuojelu tutkimuksen valossa. Sosiaalihallituksen julkaisuja 2/1989. Helsinki.
- Forsberg, Hannele (1994): Yksi ja monta perhettä – Tutkimus sosiaalityöntekijöiden perhetulkinnoista sosiaalitoimistotyössä. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalipolitiikka, sosiaalityö. Lisensiaatintutkimus. Tammikuu 1994.
- Gordon, Tuula (1990): Sukupuolet vastakkain ja sisäkkäin. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.), Moniääninen laulu lapsuudesta. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 66/1990. Helsinki 1990.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne (2010): Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Artikkelikirjassa Ulla Hämäläinen ja Olli Kangas (toim.) Perhepiirissä. Kelan tutkimusosasto, Helsinki. Sastamala 2010.
- Heino, Tarja (2007): Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakes Työpapereita Nro 30/2007
- Hessle, Sven (1986): Miten estää sattumaa, moralismia ja silmälappuja? Sosiaalihallituksen raporttisarja nro 1/1986.
- Hiitola, Johanna (2008): Selvitys vuonna 2006 huostaanotetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Lastensuojelun kehittäminen Tampereella, Tampereen seutukunnissa ja Etelä-Pirkanmaalla. Helsinki: Stakes, Työpapereita 21, 2008.
- Hiitola, Johanna (2011) Vanhempien tekemä väkivalta huostaanottoasiakirjoissa. Janus 1/2011, 4–19.
- Jonsson, Gustav (1968) Delinquent Boys, their Parents and Grandparents. Stockholm. Väitöskirja.
- Jonsson, Gustav (1969) Det sociala arvet. Stockholm. Tiden.
- Kivinen, Tarja (1994) Valikoituminen lastensuojelun asiakkaaksi. Näkökulmia asiakkuuden määrittymiseen. Sosiaalityön lisensiaatin tutkimus. Stakes Tutkimuksia 45. Jyväskylä 1994.
- Kivinen, Tarja (1989): Viimeinen pari verkosta ulos. Selvitys lastensuojelun tilasta ja kehityksestä. Sosiaalihallituksen julkaisuja 11/1989.
- Kivinen, Tarja – Heinonen, Pekka (1990): Lastensuojelu vuonna 1987. Väliraportti 28.2.1990. Sosiaalihallituksen raporttisarja Nro 11/1990.
- Kivinen, Tarja (1992): Lastensuojelun moninaisuus. Pitkittäisselvitys lastensuojelun asiakkuudesta. Sosiaali- ja terveyshallituksen raportteja 59/1992.
- Kivinen, Tarja (1994): Valikoituminen lastensuojelun asiakkaaksi. Näkökulmia asiakkuuden määrittymiseen. Sosiaalityön lisensiaatin tutkimus. Stakes Tutkimuksia 45. Jyväskylä 1994.
- Kitinoja, Manu (2005) Kujan päässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Stakes Tutkimuksia 150.
- Kuronen, Marjo (1993): Lapsen hyväksi naisten kesken. Tutkimus äitiys- ja lastenneuvolan toimintakäytännöistä. Stakes Tutkimuksia 35. Jyväskylä 1994.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2009): Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen pikkulapsiperheissä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula, Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi. THL raportteja Tee004, Helsinki 2009, 60–67.

- Martikainen, Jaana & Autti-Rämö, Ilona (2010) Lääkkeitä rauhattomille pojille ja masentuneille tytöille. Artikkelikirjassa Ulla Hämäläinen ja Olli Kangas (toim.) Perhepiirissä. Kelan tutkimusosasto, Helsinki. Sastamala 2010.
- Pekkarinen, Elina (2010) Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu: Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä. Nuorisotutkimusseuran julkaisu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5464-73-3>
- Pösö, Tarja (1988): Då stödet blir till ett hot – funderingar över kvinnans situation som klient inom det sociala arbetet. Artikkel Nordisk socialt arbete 1/1988 lehdessä, ss 21–27.
- Pösö, Tarja (1993): Kolme koulukotia. Tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä. Acta Universitas Tamperensis. Ser A vol 388.
- Rajavaara, Marketta (1991): Tavallisesta perheestä tapaukseksi, Sosiaalitoimiston sosiaalityö arvioinnin kohteena, lisensiaatintutkimus, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalipolitiikan laitos, Helsingin yliopisto.
- Suomen virallinen tilasto. SVT Sosiaaliturva 2010: Lastensuojelu 2009. Tilastoraportti 29/2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Suomen virallinen tilasto. SVT Sosiaaliturva 2010: Toimeentulotuki 2009. Tilastoraportti 31/2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Suomen virallinen tilasto. SVT Terveys 2011: Psykiatrian erikoisalan laitoshoido 2009. Tilastoraportti 4/2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Vinnerljung, Bo & Sallnäs, Marie (2008) Into adulthood. A follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens. Child and Family Social Work 2008; 13: 144–155.

13 Nuorisorikollisuus ja nuoret väkivallan uhreina

Valtaosa rikoksista on niin kutsuttua piilorikollisuutta, joka ei tule viranomaisten tietoon. Rikokset jäävät piiloon sitä todennäköisemmin, mitä läheisempi uhrin suhde tekijään on. Siksi tilastot viranomaisten tietoon tulleesta rikollisuudesta eivät kerro luotettavasti rikollisuuden kehityksestä ja piirteistä. Luotettavamman kuvan tästä voi saada esimerkiksi itse ilmoitettuun rikollisuuteen perustuvista kyselytutkimuksista tai uhritutkimuksista.

Seuraavassa tarkastellaan ensin tietoja tyttöjen ja poikien itse ilmoittamasta rikollisuudesta. Niitä verrataan tietoihin poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta, keskittyen erityisesti pahoinpitelyrikollisuuteen. Lopuksi esitetään havaintoja nuorten henkirikollisuudesta.

Luvun jälkimmäisessä osassa tarkastellaan nuorten asemaa väkivallan uhreina, erityisesti heidän mahdollisuuksiaan saada apua ja tukea uhrikokemusten käsittelyyn.

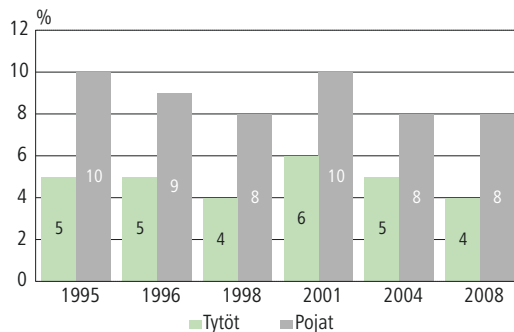
Nuorisorikollisuus ja sukupuoli

Tyttöjen ja poikien tekemät rikokset kyselytutkimuksissa

Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa on tutkittu nuorten tekemien rikosten, ja kiellettyjen tekojen yleisyyttä ja piirteitä kouluissa tehtyjen kyselyjen avulla kuusi kertaa vuosien 1995–2008 aikana (Salmi 2009). Vastaajia näissä kyselyissä on ollut useita tuhansia joka vuosi. Kyselyihin ovat kunakin vuonna vastanneet

Kuvio 13.1

Vuoden aikana ainakin kerran toisen henkilön hakanneita (%)

Lähde: Koululaiskyselyt 1995–2008, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

yhdeksäsluokkalaiset, eli 15–16-vuotiaat nuoret. Koululaiskyselyn valossa jotkut kielletyt teot ovat suurin piirtein yhtä yleisiä tytöillä kuin pojilla, kuten varastaminen, omaisuuden vahingoittaminen tai marihuanan tai mietojen huumeiden kokeilu. Sen sijaan väkivalta on tyypillisempää pojille kuin tytöille.

Nuorten itse ilmoittamassa väkivaltarikollisuudessa ei ole tapahtunut suuria muutoksia (Salmi 2009). Väkivaltaa tehneiden poikien määrä on ollut laskussa, tytöillä tilanne on pysynyt tasaisena (kuvio 13.1).

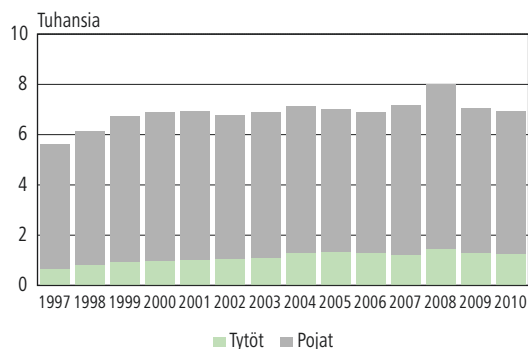
Nuorten itse ilmoittamat rikokset ovat suhteellisen lieviä tekoja. Rikollisuuden vakavuutta voidaan kuitenkin arvioida tutkimalla nuorten tekemien normirikkeiden määrää. Kerran kaupasta varastanut henkilö ei ole yhtä suurissa ongelmissa rikollisuuden kanssa kuin nuori, joka on varastanut, pahoinpidellyt, käyttänyt huumeita ja tuhonnut omaisuutta kymmeniä kertoja vuoden aikana. Kun tyttöjä ja poikia vertaillaan niin, että tehtyjen tekojen määrä otetaan huomioon, sukupuolierot kasvavat selvästi ja ovat suurimmillaan väkivaltaisissa teoissa: pojista suhteellisesti useampi on tehnyt useita rikoksia kuin tytöistä. (Kivivuori & Salmi 2005, 36–39.)

Miksi eri tilastolähteet kertovat erilaista tarinaa?

Poliisin tietoon tulleiden pahoinpitelyrikosten vuosittaisten määrien seuraaminen tuottaa hieman erilaisen kuvan nuorisirikollisuuden kehityksestä kuin nuorten itse ilmoittama rikollisuuden trendi (kuvio 13.2). Poliisin pahoinpitelyistä epäilemien tyttöjen ja poikien lukumäärät ovat kasvaneet viimeisten noin 15 vuoden aikana. Vuonna 1997 epäiltiin 674 tyttöä pahoinpitelystä, kun vuonna 2010 heitä oli jo 1270. Epäiltyjen poikien määrä on lisääntynyt tänä aikana noin viidestä tuhannesta vajaaseen 5700 poikaan. Tyttöjen osuus kaikista samanikäisistä epäillyistä lisääntyi tällä aikavälillä 14:sta 22 prosenttiin. Tosin tämä runsaan viidenneksen osuus saavutettiin jo vuonna 2004, minkä jälkeen se on pysynyt suhteellisen tasaisena. Viime vuosina pahoinpitelyistä epäiltyjen tyttöjen ja poikien määrät ovat kääntyneet laskuun.

Kuvio 13.2

Selvitetyistä pahoinpitelyistä (lievä pahoinpitely, pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely) epäillyt alle 21-vuotiaat tytöt ja pojat 1997–2010

Lähde: Poliisin tietoon tullut rikollisuus, Tilastokeskus

Miksi poliisitilastojen mukaan tyttöjen väkivalta näyttää lisääntyneen viimeisten 15 vuoden aikana, mutta vastaavaa kehitystä ei ole havaittavissa nuorisokyselyissä? Ensinnäkin on merkkejä siitä, että nuoriin kohdistuva kontrolli on kiristynyt. Julkisia tiloja valvotaan aikaisempaa enemmän ja poliisin toiminta on tehostunut. Nuorille tehdyissä kyselyissä on kysytty, onko poliisi saanut tietää esimerkiksi siitä, että vastaaja on pahoinpidellyt jonkun. Nuorten omien ilmoitusten mukaan sekä tyttöjen että poikien todennäköisyys tulla poliisin tietoon tekemänsä väkivallan takia lisääntyi 2000-luvun alkupuolella (Kivivuori 2005, 50–57). Tämä voi osaltaan selittää poliisitilastoissa havaittavaa nuorten väkivaltarikollisuuden lisääntymistä. Myös julkiset keskustelut esimerkiksi nuorten naisten ja tyttöjen väkivaltaistumisesta voivat herkistää ihmisiä ilmoittamaan tapauksista viranomaisille ja viranomaisia kirjaamaan ne.

Tilastojen ristiriitaiset kehityssuunnat voivat kertoa myös nuorten jakautumisesta: suuri osa nuorista on entistä lainkuuliaisempia, mutta pieni osa tekee paljon rikoksia, jotka tulevat myös poliisin tietoon (Kivivuori 2002). Heidän joukossaan voi olla aikaisempaa enemmän tyttöjä. Tästä joukosta tiedetään vähän, mutta todennäköisesti heidän taustaltaan löytyy huono-osaisuutta ja muita sosiaalisia ongelmia.

Nuoret naiset ja miehet henkirikosten tekijöinä

Viranomaistilastot ovat suhteellisen luotettavia kuolemaan johtaneen väkivallan mittareita, kun muussa rikollisuudessa piiloon jäävien rikosten osuus on suuri. Kuolemaan johtanutta väkivaltaa eli henkirikoksia tekevät tyypillisesti keskiikäiset. Niistä vuosittain epäillyistä alle kymmenesosa on alle 21-vuotiaita.

Nuorten tekemiä henkirikoksia oli vuosina 1980–2004 vuosittain keskimäärin 11. Kaikkiaan tänä aikana henkirikoksiin syyllistyi 283 nuorta, joista 8 prosenttia oli nuoria naisia (22 naista). Nuorten henkirikollisuuden taustalta löytyy samantyyppisiä tekijöitä kuin aikuisilla: ongelmia lapsuuden perheissä tai koulunkäynnissä sekä runsasta päihteiden käyttöä (Lehti 2007, 4–9, 73–74).

Nuoret naiset ja miehet väkivallan uhreina

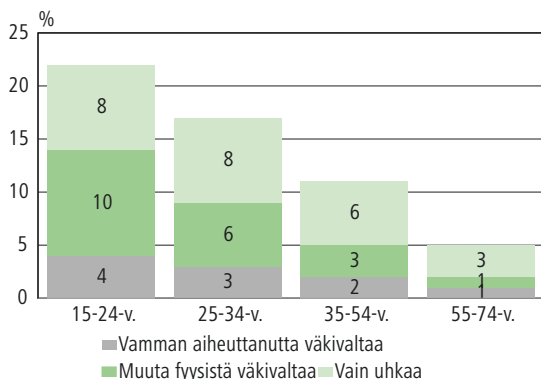
Väkivallan uhriksi joudutaan kaikkein todennäköisimmin nuorena. Kansallisen uhritutkimuksen mukaan joka viides 15–24-vuotias on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa viimeksi kuluneen vuoden aikana, kun vastaava osuus esimerkiksi 35–54-vuotiaista on 11 prosenttia (kuvio 13.3). Tarkasteltaessa nuorten vastauksia pidemmän ajanjakson aikana voidaan havaita, että väkivallan kokeminen on lisääntynyt (Marttunen & Salmi 2010, 244–246)¹.

Seuraavassa pohditaan, tunnistammeko riittävästi nuorten haavoittuvuutta väkivallan kohteena. Haavoittuvuudella viitataan sekä todennäköisyyteen kohdata väkivaltaa että siihen, millaisia seurauksia väkivallalla on ja saako nuori apua niiden käsittelyyn, jos hän sitä tarvitsee (Spalek 2006; Honkatukia 2011). Haavoittuvuuteen vaikuttavat väkivallalle annetut merkitykset, jotka vaihtelevat

1 Tämä tulos saatiin Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemässä nuorisorikollisuutta koskevissa valtakunnallisissa kyselyissä, joita on tehty vuodesta 1995 lähtien.

Kuvio 13.3

Fyysisen väkivallan kohteeksi vuoden aikana joutuneita, % ikäryhmästä.

Lähde: Kansallinen uhritutkimus 2009, Marttunen & Salmi 2010, 242, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

vat muun muassa sen mukaan, missä tilanteissa väkivalta tapahtuu (Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2004). Tähän liittyen on merkittävää, että uhrin status ei tunnu kiinnittyvän nuoriin yhtä luontevasti kuin esimerkiksi lapsiin. Väkivaltaa kokeneen lapsen voidaan ajatella olevan suojelun ja huolenpidon tarpeessa². Sitä vastoin nuoren saatetaan jopa tulkita olevan itse vastuussa väkivallasta ja sen seurauksista. Nuoret saavat harvemmin huomiota rikosten uhreina kuin niiden tekijöinä, sillä heitä pidetään usein epäsosiaalisena, jopa vaarallisena ryhmänä (Koskela 2009, 152).

Nuoret, väkivalta ja haavoittuvuus

Väkivallan kohteeksi joutuminen voi olla haavoittava kokemus, joka saattaa muuttaa perustavanlaatuisesti käsitystä itsestä ja siitä, että ympäröivä maailma olisi luotettava ja ennustettava. Nuoret voivat jäädä vaille apua ja tukea kamppaillessaan uhrikokemusten seurausten kanssa. Osa ei kerro näistä asioista kenellekään, osa voi olla epätietoisia siitä, mistä he voivat hakea apua, osa taas ei tule kuulluksi, kun he yrittävät kertoa kokemuksistaan. Tässä mielessä väkivaltaa kokeneista nuorista voidaan puhua haavoittuvana ryhmänä.

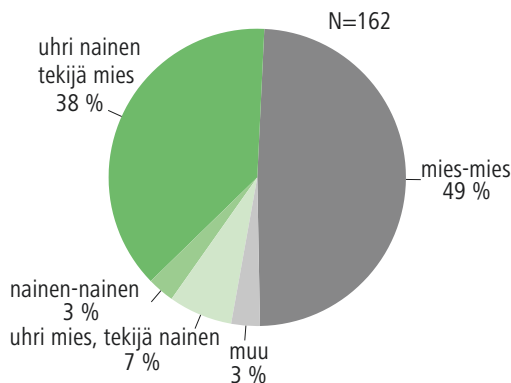
Nuoret eivät kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä haavoittuvuuden suhteen. Nuorten asema väkivallan uhreina kytkeytyy niin yksilöllisiin kuin ryhmäominaisuuksiin, kuten sukupuoleen, etnisyyteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai yhteiskuntaluokkaan. Nämä tekijät vaikuttavat paitsi siihen, millaisia merkityksiä nuoret antavat kokemuksilleen, myös siihen, miten nuoriin suhtaudutaan, kun he kertovat tapahtumista muille tai hakevat apua.

Käsittelen seuraavassa erityisesti väkivallan kokemisen ja seurausten sukupuolittuneita piirteitä. Nuorten yleisimmin kokema väkivalta on miespuolisen

2 Suhtautuminen lasten kotona kokemaan väkivaltaan on kiristynyt, minkä lisäksi muun muassa vanhempien lapsiin kohdistama kuritusväkivalta on vähentynyt (Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008).

Kuvio 13.4

Tekijän ja uhrin sukupuoli 15–25-vuotiaiden uhrin viimeksi kokemassa fyysisen väkivallan kokemuksessa, % vastanneista

Lähde: Kansallinen uhritutkimus 2009, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

henkilön tekemää, yleisimmin ikätoverin (ks. kuvio 13.4; Ellonen ym. 2008; Humppi 2008). Nuorten miesten kokema väkivalta liittyy usein heidän keskinäisiin hierarkioihinsa ja statuskampailuihinsa, nuoret naiset taas kokevat useammin esimerkiksi seksuaalista väkivaltaa.

Harva nuori ottaa yhteyttä rikosten uhreille tarkoitettuihin tukipalveluihin

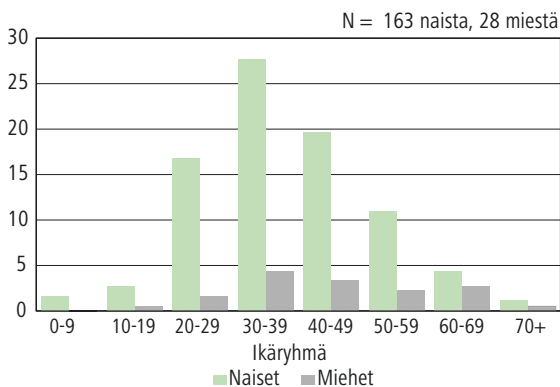
Nuoret eivät usein kerro ongelmistaan aikuisille vaan yrittävät selvittää niistä yksin (Kiilakoski 2009). Tämä näkyy myös siinä, että nuoret ottavat harvoin yhteyttä rikosten uhreille tarkoitettuihin tukipalveluihin (ks. kuvio 13.5, Honkatukia & Kivivuori 2011).³ Monet yhteyttä ottaneet ovat parisuhdeväkivaltaa kokeneita naisia. Kyselytutkimusten mukaan parisuhdeväkivalta on yleisempää nuorilla kuin keski-ikäisillä naisilla (Piispa 2006, 48). Kuitenkin tukipalvelujen asiakaskunnassa nuoria naisia on vähän. Vaikuttaa siis siltä, että nuoret parisuhde- tai muuta väkivaltaa kokeneet naiset eivät hae usein apua rikosten uhrin tukipalveluista.

Myös nuoret miehet turvautuvat uhripalveluihin harvoin, vaikka uhritutkimusten mukana he joutuvat kaikista ikäryhmistä yleisimmin väkivallan kohteeksi (Sirén ym. 2010, 20–22). Tyypillisesti nuorten miesten kokeman väkivallan

3 Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos teki kyselyn rikosten uhreille tarkoitettuihin tukipalveluihin yhteyttä ottaneille vuonna 2009. Monet näistä palveluista ovat profiloituneet parisuhde- ja seksuaalisen väkivallan uhrin auttamiseen. Tyypillisesti yhteyttä ottaneet ovatkin tällaista väkivaltaa kokeneita naisia. Kyselyssä olivat mukana seuraavat palvelut: Rikosuhripäivystys (RIKU), Raiskauskriisikeskus Tukinainen, Ensi- ja turvakotien liiton turvakodit, Monika Naiset Liittö ry. ja Oikeusapuohjaus. Kysely tehtiin kahden kuukauden aikana niin, että yhteyttä ottaneilta rikosten uhreilta kysyttiin yhteydenoton lopuksi, ovatko he halukkaita vastamaan kyselyyn. Noin puolet yhteydenottajista suostui vastaamaan. Varauksena tässä esitettäviin tuloksiin on todettava, että kyselyvastausten jakauma saattaa kuitenkin aliarvioida alle 20-vuotiaiden yhteyttä ottaneiden määriä. Kyselyjä tehneet tukipalvelujen työntekijät ja vapaaehtoiset ovat voineet jättää ehdottomatta kyselyyn osallistumatta erityisesti nuorille vastaajille.

Kuvio 13.5

Rikosuhripalveluihin 1.2.-31.3.2009 yhteyttä ottaneiden ikäjakauma sukupuolittain, absoluuttiset luvut

Lähde: Kansallinen uhritutkimus 2009, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

tekijänä on toinen mies (kuvio 13.4 edellä). Tämä ryhmä kuitenkin puuttuu tukipalvelujen asiakaskunnasta lähes kokonaan (kuvio 13.5).

Havainto voi kertoa *ensinnäkin* väkivallan jossain määrin miesten ja naisten toisistaan poikkeavasta haavoittavuudesta, jolloin tuen tarve on erilainen eri sukupuolilla. Psykologiset tutkimukset viittaavat siihen, että naiset ovat haavoittuvampia traumaattisten tapahtumien vaikutuksille ja heillä on useammin erilaisia traumaperäisiä oireita (Poijula 2010, 65–66). Monet tukipalveluihin yhteyttä ottaneet kertoivat pitkään jatkuneesta parisuhdeväkivallasta, mikä voi olla erityisen haavoittavaa ja avun tarvekin suurta.

Toiseksi havainto nuorten miesten harvinaisuudesta tukipalvelujen asiakkaina voi kertoa siitä, että miesten avun hakemisen kynnyks on korkeammalla kuin naisten. Suurin osa nuorista miehistä (78 %) on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa (Marttunen & Salmi 2010, 246–247). Nämä kokemukset eivät tule viranomaisten tietoon, vaikka suurin osa viranomaisten käsittelemästä väkivallasta onkin miesten välistä. Mieheksi kasvettaessa opitaan puolustamaan itseään ja mieltämään väkivaltaa tai vähintäänkin sen mahdollisuus osaksi miehistä vuorovaikutusta; samoin uhriksi joutuminen voidaan yhdistää ei-miehekkäänä pidettyyn heikkouteen ja avuttomuuteen (Stanko & Hobdell 2003; Green 2007, 99). Väkivallalla voi myös olla myönteisiä merkityksiä poika- ja mieskulttuureissa. Sen avulla voi todistella itselle ja muille omaa miehekkyyttään (Manninen 2010; Huuki 2010; Honkatukia ym. 2004). Väkivallan kiinteä yhteys miesten keskinäisen sosiaalisuuden piirteisiin voi olla osasy sille, että monet miehistä tai pojista eivät koe tai tunnusta tarvitsevänsä apua tai tukea väkivaltakokemustensa käsittelyyn.

Tukea voi saada myös muualta kuin uhritutkimuspalveluista

Väkivaltaa kohdanneet nuoret voivat saada apua myös muualta kuin rikosten uhreille tarkoitetuista tukipalveluista, kuten ystäviltään, vanhemmiltaan ja muilta läheisiltään tai nuorille suunnatuista palveluista, kuten kriisi- ja auttavista puhelimista. Lisäksi he voivat kertoa uhrikokemuksistaan asioidessaan esimerkiksi

viranomaisten kanssa. Esimerkiksi vuonna 2008 voimaan tulleessa lastensuojelulaissa on rohkaistu lastensuojelua ja poliisia tiiviimpään yhteistyöhön, jos epäillään lapsen joutuneen rikoksen kohteeksi⁴. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta tehtyjen rikosilmoitusten määrä onkin kasvanut viime vuosina, mikä kertonee ilmiön aikaisempaa paremmasta tunnistamisesta (Humpi 2008, 22). Tarkkaa tietoa ei ole kuitenkaan siitä, millaista on esimerkiksi lastensuojeluviranomaisten herkkyyden tunnistaa nuorten uhrikokemuksia.

Myös kunnallisen, seurakunnallisen ja järjestöjen nuorisotyössä tavoitetaan rikoksen uhreiksi joutuneita nuoria. Nuorisotyöntekijät voivat olla nuorelle merkityksellisiä toimijoita; luottohenkilöitä tai epävirallisia auttajia, joille nuoret pystyvät kertomaan helpommin ongelmistaan kuin muille aikuistoimijoille (Hirvonen 2009, 56–58). Nuorisotyössä on kehitetty internetissä toimivaa verkkonuorisotyötä ja etsivää työtä, jossa rikosten uhriksi joutuminen voi tulla tavalla tai toisella esiin⁵. Etsivän työn tarkoituksena on nuorisotyöntekijöiden jalkautuminen nuorten ajanviettopaikkoihin, kuten kaduille ja muihin julkisiin tiloihin. Tarkoituksena on ongelmien ehkäiseminen ohjaamalla palvelujen piiriin sellaisia nuoria, joita palvelut eivät muuten tavoita. Kaksi kolmasosa etsivän työn tavoittamista nuorista on poikia (Paumo 2009, 29). Pojat eivät hae apua ongelmiinsa yhtä usein kuin tytöt, joten erilaisten ongelmien kanssa kamppailevia poikia on näin mahdollista tavoittaa.

Nuorisotyön piirissä on viime aikoina kehitetty sukupuolisensitiivistä työtettä, jonka tavoitteena on nuorten sosiaalinen vahvistaminen ja elämänhallinnan taitojen tukeminen sekä myönteisen ja erilaisuutta arvostavan sukupuoli-identiteetin tukeminen. Menetelminä on ohjaus- ja kasvatustyötä tekevien kriittisyys suhteessa omien arvojensa ja asenteidensa sukupuolittuneisuuteen, toiminnan pitkäjänteisyys ja moniammatillinen yhteistyö. Työn tuloksena on eri puolille maata syntynyt tyttöjen taloja, tyttöjen iltoja, tyttöryhmiä, tytöille ja pojille on tarjottu seksuaalineuvontaa, muun muassa yhteistyössä järjestöjen kanssa. Myös maahanmuuttajataustaiset tytöt ovat voineet osallistua tämän tyyppiseen toimintaan. Näin on onnistuttu saavuttamaan ja tukemaan esimerkiksi seksuaalista väkivaltaa kohdanneita tyttöjä, joiden luottamus viranomaisiin on heikko ja joilla ei ole tietoa, mistä he voisivat saada apua ja tukea. (Anttonen 2007; Punnonen 2007a,b; Näre 2007.)

Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö painottuu tyttöjen tukemiseen. Joskus se jopa rinnastuu tyttöjen kanssa työskentelyyn ja saattaa luoda yksipuolista kuvaa joistakin tyttöryhmistä, kuten maahanmuuttajataustaisista tytöistä, voimattomina uhreina (Honkasalo 2011). Vaikuttaa myös siltä, että poikien ja nuorten miesten tila tunnistaa ja käsitellä väkivaltaan liittyviä kokemuksiaan on rajallinen. Nuorisotyössä pitäisikin siksi kehittää myös poikien aroille kokemuksille sensitiivistä työtettä.

Eri järjestöillä, kuten Lastensuojelun Keskusliitolla, Mannerheimin Lastensuojeluliitolla, Pelastakaa lapset ry:llä, HelsinkiMission Nuorten Kriisipisteellä, Väestöliitolla ja Non-Fighting Generation:illa on muun muassa maksuttomia

4 Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulaissa alle 18-vuotiasta.

5 Internetissä toimii myös nettipoliisi, jota nuoret voivat lähestyä matalalla kynnyksellä erilaisissa ongelmissaan.

puhelinpalveluja sekä nettiauttamista, joissa nuorten on mahdollista käsitellä uhrikokemuksiaan. Suomen Punaisella ristillä on nuorten turvataloja Helsingissä, Vantaalla, Espoossa, Tampereella ja Turussa. Ne antavat apua vaikeassa elämäntilanteessa oleville nuorille.

Kaikissa nuoria auttavissa tahoissa ei kuitenkaan ole riittävästi asiantuntemusta nuorten uhrikokemuksista ja siihen liittyvästä haavoittuvuudesta. Kokemuksia ei aina tunnisteta eikä nuoria osata ohjata relevantin tuen piiriin. Asiasta tarvitaan lisää koulutusta ja herkistymistä sille, millaiset kokemukset aiheuttavat avun ja tuen tarvetta sekä miten nuoret pystyvät kertomaan näistä kokemuksista. Ongelmana on myös se, että uhrien tukeminen on epävarmalla määräaikaishoiduksella toimivan kolmannen sektorin vastuulla, jolloin lapset, nuoret ja heidän läheisensä jäävät helposti vaille pitkäaikaista tukea (Porras 2009; Arjen turvallisuus 2008, 13).

Nuoret herkkiä sille, miten heitä kohdellaan

Nuoret eivät useinkaan ilmoita kokemastaan väkivallasta viranomaisille (Walklate 2007, 58–59; Green 2007, 95, 107). Silti rikosoikeusjärjestelmässä käsitellään vuosittain useita tuhansia rikoksia, joissa nuori on uhrina.⁶

Väkivallan kohteeksi joutuminen ei ole usein tavanomainen kokemus nuorelle, mutta esimerkiksi poliisille, syyttäjälle tai tuomareille tällaisen kokemuksen käsittely voi olla osa arkista työtä. Asioiden toistuminen voi johtaa viranomaisen ja auttajien rutiininomaiseen suhtautumiseen, jopa kyynisyyteen. Nuori voi tuntea tulevansa kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti tai jäävänsä vaille tarvitsemaansa tietoa, tukea tai apua. Nuorta ei välttämättä kohdella kokonaisvaltaisesti vaan eri viranomaiset huolehtivat ainoastaan omaan tehtäväkenttäänsä kuuluvista asioista kierrättäen uhreja viranomaiselta toiselle. Nuoren on siksi kerrottava tarinansa aina uudelleen eri toimijoille.

Väkivaltaa kokeneen nuoren kohtaaminen vaatii viranomaisilta ja auttajilta hienovaraisuutta ja vuorovaikutustaitoja. Ruotsalaisen uhritutkimuksen mukaan 16–19-vuotiaat olivat keskimäärin tyytyväisempiä kohteluunsa rikosprosessissa kuin muut vastanneet. Poikkeuksena oli kuitenkin poliisi, josta nuorilla oli kaikkein kielteisimmät kokemukset. Tutkimuksessa haastatellut nuoret rikosten uhrin toivoivat saavansa poliisilta tukea ja tietoa rikosprosessista heille ymmärrettävällä tavalla (BRÅ 2010, 16, 27). Samantyyppisiä tuloksia on saatu myös Suomessa (Heiskanen & Roivainen 2005, 174; Honkatukia & Kivivuori 2011).

Erityisen haavoittuvia ovat tässä suhteessa olevan seksuaalista väkivaltaa kokeneet, jotka ovat usein nuoria naisia.⁷ Tällainen väkivalta kohdistuu ihmisen intiimeimpään alueeseen, seksuaalisuuteen. Nuoruus on seksuaalisuuteen liittyvien kulttuuristen rajojen ja normien opettelun ja sisäistämisen aikaa. Samoin seksuaalista väkivaltaa kokeneet ovat herkistyneitä uhria syyllistävillä näkemyksillä, jotka ovat vieläkin valitettavan yleisiä.

6 Esimerkiksi vuonna 2006 poliisin tietoon tulleissa väkivaltarikoksissa oli asianomistajana (uhri-na) kaikkiaan 3426 alle 18-vuotiaasta henkilöä (pahoinpitelyt, henkirikokset ja niiden yritykset).

7 Tukipalvelukyselyyn vastanneista seksuaalista väkivaltaa kokeneista 65 prosenttia oli tyytymättömiä poliisin toimintaan (Honkatukia & Kivivuori 2011).

Tuki rikosprosessissa tärkeää nuorelle

Nuoren ja asiaa käsittelevien viranomaisten, kuten poliisin, syyttäjän ja tuomareiden kohtaamisissa voi olla jännitteitä ja vuoropuhelun katkoksia, varsinkin kun käsitellään seksuaalisen väkivallan kaltaisia vaikeita kokemuksia (Kainulainen 2004). Kuitenkin nuoren kannalta tapauksen vieminen oikeuteen ja syyllisen tuomitseminen voivat olla eheyttäviä kokemuksia ja vähentää hänen kokemaansa syyllisyyttä. Tämä edellyttää sitä, että nuorta kohdellaan oikeudenmukaisesti ja hienovaraisesti, hänen tarinaansa kuunnellaan ja hän saa asiantuntevaa oikeudellista apua ja henkistä tukea. Tämä tarkoittaa, että nuorella on sekä oikeudellinen avustaja että tukihenkilö, kun asiaa käsitellään rikosprosessissa, jo esitutkinnasta lähtien.

Rikosuhripäivystys tarjoaa rikosten uhreille maksuttomia, koulutettuja tukihenkilöitä rikosprosessin ajaksi. Tukihenkilö auttaa rikosprosessiin liittyvissä käytännön asioissa, hänen kanssaan voi keskustella väkivaltakokemuksesta ja tarvittaessa hän voi ohjata muun avun piiriin. Tukihenkilön voi saada jo ennen rikosilmoituksen tekemistä. Tukihenkilö voi olla mukana esitutkinnassa ja selvittää uhrin kanssa oikeusavustajan saamista. Hänen kanssaan voi keskustella oikeudenkäyntiin liittyvistä tunteista ja peloista, ja hän voi olla mukana oikeudenkäynnissä. Tukihenkilön mukanaolo vaikuttaa lisäävän uhrien tyytyväisyyttä kohteluunsa (Honkatukia & Kivivuori 2011).

Varsinkin lapsiin kohdistuvien seksuaali- ja pahoinpitelyrikosten selvittämiseen on annettu 2000-luvulla ohjeistuksia viranomaisyhteistyöstä ja kehitetty moniammatillisia työmuotoja (Niemi 2010, 21; Hirvelä 2006). Niitä on syytä hyödyntää myös silloin, kun kyseessä on nuori väkivallan uhri. Toimintamalleja on kehitetty erityisesti suurimmissa kaupungeissa, mikä asettaa pienemmillä paikkakunnilla asuvat uhrit eriarvoiseen asemaan.

Väkivaltaa kokeneiden nuorten tilanteisiin on suhtauduttava herkästi ja vakavasti

Suuri osa nuorten kokemasta väkivallasta jää piiloon, äärimmillään heidän yksityiseksi ja hiljaiseksi tiedokseen. Heidän asemansa väkivallan uhreina kytkeytyy niin yksilöllisiin, sosiaalisiin kuin yhteiskunnallisiin tekijöihin, kuten sukupuoleen, etnisyyteen, yhteiskuntaluokkaan, sukupuoliseen ja seksuaaliseen suuntaumiseen. Tässä kirjoituksessa olen käsitellyt sukupuolta, mutta väkivaltaa kohdanneiden nuorten kanssa työskentelevien olisi kyettävä ottamaan samanlaisesti huomioon monenlaisia eroja, stereotypioita välttämällä.

Herkkyyttä väkivaltaa kokeneiden nuorten tilanteille voidaan lisätä eri tavoin. Ensinnäkin on parannettava tiedon välittämistä nuorille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä tarjolla olevista tukimuodoista. On varmistettava, että he ymmärtävät heille kerrotut asiat ja osaavat käyttää tietoa. Nuorten ohjaamista tukipalveluihin on tehostettava. Samoin on varmistettava, että nuoret saavat asiantuntevaa oikeudellista apua ja henkistä tukea rikosprosessin aikana, jo esitutkinnasta lähtien. Poliisille, syyttäjälle, tuomareille ja muille rikosten uhrien asioita käsitteleville viranomaisille on järjestettävä koulutusta traumaattisesta kriisistä nuorten elämäntilanteissa ja uhrikokemuksen seurauksista.

Nuorten väkivaltakokemusten sensitiivinen käsittely lisää heidän luottamustaan siihen, että vaikeasta kokemuksesta on mahdollista päästä yli, eikä sitä tarvitse tehdä yksin. Samalla nuorten väkivallan uhrien hyvä kohtelu edistää tapauksen selvittelyä ja sujuvoittaa rikosprosessia.

Lähteet

- Arjen turvallisuus (2008) Sisäisen turvallisuuden ohjelman valmisteluun osallistuneen asiantuntijaryhmän loppuraportti. Sisäasiainministeriö 31.3.2008.
- BRÅ (2010) Crime Victims' Contacts with the Justice System. An Augmentive Study based on Swedish Crime Survey 2006–2008 and Focus Group Interviews. English Summary of BRÅ Report 2010:1.
- Ellonen, Noora, Kääriäinen, Juha, Salmi, Venla & Sariola, Veikko (2008) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere & Helsinki.
- Green, Simon (2007) Crime, Victimisation and Vulnerability. Kirjassa Walklate, Sandra (toim.) Handbook of Victims and Victimology. Wilan Publishing: Cullompton, Devon, 91–117.
- Heiskanen, Markku & Roivainen, Outi (2005) Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvystä. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 21. Helsinki.
- Hirvelä, Päivi (2005) Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Helsinki: WSOY.
- Hirvonen, Elna (2009) Yhteinen tavoite, eriytyneet ohjausjärjestelmät: lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän suunnittelun normiohjaus. Kirjassa Suvi Raitakari & Elina Virokannas (toim.): Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 96, 41–62.
- Honkasalo, Veronika (2011) Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 109. Helsinki.
- Honkatukia, Päivi (2011) Uhrit rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Helsinki.
- Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (2011). Rikosten uhrit tukipalvelujen asiakkaina – kyselytutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 19/2011.
- Honkatukia, Päivi, Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2004). Väkivalta koulukodista käsin. Kirjassa Markku Jahnukainen, Taru Kekoni ja Tarja Pösö (toim.) Nuoruus ja koulukoti. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 43, 151–188.
- Humppi, Sanna-Mari (2008) Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75/2008. Tampere.
- Kainulainen, Heini (2004) Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä rikosprosessissa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 212, Tilastokeskus Oikeus 2004:16.
- Kiilakoski, Tomi (2009) Viiltoja. Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa. Verkkojulkaisuja Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura; 28.
- Kivivuori, Janne (2002) Nuoret rikosten tekijöinä, uhreina ja kontrollin kohteina 1995–2001. Raportissa Janne Kivivuori (toim.) Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 188, s. 14–63.

- Kivivuori Janne (2005) Nuoret rikosten tekijöinä, uhreina ja kontrollin kohteina. Raportissa Janne Kivivuori & Venla Salmi Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214, s. 11–70.
- Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2005) Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214.
- Koskela, Hille (2009). Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus.
- Lehti, Martti (2007) Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78.
- Marttunen, Matti & Salmi, Venla (2010) Nuorisirikollisuus. Raportissa Rikollisuustilanne 2009. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 250. Helsinki, 223–251.
- Niemi, Minna (2010) Moraalijärjestystä tuottamassa. Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.
- Paumo, Milla (2009) Sukupuolten tasa-arvo valtion resurssiohjaamalla nuorisotoimialalla. Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja; 29. Helsinki.
- Piispa, Minna (2006). Parisuhdeväkivalta. Teoksessa Minna Piispa & Markku Heiskanen & Juha Kääriäinen & Reino Sirén: Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 224, Helsinki.
- Poijula, Soili (2010) Henkirikosuhrien perheenjäsenten selviytyminen, mielenterveys ja kokemukset tuesta ja palveluista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:21.
- Porras, Kirsi (2009) Nuoret uhrit jäävät ilman tukea. Helsingin Sanomat, Vieraskynä 18.4.2009.
- Salmi, Venla (2009) Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2008. Raportissa Venla Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisirikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 246, s. 1–44.
- Spalek, Basia (2006) Crime Victims: theory, policy and practice Hampshire: Palgrave Macmillan.

14 Nuorten internetin käyttö, toteutuuko tasa-arvo?

Tieto- ja viestintätekniikan käytön erot ovat ensisijassa sukupolvien välisiä

Nuorten ja nuorten aikuisten tieto- ja viestintätekniikan käytössä ei juuri ole eroja sukupuolten välillä, kun tarkastellaan asiaa hyvin yleisellä tasolla. Käytännössä kaikilla on jossain muodossa käytössä tietokone, internet ja matkapuhelin. Vuonna 2010 16–29-vuotiaista naisista internetiä käytti kotonaan 95 prosenttia ja saman ikäisistä miehistä 96 prosenttia. Lopuistakin suurin osa käyttää internetiä jossain muualla, esimerkiksi työ- tai opiskelupaikalla.

Nuorten omaksuessa tietotekniikan mukanaan tuomat uudet käyttötavat ja palvelut ensimmäisinä omaksuminen on ollut ensisijaisesti sukupolvi- eikä sukupuolikysymys. Osa nykyaikaisista tieto- ja viestintätekniikoista on jo ehtinyt yleistyä kaikissa ikäryhmissä. Niinpä 60–74-vuotiaista 95 prosentilla oli vuonna 2010 matkapuhelin omassa käytössään. Internetiä heistä oli kuitenkin käyttänyt kolmen kuukauden aikana vain hieman yli puolet.

Nuorilla naisilla ja miehillä on internetin käytössä erilaisia painotuksia

Erot sukupuolten välillä ovat yleensä pieniä myös tarkasteltaessa nuorten yleisimpiä internetin käyttötapoja. Toisaalta jo niissäkin näkyy sukupuolille ominai-

Taulukko 14.1

Internetin yleisimmät käyttötavat viimeisen 3 kuukauden aikana, 16–29-vuotiaat, vuonna 2010

Internetin käyttö viimeisen 3 kuukauden aikana:	Naiset %	Miehet %
1. Lähettänyt tai vastaanottanut sähköposteja	95	92
2. Lukenut verkkolehden tai televisiokanavien internetsivuja	93	92
3. Pikaviestinyt	94	91
4. Etsinyt tietoa, tavoitteena oppiminen tai oman tietämyksen lisääminen	87	87
5. Etsinyt tietoja tavaroista ja palveluista internetin kautta	83	88
6. Kirjoittanut viestejä internetiin	87	79
7. Rekisteröitynyt käyttäjäksi johonkin yhteisöpalveluun	84	81
8. Hoitanut pankkiasioita	83	82
9. Kuunnellut tai ladannut musiikkia	74	85
10. Etsinyt sairauksiin, ravitsemukseen tai terveyteen liittyvää tietoa	74	60
11. Kuunnellut radiota tai katsellut televisiota internetin kautta	62	71
12. Sellaillut matka- ja majoituspalveluja	70	56
13. Lukenut blogeja	59	65
14. Etsinyt työtä tai lähettänyt työpaikkahakemuksen	65	56
15. Tilannut tai ostanut jotain internetin kautta yksityiskäyttöön	60	61

Lähde: Tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2010, Tilastokeskus

sia painotuksia. Taulukossa 14.1 on mukana Tieto- ja viestintätekniikan käyttö-tutkimuksessa kysytyistä internetin käyttötavoista 15 yleisintä. Ne kuvaavat sellaista käyttöä, joita on tehnyt vähintään kuusi kymmenestä 16–29-vuotiaasta suomalaisesta viimeisen kolmen kuukauden aikana.

Suosituimmat internetin käyttötavat ovat ilmaisia tai ainakin niitä on mahdollista käyttää myös ilmaiseksi. Esimerkiksi musiikkia voi toki ostaa netistä, mutta kuuntelu Spotifyn, YouTuben tai vastaavien kautta onnistuu myös ilmaiseksi. Myös ostaminen ylipäättään internetin kautta on yleistä nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa. Kolmen kuukauden aikana kuusi kymmenestä on tehnyt nettiostoksia.

Nuorille naisille on tyypillistä netin käytössä sosiaalisuus, miehille useat käyttötarkoitukset

Nuorilla naisilla painottuu netin käytössä ikäisiään miehiä useammin sosiaalisuus. He rekisteröityvät yhteisöpalvelujen käyttäjiksi, kirjoittavat internetiin sekä pikaviestivät (yleensä kahden välistä nettiviestintää, Facebookissa tai vastaavassa yhteisöpalvelussa) jonkin verran saman ikäisiä miehiä useammin.

Kun kaikki tutkimuksessa kysytyt internetin käyttötavat otetaan huomioon, 16–29-vuotiaat miehet käyttävät internetiä useampiin tarkoituksiin kuin saman ikäiset naiset. Tämä näkyy myös ajankäytössä. Nuoret miehet arvioivat käyttävänsä aikaa tietokoneen yksityiskäyttöön, mukaan lukien internetin käytön, lähes 15 tuntia viikossa. Saman ikäiset naiset arvioivat käyttävänsä aikaa lähes kolme tuntia vähemmän. Tietokoneen yksityiskäyttöön kuluva aika laskee iän mukana. Myös ero miesten ja naisten välillä supistuu kun otetaan huomioon vain internetiä viimeisen kolmen kuukauden aikana käyttäneet. Tällöin yli 50-vuotiailla haastateltavien arvioiman ajankäytön ero oli enää alle puoli tuntia viikossa miesten eduksi. Ajankäytön eroja selittää osaksi myös se, että miehillä vapaa-aikaa ylipäättään jää työn, kotityön, ruokailun ja levon jälkeen tunti vuorokaudessa enemmän kuin naisilla (Ajankäyttötutkimus 2009, syksy koskevat ennakkotulokset).

Joissakin internetin käyttötavoissa 16–29-vuotiaat naiset ovat selvä enemmistö (5–14 prosenttiyksikköä saman ikäisiä miehiä suurempi käyttö). Edellä olleiden matkailuun, sairauksiin tai terveyteen sekä työn hakemiseen liittyvän tiedon etsinnän tai työpaikkahakemusten lähettämisen lisäksi 16–29-vuotiaat naiset etsivät tietoja koulutus- ja kurssitarjonnasta sekä harjoittavat verkko-opiskelua ikäisiään miehiä selvästi useammin.

Kokonaisuudessaan nuorten naisten internetin käyttöä voi luonnehtia yhtäältä sosiaaliseksi, jossa yhteydenpito tuttujen kesken on tärkeää ja toisaalta hyötykäytöksi, jossa arkielämään liittyvää tietoa etsitään ja käytetään internetin kautta. Nuorten internetin käytössä naispainotteisia ovat sellaiset käyttötavat, joihin nuoret miehetkin osallistuvat kohtalaisen paljon ja ne ovat siksi ylipäättään yleisiä internetin käyttötapoja nuorten keskuudessa.

Vastaavasti selkeästi nuorten miesten hallitsemissa internetin käyttötapoja ovat musiikin kuuntelu tai tallentaminen, television tai radion seuraaminen sekä blogien lukeminen. Miesenemmistöisiä käyttötapoja on kuitenkin useita muitakin ja niissä erot sukupuolten välillä ovat suurempia kuin edellä kuvatuissa naisvoittoisissa käyttötavoissa. 16–29-vuotiaista miehistä vähintään kuusi kymmenestä

on viimeisen kolmen kuukauden aikana ladannut ohjelmia verkosta (pois lukien tietokonepelit), lukenut ulkomaisia verkkolehtiä tai kirjoittanut viestejä internetin keskustelupalstoille. Saman ikäisistä naisista näin on toiminut suunnilleen neljä kymmenestä. Edelleen, joka toinen 16–29-vuotias mies katselee internetin kautta pitkiä elokuvia tai pelaa verkossa. Saman ikäisistä naisista elokuvia katselee joka kolmas ja verkossa pelaa vain joka kuudes. Netin kautta omia tavaroitaan tai tuotteitaan myy joka neljäs 16–29-vuotias mies, saman ikäisistä naisista vain joka kymmenes.

Nuorten miesten internetin käyttöä voi luonnehtia yhtäältä viihde- tai (populaari)kulttuuripainotteiseksi, jossa musiikilla, peleillä, elokuvilla sekä toisaalta blogeilla ja ulkomaisella medialla on paljon tärkeämpi merkitys kuin samanikäisten naisten kohdalla on. Toisaalta heillä korostuu kaupankäynti netissä sekä ostojen että myynnin osalta (hyötykäyttö).

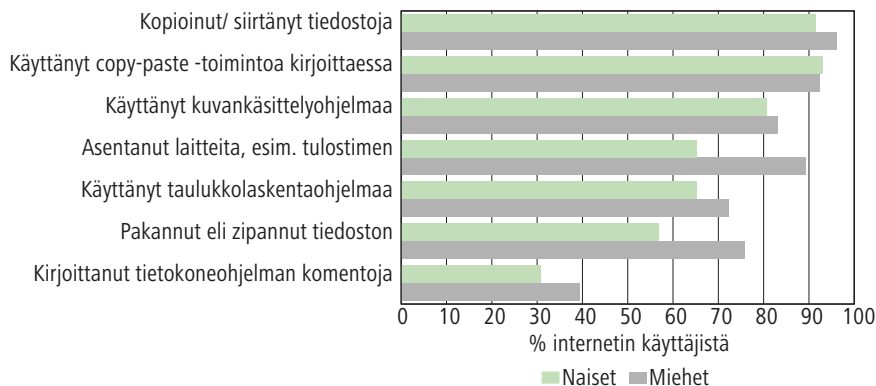
Tutkimuksessa ei kysytty minkälaisia blogeja ja lehtiä luetaan. Voidaankin vain arvailla lukevatko nuoret miehet tietotekniikkaan, pelaamiseen, urheiluun vai ehkä yhteiskunnallisiin asioihin tai talouteen liittyen ulkomaisia verkkolehtiä ja onko syynä se, että etsitään erityistietoa, jota suomenkielellä ei riittävästi löydy.

Nuoret miehet hyödyntävät tietotekniikkaa nuoria naisia enemmän

Sukupuolten välillä on eroja miesten eduksi kyvyissä hyödyntää tietotekniikkaa, niin 16–29-vuotiaiden kohdalla kuin vanhemmissakin ikäluokissa. Vuoden 2009 tutkimuksessa tietoteknisiä taitoja mitattiin sen perusteella, onko joskus tehnyt tietokoneella määrättyjä, osaamista vaativia toimintoja. Yleisimpiä tietokoneen hallintaan kuuluvia taitoja lukuun ottamatta (tiedostojen siirto, tekstin muokkaus ja kuvan käsittely) 16–29-vuotiaat miehet ovat tehneet tietokoneella osaamista vaativia asioita ikäisiään naisia selvästi useammin. Nuorten miesten hallitessa tietokoneen käyttöä naisia paremmin heillä luultavasti on myös paremmat valmiudet omaksua uudet tieto- ja viestintäteknikat niiden ilmestyessä markkinoille uusina sovelluksina ja laitteina. Erot miesten ja naisten välillä säily-

Kuvio 14.1

Tietokoneen käytön osaaminen, 16–29-vuotiaat vuonna 2009

Lähde: Tieto- ja viestintäteknikan käyttö -tutkimus, Tilastokeskus

vät jokseenkin samanlaisina myös vanhemmissa ikäluokissa. Osaamisen taso on kuitenkin 20–30 prosenttiyksikköä nuoria alempi. Erityisesti laitteiden asennus ja tietokoneohjelmien käyttö komentoja kirjoittamalla halutun toiminnon aikaansaamiseksi (eli ohjelmointi) ovat miesten paremmin hallittavia toimintoja kaikissa ikäluokissa.

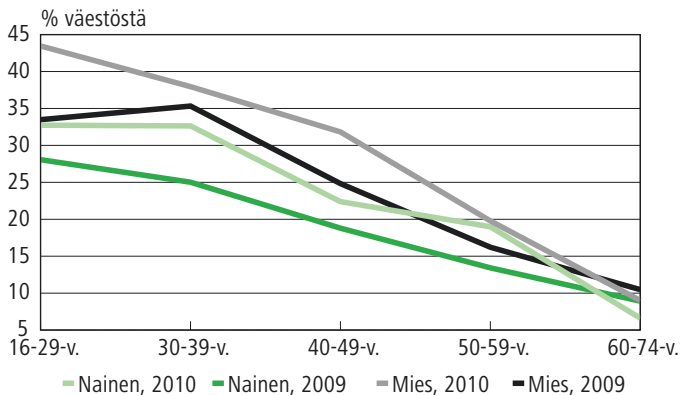
Nuoret miehet omaksuivat ensimmäisinä internetin liikkuvan käytön

Suomalaisista naiset ja miehet käyttävät internetiä lähes yhtä usein tavallisimmissa käyttöpaikoissa. Näitä ovat oma tai tutun koti sekä opiskelu- ja työpaikka. Näissä ei myöskään internetin käyttö juuri enää kasva. Kasvua esiintyy lähinnä kaikkein vanhimpien kohdalla, jolloin on kyse ylipäättään internetin käytön lisääntymisestä iäkkäämmän väestön keskuudessa.

Sellainen internetin käyttö, jossa ihmiset liikkuvat kotien, työ- tai opiskelupaikkojen ulkopuolella, puolestaan yleistyy nopeasti vuosi vuodelta. Lisäksi internetin liikkuva käyttö kasvaa juuri nuorten keskuudessa ja niissä myös sukupuolten erot ovat olleet suurimpia miesten eduksi. (Kuvio 14.2.)

Kuvio 14.2

Internetin käyttö kannettavan tietokoneen (käytön tapahtuessa muualla kuin kotona tai työpaikalla) ja 3G-matkapuhelimen kautta, iän mukaan 2009

Lähde: Tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus, Tilastokeskus

Kannettavan tietokoneen ja 3G-matkapuhelinten internetikäyttö yleisempää miehillä kuin naisilla

Internetin liikkuva käyttö tapahtui aiemmin pääasiassa eri paikoissa olevien kiinteiden laitteiden, kuten kirjastoissa tai opiskelupaikoissa olevien tietokoneiden kautta. Nykyään yhä enemmän internetyhteyksiin käytetään mukana kannettavia tietokoneita tai matkapuhelimia, jolloin paikan ja sen tarjoamien yhteyksien merkitys vähenee. Uusimpina laitteina markkinoita valtaavat ”läppäreiden” ja älypuhelimien väliin sijoittuvat tabletti-tietokoneet (esim. iPad), joten paikasta riippumattoman internetin käyttö kasvanee lähivuosina voimakkaasti.

Internetin liikkuvasta käytöstä voidaan erottaa laitesidonnainen käyttö ja mobiilit internetyhteydet. Vuoden 2009 tutkimuksen pohjalta voidaan tarkastella

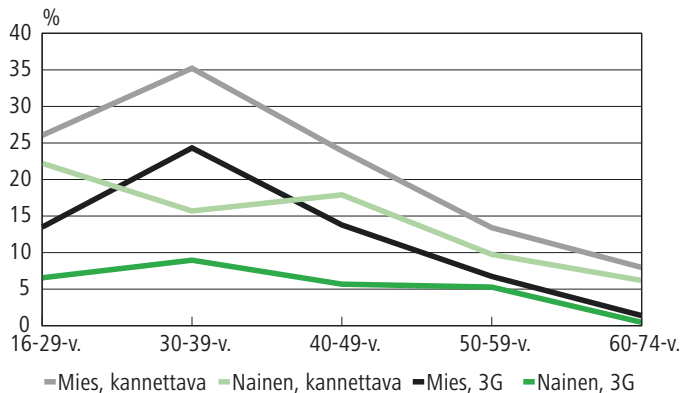
kannettavan tietokoneen (silloin kun käyttö tapahtuu kodin tai työpaikan ulkopuolella) ja 3G-matkapuhelimen kautta tapahtuvaa internetin käyttöä matkapuhelinverkon tai WLAN-yhteyden kautta. Tutkimuksessa kartoitettiin myös hitaampien ja käytettävyydeltään kömpelömpien GPRS-yhteyksien käyttöä matkapuhelimilla. Näiden 2G:ksi luokiteltavien yhteyksien käyttö jäi kuitenkin vähäiseksi, joskin miesten GPRS-yhteyksien käyttö oli jopa yleisempää kuin naisten 3G-yhteyksien käyttö matkapuhelimella.¹

Kannettavan tietokoneen tai matkapuhelimen avulla tapahtuva internetin käyttö oli yleisintä tarkastelumme varsinaista kohderyhmää vanhemmassa, 30–39-vuotiaiden ikäluokassa. Tässä ryhmässä myös sukupuolten väliset erot olivat suurimmillaan miesten eduksi. Tätä nuoremmilla ja toisaalta vanhemmilla internetin mobiilikäyttö on vähäisempää ja sukupuolten väliset erotkin pienempiä. Naisten mobiililaitteilla tapahtuva internetin käyttö poikkeaa vuoden 2009 tutkimuksen perusteella miesten vastaavasta käytöstä sikäli, että nuorten ja keski-ikäisten välillä ei ole suuria eroja.

Vuoden 2010 tutkimuksen tulosten perusteella internetin mobiilikäyttö kannettavalla tietokoneella on yleistynyt nuorten miesten keskuudessa niin, että käyttäjiä on jo 37 prosenttia, eikä eroa 30–39-vuotiaisiin enää ole. Myös naisissa 16–29-vuotiaiden ja 30–39-vuotiaiden ero on kannettavien tietokoneiden osalta kadonnut; molemmissa ikäryhmissä mobiilikäyttäjiä on joka neljäs. Miniläppäreiden hintojen nopea lasku on saattanut vaikuttaa nuorten osuuden kasvuun. Matkapuhelinten osalta tulokset eivät ole vertailukelpoisia, vaan vuonna 2010 tutkimuksessa tarkasteltiin kotitalouksia, joissa oli käytössä (kirjainnäppäimistöllä varustettu) älypuhelin. Kotitalouden hallussa olevia älypuhelimia nuoret

Kuvio 14.3

Internetin käyttö kannettavan tietokoneen (käytön tapahtuessa muualla kuin kotona tai työpaikalla) ja 3G-matkapuhelimen kautta, iän mukaan vuosina 2009 ja 2010

Lähde: Tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus, Tilastokeskus

1 Naisilla internetin käyttö matkapuhelimella GPRS:n kautta jäi varsin vähäiseksi. Tosin on huomattava, että matkapuhelimella 3G-yhteydet eivät vielä ole kattavia ja laitteet käyttävät automaattisesti myös 2G-yhteyksiä. Voi olla, että miehet ovat asiasta naisia paremmin perillä, mikä heijastuisi vastauksissa.

käyttivät vielä varsin vähän (n. 5 % ikäluokasta). Käyttö kasvoi sekä miehillä että naisilla noin 15 prosenttiin 30–39-vuotiaista, jolla tasolla se säilyi 40–49-vuotiaissa vain miesten osalta.

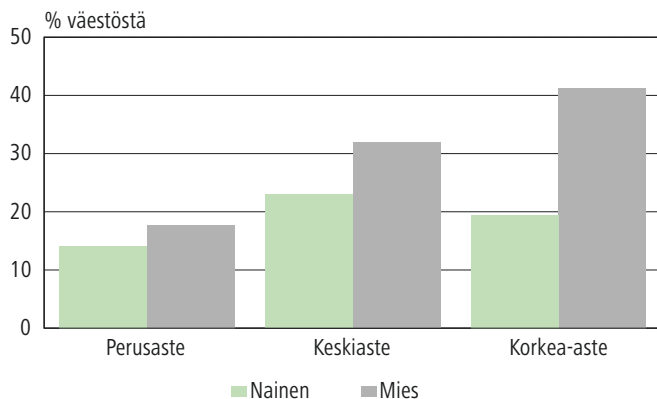
Miehillä internetin mobiilikäyttö kasvaa koulutusasteen noustessa

Tutkimusaineistojen koko (2010, n=2761) ja toisaalta mobiilin internetin suhteellisen vähäinen yleisyys vaikeuttaa sukupuolten välisten erojen tarkempien syiden analysointia. Kun kaksi nuorinta ikäluokkaa yhdistetään suuremmaksi, 16–39-vuotiaiden ikäryhmäksi, voidaan arvioida koulutuksen ja ehkä sitä kautta myös työtehtävien merkitystä mobiilin internetin käytössä. Miehillä kannettavalla tietokoneella tapahtuva mobiilikäyttö yleistyy koulutusasteen noustessa. Naisten kohdalla tätä vaikutusta ei ole juuri ole. (Kuvio 14.4.).

Koulutusasteen nousu nuorten aikuisten kohdalla liittyy myös ikään. Korkeasteen koulutuksen saaneet painottuvat 16–39-vuotiaiden ikäryhmän ylempään päähän, eikä nuorimmissa heitä ei tietenkään voi ollakaan. Toisaalta ikäryhmän vanhemmassa päässä ei juuri ole enää pelkän perusasteen suorittaneita. Näyttääsikin, että naisilla mobiilin internetin käytön kasvua selittää miehiä enemmän ikä (16–39-vuotiaiden ikäryhmän sisällä) ja miehillä iän lisäksi myös koulutus ja luultavasti sen kautta suhteessa naisiin, erilaiset työtehtävät.

Kuvio 14.4

Internetin käyttö kannettavalla tietokoneella, 16–39-vuotiaat koulutusasteen mukaan 2010

Lähde: Tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus, Tilastokeskus

Miehet käyttävät mobiilipalveluita naisia enemmän

Tutkimuksessa (2009) kartoitettiin palveluiden käyttöä matkapuhelimen avulla sähköpostien lukemisen, paikannus- ja reitityspalveluiden käytön, www- tai wap-sivujen selailun ja matkapuhelimella maksamisen osalta. Näiden mobiilipalveluiden käyttö jakautuu iän mukaan samalla lailla kuin mobiiliyhteyksien käyttö ylipäätään. Nuoret käyttävät palveluita vanhoja enemmän ja 30–39-vuotiaat kaikkein eniten. Miehet käyttävät palveluita noin kaksi kertaa useammin

kuin naiset. Suurimmillaan ero miesten eduksi oli sähköpostien lukemisessa sekä paikannus- ja reitityspalveluiden käytössä. Edellinen viittaa miesten runsaaseen internetin mobiiliin työkäyttöön ja jälkimmäinen luultavasti perinteisiin sukupuolirooleihin, jossa mies ajaa perheen autoa. Www- tai wap-sivujen selailuissa alle 40-vuotiailla ero miesten hyväksi on lähes kaksinkertainen. Pienimmillään sukupuolten ero on matkapuhelimella maksamisessa, mikä tosin ei ole internet-palvelu vaan pohjautuu tekstiviestiin.

Internetin käytön erot heijastavat myös elämää verkon ulkopuolella

Nuorten internetin käytön sukupuolittuneisuutta ei ole aivan yksinkertaista arvioida tasa-arvon näkökulmasta. Välineet internetin hyödyntämiseen ovat varsin kattavasti nuorten ulottuvilla. Jossain määrin poikkeuksen tähän tekee uudet mobiililaitteet ja -yhteydet, jotka tuovat uudenlaista vapautta internetin käyttöön. Tämä on tieto- ja viestintätekniikan alue, jonka nuorehkot koulutetut miehet ovat ottaneet ensimmäisenä haltuunsa. Toisaalta myös internetin käyttö on varsin yleistä ja monipuolista sekä naisilla että miehillä.

Syitä nuorten naisten ja miesten välisiin internetin käytön eroihin voi löytää tietotekniikan omaksumisesta ja erojen voi arvioida heijastavan sukupuolten erilaaisuutta (kiinnostus tekniikkaan ja pelaamiseen yms. tai tarve sosiaaliseen yhteydenpitoon). Toisaalta syitä kannattaa etsiä myös kokonaan verkon ulkopuolisesta arjesta ja yhteiskunnallisista rakenteista, jossa tuota arkea eletään. Syyt naisten nettiopiskeluun, töiden ja osin hyötytietojakin etsimiseen internetin kautta nuoria miehiä useammin voivat siis löytyä muualta kuin siitä, että sukupuolet omakusivat netinkäytön jotenkin ratkaisevasti eri tavoin.

Koska naiset opiskelevat miehiä useammin ja pitemmälle, on luontevaa että tämä näkyy myös verkko-opiskelun useudessa. Myös nuorten naisten runsas työnhaku ja aktiivinen hakulomakkeiden lähettäminen internetin kautta selittyy sukupuolten työmarkkina-asemista käsin. Taulukossa 2. tarkastellaan sellaisia 15–29-vuotiaita palkansaajia, jotka samaan aikaan etsivät töitä. Töitä hakevia naisia on enemmän kuin vastaavia miehiä. Erot syntyvät määräaikaisten työsuhteiden sekä osa-aikatöiden johdosta: ne kasautuvat nuorille naisille. Toisaalta 25–29-vuotiaissa naisissa on selvästi miehiä enemmän niitä, jotka eivät ole onnistuneet saamaan pysyvää työtä. Tätä nuoremmissa erot eivät ole merkittäviä ja toisaalta pysyvää työtä ei usein halutakaan. Nuorilla naisilla siis yksinkertaisesti on suurempi tarve etsiä töitä ja tämä näkyy myös internetin käyttötavoissa.

Taulukko 14.2

15–29-vuotiaat uutta työtä etsivät palkansaajat työsuhteen koko-, määrä- ja osa-aikaisuuden mukaan vuonna 2010

	Töitä etsivät palkansaajat yhteensä (1 000 henkilöä)	Töitä etsivät kokoaikatyössä olevat (1 000 henkilöä)	Töitä etsivät määräaikaisessa työsuhteessa olevat (1 000 henkilöä)	Töitä etsivät osa-aikaisessa työsuhteessa olevat (1 000 henkilöä)
Yhteensä	62	39	29	22
Naiset	34	20	18	14
Miehet	27	20	11	8

Lähde: Työvoimatutkimus 2010, Tilastokeskus

Miesten internetin viihde- tai populaarikulttuurisen käytön voi jossain määrin nähdä epätasa-arvoisena tilanteena naisten vähäisemmän vapaa-ajan näkökulmasta, vaikka tämä ei ole nuorilla niin keskeinen tekijä kuin hieman vanhemmilla ja useammin perheellisillä ikäluokilla. Nuorissa vapaa-ajan ero miesten hyväksi on noin puoli tuntia vuorokaudessa. Toisaalta henkilökohtaisiin tarpeisiin, joita ei ajankäyttötutkimuksessa luokitella vapaa-aikaan kuuluvaksi, kuuluu nuorilla naisilla parikymmentä minuuttia enemmän aikaa kuin samanikäisillä miehillä. Henkilökohtaisiin tarpeisiin kuuluvat muun muassa peseytyminen ja pukeutuminen (Ajankäyttötutkimus 1999–2000).

Kuitenkin mobiilien laitteiden kautta tapahtuvat netinkäytön erot voivat lisätä epätasa-arvoa naisten ja miesten välillä. Epätasa-arvo voi liittyä työhön, jos ero heijastelee miesten liikkuvampaa työtä yksityisellä sektorilla, joissa työnantaja usein varustaa työntekijänsä uusilla mobiililaitteilla. Ne tuovat netin runsaan sisällön ja liikkuvaa elämää tukevat palvelut nuorten miesten ulottuville helpommin kuin nuorille naisille. Miesten paremmat tietotekniset taidot myös luultavasti tekevät heille helpommaksi uusien laitteiden ja käyttötapojen omaksumisen.

Tässä vaiheessa kyse on kuitenkin murrosvaiheen ilmiöstä. Kun laitteet nopeasti yleistyvät ja halpenevat ja toisaalta niiden käytettävyyttä paranevat, nuoret naiset luultavimmin nopeasti kurovat ikäistensä miesten etumatkan kiinni. Lähivuosina mobiilin internetin käytön erot alkavat luultavasti jakautua samaan tapaan kuin internetin käytön erot yleensäkin. Jää nähtäväksi löytävätkö nuoret miehet silloin jonkin aivan uuden tieto- ja viestintätekniikan alueen, jonka he omaksuvat ensimmäisinä vai aikaan saako netin innovatiivinen käyttö sellaisen uuden suunnan, jossa naisten vahvuudet pääsevät esille.

Lähteet

Ajankäyttötutkimus 1999–2000, Tilastokeskus.

Ajankäyttötutkimus 2009, syksyn ennakkotulokset, Tilastokeskus.

Melkas, Perttu (2010) Miehet ovat naisia liikkuvampia netin käyttäjiä. Lehdessä: Hyvinvointikatsaus 3/2010.

Tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2009, Tilastokeskus.

Tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2010, Tilastokeskus.

Työvoimatutkimus 2010, Tilastokeskus.

15 Nuoret kulttuurin harrastajina

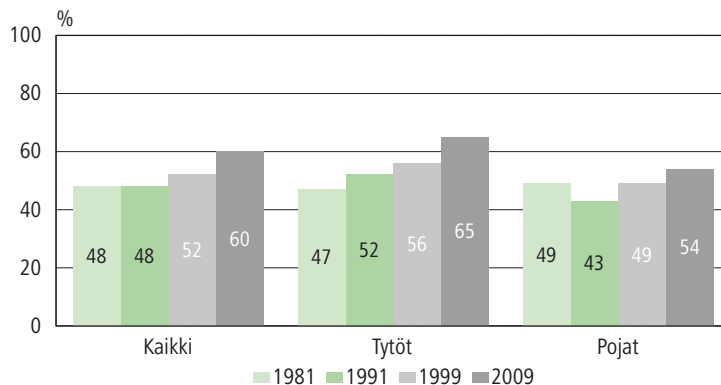
Kulttuuritilaisuuksissa käymistä on pidetty osoituksena kansalaisuudesta ja osallisuudesta yhteiskuntaan. Luovat taideharrastukset ovat yksi tapa toteuttaa itseä ja luoda identiteettiä. Kulttuuriharrastusten tulisi perinteisen suomalaisen ajattelutavan mukaan olla kaikkien ulottuvilla, ja kulttuuripolitiikan avulla pyritään saamaan taide- ja kulttuuritoimintoihin mahdollisimman paljon sekä yleisöä että aktiivisia harrastajia. Onko nuorilla yhtäläiset mahdollisuudet harrastaa kulttuuria verrattuna koko väestöön. Miten tyttöjen ja poikien kulttuuriharrastukset eroavat toisistaan? Tarkastelen tässä artikkelissa 15–24-vuotiaiden kulttuuritilaisuuksissa käymistä ja luovia taideharrastuksia ja niissä tapahtuneita muutoksia. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen vuoden 2009 ajankäyttötutkimukseen. Vertailuaineistoina käytän vuoden 1999 ajankäyttötutkimusta sekä vuosien 1981, 1991 ja 2002 vapaa-aikatutkimuksia. Vertailutietoja on siis käytettävissä 1980-luvun alusta asti.

Konserteissa käyminen on lisääntynyt huomattavasti

Konserteissa käyminen on lisääntynyt huomattavasti koko väestön osalta, ja nimenomaan 15–24-vuotiaat nuoret ovat aktiivisin konserteissa kävijöiden ikäryhmä; 60 prosenttia 15–24-vuotiaista oli käynyt konserteissa vuoden 2009 ajankäyttötutkimusta edeltäneen vuoden aikana, kun vielä 1980-luvun alussa konserteissa oli käynyt sen ikäisistä alle puolet. Tytöt käyvät konserteissa enemmän kuin pojat, mutta pojatkin käyvät konserteissa enemmän kuin väestö keskimäärin.

Kuvio 15.1

Konserteissa käyminen 12 kuukauden aikana 1981, 1991, 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Mitkä seikat saattavat vaikuttaa konserteissa käymisen voimakkaaseen lisääntymiseen? Suomessa on viime vuosina järjestetty suuria, megaluokan konsertteja. Lisäksi myös festivaalit, rock-klubit, tanssipaidat ja muut pienimuotoiset elävän musiikin esityspaikat houkuttelevat suuria kävijämääriä (Teostory 2010). Elävän musiikin tarjonta on siis lisääntynyt ja monipuolistunut, millä todennäköisesti on vaikutusta erityisesti nuorten konserteissa käymisen lisääntymiseen.

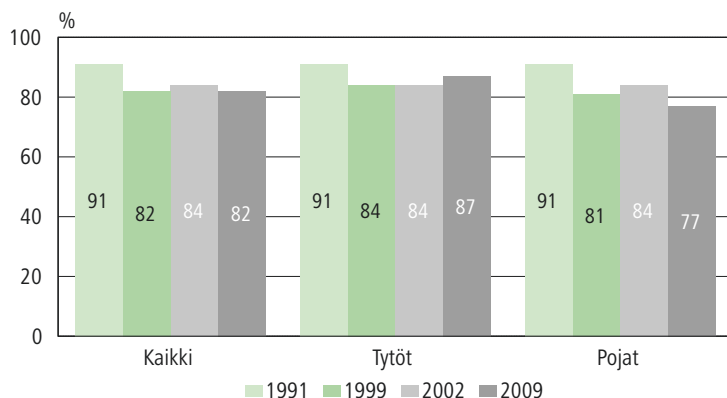
Elokuviissa käyminen on suosittua, mutta alueellinen eriarvoisuus lisääntyy

Elokuviissa käyminen on suosituin kulttuuriharrastus: yli 80 prosenttia 15–24-vuotiaista oli käynyt elokuviissa tutkimusta edeltävän vuoden aikana. Määrässä ei ole juuri tapahtunut muutoksia viimeisen 10 vuoden aikana, mutta vielä 1990-luvun alussa elokuviissa käyminen oli nuorison keskuudessa jonkin verran yleisempää kuin tällä hetkellä. Lapset ja nuoret olivat aktiivisimpia elokuviissa kävijöitä. Koko väestöstä puolet oli käynyt elokuviissa tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Nuoret tytöt käyvät elokuviissa yleisemmin kuin pojat.

Viime vuosina elokuvasalien määrä on vähentynyt, ja elokuvateatterit ovat keskittyneet entistä enemmän suuriin kaupunkeihin, erityisesti Helsinkiin (Joukkoviestimet 2009). Elokuvateattereiden keskittymisen Helsinkiin huomaa selvästi tarkasteltaessa nuoria elokuviissa kävijöitä asuinalueen mukaan. Pääkaupunkilaisnuorista yli 90 prosenttia oli käynyt elokuviissa tutkimusta edeltäneen vuoden aikana, kun taas Pohjois-Suomen nuorista elokuviissa oli käynyt hieman yli kolme viidesosaa. Tyttöjen ja poikien välinen ero oli nimenomaan Pohjois-Suomessa varsin suuri: Pohjois-Suomessa asuvista tytöistä 75 prosenttia, mutta pojista vain 56 prosenttia oli käynyt elokuviissa, kun taas pääkaupunkiseudulla asuvat tytöt ja pojat olivat käyneet elokuviissa suunnilleen yhtä yleisesti. On selvää, että elokuvateattereiden ja -salien vähentäminen ja keskittäminen pääkaupunkiseudulle luo nuorten välille alueellista eriarvoisuutta. Elokuviissa käymisen osalta eriarvoisuus näyttää kohdistuvan erityisesti Pohjois-Suomessa asuviin poikiin.

Kuvio 15.2

Elokuviissa käyminen 12 kuukauden aikana 1991, 1999, 2002 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Teatterissa käyminen ei ole 15–24-vuotiaiden harrastus

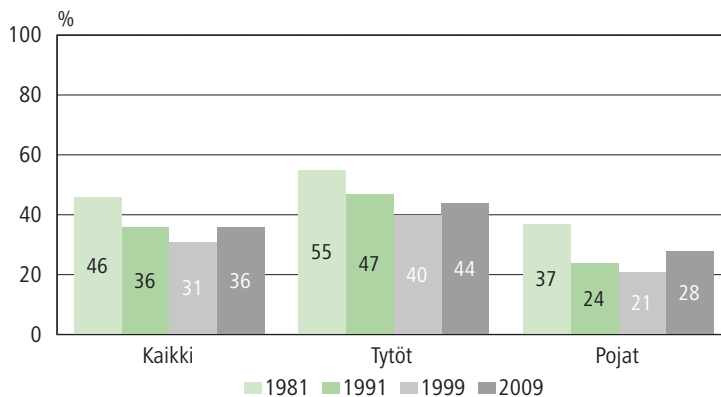
15–24-vuotiaat kävivät teatterissa vähemmän kuin mikään muu ikäryhmä, joten voidaan sanoa, että teatterissa käyminen ei ole erityisesti juuri 15–24-vuotiaiden harrastus. 36 prosenttia 15–24-vuotiaista oli käynyt teatterissa ajankäyttötutkimusta edeltäneen vuoden aikana, eikä erityisiä muutoksia viimeisen 20 vuoden aikana ole tapahtunut. 1980-luvun alusta lähtien teatterissa käyminen on 15–24-vuotiaiden osalta vähentynyt. Koko väestön tasolla teatterissa oli käynyt 43 prosenttia väestöstä.

Teatterissa käyminen on yleisesti ottaen naisten harrastus, ja myös nuoret tytöt käyvät teatterissa yleisemmin kuin nuoret pojat. Viimeisen 10 vuoden aikana pojat ovat kuitenkin lisänneet teatterissa käymistä enemmän kuin tytöt.

Vuoden 2009 Teatteritilastojen (2010, 83) mukaan puheteattereiden ohjelmistossa olleista esityksistä oli lasten-, nuorten- ja nukkenäytelmiä yhteensä neljäsosa. Suurilla ja keskisuurilla teattereilla lapsille ja nuorille suunnattuja esityksiä oli yhteensä alle viidesosa. Monien paikkakuntien kaupunginteattereilla ei ollut yhtään lasten- tai nuortennäytelmää ohjelmistossaan. On todennäköistä, että juuri 15–24-vuotiaat jäävät ikänsä perusteella teatteritarjonnan suhteen väliinputoajiksi.

Kuvio 15.3

Teatterissa käyminen 12 kuukauden aikana 1981, 1991, 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

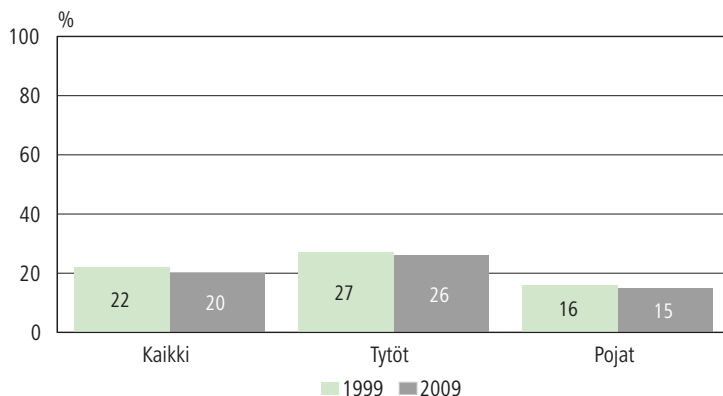
Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Oopperassa ja tanssiesityksissä käymisessä ei suuria muutoksia

Oopperassa käyminen on erittäin vähäistä 15–24-vuotiailla; heistä vain kolme prosenttia oli käynyt oopperassa ajankäyttötutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Tytöt käyvät oopperassa hieman yleisemmin kuin pojat. Tytöt olivat vähentäneet oopperassa käyntiä verrattuna 1980-luvun alkuun, kun taas poikien oopperassakäyntitottumukset eivät olleet juuri muuttuneet. Koko väestöstä noin kahdeksan prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä oli käynyt oopperassa tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Eniten oopperassa olivat käyneet keski-ikäiset ja ylemmät toimihenkilöt.

Kuvio 15.4

Tanssiesityksissä käyminen 12 kuukauden aikana 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Tanssiesityksissä oli käynyt noin viidennes 15–24-vuotiaista ajankäyttötutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Määrä on sama koko väestön tasolla. Ikäryhmien väliset erot ovat yllättävän vähäisiä; 15–24-vuotiaat käyvät tanssiesityksissä yhtä yleisesti kuin 45–64-vuotiaat, eikä viimeisen 10 vuoden aikana ole juuri tapahtunut muutoksia. Eniten tanssiesityksissä käyvät 10–14-vuotiaat ja vähiten 65 vuotta täyttäneet. Sukupuolten välillä sen sijaan on eroa: 15–24-vuotiaista tytöistä neljännes, mutta pojista vain 15 prosenttia oli käynyt tanssiesityksissä tutkimusta edeltäneen vuoden aikana.

Pojat ovat lisänneet taidenäyttelyissä ja taidemuseoissa käymistä

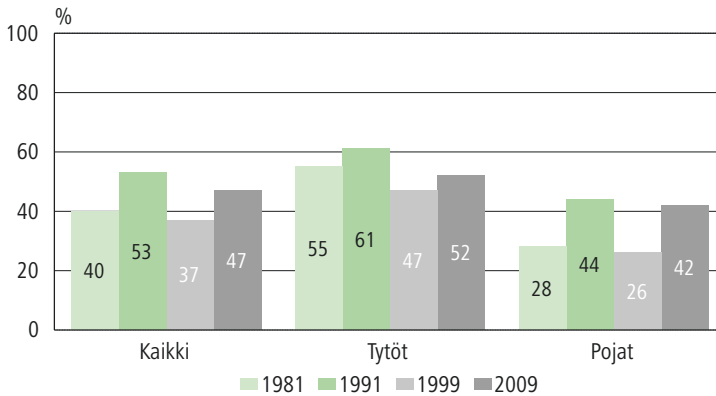
Taidenäyttelyssä tai taidemuseossa oli käynyt hieman alle puolet 15–24-vuotiaista. Määrä on lisääntynyt merkittävästi viimeisen 10 vuoden aikana, jonaan 1990-luvun alun korkeasuhdanteen tasoa ei toistaiseksi ole saavutettu. 15–24-vuotiaat käyvät taidenäyttelyissä ja taidemuseoissa enemmän kuin väestö keskimäärin. Sen sijaan muissa museoissa kuin taidemuseoissa 15–24-vuotiaat ovat käyneet vähemmän kuin väestö keskimäärin, mikä on hieman yllättävää.

Pojat ovat viimeisen 10 vuoden aikana lisänneet taidenäyttelyissä ja taidemuseoissa käyntiä erittäin merkittävästi, ja tällä hetkellä he käyvät taidenäyttelyissä ja -museoissa suunnilleen yhtä aktiivisesti kuin 1990-luvun alussa. Tytöt sen sijaan käyvät taidenäyttelyissä ja -museoissa yleisemmin kuin pojat, mutta he eivät kuitenkaan ole merkittävästi lisänneet käyntien määrää.

Taidenäyttelyissä, taidemuseoissa ja muissa museoissa on viimeisen 10 vuoden aikana vakiintunut valtakunnallinen käytäntö järjestää ilmainen sisäänpääsy tiettyinä viikonpäivinä. Lisäksi pääkaupunkiseudulla, mutta myös joillakin muilla paikkakunnilla moniin museoihin ja näyttelyihin on alle 18-vuotiailla jatkuvasti ilmainen sisäänpääsy. Tämä on merkittävästi parantanut myös oppilaitosten mahdollisuutta järjestää ryhmävierailuja museoihin ja näyttelyihin. Näyttää siltä, että tämä on lisännyt erityisesti poikien aktiivisuutta käydä taidenäyttelyissä ja taidemuseoissa. Mietittävää jää, miksi tämä mahdollisuus ei ole lisännyt nuorten aktiivisuutta käydä myös muissa museoissa.

Kuvio 15.5

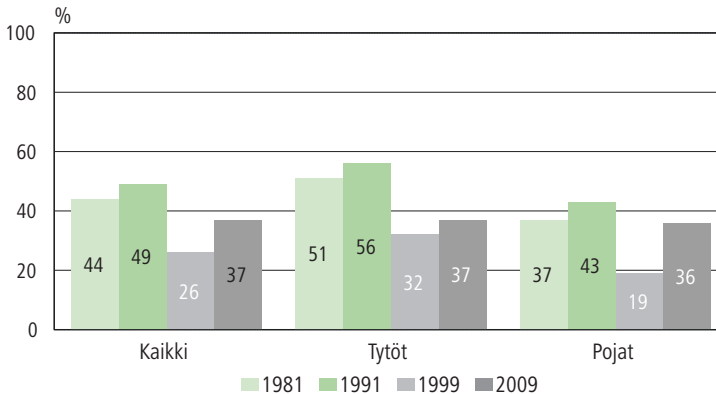
Taidenäyttelyissä tai taidemuseoissa käyminen 12 kuukauden aikana 1981, 1991, 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Kuvio 15.6

Museoissa käyminen 12 kuukauden aikana 1981, 1991, 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

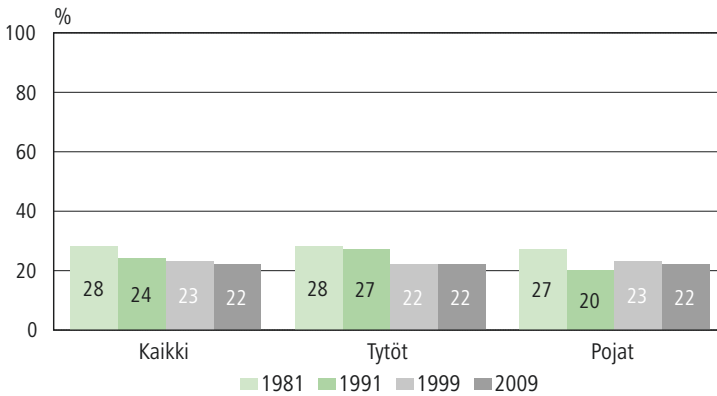
Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Soittaminen on tytöillä ja pojilla täsmälleen yhtä yleistä

Soittaminen on yksi suosituimmista harrastuksista. Soitonharrastajien määrä on viimeisen 20 vuoden aikana pysynyt suunnilleen samana. Vielä 1980-luvun alussa soittoa harrastettiin jonkin verran enemmän kuin nykyään. Soittaminen on lasten ja nuorten harrastus. 15–24-vuotiaista vajaa neljännes oli harrastanut soittoa ajankäyttötutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Koko väestöstä soittoa oli harrastanut 14 prosenttia. 15–24-vuotiaat tytöt harrastavat soittoa täsmälleen yhtä yleisesti kuin samanikäiset pojat. Myöhemmällä iällä naisten soittoharrastus vähenee, jolloin miesten soittoharrastus on yleisempää kuin naisten.

Kuvio 15.7

Soittaminen 1981, 1991, 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

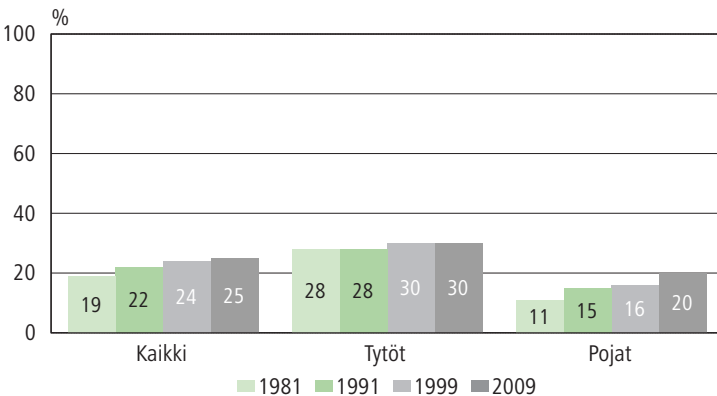
Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Pojat ovat lisänneet kuvataiteiden harrastamista

Kuvataide on suunnilleen yhtä suosittu harrastus kuin soittaminen; viidesosa 15–24-vuotiaista pojista ja peräti kolmasosa samanikäisistä tytöistä oli harrastanut kuvataiteita tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Koko väestöstä kuvataiteita harrasti 14 prosenttia. Pojat ovat 1980-luvun alusta alkaen jatkuvasti lisänneet kuvataideharrastuksen määrää, kun taas tytöt harrastavat kuvataiteita yhtä yleisesti nyt kuin 1980-luvun alussa.

Kuvio 15.8

Kuvataiteiden harrastaminen 1981, 1991, 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

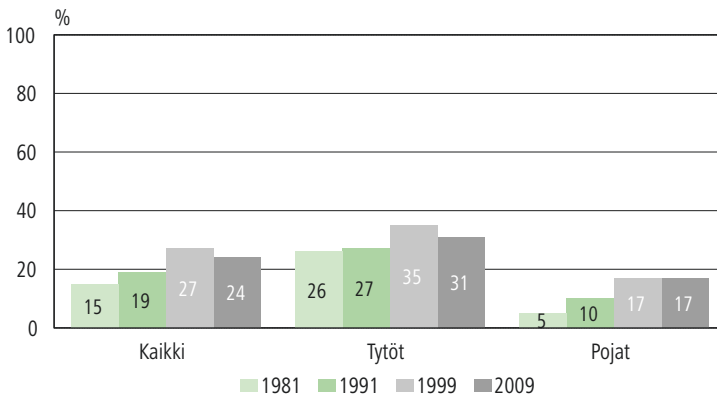
Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Kirjoittamista harrastavat eniten nuoret tytöt

Kaunokirjallisia tekstejä, kuten runoja, novelleja tai romaania oli kirjoittanut noin neljännes 15–24-vuotiaista. Kirjoittaminen onkin erityisesti lasten ja nuorten harrastus; koko väestöstä kirjoittamista harrastaa vain hieman useampi kuin joka kymmenes. 15–24-vuotiaista tytöistä lähes kolmannes ja pojista 17 prosenttia oli harrastanut kirjoittamista tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Sekä tytöt että pojat ovat lisänneet kirjoittamisharrastusta 1980-luvun alusta, tosin vuodesta 1999 alkaen kirjoittamisharrastuksen yleisyys näyttää 15–24-vuotiailla vakiintuneen.

Kuvio 15.9

Kirjoittaminen 1981, 1991, 1999, 2009, 15–24-vuotiaat, %

Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

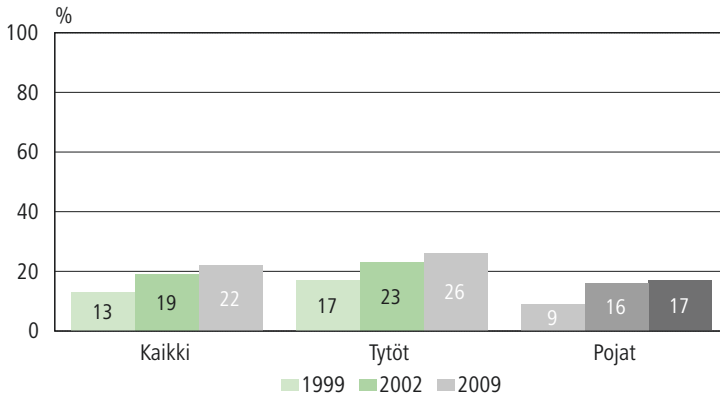
Valokuvauksen harrastaminen on lisääntynyt, videokuvauks pysynyt ennallaan

Valokuvauksen harrastaminen on lisääntynyt 15–24-vuotiailla, kuten kaikissa muissakin ikäryhmissä. On mielenkiintoista havaita, että valokuvauksen harrastaminen lisääntyi erittäin nopeasti vuosituhaten vaihteessa, jolloin digikamerat vyöryivät markkinoille (ks. kuvio 10). Valo- ja videokuvaukset eivät kuitenkaan ole erityisesti nuorten harrastuksia, vaan sekä valo- että videokuvauksia harrastavat eniten työikäiset (25–64-vuotiaat). 15–24-vuotiaista tytöistä noin neljännes ja pojista alle viidennes harrasti valokuvauksia. Koko väestön tasolla miehet harrastivat valokuvauksia hieman enemmän kuin naiset. Sen sijaan videokuvauksia 15–24-vuotiaat pojat harrastivat hieman enemmän kuin tytöt. Videokuvauksen harrastaminen oli varsin vähäistä sekä tytöillä että pojilla, ja pojilla videokuvauksen harrastaminen oli jopa hieman vähentynyt.

Alanen (2010, 28) toteaa, että digitalisoituminen ja kännykkäkamerat ovat lisänneet ja demokratisoineet valokuvaamista. Kuvat ovat tulleet keskeiseksi osaksi sosiaalista mediaa, ja visuaalisuus on vallannut alaa koko yhteiskunnassa. Kameroiden hinnat ovat halventuneet, mutta siitä huolimatta erityisesti videokamerat eivät ehkä vielä ole hintansa takia kaikkien, varsinkaan kokopäiväisesti opiskelevien nuorten ulottuvilla.

Kuvio 15.10

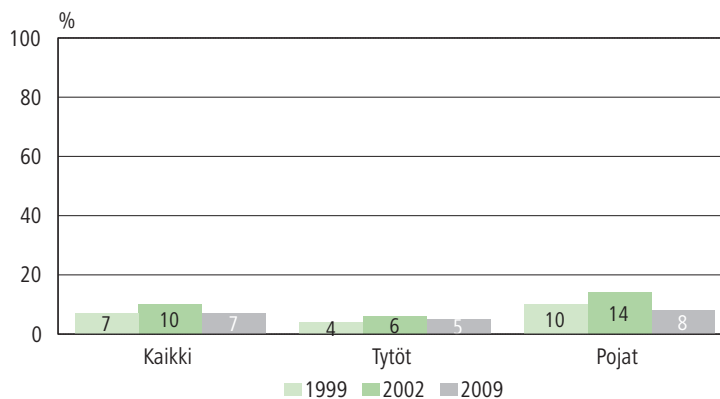
Valokuvauksen harrastaminen 1999, 2002 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Kuvio 15.11

Videokuvauksen harrastaminen 1999, 2002 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

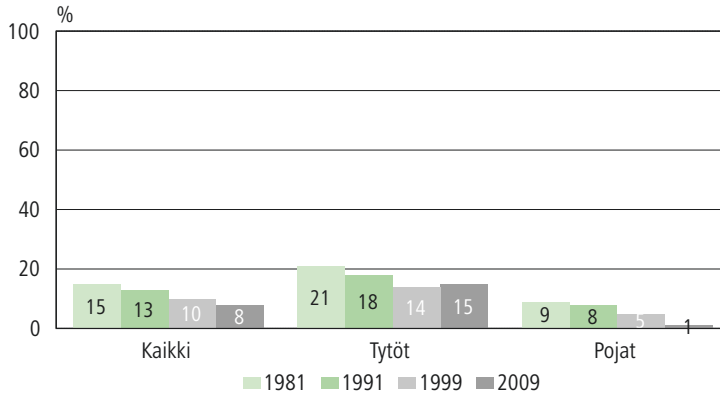
Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Tanssi on lähes pelkästään tyttöjen harrastus

15–24-vuotiaat nuoret ovat vähentäneet tanssiharrastusta. Vuonna 2009 tanssi oli lähes pelkästään tyttöjen harrastus; 15–24-vuotiaista tytöistä tanssia oli harrastanut 15 prosenttia, mutta pojista vain prosentti ilmoitti harrastaneensa tanssia. Vielä 1980-luvun alussa lähes joka kymmenes poika oli harrastanut tanssia. Myös tyttöjen osalta tanssiharrastus oli vähentynyt, sillä 1980-luvun alussa yli viidennes tytöistä oli harrastanut tanssia.

Kuvio 15.12

Tanssin harrastaminen 1981, 1991, 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

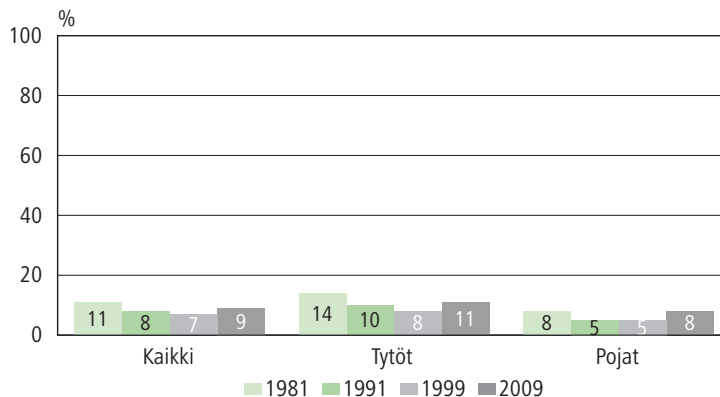
Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Laulaminen ja näytteleminen ovat varsin harvinaisia harrastuksia

Näyttelemisen harrastaminen on vähäistä. Vain muutama prosentti 15–24-vuotiaista oli harrastanut näyttelemistä tutkimusta edeltävän vuoden aikana. Myös koko väestön tasolla näytteleminen on harvinainen harrastus. Laulamista oli harrastanut tytöistä 11 ja pojista 8 prosenttia. Harrastusaktiivisuudessa ei ole juuri tapahtunut muutoksia.

Kuvio 15.13

Laulaminen 1981, 1991, 1999 ja 2009, 15–24-vuotiaat, %

Lähde: Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus

Yhteenvedoa ja pohdintaa

Kulttuuritilaisuuksissa käyminen on erityisen yleistä nuorten keskuudessa; lähes kaikki (94 %) 15–24-vuotiaat olivat käyneet jossakin kulttuuritilaisuudessa vuoden 2009 ajankäyttötutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Suosituimmat kulttuuritilaisuudet olivat elokuvat ja konsertit. Sekä tytöt että pojat olivat lisänneet konserteissa käymistä, kun taas elokuvissa kävijöiden osuus oli pysynyt suunnilleen samana viimeisen 10 vuoden ajan. Elokuvissa käyminen on erityisesti nuorten harrastus; yli 80 prosenttia 15–24-vuotiaista oli käynyt elokuvissa tutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Määrä on jo nyt niin korkea, ettei merkittävä lisääntyminen liene mahdollista.

Tarkasteltaessa kulttuuritilaisuuksiin osallistumisen esteitä ja edellytyksiä on mielekästä kiinnittää huomiota viimeisen 10 vuoden aikana tapahtuneisiin muutoksiin. Taidenäyttelyissä, taidemuseoissa ja muissa museoissa käymisessä voidaan havaita merkittäviä muutoksia pitkän aikavälin tarkastelussa. 1990-luvun alussa näyttelyissä ja museoissa käyminen oli yleistä, ja voidaankin puhua silloisesta laajemmasta kuvataiteen korkeasuhdanteesta (ks. Minkkinen, Pääkkönen, Liikkanen 2001, 10). 1990-luvun laman takia kouluilta lakkautettiin määrärahat museokäynteihin, ja tämän johdosta nuorten taidenäyttelyissä ja museoissa käyminen väheni rajusti. Näyttelyt ja museot ovat viimeisen 10 vuoden aikana alkaneet järjestää ilmaisia sisäänpääsyjä erityisesti alle 18-vuotiaille, mutta tiettyinä viikonpäivinä myös muille. Tällaisilla päätöksillä on merkittävä vaikutus nuorten osallistumisaktiivisuuteen.

Kulttuuritarjonnalla on myös suuri vaikutus osallistumiseen. Elävän musiikin tarjonta on lisääntynyt ja monipuolistunut, ja tällä on mitä todennäköisimmin vaikutusta konserteissa käymisen lisääntymiseen erityisesti nuorten keskuudessa. Sen sijaan teatteritarjonnassa näyttää olevan monilla paikkakunnilla puutetta nuorille suunnatuista näytelmistä, eikä teatterissa käymisen voida tällä hetkellä sanoa olevan nuorten harrastus; sekä tytöt että pojat ovat 1980-luvun alusta vähentäneet teatterissa käymistä, ja 15–24-vuotiaat käyvät teatterissa vähemmän kuin mikään muu ikäryhmä.

Kulttuuriharrastukset ovat erityisesti lasten ja nuorten suosimia harrastuksia. Useampi kuin kolme viidestä 15–24-vuotiaasta harrasti jotain kulttuuriharrastusta. Koko väestöstä noin puolet oli harrastanut jotain kulttuuriharrastusta ajankäyttötutkimusta edeltäneen vuoden aikana. Erityisesti soittaminen, kuvataiteet ja kirjoittaminen ovat nuorten suosiossa. Kuvataiteiden ja kirjoittamisen suhteen voidaan havaita tasa-arvokehitystä tyttöjen ja poikien välillä; vaikka tytöt edelleen harrastavat kuvataiteita ja kirjoittamista enemmän kuin pojat, pojat ovat 1980-luvun alusta lisänneet sekä kirjoittamis- että kuvataideharrastusta. Tässä lienee kysymys nuorisokulttuurin muuttumisesta pojille avoimemmaksi näiden harrastusten suhteen. Päinvastoin sen sijaan on käynyt tanssin harrastamisen osalta. Ehkä yllättävästikin pojat ovat radikaalisti vähentäneet tanssiharrastusta. On toki mahdollista, että tanssi on tullut osaksi nuorisokulttuuriin kuuluvaa elämäntapaa, eikä sitä siksi mielletä harrastukseksi samalla tavoin kuin vielä 1980-luvun alussa.

Sami Myllyniemi (2009, 53–54) on selvittänyt nuorten näkemyksiä vapaa-ajan tarjonnasta ja mahdollisuuksista nuorille suunnatussa puhelinhaastattelu-

tutkimuksessa. Erityisesti 15–24-vuotiaat kannattivat hänen mukaansa koulun tilojen käyttöä vapaa-ajan harrastustoimintaan. Vaikka koulutilojen käyttö harrastustoimintaan voisi ehkä latautua kielteisestikin, koulu on kuitenkin paikkana kaikkien ulottuvilla. Myllyniemen (2009, 55) mukaan pitkät matkat vaikeuttavat harrastustoimintaan osallistumista. Luonnollisesti maaseudulla asuville nuorille ongelma on vaikeampi kuin kaupungin keskustassa asuville, tosin ajankäyttötutkimuksen perusteella alueelliset erot eivät ole erityisen merkittäviä kulttuuriosallistumisen tai -harrastusten suhteen. Tosin pääkaupunkiseudulla asuvat nuoret käyvät jonkin verran aktiivisemmin kulttuuritapahtumissa kuin muut ja heillä on myös eniten kulttuuriharrastuksia.

Myllyniemen mukaan (2009, 57–58) vain vähemmistö 15–24-vuotiaista nuorista kokee voivansa vaikuttaa siihen, mitä vapaa-ajan harrastustoimintaa nuorille heidän asuinpaikallaan järjestetään. Näyttää siis siltä, että nuoret kokevat vapaa-ajan harrastusten tarjonnasta päättämisen varsin aikuislähtöiseksi, mikä osaltaan varmasti myös vaikuttaa osallistumisaktiivisuuteen. Nuoret ovat kuitenkin jo nyt varsin aktiivisia kulttuuritilaisuuksiin osallistujia ja kulttuurin harrastajia. Oleellista on, säilyvätkö kulttuuripalvelut ja kulttuurin harrastusmahdollisuudet myös tulevaisuudessa kaikkien nuorten ulottuvilla ja otetaanko nuoret mukaan kulttuuripalvelujen ja kulttuurin harrastusmahdollisuuksien tarjonnan suunnitteluun aktiivisina toimijoina.

Lähteet

Ajankäyttötutkimus, Tilastokeskus.

Alanen, Aku (2010): Valokuvauksen talous digimurroksen jälkeen. *Tieto & Trendit* 8/2010, 28–33.

Joukkoviestimet Finnish mass media 2009. SVT Kulttuuri ja viestintä 2010, Tilastokeskus, Helsinki.

Minkkinen, Virpi, Pääkkönen, Hannu, Liikkanen, Mirja (2001): Kulttuuri- ja liikunta-harrastukset 1991 ja 1999. Kulttuuri ja viestintä 2001:5, Tilastokeskus, Helsinki.

Myllyniemi, Sami (2009): Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Opetusministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 92. Helsinki.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus [verkkojulkaisu].

ISSN=1799–5639. 2009. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 6.4.2011].

Saantitapa: http://tilastokeskus.fi/til/akay/2009/akay_2009_2011-01-27_tie_001_fi.html.

Teatteritilastot Finnish theatre statistics 2009. Teatterin tiedotuskeskus ry, Helsinki.

Teostory 3/2010, 21–25.

www.teosto.fi [katsottu 11.11.2010]

16 Tilastollinen katsaus nuorten naisten ja miesten vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa¹

Nykyisin kasvatustieteiden eräitä keskeisiä kysymyksiä ovat, millä tavoin voidaan turvata lasten ja nuorten kuuleminen sekä millä tavoin heidän vaikuttamistaan voidaan edistää. Tätä päämäärää kohti pyritään erilaisilla hankkeilla ja toimintamuodoilla. Vaikuttaminen on kuitenkin siksi iso tavoite, ettei sitä saavuteta vain yhden toimintaympäristön, instituution tai kunnallisen palveluntuottajan toimesta. Viime kädessä vaikuttamismahdollisuuksista muodostuu verkosto, jonka kokonaisuus ratkaisee, millä tavalla vaikutusmahdollisuudet näkyvät lasten ja nuorten arjessa. Ja toisaalta: yhteiskunnan arjesta näkee, jos ja kun lapset ja nuoret ovat mukana asioista päättämässä. Yhteiskunnasta tulee erilainen.

Tarkastelemme tässä artikkelissa olemassa olevaa tilastotietoa (Kouluterveyskysely, ICCS, Peruspalveluiden arviointi ja Nuorten vapaa-aikakysely) analysoiden, millä tavalla vaikuttaminen näkyy nuorten maailmassa sekä tutkimme, millaisia eroja **sukupuolen** mukaan tämän asian suhteen muotoutuu. Nuorten vaikutusmahdollisuuksia tutkimalla kartoitetaan implisiittisesti myös yhtä aspektia **sukupolvien** välisestä tasa-arvosta – kuinka valta ja toimintamahdollisuudet kunnallisissa asioissa jakautuvat nuorten ja aikuisten välillä. Nuorten toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksien tarkastelu on luonnollisesti kiinnittynyt olemassa olevassa tiedontuotannossa esitettyihin tapoihin kysyä asioita nuorilta sekä niihin teoreettisiin ymmärryksiin, joilla nuorten asemaa ja mahdollisuuksia on lähdetty operationalisoimaan. Väljänä taustakehikkona omassa tarkastelussamme on ollut vaikuttamisen ymmärtäminen osallisuuden lähikäsitteenä. Osallisuus voidaan ymmärtää omaa toimijuutta vahvistavana osallistumisena johonkin toimintoon (Thomas 2007, 199). Vaikuttamisesta puhuttaessa tarkastellaan osallisuuden ulottuvuutta, jossa osallistutaan jotakin asiaa koskevaan päätöksentekoon. Tällöin kysymys on vallan jakamisesta ja niistä asemista, joita on mahdollisuus saada prosessin osana sen eri vaiheissa, suunnittelusta toteutukseen ja arviointiin.

Tässä katsauksessa on koottu yhteen olemassa olevaa tilastotietoa alle 29-vuotiaiden nuorten vaikutusmahdollisuuksista sukupuolen tasa-arvon näkökulmasta. Tämä rajausta noudattelee nuorisolain linjausta, jonka mukaan nuori henkilö on alle 29-vuotias. Käytännössä tietysti monet palvelut rajautuvat vain

1 Katsaus perustuu Anu Gretschelin ja Tomi Kiilakosken toimittamaan Lasten ja nuorten kunta-tutkijaverkoston kirjoittamaan kirjaan, joka ilmestyy vuodenvaihteessa 2011/2012 Nuorisotutkimusverkoston ja Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman yhteistyönä. Kaikki tämän katsauksen kirjoittajat ovat mukana ko. tutkijaverkostossa.

suppeammalle kohderyhmälle, mikä näkyy kyselyjen keskittymisenä rajattuun kohdejoukkoon.

Vaikuttamista tapahtuu monilla kentillä, kodista ja lähiympäristöstä poliittiseen järjestelmään ja globaaleihin prosesseihin. Olemme valikoineet tarkastelukulmaksemme tässä tekstissä lähinnä kunnallisen palveluntuotannon ja päätöksenteon. Aloitamme katsauksemme erittelemällä suomalaisten nuorten yhteiskunnallisia asenteita, erityisesti suhtautumista oman paikkakunnan poliittisiin kysymyksiin. Etenemme tarkastelemaan nuorten asemaa osana kunnan päätöksentekoa ja palveluntuotantoa. Tarkemmin katsomme, miten nuoret ovat voineet vaikuttaa kouluunsa. Koulun merkitystä korostaa paitsi sen luonne universaalipalveluna, myös sen merkityksellisyys kansalaisuutta tuottavana kasvuympäristönä. Lopuksi esittelemme nuorten vaikutusmahdollisuuksia järjestöissä ja nuorisotyössä.

Nuorten kiinnostuneisuus oman paikkakunnan poliittisista kysymyksistä

Suomalaisten nuorten yhteiskunnalliset tiedot ovat kansainvälisesti vertailukelpoisella tasolla, mutta samaa ei voida sanoa heidän yhteiskunnallisista asenteistaan tai kiinnostuksestaan. Tuoreen ICCS 2009 -tutkimuksen² mukaan suomalaisnuorten kiinnostus poliittisia kysymyksiä kohtaan on kansainvälisesti tarkasteltuna alhaista. Tällainen kuva saadaan ainakin, jos asiaa lähestytään kysymällä nuorilta esimerkiksi: ”Kuinka kiinnostunut olet oman paikkakuntasi poliittisista kysymyksistä, maasi poliittisista kysymyksistä, maasi yhteiskunnallisista kysymyksistä?” Vastausten perusteella pojat näyttävät olevan hiukan kiinnostuneempia sekä kotimaan että ulkomaan politiikasta kuin tytöt: melko tai hyvin kiinnostuneita Suomen poliittisista kysymyksistä oli pojista 33 prosenttia ja tytöistä 25 prosenttia. Ainoastaan ympäristökysymyksistä tytöt olivat selvästi kiinnostuneempia kuin pojat (ympäristökysymyksistä erittäin tai melko kiinnostuneita tytöistä 73 prosenttia, pojista 48 prosenttia). (Suoninen & Kupari & Törmäkangas 2010, 47.)

Jos tarkastellaan nuorten kiinnostusta poliittisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin politiikan eri tasoilla, on nuorten kiinnostus kaikkein heikointa toisaalta muiden maiden politiikkaa ja toisaalta oman paikkakunnan poliittisia kysymyksiä kohtaan. ICCS 2009 -tutkimuksen mukaan vain 2 prosenttia nuorista on hyvin kiinnostuneita oman paikkakunnan poliittisista kysymyksistä, 19 prosenttia melko kiinnostuneita ja loput ei kovinkaan (56 prosenttia) tai ei lainkaan (23 prosenttia) kiinnostuneita. Myös tässä oman paikkakunnan tason tarkastelussa pojat ovat jonkin verran tyttöjä kiinnostuneempia yhteiskunnallisista asioista. (Suoninen ym. 2010, 47, 49.)

2 International Civic and Citizenship Education Study on kansainvälinen arviointitutkimus, jonka tavoitteena on selvittää nuorten valmiuksia toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina. Tutkimukseen osallistui 38 maata. Tutkimuksen perusjoukon muodostivat 8. vuosiluokan oppilaat. Suomessa tutkimukseen osallistui 176 koulua ja 3 307 oppilasta. (Suoninen & Kupari & Törmäkangas 2010, 7–10.) Aiemmin vastaava kansainvälinen vertaileva Civic-tutkimus toteutettiin aineiston keruun osalta vuonna 1999 ja raportoitiin 2001 (Suutarinen ym. 2001). Kummankin tutkimuksen tulokset ovat samankaltaisia: suomalaisten nuorten tiedot ovat hyvällä kansainvälisellä tasolla, mutta asenteissa ja osallistumisaktiivisuudessa ollaan kansainvälistä tasoa jäljessä.

Nuorisotutkijoina olemme kiinnostuneita paitsi näistä havainnoista itsessään – mitä nämä prosenttitiedot nuorten vastauksista kertovat nuorista, heidän elämästään ja ajatuksistaan – myös näiden havaintojen taustoista – mitä nuorten vastaukset mahdollisesti kertovat heidän elinympäristöistään ja kokemuksellisesta suhteestaan yhteiskunnallisiin asioihin ja vaikuttamiseen. Toisin sanoen näemme tärkeäksi tarkastella, miksi nuoret ovat varsin vähän kiinnostuneita nimenomaan oman välittömän toimintaympäristönsä eli kotipaikkakuntansa asioista. Vaikka nuorten kiinnostumattomuus politiikasta on jossakin määrin yleiseurooppalainen ilmiö, on epäselvää, miksi se kohdentuu juuri siihen osaan politiikasta, jonka päätöksenkohteena olevat asiat ovat lähimpänä nuoria. Nuorten lähiympäristö pallokenttineen, pyöriteineen, skeittiparkkeineen ja kirjastoineen on juuri kunnallisen päätöksenteon areenaa.

Koemme, että olisi liian helppoa hakea vastausta kysymykseen pelkästään yhdestä näkökulmasta, esimerkiksi yhteiskuntaopillisen opetuksen sisällöistä. Oletamme laajemmin, että nuorten kiinnostuneisuus tai kiinnostumattomuus liittyy heidän kokemuksiinsa nuorten mahdollisuuksista vaikuttaa ja tulla kuululuiksi omissa ja elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Jos todellisia vaikuttamismahdollisuuksia ei ole tai tarjottujen mahdollisuuksien vaikuttavuuteen ei uskota, ei myöskään kiinnostus asioihin kehity tai säily kovin pitkään. Tästä syystä on nuorten yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneisuuden tarkastelussa oleellista selvittää nuorten vaikutusmahdollisuuksia heidän kotikunnassaan sekä yleisellä tasolla että koulussa ja vapaa-ajan toimintaympäristöissä.

Näkemyks nuorten vähäisestä kiinnostuksesta poliittisia asioita kohtaan saa merkittävän lisäulottuvuuden ICCS 2009 -tutkimuksen tuloksista, jotka valottavat nuorten arvioita tehokkaista keinoista vaikuttaa tärkeiksi kokemiensa ongelmien ratkaisemiseen. Tulosten mukaan enemmistö nuorista ei usko nuorten vaikutusmahdollisuuksiin perinteisen järjestäytyneen poliittisen tai yhteiskunnallisen toiminnan, kuten yhdistyksissä, yhteiskunnallisissa liikkeissä tai poliittisissa järjestöissä toimimisen tai vaalikampanjoihin osallistumisen, kautta. (Suoninen ym. 2010, 87.) Ylipäätään nuorten poliittisen toiminnan aktiivisuus ei välttämättä kanavoitu perinteisiin poliittisiin puolueisiin tai vakiintuneisiin järjestöihin, vaan enemmänkin esimerkiksi järjestelmän valvomiseen ja sen tarkkailuun, että poliittiseen päätöksentekoon osallistuvat hoitavat työnsä kunnolla (Schoultz 2010). Perinteisen poliittisen järjestelmän houkuttelevuus on laskenut. On mahdollista, että nuoret yhdistivät kysymyksen ”Kuinka kiinnostunut olet poliittisista kysymyksistä” nimenomaan perinteiseen poliittiseen vaikuttamiseen, jolloin vähäinen kiinnostus asioihin ja näkemys vähäisistä vaikuttamismahdollisuuksista vahvistavat toisiaan.

Perinteisten vaikuttamistapojen sijaan nuoret arvelevat omanikäistensä voivan vaikuttaa erityisesti erilaisten epämuodollisten vaikuttamiskanavien, kuten internet- ja ystävyy verkostojen sekä internetvetoomusten ja -mielipidekirjoitusten kautta. Myös omilla elämäntavoilla vaikuttaminen nähdään keskeiseksi. Elämäntavoilla vaikuttamiseen uskovat erityisesti tytöt, joista 62 prosenttia uskoo voivansa vaikuttaa elämäntavoillaan paljon tai ainakin jossain määrin, kun pojista 48 prosenttia ajattelee näin. Mielenkiintoinen poikkeus näiden epämuodollisten vaikuttamistapojen joukossa on nuorten varsin vahva usko vaikuttamis-

mahdollisuuksiinsa oppilaskunnan toimintaan osallistumisen kautta. (Suoninen ym. 2010, 87–89.)

Nuorten vähäinen usko vaikuttamismahdollisuuksiinsa perinteisten muodollisemman vaikuttamisen kanavien kautta voi liittyä ainakin osittain siihen, että omalla paikkakunnalla ei ole otettu nuoria huomioon vaikuttamiskanavia kehitettäessä. Vähintäänkin tutkimustulosta voi käyttää esimerkkinä siitä, että poliittinen järjestelmä ei ole kyennyt kommunikoimaan nuorille kansalaisilleen toimintansa luonnetta tilanteessa, jossa poliittisten nuorisojärjestöjen merkitys nuorten maailmassa on laskemassa. ICCS 2009 -tutkimuksen kysymyksessä, joka koski nuorten arvioita tehokkaista vaikuttamistavoista, ei kuitenkaan kytetty arviota nuorille tarkoitettujen kunnallisten osallistumisjärjestelmien, kuten nuorisovaltuuston, tarjoamista vaikuttamismahdollisuuksista, joten nuorten uskosta niihin ei tältä pohjalta voi tehdä päätelmiä. Niiden arvioimiseksi on hyödynnettävä muita aineistoja, joita tarkastelemme seuraavassa.

Millaisia vaikutusmahdollisuuksia kunnissa nuorille tarjotaan?

Kunnat ovat kehittäneet sekä kaikkia nuoria koskettavia että edustuksellisen toiminnan muotoja nuorten vaikuttamiskanaviksi. Nuorten osallistumisen muodot ovat Suomessa toistaiseksi painottuneet kuitenkin pääosin edustuksellisen osallistumisen muotoihin (Feldmann-Wojtachnia ym. 2010). Kehittämistyötä on tehty erityisesti 2000-luvulla ja sen tukena ovat olleet lainsäädännölliset uudistukset, kuten nuorisolain 8 §³. Nuorisotoimen peruspalvelujen arvioinnin⁴ mukaan vuonna 2010 oli nuorten vaikuttajaryhmä, kuten nuorisovaltuusto, 70 prosentissa vastanneista kunnista. Kuulemisjärjestelmä⁵ oli käytössä puolestaan hieman yli 90 prosentissa, aloitekanavia noin 80 prosentissa ja nuorisotalotomikuntia tai vastaavia noin 65 prosentissa vastanneista kunnista. Kaikki edellä mainitut järjestelmät olivat käytössä 40 prosentilla vastanneista kunnista. Seitsemässä kunnassa ei ollut käytössä mitään edellä mainituista järjestelmistä. (Nuorisotoimen peruspalvelujen arviointi 2010; ks. myös Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2010).

Tyypillisimpiä nuorten vaikuttajaryhmien nimiä olivat nuorisovaltuusto, nuorisofoorumi ja nuorisoparlamentti. Ryhmissä oli mukana lähes 3 500 nuorta ja nuoret olivat yleisimmin 13–18-vuotiaita. Ryhmien jäsenistä hieman yli puolet oli tyttöjä. Viranhaltijoista ja nuorista pääosa koki, että vaikuttajaryhmien toiminnalle oli luotu edellytyksiä kunnissa hyvin. Viranhaltijat ja nuoret toivoivat kuitenkin

3 Nuorisolain (72/2006) 8 §:n mukaan ”nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskeissa asioissa.”

4 Valtion aluehallinto arvioi vuosittain peruspalvelujen alueellista saatavuutta. Arviointikohteena ovat muun muassa opetus-, sosiaali- ja terveys-, liikenne-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopalvelut. Nuorisotoimen arviointikohteena oli vuonna 2010 nuorisolain 8 §:n edellyttämä nuorten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa. Arviointia varten toteutettiin Webropol-kyselyt kuntien nuorisotoimesta vastaaville viranhaltijoille ja nuorten vaikuttajaryhmille. Viranhaltijakyselyyn vastasi 303 kuntaa (93 %). Nuorten kyselyyn saatiin 147 vastausta 123 kunnasta.

5 Kuulemisjärjestelmällä tarkoitetaan tässä systemaattista tapaa tai tapoja, joilla kunnassa kuullaan nuoria heitä koskeissa asioissa (esimerkiksi nuorisovaltuustoilta, oppilas- ja opiskelijakuntien hallituksilta ja nuorisojärjestöiltä pyydetty lausunnot, nuorten ja päättäjien yhteiset keskustelutilaisuudet, nuorisovaltuustoille myönnetty läsnäolo- ja puheoikeudet lautakuntien ja valtuustojen kokouksissa sekä Aloitekanava.fi -palvelun Kunta kysyy -osio).

ryhmille parempia resursseja sekä todellisia vaikuttamisen mahdollisuuksia. Onkin huomioitava, että pelkkä ryhmän olemassaolo ei sinällään takaa sen vaikutusta päätöksiin. Tulevaisuudessa olisikin tarve kehittää erilaisia vaikuttajaryhmien ja kuulemisjärjestelmien vaikuttavuuden mittauksia, jotta saataisiin selville, miten olemassa olevat järjestelmät toimivat ja mikä vaikutus niillä on päätöksiin.

Vaikka kunnissa on kehitetty osallistumis- ja kuulemisjärjestelmiä, nuoret kokivat, ettei heitä kuulla riittävästi. Vastanneista nuorista noin 60 prosenttia koki, että nuoria kuullaan kunnassa tyydyttävästi tai huonosti. Sekä nuoret että viranhaltijat toivoivat nuorten aitoa kuulemistä, nuorten mielipiteiden parempaa huomioimista sekä sitoutumista nuorten kuulemiseen. Kuulemisen toivottiin olevan monipuolista, järjestelmällistä ja säännöllistä. Nuorille toivottiin mahdollisuuksia osallistua nuoria koskeviin asioihin sektorirajat ylittävästi, päätöksentekoprosessin eri vaiheissa. Lisäksi toivottiin enemmän tiedotusta, nuorten ja päättäjien välisiä keskustelutilaisuuksia sekä kuulemisen kaksisuuntaisuutta.

Nuoret pystyivät nuorten vaikuttajaryhmien edustajien ja viranhaltijoiden mukaan vaikuttamaan pääosin vapaa-aikaan ja kouluun liittyviin asioihin. Jonkin verran mainintoja sai myös ympäristösuunnitteluun ja kaavoitusasioihin sekä lasten ja nuorten hyvinvointia koskevaan ohjelmatyöhön osallistuminen. Sen sijaan esimerkiksi terveyteen, työllisyyteen ja toimeentuloon liittyvät maininnat jäivät vähäisiksi. Esteiksi nuorten osallistumiseen laajasti nuorisopolitiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn mainittiin muun muassa tiedon ja koulutuksen puute, aikuisten asenteet sekä järjestelmien suppeus ja toimimattomuus.

Aloitekanavista kunnissa oli käytössä muun muassa Aloitekanava.fi -palvelu sekä aloite- ja palautelaatikot esimerkiksi nuorisotaloilla. Sekä nuorista että viranhaltijoista yli 80 prosenttia koki, että aloitekanavat toimivat huonosti tai tyydyttävästi. Vastaajat kokivat eniten kehittämistarvetta aloitekanavien markkinoinnissa ja tiedottamisessa sekä nuorten ja päättäjien kouluttamisessa kanavien käyttöön. Nuoret toivoivat myös Facebookin parempaa hyödyntämistä. Kehittämiskohteena nähtiin myös se, että aloitteisiin annettaisiin vastaus viipymättä. Nuorten vaikuttajaryhmien jäsenistä hieman yli puolet totesi, ettei heidän ryhmänsä ollut saanut kunnalta lainkaan palautetta tekemiinsä aloitteisiin.

Peruspalvelujen arvioinnin tuloksia voi lyhyesti tulkita siten, että vaikka järjestelmät ovatkin olemassa, pelkät rakenteet eivät itsessään riitä tuottamaan vaikuttamisen kokemuksia nuorille. Myöskään pelkän virtuaalisen aloitejärjestelmän rakentaminen ei itsessään takaa sitä, että osallistuminen ja kuuleminen toteutuisivat tavalla, jonka nuoret voivat tunnistaa. Vaikka toimivat rakenteet ovatkin välttämätön ehto toiminnalle, riittävä ehto ne eivät ole. Rakenteiden luomisen ohella on kiinnitettävä huomiota toimintakulttuuriin, aikuisten ja nuorten väliseen tiedonkulkuun sekä nuorille luonteenomaisiin toimintamuotoihin. Erityisen tärkeää tämä on niissä kunnallisen palveluntuotannon paikoissa, jotka ovat selkeästi nuorisokulttuurisia.

Kouluissa ja oppilaitoksissa vaikuttaminen

Nuorten vaikuttamismahdollisuuksia kouluissa ja oppilaitoksissa on tutkittu viime vuosina kahdessa laajassa kyselyssä: kansainvälisessä ICCS 2009 -tutkimuksessa ja kansallisessa kouluterveyskyselyssä. Niiden havainnot täydentävät toisiaan.

ICCS 2009 -tutkimuksessa tarkasteltiin kokemuksia vaikuttamismahdollisuuksista koulussa kysymällä nuorilta heidän näkemystään oppilaiden mielipiteiden huomioimisesta koulun päätöksenteossa seuraavissa asioissa: opetus- ja oppimateriaalit, lukujärjestys, luokan säännöt, koulun säännöt, koulun kerhotoiminta ja vapaaehtoiset projektit sekä millä tavoin ja mitä tunneilla opetetaan. Eniten nuoret katsoivat voivansa vaikuttaa päätettäessä kerhotoiminnasta ja projekteista (59 prosenttia oli vähintään jossain määrin tätä mieltä), luokan säännöistä (49 prosenttia oli vähintään jossain määrin tätä mieltä) sekä siitä, millä tavoin tunneilla opetettiin (45 prosenttia oli vähintään jossain määrin tätä mieltä). Koulun sääntöjä, opetus- ja oppimateriaaleja ja opetuksen sisältöjä koskevassa päätöksenteossa oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon vähintään jossain määrin noin kolmasosan (32 prosenttia) nuorista mielestä. Lukujärjestykseen nuorista katsoi voivansa vaikuttaa vähintään jossain määrin noin neljäsosa (26 prosenttia). (Suoninen ym. 2010, 72–74.)

Oppilaiden mielipiteet otettiin koulussa huomioon useammin poikien kuin tyttöjen mielestä erityisesti opetuksen sisältöön, oppimateriaaleihin, lukujärjestykseen ja koulun sääntöihin liittyvissä asioissa. Tytöt kokivat poikia useammin oppilaiden mielipiteiden vaikuttavan koulun kerhotoimintaan ja vapaaehtoisin projekteihin. Huolimatta tästä poikien suuremmasta uskosta oppilaiden vaikutusmahdollisuuksiin tytöt ajattelivat poikia yleisemmin oppilaiden osallistumisen koulussa olevan tärkeää. Tytöistä 41 prosenttia ja pojista 32 prosenttia oli täysin samaa mieltä siitä, että kaikissa kouluissa tulisi olla oppilaskunta. Tytöistä 36 prosenttia ajatteli vahvasti, että toimimalla yhdessä oppilaat voivat vaikuttaa koulun asioihin paremmin kuin yksinään, kun pojista tämän väitteen kanssa täysin samaa mieltä oli 27 prosenttia. (Suoninen ym. 2010, 72–75.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosittain julkistaman kouluterveyskyselyn⁶ tulokset antavat myös joitakin viitteitä oppilaiden vaikutusmahdollisuuksista koulussa.

Vuosien 2002–2010 kouluterveyskyselyjen tulokset vahvistavat ICCS 2009 -tutkimuksenkin esille nostamia tuloksia. Kyselyn tulosten perusteella nuorten vaikutusmahdollisuuksia koulussa ei voi pitää kovinkaan hyvinä eikä tilanne näytä 2000-luvun kuluessa juurikaan kehittyneen, vaikka nuorten osallisuuteen ja vaikuttamiseen on viime vuosina erityisesti panostettu. Heikoimman arvosanan saa peruskoulu, mutta kauas eivät jää myöskään lukio eikä toisen asteen ammatillinen koulutus. Tyttöjen ja poikien välillä ei näytä olevan kovin suuria eroja, joskin tytöt osallistuvat poikia enemmän koulun toimintoihin ja toisaalta kokevat poikia harvemmin koulun ilmapiirin sellaiseksi, että siellä uskaltaa sanoa vapaasti mielipiteensä.

Kouluterveyskyselyn mukaan lähes puolet peruskoulujen (47 prosenttia) ja ammatillisten oppilaitosten (48 prosenttia) oppilaista ei tiedä, miten koulun asioihin voisi vaikuttaa. Lukiolaisten tilanne näyttää tässä suhteessa hiukan paremmalta, sillä vastaava prosenttiluku on 32 prosenttia. Tietoa koulun vaikutusmah-

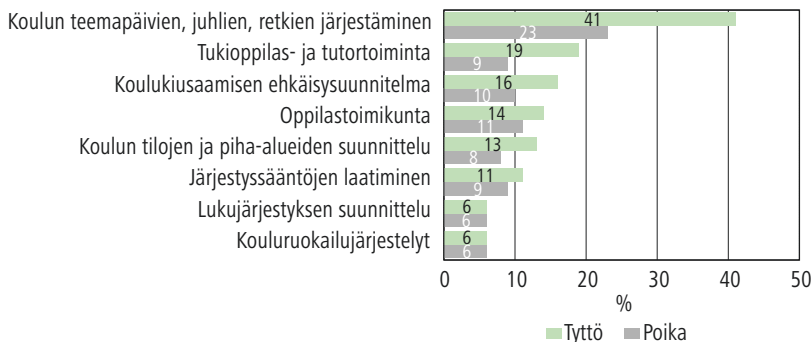
6 Kouluterveyskysely toteutetaan vuosittain peruskoulujen 8. ja 9. luokkien, lukioiden 1. ja 2. luokkien sekä toisen asteen ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. luokkien oppilaille. Parillisina vuosina kyselyyn ovat osallistuneet Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin kunnat ja parittomina vuosina Lounais-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueiden sekä Ahvenanmaan kunnat.

dollisuuksista on ensimmäisen kerran kysytty vasta vuonna 2006, joten pidemmän aikavälin kehitystä ei asian suhteen ole nähtävissä. Pientä positiivista suuntausta tuloksista on kuitenkin luettavissa, sillä vaikutusmahdollisuuksista tietämättömiä oli vuonna 2006 pari kolme prosenttiyksikköä enemmän kuin 2010.

Peruskoulun oppilaista 48 prosenttia on sitä mieltä, ettei oppilaiden mielipiteitä huomioida koulutyön kehittämisessä ja 43 prosenttia kokee, etteivät opettajat rohkaise mielipiteen ilmaisuun oppitunnilla. Vastaavat prosenttiluvut lukiossa ovat 36 prosenttia ja 27 prosenttia sekä ammatillisessa oppilaitoksessa 33 prosenttia ja 31 prosenttia. Merkittäviä eroja tyttöjen ja poikien välille ei näy näiden tulosten valossa muodostuneen. Positiivisena voi toki nähdä sen, että yli puolet peruskoululaisista sekä yli 60 prosenttia lukiolaisista ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista kokee, että opettajat rohkaisevat ilmaisemaan mielipiteitä oppitunneilla ja että niitä myös huomioidaan koulutyön kehittämisessä. Koulutyön kehittämistä ei ole tässä yhteydessä tarkemmin määritelty, joten vastaajat ovat saattaneet ymmärtää sillä omaan opiskeluun, luokkatyöskentelyyn tai koko koulun toimintaan liittyviä asioita. Tuloksen perusteella ei siis voi tehdä vielä johtopäätöksiä siitä, millä tasolla oppilaiden mielipiteitä kysytään.

Kuvio 16.1

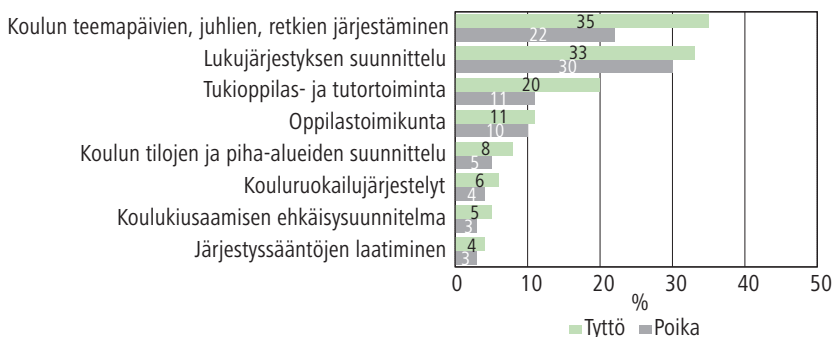
On osallistunut seuraaviin koulun toimintoihin (peruskoulun 8. ja 9. luokat) %

Lähde: Kouluterveyskysely 2010, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Kuvio 16.2

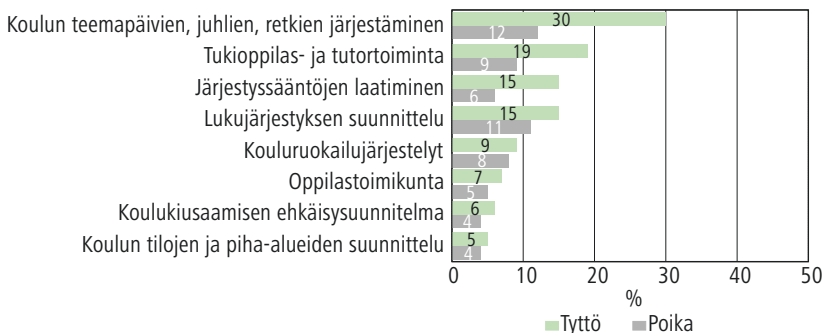
On osallistunut seuraaviin koulun toimintoihin (lukion 2. vuosi) %

Lähde: Kouluterveyskysely 2010, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Kuvio 16.3

On osallistunut seuraaviin koulun toimintoihin (ammatillisen oppilaitoksen 2. vuosi) %

Lähde: Kouluterveyskysely 2010, Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos

Viime vuonna kyselyyn lisättiin oppilaiden osallistumista koulun toimintaan mittaava indikaattori, joka kyllä kiistatta osoittaa, etteivät oppilaat edelleenkään pääse koulussa aktiivisen toimijan rooliin. Oppilailta kysyttiin, ovatko he osallistuneet seuraaviin koulun toimintoihin: koulukiusaamisen ehkäisysuunnitelman laatiminen, järjestyssääntöjen laatiminen, koulun tilojen ja piha-alueiden suunnittelu, lukujärjestyksen suunnittelu, kouluruokailujärjestelyt, koulun tapahtumien järjestäminen (teemapäivät, juhlat, retket, leirikoulut), oppilaskuntatoiminta, tukioppilas- ja tutorointi.

Runsaista yhteisöllisyys- ja osallisuuspuheista huolimatta oppilaiden osallistuminen koulun yhteisölliseen toimintaan tuntuu olevan varsin vähäistä. Osallistumisprosentti koulun toimintoihin näyttäisi sijoittuvan kolmen ja viidentoista välille, lukuun ottamatta joitakin pieniä poikkeuksia. Vähiten oppilaat osallistuvat järjestyssääntöjen laadintaan, piha-alueiden ja kouluruokailun suunnitteluun sekä yllättävää kyllä, myös oppilaskuntatoimintaan. Osallistumisprosentti jää näissä toiminnoissa 3–14 prosenttiin, monessa kohdin alle 10 prosentin. Merkille pantavaa on, että ammatillisten oppilaitosten oppilaskuntatoimintaan ilmoittaa osallistuneensa pojista vain 5 prosenttia ja tytöistäkin vain 7 prosenttia. Aktiivisimpia oppilaskuntatoimijoita ovat peruskoulun yläluokkien tytöt, 14 prosenttia. Tytöt näyttävät olevan myös aktiivisimpia tukioppilastoimijoita kaikilla kouluasteilla. Heidän osallistumisprosenttinsa tukioppilastoimintaan on peruskoulussa ja lukiossa noin 20 prosenttia ja ammatillisissa oppilaitoksissa noin 15 prosenttia. Poikien osallistumisprosentti jää alle 10 prosenttiin. Mielenkiintoista on, että vaikka tytöt osallistuvat aktiivisemmin koulun toimintoihin, pojat näyttävät edellä esitettyjen ICCS 2009 -tutkimustulosten mukaan kokevan tyttöjä enemmän, että oppilaiden mielipiteitä huomioidaan koulun päätöksenteossa. Voisiko edellä mainittujen tulosten summa kertoa siitä, että tytöille tarjoutuva rooli koulussa noudattelee edelleen perinteistä kiltin puurtajan, mutta ei niin vakavasti otettavan vaikuttajan roolia?

Eri kouluasteet tarjoavat oppilaille hiukan erilaisia osallistumisen paikkoja. Ilmeisesti koulukiusaamisen kitkemiseksi kehitettyjen valtakunnallisten hankkeiden ansiosta peruskoululaisista pojista noin 10 prosenttia ja tytöistä noin

17 prosenttia ilmoittaa osallistuneensa koulukiusaamisen ehkäisy suunnitelman laatimiseen. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten prosenttiosuus jää 3–4 prosentin välille, oletettavasti tarve tällaiseen voi olla vähäisempi, mutta vaikuttavana tekijänä on sekin, että hankkeet kohdentuvat peruskouluihin. Lukion luokattomuus ja opintojen valinnaisuus vaikuttavat luonnollisesti siihen, että lukiolaisten osallistuminen lukujärjestyksen laadintaan on huomattavasti yleisempää kuin muilla asteilla. Lukiolaisista yli 30 prosenttia ilmoittaa osallistuneensa lukujärjestyksen laadintaan. Ammatillisessa oppilaitoksessa poikien osuus on 11 prosenttia ja tyttöjen 15 prosenttia, peruskouluissa vastaava prosenttiosuus on sekä tytöillä että pojilla 6 prosenttia.

Eniten osallistumisen paikkoja näyttäisi löytyvän erilaisten teemapäivien, juhlien, retkien ja leirien järjestelyistä, jotka mahdollistavat toimijan rooleja etenkin peruskoulun 9. luokkien sekä lukion 2. luokkien tytöille. Ensin mainituista jopa 46 prosenttia ilmoittaa osallistuneensa mainittuun toimintaan ja jälkimmäisistä 35 prosenttia. Vähiten tapahtumien järjestämiseen osallistuvat ammatillisten oppilaitosten pojat.

Vaikuttaminen ja mielipiteiden ilmaiseminen koulussa edellyttävät vapaata ja sallivaa ilmapiiriä, jossa mielipiteen ilmaiseminen on turvallista. Vuoden 2010 kouluterveyskyselyyn on lisätty ilmapiiriä koskeva indikaattori, jossa vastaajat saivat ilmaista mielipiteensä oman luokkansa ilmapiiristä. Tulokset vaikuttavat rohkaiseviltä, mutta muun tietämyksen valossa myös yllättävän positiivisilta. Peruskoululaisista 78 prosenttia, lukiolaisista 83 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista jopa 86 prosenttia kokee, että luokan ilmapiiri on sellainen, että siellä uskaltaa sanoa vapaasti mielipiteensä. Huomio kiinnittyy tyttöjen ja poikien väliseen eroon, joka näkyy kaikilla kouluasteilla. Peruskouluissa poikien prosenttiosuus on 84 prosenttia ja tyttöjen 73 prosenttia, lukioissa poikien osuus on 88 prosenttia ja tyttöjen 77 prosenttia, ammatillisissa oppilaitoksissa poikien osuus on 90 prosenttia ja tyttöjen 82 prosenttia. Tulos vaikuttaa hyvin mielenkiintoiselta ja herättää tarpeen tutkia asiaa hiukan syvällisemmin. Estääkö koulun ilmapiiri enemmän tyttöjen mielipiteen ilmaisua kuin poikien vai kokevatko tytöt enemmän tarvetta vapaalle mielipiteen ilmaisulle kuin pojat? Merkitseekö mielipiteen ilmaiseminen vastaajalle arkipäiväistä arvostelua, purnausta, heittoa ja läppää vai tarkoittaako se aitoja, syvimpiin arvoihin ja omaan identiteettiin ulottuvia ajatuksia, joilla on merkitystä sekä itselle että koko yhteisölle?

Koulua koskevat tulokset osoittavat, että koulu ei juuri tuota kokemuksia vaikuttamisesta. Suurimmaksi osaksi vaikuttamisen kokemukset näyttävät kytkeytyvän luokahuoneeseen tai opetukseen eivätkä niinkään koko koulun kehittämiseen yhteisönä. Jos vaikuttaminen ymmärretään luonteeltaan poliittiseksi prosessiksi, jossa yksilö osallistuu laajemman kokonaisuuden sääntöjen, strategioiden ja toimintatapojen suunnitteluun, joudutaan koulun osalta tekemään johtopäätös, että se on kasvatuksellisenä instituutiona menestyksekkäs tiedon tuottamisessa, mutta ei tuota käytännön kokemuksia siitä, mitä vaikuttaminen on.

Nuorten vaikuttamismahdollisuudet nuorisotaloilla ja järjestöissä

Nuorisotoimen peruspalvelujen arvioinnin mukaan nuorisotoimen viranhaltijat kokivat, että nuoret pystyivät vaikuttamaan pääosin hyvin nuorisotalojen toimintaan. Nuoret vaikuttivat heidän mukaansa muun muassa nuorisotalojen

aukioloaikoihin, viihtyvyyteen, toiminnan sisältöihin ja henkilöstön palkkaamiseen. Nuorisotalojen määrärahoista nuoret pääsivät päättämään kuitenkin vain viidenneksessä vastanneista kunnista. (Nuorisotoimen peruspalvelujen arviointi 2010⁷.)

Muita nuorten vapaa-ajan ympäristöjä voidaan tarkastella Nuorten vapaa-aikatutkimuksen (Myllyniemi 2009) tulosten perusteella. Tutkimuksessa nuorten järjestökiinnittyneisyyttä selvitettiin kysymyksellä: "Oletko nykyisin mukana tai kuulutko jäsenenä johonkin, aivan mihin tahansa järjestöön, seuraan, kerhoon tai vastaavaan?" Kymmenessä vuodessa nuorten mukanaolo järjestöissä tai muissa sen tyyppisissä on jonkin verran laskenut. Kaikista 10–29-vuotiaista nuorista 45 prosenttia on mukana näin määritellyssä järjestötoiminnassa. Tutkimus toistettiin nyt kolmatta kertaa samalla tutkimusmenetelmällä. Vuodesta 1998 vuoteen 2001 lasku oli vielä pientä tai olematonta, mutta 2009 laskeva trendi ei enää mahdu otantaan liittyvän tilastollisen virhemarginaalin sisälle. Kokonaisuutena nuorten järjestöissä mukana oleminen on hieman laskusuunnassa, varsinkin poikien ja kaikkein nuorimpien alle 15-vuotiaiden osallistuminen on pudonnut. Aiemmin pojat ovat olleet tyttöjä aktiivisemmin mukana, mutta nyt tilanne on ensimmäistä kertaa se, että 10–29-vuotiaiden ikäryhmässä tyttöjen järjestökiinnittyneisyys on yhtä yleistä kuin pojilla. (Myllyniemi 2009, 34, 38–39.)

Miten paljon nuoret voivat osallistua järjestötoiminnan ideointiin, suunnitteluun ja päätöksentekoon, ja mitkä ovat näissä nuorten naisten ja miesten erot? Tutkimuksessa selvitettiin myös erityyppisiin järjestöihin jäsenenä kuuluvien tai toimintaan osallistuvien "osallistumisen portaat", erilaiset mukanaolon muodot ja sitoutumisen asteet. Toiminnan suunnitteluun tai järjestämiseen osallistuu vähemmistö (41 prosenttia), hallitukseen tai muuhun toimielimeen kuuluu noin viidennes järjestöissä tms. mukana olevista nuorista (Myllyniemi 2009, 42–43, 50–51.) Tytöistä, jotka ovat järjestössä tms. mukana, toimintaan osallistuu 65 %, toiminnan suunnitteluun osallistuu noin 40 prosenttia ja järjestön tms. hallitukseen noin 19 prosenttia. Poikien kohdalla luvut ovat kauttaaltaan hieman suuremmat: toimintaan osallistuminen 74 prosenttia, toiminnan suunnittelu 42 prosenttia, ja hallitustoimintaan osallistuminen 20 prosenttia (Henkilökohtainen tiedonanto Myllyniemi 24.1.2011).

Yhteenveto

Vaikuttamisen tarkasteleminen palautuu viime kädessä kysymykseen, miksi oikeastaan pitäisi vaikuttaa. Nuorten osalta kysymyksen vastaus kytkeytyy luonnollisesti yhteiskunnan velvollisuuteen huolehtia siitä, että sen kansalaiset tulevat osaksi kehittyvää ja elinvoimaista demokraattista kulttuuria. Kysymys siis on viime kädessä demokraattisista arvoista. Kunnallisten palvelujen keskeisyyttä voi taas perustella sillä, että päinvastoin kuin monissa muissa epätasa-arvoa tuottavissa tekijöissä (kuten perheen taloudellinen ja sosiaalinen pääoma, ystäväpiiriin

7 Nuoret ovat arvioineet nuorisotyön palveluja ja esimerkiksi vaikutusmahdollisuuksiaan nuorisotaloilla kuntakohtaisissa keskustelutilaisuuksipäivissä. Kuntaraportit on julkaistu osoitteessa <http://www.valtikka.fi/Toimintaa/pepa/kuntaraportit/view>

vaikutus, mahdollisuus osallistua harrastetoimintoihin), kunnallisia palveluita voidaan ohjata yhteisen tahdon mukaisesti. Tästä syystä kunnallisia palveluja ja kunnan poliittista järjestelmää on perusteltua tarkastella myös kysyen, millaisia vaikuttamisen kokemuksia ne tuottavat.

Olemassa olevat kyselyt näyttävät tuottavan yhteisen näkemyksen siitä, että suomalaisilla nuorilla on tietoa yhteiskunnan toimintaperiaatteista ja että heitä tukemaan on kehitetty rakenteita. Nämä rakenteet ja tiedot eivät kuitenkaan tuota kokemuksia siitä, että olisi päästy vaikuttamaan. Näin ollen selkeänä kehittämishaasteena on miettiä, millä tavoin olemassaolevia rakenteita voidaan tehostaa, sekä toisaalta myös sitä, onko luotava aivan uudenlaisia toimintamuotoja.

Sukupuolinäkökulmasta tarkasteluna näyttää myös olevan jonkinlaista epätaasa-arvoa siinä, millä tavoin eri sukupuolet kokevat omat mahdollisuutensa. Pojat ovat tyttöjä kiinnostuneempia kotimaan ja ulkomaan politiikasta ja oman paikkakunnan asioista. Poikien mielestä koulujen opetuksen sisältöön, oppimateriaaleihin, lukujärjestykseen ja koulun sääntöihin liittyvissä asioissa voi vaikuttaa enemmän kuin tyttöjen mielestä. Toisaalta pojat kuitenkin osallistuvat koulun toimintoihin vähemmän kuin tytöt. Poikien mielestä luokan ilmapiiri on useammin sellainen, että siellä uskaltaa sanoa vapaasti mielipiteensä, näin oli sekä peruskoulussa, lukioissa että ammattikouluissa. Poikien mukana olo järjestöissä tms. on laskenut, mutta he osallistuvat tyttöjä enemmän järjestötoiminnan suunnitteluun, järjestämiseen ja sitä koskevaan hallitustoimintaan.

Ympäristökysymykset kiinnostavat tyttöjä poikia enemmän ja tytöt uskovat elämäntavoilla vaikuttamiseen. Tytöt kokivat poikia useammin oppilaiden mielipiteiden vaikuttavan koulun kerhotoimintaan ja vapaaehtoiisiin projekteihin. Tytöt ajattelivat poikia yleisemmin oppilaiden osallistumisen koulussa olevan tärkeää ja että toimimalla yhdessä oppilaat voivat vaikuttaa koulun asioihin paremmin kuin yksinään. Tytöt osallistuvat poikia enemmän koulun tarjoamien toimijan ja vaikuttamisen tehtävien hoitoon, kuten esimerkiksi teemapäivien, juhlien, retkien ja leirien järjestelyihin, oppilaskuntatoimintaan ja tukioppilastoimintaan. Tytöt olivat poikia enemmän sitä mieltä, että kaikissa kouluissa tulisi olla oppilaskunta. Myös nuorisovaltuustoissa on hieman enemmän tyttöjä kuin poikia.

Sukupuolitarkastelu on esimerkki siitä, miten tilastollisesti voidaan löytää eroja vaikutusmahdollisuuksissa. Muita erottavia tekijöitä, kuten sosiaalinen pääoma, taloudellinen asema, etnisyys tai terveys, olisi ilman muuta myös tärkeää analysoida nuorten vaikuttamiskokemusten tuottajana.

Lähteet

- Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2010. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 5/2011. http://www.avi.fi/fi/virastot/pohjoissuomenavi/Ajankohtaista/julkaisut/Documents/2011/AVI_peruspalvelut_2010LR.pdf. (Viitattu 15.8.2011.)
- Feldman-Wojtachnia, Eva, Gretschesel, Anu, Helmisaari, Vappu, Kiilakoski, Tomi, Matties, Aila-Leena, Meinhold-Henschel, Sigrid, Roth, Roland & Tasanko, Pia (2010) Youth Participation in Finland and in Germany. Status analysis and data based recommendations. Internet Publications 32. Helsinki: Finnish Youth Research Society & Bertelmann Stiftung & München: Forschungsgruppe Jugend & Europa am CAP, Ludwig Maximilians Universität München. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/Youth%20participation%20in%20Finland%20and%20in%20Germany.PDF>. (Viitattu 13.1.2011.)
- Kouluterveyskysely 2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) <http://www.thl.fi/kouluterveyskysely>. (Viitattu 16.8.2011.)
- Myllyniemi, Sami (2009) Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Nuorisotoimen peruspalvelujen arviointi 2010. Nuorten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa. Raportti opetus- ja kulttuuriministeriölle. (ei julkaistu).
- Schoultz, Vera (2010) Nuorten poliittinen osallistuminen ja sen murros. Teoksessa Anu-Hanna Anttila, Kristiina Kuussaari & Tiina Puhakka (toim.) Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot-vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, THL & Nuora, 93–104.
- Suoninen, Annikka, Kupari, Pekka & Törmäkangas, Kari (2010) Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. http://ktl.jyu.fi/img/portal/19254/ICCS-RAPORTTI_VERKKOVERSIO.pdf. (Viitattu 8.3.2011.)
- Suutarinen, Sakari, Brunell, Viking, Poutiainen, Annikki, Puhakka, Eija, Saari, Hannu & Törmäkangas, Kari (2001). Suomen peruskoulun päättövaiheessa olevien nuorten yhteiskunnalliset tiedot, taidot, käsitykset, asenteet ja toiminta 28 maan kansainvälisessä vertailussa. <http://ktl.jyu.fi/arkisto/civics>. (Viitattu 5.3.2011.)
- Thomas, Nigel (2007) Towards a Theory of Children's Participation. International Journal of Children's Rights. Vol. 15(2007), 199–218.

17 Nuoret naiset ja miehet eduskuntavaaleissa 2011

Äänestämistä pidetään nuorten keskuudessa tärkeänä keinona vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin, vaikkakaan poliitikkojen rehellisyyteen tai ymmärrykseen nuorten tarpeista ei luoteta (Lähdesmäki 2010). Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa Suomessa asuvia äänioikeutettuja oli yhteensä 4 159 857, joista naisia oli 51,6 prosenttia. Eduskuntavaaleissa Suomessa asuvien äänestysprosentti oli 70,5. Tietoa äänestämisestä ja äänestäneistä ei ole saatavilla sukupuolen ja iän mukaan, minkä vuoksi tässä tarkastellaan ainoastaan eduskuntavaalien nuoria ehdokkaita ja valituksi tulleita.

Ehdokkaat

Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa asetettiin yhteensä 2 315 ehdokasta, joista naisia oli 39 prosenttia.

Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa ehdokkaana oli yhteensä 358 alle 30-vuotiaasta ehdokasta, mikä on 15,5 prosenttia kaikista ehdokkaista. Naisten osuus alle 30-vuotiaista ehdokkaista oli 34,1 prosenttia.

Alle 30-vuotiaiden naisehdokkaiden osuus kaikista ehdokkaista oli 5,3 prosenttia ja kaikista naisehdokkaista 13,5 prosenttia.

Taulukko 17.1

Alle 30-vuotiaat ehdokkaat puolueittain eduskuntavaaleissa 2011

	Nainen	Mies	Yhteensä
KESK	17	24	41
KOK	14	13	27
SDP	8	22	30
VAS	18	19	37
VIHR	17	21	38
KD	6	12	18
RKP	6	9	15
PS	7	7	14
SKP	11	10	21
SSP	—	—	—
IP	2	2	4
KA	—	—	—
KTP	—	—	—
STP	—	2	2
Piraattip.	10	68	78
Muutos2011	4	20	24
Vapausp.	2	3	5
Muut	—	4	4
Yhteensä	122	236	358

Lähde: Vaalitilastot, Tilastokeskus

Valitut

Kaikista eduskuntavaaleissa valituista naisia oli 42,5 prosenttia (85). Alle 30-vuotiaita valituksi tulleita oli yhteensä 10 eli viisi prosenttia kaikista valituista. Näistä kymmenestä alle 30-vuotiaasta valitusta naisia oli kolme. Yhtään alle 25-vuotiaasta ei tullut valituksi. Uudessa eduskunnassa on vain neljässä puolueessa alle 30-vuotiaita kansanedustajia (taulukko 17.2).

Taulukko 17.2

Eduskuntavaaleissa 2011 valituiksi tulleet alle 30-vuotiaat puoleittain

	Nainen	Mies	Yhteensä
KOK	2	2	4
KESK	1	2	3
PS	–	2	2
SDP	–	1	1
Yhteensä	3	7	10

Lähde: Vaalitilastot, Tilastokeskus

Mistä vaalipiireistä nuoret sitten tulivat valituiksi? Helsingin vaalipiiristä valituksi tuli vain yksi alle 30-vuotias, joka oli mies. Vaasan vaalipiiri oli ainoa vaalipiiri, josta valituksi tuli yhden sijasta kolme alle 30-vuotiaasta, jotka kaikki ovat miehiä. Koska valituksi tulleita nuoria oli hyvin vähän, ei heitä tullut joka vaalipiiristä. Helsingin ja Vaasan lisäksi alle 30-vuotiaita tuli valituiksi Hämeen, Lapin, Oulun, Pirkanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen vaalipiireistä. Nuoret naiset tulivat valituiksi Hämeestä, Pirkanmaalta ja Varsinais-Suomesta.

Lähteet

Eduskuntavaalit 2011, vahvistettu tulos, Tilastokeskus.

Lähdesmäki, Kirsi (2010) Hyvää hallintoa – ketä kiinnostaa? Nuorten käsityksiä hyvästä hallinnosta ja reilusta yhteiskunnasta. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 292. Julkisjohtaminen 38. Vaasa 2010.

Tasa-arvotilastojen kokoomajulkaisu kuvaa nuorten naisten ja miesten asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Julkaisu koostuu asiantuntijoiden kirjoittamista artikkeleista. Artikkelit käsittelevät mm. nuorten perheitä, asumista, koulutusta, työelämää, opiskelun ja työelämän ulkopuolella olevia, työasenteita, palkkoja, tuloja ja velkoja, terveyttä, elintapoja, lastensuojelua, kulttuuriharrastuksia, internetin käyttöä, nuorisorikollisuutta ja väkivallan uhreja sekä osallistumista. Artikkelit perustuvat Tilastokeskuksen tietojen ohella useisiin muihin lähteisiin.

Tilastokeskus, myyntipalvelu
PL 4 C
00022 TILASTOKESKUS
puh. (09) 1734 2011
faksi (09) 1734 2500
myynti@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi

Statistikcentralen, försäljning
PB 4 C
FI-00022 STATISTIKCENTRALEN
tfn +358 9 173 420 11
fax +358 9 173 425 00
sales@stat.fi
www.stat.fi

Statistics Finland, Sales Services
PO Box 4 C
FI-00022 Statistics Finland
Tel. +358 9 1734 2011
Fax +358 9 1734 2500
sales@stat.fi
www.stat.fi

ISSN 1457-5604
= Sukupuolten tasa-arvo
ISBN 978-952-244-318-2
Tuotenumero 3687

